S. AUITI ARCHIEPISCOPI VIENNENSIS OPERA EDITA NUNC PRIMÙM, ...

Alcimus Ecdicius santo Avitus (santo), Jacques Sirmond, ...

S. AVITI
ARCHIEPISCOPI
VIENNENSIS
OPERA

Edita nunc primùm, vel instaurata, cura
& studio IACOBI SIRMONDI
Societatis IESV Presbyteri.

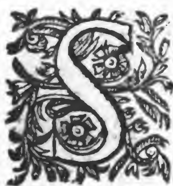

PARISIIS,
Apud SEBASTIANVM CRAMOISY,
Architypographum Regium, viâ
Iacobæâ, sub Ciconiis.

M. DC. XLIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

LVDOVICO XIIII.
REGI
CHRISTIANISSIMO.

ANCTVS doctrináq; præſtans hic Præſul, qui ſuos tibi ad purpuram tuam adorandam vice ſua libros allegat, REX ADEODATE, qua oris facundia Clodoueo quondam regi Chriſtianæ fidei primordia gratulatus eſt, eâdem nunc, ſi viueret, imperij tui natalibus applauderet, feliciſſimíque principatus ſpem nobis exploratiſſimã denuntiaret. Pate-

re nos igitur, Sereniſſime Princeps, noſtra de te gaudia tantiſper recordari. Ortus tui cæleſte diuinúmque beneficium; oris decus & maieſtatem, velut Spei publicæ ſimulacrum, efferentẽ ſe in dies apertiúſque renidentem; paterni erga te amoris conſtans ſtudium & prouidentiam. Qui cælo dudum maturus terras nuper cùm relinqueret, ſuas de te curas ſecum emori non eſt paſſus: ſed prouidentiſſimo conſilio in eam transfudit, in cuius fide ſecurus, tanquam in Blancæ alterius ſinu, alter ipſe Ludouicus conquieſcas. Habes itaque quam auctorem, eandem ipſam vitæ tuæ ſapientiſſimam ducem & magiſtram. cuius prę-

ceptis monitiſque, vt priuatus anteà, ita nunc Rex & dominus, ſed illæſa maieſtate obſequaris. Sic enim te ab illa ſcis regi, vt regnes ipſe, ſic illi obtemperare, vt imperes, ſic illam audire, vt ab omnibus, dum vice tua loquitur, audiaris. Gaudet autem iam illa conatus ſuos profectibus tuis anteuerti, gaudebítq; impenſiùs, cùm prima hæc decennalia, quibus pro te clauum tenet, à vicennalibus tuis ſentiet tricennalibúſque ſuperari. Gaudeat & de cælo Genitor, virtutes laudéſque ſuas virtutibus ac laudibus tuis vinci: & qui te iam victorem hoſtis vidit, quem ſæpe vincebat, videat & pace fruentem quam optabat.

Vt pacis tandem comites, quibus fortunata florere imperia ſolent, pietatem, iuſtitiam, concordiam, vbertatem, reduces te regnante Gallia tua recipiat; ſtatámque ſibi ac perpetuam fore hanc felicitatem non diffidat, quando nihil eſt tam lætum, támque auſpicatum, quod de pij iuſtique Ludouici filio, déque cælitus ſibi conceſſo Principe ſperare votorum ſecura non debeat.

Deuotus ſacræ M. T.

IACOBVS SIRMONDVS
Societat. IESV.

LECTORI.

PISTOLARVM Auiti, quas tibi, LECTOR, iam tot annos debebamus, verendum erat ne ſera nunc apud te vel conſumpta ſit gratia, niſi moræ iſtius viderem fructum nobis aliquem extitiſſe. Quippe qui emendatius illarum exemplar, ſicunde affulgeret, dum quærimus, in Flori Diaconi volumen apud Cartuſiam incidimus, cuius beneficio Auiti Opuſculorum ſeptemdecim non titulos modò & nomina, maiorem partem ignota didicimus, ſed plurima etiam & illuſtria fragmenta ornamento editioni futura conſecuti ſumus. Fecit Epiſtolarum vtilitas & elegantia, vt tædium, quod in vitioſi codicis e-

mendatione deuorandum fuit, alacriùs perferremus: ac librorum etiam quinque partitionem, quam promittebat, amplexuri eramus, si integram præstitisset. Verùm tanta inerat perturbatio, vt satius nunc quidem visum sit, omisso librorum discrimine, epistolas tibi omnes vno textu continuas repræsentari. Non dubito quin consilium probaturus sis: proximum erit vt corruptæ quoque lectionis vitia, quæ restant, feras indulgentiùs. In Fragmentis sanè nullus noster labor fuit. Flori enim exemplar probum & castigatum sequuti sumus. In Poëmatis autem quid præstitum sit intelligent qui editionem hanc conferent cum Gagneiana. cuius auctor, vir alioqui doctus ac disertus, præter alia quæ passim pro arbitrio mutauit, quingentos pene versus de suis intrusit pro Auitianis. Nobis verò curæ fuit,

ad amuſſim fidémque veterum e-
xemplarium vniuerſa ſic exigere, vt
reiectis ſubdititiis, legitimíſque re-
ſtitutis, purum tibi & ſincerum Aui-
tum, næuulis quibuſdam, quos æ-
tas illa ferebat, neglectis exhibere-
mus. In quo ſi calculi quoque tui
ſuffragium, LECTOR, acceſſerit,
erit quod ſanctiſſimo, atque inter
poëtas Chriſtianos haud facilè cui-
quam poſtponendo, Eccleſiæ Præ-
ſuli non inanem hac etiam in parte
operam nos poſuiſſe gratulemur.

VETERVM SCRIPTORVM DE S. AVITO TESTIMONIA.

Ennodij Episcopi Ticinensis in vita B. Epiphanij Episcopi.

Dedit etiam præstantissimus inter Gallos AVITVS Viennensis Episcopus, in quo se peritia, velut in diuersorio lucidæ domus inclusit.

Gregorij Turonensis lib. II. *Historiæ Francorum cap.* XXXIV.

Magnæ facundiæ erat tunc temporis beatus AVITVS Episcopus Viennensis. Namque insurgente hæresi apud vrbem Constantinopolitanam, nihil diuinitatis habuisse Dominum nostrum Iesum Christum, rogante Gundobado rege, ipse contra eam scripsit. Extant exinde apud nos epistolæ admirabiles: quæ sicut tunc hæresim oppresserunt, ita nunc Ecclesiam Dei ædificant. Scripsit etiam Homiliarum librum vnum, de mundi principio, & de diuersis aliis conditionibus, libros sex versu compaginatos. Epistolarum libros nouem, inter quas supradictæ continentur epistolæ.

Fortunati Pictauienſis Epiſcopi lib. 1. de vita S. Martini.

Quod ſacra explicuit ſerie Genealogus olim
ALCIMVS egregio digeſſit carmine Præſul.

Iſidori Hiſpalenſis de illuſtribus Eccleſiæ ſcriptoribus cap. XXIII.

AVITVS Epiſcopus, ſcientia ſæcularium litterarum doctiſſimus, edidit quinque libellos heroïco metro compoſitos: quorum primus eſt de origine mundi, ſecundus de originali peccato, tertius de ſententia Dei, quartus de diluuio mundi, quintus de tranſitu maris rubri. Scripſit & ad Fuſcinam ſororem de laude virginitatis librum vnum, pulcherrimo compoſitum carmine, & eleganti epigrammate coaptatum.

Agobardi Lugdunenſis Epiſcopi aduerſus legem Gundobadi.

Temporibus Gundobadi regis Burgundionum fuit in vrbe Vienna Epiſcopus, AVITVS nomine, fide Catholicus, eloquentia facundiſſimus, ingenio acerrimus, ſacrarum litterarum expoſitor ſuauiſſimus, litterarum etiam ſæcularium doctiſſimus, & in metris facillimus, ſicut & eius opera teſtantur. Qui cum eodem Gundobado frequenter de fide altercans, & dialogos in præſenti conficiens, & epi-

ſtolis abſenti reſpondens, plura & clara ingenij ſui & virtutis opera reliquit. Qui ipſo Gundobado in ſua perfidia perdito, ſucceſſorem eius Sigiſmundum regem ad fidem Catholicam conuertit. in cuius conuerſione recitauit Homiliam in populo, ſenſuum ſuauitate pleniſſimam, & verborum compoſitione dulciſſimam. *Eiuſdem aduerſus dogma Felicis.* Beatus AVITVS Photinianorum hæreticorum validiſſimus expugnator. *Item de Iudaïcis ſuperſtitionibus.* ALCIMVS AVITVS Eccleſiæ Viennenſis Epiſcopus, quàm eximius doctor orthodoxus & facundus extiterit, pene tota nouit Eccleſia Chriſti.

Flori Diaconi Eccleſiæ Lugdunenſis.

Sententiæ ex Epiſtola B. Pauli Apoſtoli ad Romanos, à ſancto & illuſtriſſimo doctore Eccleſiæ AVITO Epiſcopo Viennenſi expoſitæ, atque ex eius Opuſculis in ordinem digeſtæ.

Adonis Viennenſis Epiſcopi in Chronico ætate ſexta.

AVITVS Viennenſis Epiſcopus, eloquentia & ſanctitate præcipuus, & eius frater Apollinaris Valentiæ Epiſcopus miraculis inſignis, Iſicij, ſenatorij primùm viri, poſteà Viennenſis Epiſcopi, duo lumina, clariſſimi filij. Hic B. AVITVS aduerſus hæreſim Arrianam, quæ tunc non ſolùm Africam, ſed & Galliam, Italiámque magna ex parte occupauerat, ma-

gno ſudore decertauit, quod clariſſima eius opera teſtantur. Scribit enim Dialogum, hæreſim illam oppugnans, fideliſſimo & doctiſſimo immortalíque ingenio, ad Gundebadum Burgundionum regem, filium Gundouei. Item alios libellos duos contra Neſtorium & Eutychem, auctores erroris, luculentiſſimo & caſtigato ſatis ſermone. Fuerunt & alia illius plura eximia opera in Chriſti Eccleſia probatiſſima. Hic Sigiſmundum regem in fide pietatis erudiuit. qui agente illo poſtmodum Monaſterium ſanctorum Martyrum Agaunenſium, Mauritij ſociorúmque eius, conſtruxit. Quem poſtmodum captum & à Francis occiſum vehementer doluit. Quantus autem in Eccleſia Chriſti vixerit, quiſquis ſcire ad plenum vult, poſt eius innumera in diuinis laboribus opera, Epitaphium eius legat.

EPITAPHIVM B. AVITI EPISCOPI VIENNENSIS.

Quiſquis mœſtificum tumuli dum cernis honorem,
Ceſpite concludi totum deflebis AVITVM,
Exue ſollicitas triſti de pectore curas.
Nam quem plena fides, celſa quem gloria mentis,
Quē pietas, quē larga manus, quē fama perennat,
Nil ſocium cum morte tenet. Quin proſpice ſancti
Geſta viri. primùm floreſcens indole quanta
Spreuerit antiquo demiſſos ſtemmate faſces,
Maturum teneris animum dum præſtat in annis,
Et licitum mundi voti virtute relegat.
Nec mora, Pontificis ſic digna inſignia ſumit,

Augeat ut soliti felicia cœpta laboris.
Nec tamen ob summi culmen tumefactus honoris
Erigitur, séque ipse aliis plus æstimat, immo
Subiicitur magnus, seruat mediocria summus.
Distribuit parcus, pascit ieiunus, amando
Terret, & austeris indulgentissima miscet.
Cunctantes suasu iuuit, solamine mœstos,
Iurgia dissoluit, certantes fœdere iunxit.
Dissona veridicam inficiunt quæ dogmata legem.
Hortatu, ingenio, monitis, meritísque subegit.
Vnus in arce fuit, cui quolibet ordine fandi
Orator nullus similis, nullúsque poëta.
Clamant quod sparsi per crebra volumina libri.
Qui vixit, viuit, pérque omnia sæcula viuet.

INDEX EORVM QVÆ in hoc volumine continentur.

Epistolæ ad quos scriptæ sint.

rit homo patri suo aut matri, corban, id est Hebraica lingua munus illud specialiter, quod obsequio deuotæ oblationis offertur, *tibi profuerit*, hoc est patri aut matri, *& iam non missum facitis eum quicquam facere patri aut matri*. Puto vos autem hoc sermone ordiri, quia reuera ipsum specialiùs in epistola memorastis, quid vel vnde dictum sit, Non missum facitis. Quod omnino nihil est aliud quàm non dimittitis. A cuius proprietate sermonis, in Ecclesiis, palatiisque, siue prætoriis, missa fieri pronuntiatur, cùm populus ab obseruatione dimittitur. Nam genus hoc nominis etiam in sæculariis auctoribus, nisi memoriam vestram per occupationes lectio desueta subterfugit, inuenietis. Ergo non missum facitis, id est non dimittitis eum quicquam facere patri vel matri, à quo honorari senio parentali, non verbis tantùm, sed rebus obsequiisque præceptum est. Et similia, inquit, huiusmodi multa facitis, traditionem vestram institutis cælestibus præponendo. Sed hæc ad solos Scribas & Pharisæos dicta, qui sibi de legis supercilio blandientes, quasi debita doctrinæ pretia reposcebant, nullum locum in sermone qui de fide tractatus est habuisse reperio. Racha verò Hebræum nomen est. Latinè sonat inanis aut vacuus: quod vt nostis conuenientiùs exprimit vno vocabulo Græcus dicens κενός. Hoc autem conuitium fratri, id est sub vno Deo patre & vna Ecclesia matre in vna fide posito dicere prohibemur: quia inanitatis opprobrio indignè appetitur qui non est vacuus à salute. Sed his col-

lationis magis quàm lucidandæ fidei exercitio reseruatis, illud potiùs reuoluemus, quod à sacerdotibus vestris scripsistis obiectum. Igitur discutientibus vobis, vtrum Spiritus sanctus, qui in secreto baptismate indiuisæ nominationis vendicat vnitatem, creator an creatura credendus sit, cùm si creator est à diuinitate nequeat separari, si creatura, Deo non possit vniri: pro penuria respondendi, sub cuiusdam lubrico quæstionis interrogatum est à parte diuersa, vtrum spiritus noster creatus an sempiternus debeat iudicari. quasi exemplo scripturæ cælestis interposito, quo dictum est, *Insufflauit Deus spiritum in animam vitæ.* Sap.15.11. Primùm ergo coniicite quid in expositione facturi sunt, qui de testimonio mentiuntur: aut qualiter adinuentiones suas fallaciæ tumoribus impleant, qui dicta diuinæ auctoritatis immutant. Nam quod dixerunt, Insufflauit Deus spiritum in animam vitæ, artificiosa eorum fraude confictum est. Quem locum si recensendum sibi pietas vestra decernat offerri, sic inueniet scriptum: *Et fecit Deus hominem de limo* Gen.2.7. *terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ: & factus est homo in animam viuentem.* Perpendite nunc quanta sit in sermone distantia. Illi dixerunt, Insufflauit in animam, cùm scriptum sit, Inspirauit in faciem. Inspirare enim incorporeus potest, insufflare nisi corporeus non potest. Deus autem non quasi animæ iam viuenti spiritum legitur insufflasse, quem addiderit: sed materiæ nondum viuenti, sicut antiqui codices habent, spiramentum vi-

tæ, quo in animam viuentem ſublimaretur, infudit. Ergo ſi inſpiratione hac anima hominis facta eſt, & non eſt aliud anima humana quàm ſpiritus, reſtat ſpiritum principio non carere. Quod obiurgati à vobis ſenſerunt ſibi protinus opponendum, niſi per inſufflationis carnale commentum ſpiritum ipſum animæ potiùs quàm corpori inditum mentirentur. Nam cùm quærant intentione letali, non quomodo quæ ſunt ſcripta cognoſcant, ſed qualiter ſcripta putentur eſſe quæ prædicant, quid putamus imperitis faciunt, qui inſtructionis veſtræ reuerentiam non paueſcunt? Tractemus, ſi propitij ſinitis, quanta ineptia proponatur, quòd ſi Dei ſpiritus creatura non eſt, ac ſic nec in homine creatura poterit dici ſpiritus, quem Deus inſufflaſſe perhibetur. Nihil omnino eſſe præter duo, id eſt creatorem creaturámque, ſæpe definitum eſt. Dei porrò ſpiritus factor, hominis verò, factura accipi debet. Vnde ſpiritus qui in nobis viuit, potentia Dei intelligitur, non natura. Nam ſi vegetandis nobis ſubſtantia ſancti Spiritus credatur immixta, placabilis ſit Dei & veſter auditus, blaſphemia talis, vt etiam conuincatur, vix ſine peccato repeti poteſt. Quoniam ſi præuentus carnaliter peccat ſpiritus humanus, Spiritus ſanctus peccare in eo dicendus eſt: vel certè Spiritui ſancto remiſſionem dari poſcimus, cùm pro defunctorum ſpiritibus ſupplicamus. Parúmne rogo hactenus fuit, vt alter Spiritus ſanctus, alter Paracletus diceretur: niſi addatur hæc pro vltima perfugij neceſſita-

te numerositas, vt mancipati insuper contagio delictorum tot diuini spiritus quot homines computentur? Et peritè scilicet decreuit sacerdotalis auctoritas, vno modo cunctis generaliter spiritum diuinitatis infundi. Perinde se fortasse Iudæo, hæretico, gentilique, vt catholico, Spiritus sanctus insinuat, an forsitan patris vel filij iussione inuitus in criminosorum membra contruditur? Sed quid facimus, quòd spiritus vbi vult spirat? Qui si absque arbitrio suo corpora indigna sanctificat, reuincit Prophetam dicentem, quòd non habitabit in corpore subdito peccatis. Sap. 1. 4. Quocirca humanus spiritus creatione inchoatur, diuinus autem benignitate conceditur. Non enim absque vitæ suæ spiritu erant, quibus in Apostolorum gestis imponitur manus vt accipiant Spiritum sanctum. Act. 8. 17. & 19. 6. Quòd si ipsum quoque Spiritum sanctum, pro eo quòd creatorum fidelium mentes introeat, volunt fieri creaturam, de suprascripta videlicet conclusione, qui peremptoriè nihil dicentes, Si Dei, aiunt, spiritus creatura non est, ac sic nec in homine creatura poterit dici: quid nunc de patris vel filij diuinitate censebunt, quam & creatam comminisci non poterunt, & lectione perterriti habitare sanctorum corpora non negabunt, Apostolo fidelibus protestante; *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos?* 1. Cor. 3. 17. Sed cùm incomparabiliter plura sint quæ sub præsentia gloriæ vestræ suggeri queant, illud in fine sermonis, cui non solùm tribuitis sed iniungitis libertatem, Deum vósque; diuina vestráque promissione

fretus, obſecro, ne diutiùs ſacerdotes veſtri dicantur, qui ſancto Spiritui contradicunt. ne deinceps coram vobis permittantur docere qui renuunt diſcere: ne ad perfectionem veſtram aliquatenus differendam perſiſtant blaſphemare quod audiatis, qui nolunt ſentire quod creditis: ne tolerando imperitorum verſutias & ineptias callidorum, ſuſpendamini à profeſſione, cùm iamdudum in confeſſione teneamini. Vobis per epiſtolam ſuam ſanctus
2.Cor.6. 12.&17. Apoſtolus Paulus inclamat, *Quæ pax fideli cum infidelibus? quæ ſocietas luci cum tenebris! Propter quod*, inquit, *exite de medio eorum, & ſeparamini.* id eſt, ne communicaturos vltra peccatis alienis læuæ partis vicinitas maculet, quos dexteræ veritas acquiſiuit.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

II. VNICVM ſimul & multiplex donum ſæculo noſtro nutu diuinitatis indultum eſt, vt inter regias ordinationes glorioſiſſimi principatus veſtri, principaliter de tuenda catholicæ partis veritate curetis. De cuius ſtudij pietate proceſſit, quòd dimiſſa nuper clementis præcepti auctoritate iuſſiſtis, vt contra Eutychiani dogmatis rediuiuum furorem, velut ab extincto reſurgentis incendij fomite pullulantem, de ſacro ſcripturarum cæleſtium fonte exemplorum flumina deriuentur. O res digniſſima, quam tantus præſul iuberet, ſi eligeretur qui iuſſionem dignus exciperet: ſi virtus

facundiæ thematis responderet auctori: si ad multiplicandam populorum salutem sic nostra satisfaceret lingua proloqui, vt abundè sufficit benignitas vestra præcipere. cùm deuincti vobis Imperatoris patriam personámque, non, vt regibus ceteris moris est, tantummodo ad commodum mundanæ pacis amatis: sed dum coram vobis præueniri timetis errore, omnem quæ inter vos est amicitiam in eo illi vultis prodesse ne peccet. Quem quidem & præconio attollitis, & fidelem Deo deuotúmque laudatis. De qua præcipuè ad triumphalis veniam plenitudinis veniant quis dignè meretur. Ego tamen Deum pro viribus quæso, vt is ipse, de quo loquimur, Cæsar Græcorum, si fidelis vobis, etiam nobis honorabilis, persuadeatur à Principe nostro quod suadeat populo suo: & cùm se ad tenendam veritatem vobis reddiderit docilem, ad expugnanda propriæ regionis contagia prædicationis vestræ factum se gaudeat adiutorem. Eutyches ergo, perniciei, cuius mentio est, funestus incentor, Constantinopolitanæ Ecclesiæ quidem presbyter, sed copiosæ monachorum multitudinis præpositus fuit: cuius officij personas Episcopi Orientales Archimandritas appellant. Hic ergo ad summum sacerdotium famæ suffragio comparandum, intromittendæ cuiuscumque nouitatis studio appetenter ardescens, istud quod in sectatoribus eius horremus, susurris dicitur magis inuexisse, quàm litteris. Siquidem nihil extitit claræ eruditionis in viro, quod in aliqua recti similitudine sensum conceptæ animosita-

tis adstrueret. Infectis primitus monachorum animis hoc veneno, quos nefario docens sub colore gubernaculi naufragiis exponebat, numerosi, vt suprà diximus, comitatus hæresiarches effectus, multorum Antistitum iudicante Concilio, nec non & presbyteris vrbis Romæ in id ipsum directis, discussus, detectus, atque damnatus est. Sed quia nullum schisma sic vnquam cum auctore suo potuit abrogari, vt ex integro depelleret perniciem magisterij, mox malum, quod digna Pontificum fuerat prouisione succisum, contagio susceptorum iampridem semina seruans, velut ab infecta loliis tellure surrexit. Hinc nunc hæreseos, contra quam loquimur, audite propositum. Filium Dei, cum patre ante sæcula permanentem, quem idcirco ad salutem nostram descendisse de cælo vt corpus assumeret fides recta confitetur, negant in aluum femineam potuisse contrudi: cùm Dei filius, vtique Deus, qui dixerat
Hier. 23. 24. per Prophetam, *cælum & terram ego impleo*, non potuerit venire quo erat, nisi per susceptionem carnis acquiesceret esse quod non erat. Quam conclusionem metuens Eutyches ille quem loquimur, cùm in Synodo superiùs designata studiosè ab auditoribus vrgeretur, vt Mariam virginem θεοτόκον, id est, quæ Deum peperisset, pronuntiaret atque subscriberet, ad ingenij nequitiam fraude conuersus, χριστοτόκον, quæ Christum tantummodo videretur edidisse, confessus est. vt scilicet diuisa credatur persona quæ seruat diuinitatis naturam, ab ea quæ sustinuit passionis iniuriam. Refrænan-

dam à prærupto ancipiti læuam fugiens, dexteram non præsumens, ac perinde latus vtrumque formidans, sub temperamenti medio via tutior, in qua duplicem substantiam redemptoris discerni dicimus posse, nō diuidi. Neque nos nitimur, vt inuiolabilis diuinitas dolores corporeos perpessa credatur, cùm omnis cunctorum corporum dolor secuturam mortem naturali quodam præcedat officio. Vnde sicut & ipsa caro nostra, resurrectionis dono impassibilis futura post mortem est: sic Deus, qui sentire obitum non potest, suscepto corpori, cui vnitus adhæserat, sine patiendi acerbitate compatiens, nec defuit in salutis nostræ glorioso agone, nec doluit. Contra huius distinctionis sensum hæresis aduersa se subrigens, veris cruciatibus nec Christum patitur inclinari: cùm in ipsa diuinitate, in qua inueniri non potest afflictio corporalis, interdum tamen pietatis reperiatur affectio, sicut legimus dici de Israëlitis, *Exclamauerunt ad Deum, qui doluit super miseriis eorum.* & Apostolus iubet, vt non contristemus spiritum sanctum Dei: & si qua his sententia similis in sacris voluminibus recensita, bonitas potiùs misericordiæ, quàm necessitas est naturæ. Interim in consequentibus duorum assertione dilata, vnitas mihi in Christo substantiæ duplicis adstruetur. Vbi sunt enim tanta in Scripturis cælestia mysteria veritatis, quæ nihil aliud moliuntur, nisi vt nobis incarnationem Verbi cum hominis diuinitate persuadeant? *In principio*, inquit, *erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus*

Iud.10. Ephes. 4.30. Ioan.1.

erat verbum. Ecce agnouimus quid erat quod non cœptum est: nunc studeamus videre quid cœptum atque secutum sit. *Et verbum*, inquit, *caro factum est.* Quod Deus in principio erat apud Deum, & initio caret & termino: quod verbum carne vestitur, caret fine, sed constat à capite. Adsit nunc sermoni nostro Emmanuel ille prisca prophetalis oraculi voce prædictus, qui vt nobiscum Deus esset, sicut dixit

Isa.9.6. Esaias, *puer natus & datus est nobis* filius Dei. In cassum corporalitas à diuinitatis diuiditur sacramento, si veraciter propheta Dei filium processisse confirmat in puero. *Et vocabitur*, inquit, puer ipse *admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis.* Quantum pertinet ad vocabuli proprietatem, sufficit Emmanuel puerum nuncupari. At verò cùm dicat, vocabitur admirabilis, consiliarius, Deus fortis, vel cetera quæ sequuntur, quæ rogo tot vocabulorum ratio reperitur, nisi vt agnoscamus veridicum vatem, in vna eadémque persona, quæ diuinitati humanitatique competerent exprimentem, ex operibus secuturis beneficia mediatoris potiùs enumerasse, quàm nomina? Cogam tamen hîc hæreticum respondere, quis vocandus possit intelligi Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Si filius Dei ante sæcula manens, cur adhuc in futuro sic vocabitur qui semper hoc extitit? Si filius hominis qui nascetur, seruat copulandæ diuersitatis mysterium temporum plenitudo. Quam cùm vtrique consequenter

Gal.4.4. Apostolus replicaret, *Postquam*, inquiens,

autem venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum natũ ex muliere. Quod mater peperit, pater misit. hoc est nasci corporeum, quod venire diuinum. Noluit Deus latere quem destinat: capiat mundus dominici aduentus indicia. Quem pater sine matre genuit, genitrix sine patre concepit, hic atque Dei filius & hominis erit. Super sacramento tamen isto Gabrielem Archangelum consulamus: principem videlicet ministriorum, cui ineffabilia perspicuæ maiestatis arcana, vt pote qui indefessæ obsecutionis ministerio conspectibus perpetuæ claritatis adsistat, non intelligenda tantummodo, sed contemplanda monstrantur. Hic quippe primus legationem cælorum terris attulit: hic verbo virginem fœcundatam diuini germinis promissione dotauit: hic vnius mulieris salutatione omnem mundum salute compleuit. *Spiritus*, inquit, *sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: ideóque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Luc.1. 35. Cùm ratio nulla reperiat, vt solus homo credatur de Spiritu sancto conceptus, cùm omnem hominem Psalmista in iniquitate concipi & in peccato asserat nasci: ostenditur hic per Angelum, ob Spiritus sancti virtutem feminæ membris infusam, sanctum quod de tali ministerio esset dicendum: quod nunc separatione connexa intelligit Apostolus, ac definit quòd ad redemptionem nostram Deus esset in Christo. Sed callidus forsitan contradictor sic Apostolici sermonis huius testimonio velit abuti, vt acquiescat Deum esse in Christo, sed Psal.50. 6.

gratia, non natura: sicut est in corde Sanctorum, quorum mentes à peccato liberas habitatio diuinitatis illustrat. Videamus nunc pareátne commentum, si sententia compleatur.
2.Cor.5. 19. *Deus*, inquit, *erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Eligat hic lector aduersus, quis mundum, inter ipsa pene sui exordij rudimenta, benignissimo creatori peccato primi parentis offensum, sibimetipsi in sæculorum fine conciliet. Si solus Deus, quid excuset sibimet quod sufficit remisisse? si autem solus homo, quo effectu sibi mortalis reconciliat quod diuinitas non relaxat? Vnus est ergo Deus & homo, qui sibi mundum ipse commendet: qui pro sæculi vita sibi patris filio supplicet filius matris. Vnde non dixit Apostolus, mundum reconcilians Deo, sed sibi: ne fortè pro redemptione humani generis solum hominem orasse sentires. qui vtique nisi in diuinitatis naturam transiret assumptus, non solùm obnoxietatem humani generis nulla intercessione dissolueret, sed & ipse communis debiti sarcinam parentali chirographo sustineret. Hoc
Gal.3. 19. ergo remedium idem Apostolus dicit dispositum esse per Angelos in manu mediatoris. Et ostendens causam, qua medium se præberet, assumptus ab infimis, inclinatus à summis, *Mediator*, inquit, *vnius non est: Deus autem vnus est.* Quæ cùm ita sint, sicut nisi inter duos agat, incongruè mediatio nominatur: ita ipse, quem mediatorem dicimus, si solam quam velis ex duabus substantiam reciperet, ad subeundum mediationis officium ipse medium nihil

haberet. Quod vno quidem, & tali qui nulla calliditate fucetur, sermone concludit dicens: *Ipse est enim pax nostra, qui fecit vtraque vnum.* Ephes. 2.14.
Ipse videlicet pax humilium atque celsorum, vnus factus ex vtroque vnum reddidit ex vtrisque. Certè sicut suprà posuimus, aut expositione testimonium, aut argumento egere videtur exemplum. Quid vel illo Apostoli sermone lucidius, quo cum diuersis hominum generibus se coaptans, omnibus omnia se factum referret, vt omnium animas talentorum cælestium cupidus duplicator acquireret, *Factus sum*, dixit, *his qui sine lege erant quasi sine lege essem, cùm sine lege Dei non sim, sed in lege sim Christi?* 1. Cor. 9.21.
Nunquid est quisquam tam in profunda demersus, qui istud censeat explanandum, si in lege Christi est sine lege diuina? Patet nempe, quòd vnus est lator legis, qui vnus idémque, vt significat Psalmus, præterita futuráque complectens, benedictionem dabit in baptismo, qui legem dederat in præcepto. Ps. 83. 8.
Offendit quidem mentes carnalitate depressas, & coniecturis humanæ consuetudinis hebetatas, tantæ disparilitatis in vnum coacta proprietas: vt scilicet diuina plenitudo & humana conditio, vt serui humilitas dominique maiestas, vt creatoris virtus & seruitus creaturæ, vnam ex his omnibus videantur reddidisse personam. Sed nec ratio soliditatis istius à sapientum soliditate longinqua est, quæ videtur maximum tenere in hæredibus. quòd ille solus hominis statum potuit reformare de perdito, qui formauit è cæno. Vnde beatissimus Paulus,

1. Cor. 15. 47. *Primus*, inquit, *homo de terra terrenus, secundus de cælo cælestis*. Verum quidem hominem dixit, sed terrenum cum contagio pollutionis, cælestem cum consortio diuinitatis. Rogo nunc, cùm Apostolus dicat hominem descendisse de cælis, quis est qui negare audeat Deum rediisse de terris? Adhuc si parum est, quod vas electionis asseruit, consulamus illum qui mentem electi pretiosissimi vasis impleuit. Ioan. 3. 13. *Nemo*, inquit, *ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis qui est in cælo*. Si ita ipse Deus veritas cum sua incarnatione concordat, vt ante omne sæculum vniret præscientia, quod in sæculorum fine assumere disposuerat in natura: videte vtrúmnam Deus sit qui conscendit post resurrectionis triumphum, si cum patre filius fuisse dicitur ante carnis exordium: aut quanta facta sit soliditas in præteritis, cuius tanta vnitas prędicatur in futuris. Sed ne aliquid de hac immutabilitate cunctemur, ahuc addit Apostolus de Psalmo testimonium ponens: *Propter quod dicit, Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit*, inquit, *quid est nisi quod etiam descendit in inferiora terræ?* Parum est, quòd Deum dicit in terram venisse, nisi confirmet eum propter vnitatem personæ quam susceperat in inferna descendere. Certè circumfrementibus Iudæis, & in Dominum nostrum blasphemiarum tela vibrantibus, quid respondisse credimus, Ioan. 8. 58. *Amen dico vobis, ante Abraham ego sum*, nisi quia per concordiam genitoris & geniti,

ipſe per traducem maternorum parentum deſcendit ex Abrahæ ſemine, qui ſine annorum numero Abraham præiuit æternitate? Qui maximus Patriarcharum, cùm videret illum diem, in quo ſine fine permanet Deus, concupiuit tamen illum videre, quo homo vnitus eſt Deo. *Vidit*, inquit, *& gauiſus eſt.* quia ſicut cernebat illum, in quo erat genuina maieſtas, ita & iſtum deſiderio conceperat, in quo adoptata illuſtrabatur humilitas. *Tulerunt ergo*, inquit, *lapides vt iacerent in eum.* Quid porrò miramur Eutychianos contra catholicam fremere, cùm videamus caput noſtrum à ſuis ad quos venerat pertuliſſe, redditurúmque perfidiam indignatione vna cum fine? Eo contumeliæ ſenſu hîc Iudæus ſæuit, quo hîc hæreticus liuet. Parricidalis quidem illic fuit in dominum cæli lapidum iactus: ſed putes & iſtos tempore ſuo veritati perſpicuæ cum duris mentibus ſaxa iaculari. Ne Deus & homo vnum credatur, coniurat furor duorum. Liceat rogo quod facti ſumus in melius prouehi: liceat compactam luto materiam ſupernorum honore ſuſtolli. Quid tantùm contra te homo niteris, ne in Deum tranſire poſſe credaris? Vocat te ad participationem ſui ſuperna maieſtas: cur offerentem renuis? quid deſpicis ingerentem? Excolo pro adipiſcenda ſimilitudine veritatem, diligo pro ſectanda imitatione doctrinam. Si caput noſtrum eſt Chriſtus, in ſublimatione ſument quantulæcumque ſublimitatis conſortium membra de vertice. Poſcant igitur alij deſtructores de vtriuſque teſta-

menti corpore exemplorum similitudinem, quibus proposita tueantur. negotio huic sic annisus bibliothecæ vtriusque constat, vt si confirmare quod loquimur testimonio adstipulante velimus, cuncta videantur in vnum opus canonicorum voluminum oracula congerenda. De quorum multitudine iustè, ad declinandam prolixitatem, electa quæque ac deflorata ponuntur. Quia sicut minimi effectus sunt, quæ tantùm de nostro prolata, nullo scripturarum cælestium adminiculo fulciuntur: ita qui recipere pauca fastidit, non virtute, sed mole rem coniicit. quoniam vinci metuens, instrui nolens, ad deferendam veri cognitionem volumen potiùs quàm documenta desiderans, non causas putat rerum magnitudine constare, sed paginis. Dominus itaque ac redemptor noster, aduentum gloriæ suæ discipulis specialiùs inter præcepta omnia manife-
Matt. stans; *Cùm*, inquit, *venerit filius hominis in*
25.31. *maiestate sua, & omnes Angeli cum eo, tunc congregabuntur ante illum omnes gentes, & separabit eas ab inuicem, & statuet iustos quasi agnos à dextris, impios autem sicut hædos ad læuam. Tunc dicet rex illis, Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod paratum est vobis à constitutione mundi: & eis qui à sinistris sunt, vt discedant ab eo in ignem æternum, quem præparauit Deus pater Diabolo & angelis eius.* Quid rogo hîc contemptibile in Christo superbia humana fastidiat? quid tam metu dignum? tam honore conspicuum? tam terrore venerandum? Excogitet hæreticus, vtrum istud patris gloriæ

gloriæ adiungat, an filij. Ad negotium quod gerimus audire mihi sufficit, *Cùm venerit filius hominis in maieſtate ſua.* In præſenti ſæculo, *Diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde.* In futuro, prænoſcite quia celſus & terribilis claritate in gloria ſua veniet cum Angelis ſanctis ſuis. Dicat nunc diuiſor mediatoris vniti, in corpore contumeliis inclinato vndè ſit quæcumque maieſtas, ſi non eſt vlla diuinitas. vt taceam quod à patre ſeu regnis ſeu gentibus per ſingulorum merita deſtinatur. Formidabilius videri poteſt, hominem retributiones congruas iudicãdo decernere, quàm Deum patrem ſentiat filio hominis inſtrumenta iudicij præparaſſe. *Filius enim hominis venturus eſt in maieſtate patris ſui cum Angelis ſuis ſanctis, & tunc reddet vnicuique ſecundum opera ſua.* Non dixit, cum patris Angelis veniet, ſed cum ſuis: quia quæcumque habet pater, & ſua ſunt. Vnde cùm filius matris recipiat in celſitudine quod patris filius contemptus eſt in humilitate: quis vnquam ſit hæreticus tam rebellis, qui Deum, cui immortalem Angelorum ſubſtantiam videt ſubici, ipſe mortalis in mortem mortuus nollet inflecti? Dixit quodam Euangelij loco Abraham ille, cuius ſuprà fecimus mentionem, cùm à quodam pro remedio æſtuantis incendij caſſis ſerò precibus oraretur, quòd ſi quis Moyſem, vel prophetas noluiſſet recipere, vtique nec venientem à mortuis audire. Quis eſt autem prædicator ex mortuis ſuſcitatus, niſi Chriſtus Ieſus, in cuius duplicem quam loquimur ſubſtantiam duplicis

Mat.11. 29.

Mat.16. 27.

Luc.16. 31.

testamenti vnitas ex diuersitate colligitur? Ea siquidem referuntur in Euangeliis, quæ prædicata sunt in prophetis, & fit ex viribus testamenti, non diuersitate, sed tempore. Recens quippe, quod hodie completur: quod autem diu expectabatur, antiquum est. Nam quia de Abraham opportunitas sermonis exorta est, qui auctor vtriusque testamenti legitur institutus, vetusti scilicet intromittendo circumcisionem, noui verò placendo per fidem, in illo Iudæorum tantummodo, in isto autem multarum gentium pater: experiamur vtrum Euangeliis de Christi generatione concordet, in quo se patrem gentium recognoscat, an æternitatem huius ipsius sobolis, quam erat geniturus, intelligat. Vtrum se iuniorem nepote cognoscat. vtrúmnam redemptori, quòd se ante Abraham ponit, & ipse consentiat: vtrum sine supercilio parentali, reuerenter impenderet ministerium semine corporali exorto creatori. Inserat se paulisper loco præsenti illa obtestatio, iuramenti fidem poscens, sed sacramenta patefaciens, qua dispensatorem domus suæ non sine mysterio gratiæ subsequentis adiurans, *Pone*, inquit, *manum tuam sub femore* Gen. 24. 2.
meo, & iura mihi per dominum cæli, quod non accipias vxorem filio meo de filiabus Canaam. Dicat mihi quæso, quæ iurisiurandi reuerentia putetur in femore. Quod si personaliter tantummodo fieret, faciliùs caput tangeret adiuratus. Aut quæ causa femoris, interposita Dei ac domini mentione iurandi, nisi quia per illum Deum ac dominum cæli, quem inde sæ-

cula videbantur prolatura, iuratum est? Scit ergo nimirum, cui prosapiæ non tam præemineat ipse, quàm seruiat. Nouit quippe quid in corpore suo debeat adorare: intelligit membra, quæ contra humanam consuetudinem speciali honore veneretur. Post quæ præcedentum indicia, miracula subsequentum, licet plurima testimoniorum de Euangeliis Apostolísque promamus, metuo ad vltimum, quòd cùm Eutychiani nec patriarchalibus factis, nec dictis prophetalibus excitentur, si Moysem & prophetas non audierint, nec ei qui ex mortuis reuersus est credent.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

PVTO nunc non parui operæpretium esse III.
momenti, si occasionem, quæ præsenti tempore in abruptæ diuersitatis letabundum virus erupit, pagellæ præsentis mentione contingam. Quieuerat ergo post Acacij quondam Constantinopolitani sacerdotis excessum, mali eius quod expugnandum suscepimus, pullulans ab Eutychete persuasio. Cuius idem Acacius, vt celsitudo vestra potest habere compertum, amator magis trepidus, quàm assertor publicus erat: laudans quidem quæ ab illo repererat, sed prædicare ea deuoto tunc, itáque impolluto, populo non præsumens. Pro cuius obumbratione figmenti simulati, ob gratiam Imperatoris sæculi sui, non impunitus tantummodò, verùm & indiscussus interiit.

Hinc ſe de impendenda defuncto communione in contrarium vulgi, immò, quod aſperius fuit, & ſacerdotum ſtudia diuiſerunt. Et vt quiſque rectè aut prauè de fidei ratione conceperat, ita etiam de prædicatoris præteriti memoria ſentiebat. Tracta eſt interim, non per manifeſta ſed ſubita, nec tam ſeparatione quàm ſimultate diſſenſio. Actum eſt igitur cum rege Orientis anno ſuperiore, vt hinc cum Epiſcopo vrbis ſuæ quaſi leni colloquio & blanda meditatione conferret. Eſt autem illic conſuetudo in Eccleſiis nobilium ciuitatum, ſupplicationem cum laude diuina inter Miſſarum initia celebrari: quam tanta deuotione atque alacritate conſonæ plebis clamor attollit, vt credant non immeritò, omne ſuffragium ſacrificij ſubſequentis præmiſſo huius deuotionis obſequio placiturum. Supplicationis verò ipſius imam partem, licet pietati veſtræ notiſſimam, in loco, ſicuti res poſtulat, ſuggerendam putaui. Ἅγιος ὁ θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος, ἐλέησον, ἡμᾶς. ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. Itaque ſicut inſuſurratum fuerat principi, & ipſe inſinuat ſacerdoti, nil in querelam venire, nullam fieri de ſchiſmate mentionem, ſi hoc quod in ipſa oratione animos aliquantorum mouebat, à principe obſecratus Antiſtes aut iuberet aut permitteret abrogari. Illud moleſtè quoſpiam ferre, quod in ima prædicationis ipſius parte clametur, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, ἐλέησον ἡμᾶς. quod Latinè intelligitis dici, Qui crucifixus es propter nos, miſerere nobis. Perſuadetur Epiſcopo negligenti, nec vſque

ſic docto, vt tantæ vrbis, perindéque totius Orientis Patriarcham decet. Concipit igitur atque diſponit, ſollennis huius præconij incautè definitionem facturus: eo maximè effectu, quo res, nec de canonicis ſcripturis tradita, nec Apoſtolorum temporibus inſtituta, etiam contra vota populorum facilè videretur poſſe mutari. Sed vbi primùm hymnus in Eccleſia cantari ſolitus, vltima orationis parte truncatus, minus audientibus ſatisfecit, quicquid putabatur ab Eutychianis hæreticis concipi, patuit totum hoc ab Epiſcopo prædicari. Quis enim fidelium non iure moueretur, audiens crucifixo pro nobis, vt miſereatur, minimè ſupplicandum? Quid multis? creſcente ſeditionum procella, dum inſiſtit populus, nec obſiſtit Auguſtus, antiqua ſacerdos, quódque magis dolendum eſt, nec innocens, ſede propellitur. ſicut legimus quodam loco Scripturæ, *Si peccauerit vir in virum, orabit pro eo* 1. Reg. 3.
ſacerdos: quòd ſi peccauit ſacerdos in Deum, 25.
quis exorabit pro eo? Super omnia verò delicta ſpecialiùs in Deum peccat, qui doctrinæ Apoſtolicæ contradicens, à regula veritatis exorbitat: ſicut nihil eſt grauius, quàm ſi cæcus, præſumpto ducatu, ex prædicatore fidei incipiat eſſe deſtructor. Vos modò perpendite amentiam totius hæreſis in vnius reprobatione ſermonis. In quo parum eſt quidem quod auribus putetur ablatum: ſed totus cum verbo illo catholicæ veritatis ſenſus excluditur. Nolunt enim à nobis ei qui crucifixus eſt ſupplicari, vt videatur tam nihil poſſe præſtare per-

ſona hominis, quàm nihil pœnæ pati potuit ſubſtantia maieſtatis. quod quid eſt aliud, quàm odium pro dilectione reponere, & conuitia pro beneficiis repenſare? Inſerta eſt namque humano corpori dignitas ſupernorum. Deus quidem non ſubiacet cruciatui, ſed diuinitas intereſt paſſioni. Dei iniuriam crucis tempore mundus diurnis fuſcatus tenebris expauit: in cælum peccare Iudæos teſtata eſt terra quæ tremuit. Caret coniectura quæ per neceſſitatem veritas fulget: nec ſe affirmari à nobis expectat, cùm ſalua ſibi auctoritate ſufficiat. Audiamus ex his Apoſtolum proteſtan-
1.Cor.2. tem: *Qui ſi*, inquit, *cognoſcerent, nunquam*
8. *Dominum maieſtatis crucifixiſſent:* Sed dixerat hoc priùs etiam ille propheta, qui ob præſcientiam futurorum cognomento Angelus nun-
Mal.3.8. cupatur: *Si affiget homo Deum ſuum, quoniam vos affigitis me?* Rogo quis contentionis obſtaculo tam aperta ſibi obſtruat? Si Dominus maieſtatis pependit vel affixus eſt patibulo, dicat aduerſarius, cur hominem non rogemus in cælo? Adhuc quippe cæleſtem potentiam in corporis ſecreto repoſuerat: adhuc obitum ex ventre debebat: adhuc ad informationem noſtram exercebat humilitatis ſtudia etiam in opere claritatis. Cùm Cananæa quædam, credulitatis quidem Iſraëliticæ, ſed gentis alienæ, virtute virili, petitione laudabili, obſtinatione victrice, Chriſto pro filia ſupplicaret,
Mat. 15. *Miſerere*, inquiens, *mei fili Dauid*, vicit hîc
22. ſenſus interiore ſapientia ſexum carnis, ſupra humanum ſentit in homine. Non acquieſcunt

Eutychiani doctores ei qui propter nos crucifixus est supplicare. Ista in crucifigendo & diuinitatem precata est, quæ non poterat mori, & humanitatem, quæ poterat suscitari. *Fili Dauid*, carnem resonat: *miserere mei*, Deum declarat. Dominus cæli inuocatus est in virtute: auctor hominis vocatus est in genere. Longè iam, vt opinor, post mortem Dauid, de cuius semine terris per Mariam Christus effulsit, temporum serie stemmatis regij prosapia ducebatur. Posco nunc, his proauorum successionibus ac nepotum, ex memorato patre vsque ad virgineum fœtum, toto deriuatæ hæreditatis accessu, phantasmatis linea ducatur, an traducis. Porrò autem ambiguo caret, quòd & de genere caro vera processit, & phantasma genus habere non potuit. Experiamur tamen, vtrum spreuerit Christus præfatæ Cananitidis in oratione sermonem, an fortassis exasperet ineptiam supplicantis. *O mulier*, ait, *magna est fides tua. fiat tibi sicut vis*. Si ista fides est, vtique magna si constat, non erit recta, altera certè fuerat ad matrem illa responsio, cùm comitante discipulorum choro festis nuptialibus inuitatus, deficiente vino ad faciendum miraculum posceretur. atque ille, *Quid mihi & tibi est mulier? nondum venit hora mea*. Velut si dicat, Cur illud tantummodo quod peperisti esse me credis? Si hoc solùm mihi putas constare quod carnis est, non possum complere quod exigis. Sublimia hæc quæ à me requiris de patre attuli, non in matre suscepi: formato in te corpori, debita infirmitatis institu-

Ioan. 2. 4.

tione, opera virtutis iniungis. Benè me putas posse quod petis, si te, sicut mei corporis, sic matrem tui intelligas creatoris. Quod si solùm te edidisse hominem velis, *nondum venit hora mea*. Nemo autem sic ineptus reputandus est, vt istud quod dixit, *Nondum venit hora mea*, velut errore gentili, constitutis velit fatalibus applicare. Ad intelligendum horæ illius mysterium discretionem potiùs requiri conuenit, quàm decretum. quòd cùm ipsa quoque nostræ mortalitatis conditio non eligatur, sed omnis status nostri necessitas gubernatoris perpetui sit voluntas: quanto magis Christus, qui potestatem habebat ponendi animam suam, & iterum sumendi eam, nullo se fati voluit implicare præscripto? Sed cùm venerit subeundi hora patibuli, apparebunt cælestia quæ pater genuit, & corporea quæ aluus effudit. Ergo cùm ipse Dominus hîc, perficiendo miraculo actus diuini, non repulerit genitricem, sed instruxerit ignorantem, videamus quid hinc cum Apostolis suis tractatu impensiore contulerit. Interrogabat autem eos quodam Euangelij loco, quæ de persona sua vulgi variantis sentiret opinio. Cúmq; diuersitate sententiæ populum, aut vnum ex vatibus priscis, aut Moysem, vel certè Heliam, il-
Mat.16. lum credere suggessissent, *Vos autem*, inquit,
15. *quem me esse dicitis?* Tum princeps condiscipulorum, principium responsionis assumens, *Tu es*, inquit, *Christus filius Dei viui*. Sufficere planè potuerat quod confitetur hîc Petrus, etiamsi hoc non tam manifesta respon-

sione confirmasset Christus. *Beatus es*, inquit, *Simon bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est.* Beatus es, inquam, quia vt Deum cerneres, non carnem tantummodò, sed & sanguinem censuisti: nec reuelandam tibi gloriam meam lineamenta sumpti corporis obtulerunt. Non auertisti generosæ mentis aspectum, quod & carne prolatum est. Sed pater meus qui est in cælis reuelauit tibi filium, cui adhæret in terris: cuius gloria paupertate nunc tegitur, cuius honor contumeliis nunc celatur. Pendebat siquidem in ligni salutaris excelso, triumphali præeminentia, mediatoris nostri corpus altatum, & vniuscuiusque sententiam de cordis penetralibus virtus salutiferi stipitis exigebat. Iniuriam ille deridebat, Ecce qui destruebat, Matt.
inquit, templum Dei, vt illud triduò suscitaret; 26.40.
alter aceti potionem ferino felle corruptam spongiæ poculo porrigebat. Ipse tamen seruans inter pœnas hominis misericordiam Creatoris, dolens eos pro quibus venerat adhuc sub tempore ipsius redemptionis errare, clamabat, *Pater ignosce illis, quia nesciunt* Luc.23.
quid faciunt. Quid est nesciunt quid faciunt, 34.
nisi quia credunt se solum hominem adduxisse judicio? Ignorat quid faciat, qui non sentit in cruciato corpore maiestatem. Et si illi solius matris filium interficere se credentes quid facerent ignorabant, cur adhuc hodie Eutyches ignorare se simulat, quod si illi tunc scissent, Christo & Apostolo protestante, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent? Vnde quod

hîc Dominus neſcientibus optat ignoſci, conſtat expertorum conſcientiæ non poſſe concedi. An fortè miramur, quòd tam euidenter Chriſtus paſſionis ſuæ myſterium dignatur exponere? Auſim dicere, habemus hîc adhuc amplius quod mirari. Comitata eſt, vt legitis, dominicam mortem circumpendentium latronum coniuncta crucifixio: quos tamen temeritas crudelis iudicij, non ſeruilis culpæ meritum, coæquauerat innocenti. Non enim poterat ſancti germinis incorruptum nitorem vicinæ pollutionis horror aſpergere: ſicut & ſol, ſi radium in fæculenta dimittat, intactum prorſus neſcit ſentire contagium. Horum igitur vnus latronum, longi ſceleris vitam breuis compendij fine permutans, ex interfectore medicus, martyr ex fure, nexus membris, criminibus abſolutus, fixus clauo, liber affectu, *Domine*, inquit, *memento mei, cùm veneris in regnum tuum*. O felicis beatitudo teſtimonij! ô ineffabilis fortitudo credendi! Non iſtum, vt diuinitatem in homine ſentiret, ſigna vicerant: ſed virtutis dilectionem infirmitatum collegit indicio. Concupiuit inuocare ſimiliter vinctum: & adhuc Eutyches orare deſpicit ſublimatum. Obeuntem ille contremuit: regnantem iſte faſtidit. Iſte mortem non timebat à iudicaturo, cùm ille vitam requirat à mortuo. Sed redemptori ſuo ſqualentis veterni mortificatione compaſſus, iunxit dominicæ propriam crucem. Adorauit expertem culpæ particeps pœnæ: dudum inuadendi cupidus, mutauit vota prædandi. arma-

tus trabalibus clauis vim intulit regno cælorum. Intellexit in Christo pauperem locupletem, vicinum inuenit quod tolleret nudo, sumpsit veniæ plenitudinem, rapuit innocentiæ portionem. In ligno Deum contuitus, in cælo hominem consecutus. Iam porrò, quoniam transacta passio docet hominem verum, cruciatum doloribus, latronibus comparatum, confectum supplicio, tumulatum sepulcro, per hæc omnia phantasmatis assertoribus assumpti corporis veritas contradicit. Quos cùm in Christo vnitas vtriusq; substantiæ perspicua testimoniorum luce conuincit, omnem, quæ in consequentibus replicatur, dominicæ seriem passionis phantastica honoris contumeliosi molitione perturbant: asserentes quoddam nebulosi corporis extitisse figmentum, quod pro redemptore nostro iniuriis pœnarum dolorúmque videatur oppositũ, & per inanis hominis similitudinem, pœnis, quas maiestas incurrere non possit, addicta quoque vera caro non extiterit, quam execratur populus, cruciat iudex, pulsant verbera, quam contumeliæ illudunt, spinæ transpungunt, cui calamus illiditur, figitur clauis, sanguis excutitur. Adhuc cùm omne quod spei est in solo redemptionis nostræ mysterio collocemus, nec sit aliud nostrum reuiuiscere, quàm dominum necem pertulisse: falsum est quod sua incarnatione nos saluat, si & hoc in dubium venit, quod tolerandum pro nobis in carne susceperat. Veni potiùs sancte Esaia, propheta quidem tui, sed Euangelista temporis nostri,

veni celeriter ad tuendam contra Eutychetis mendacia Christianorum salutem. Dicere te de Christo, immo etiam iurare non pigeat,
Esa. 53. 4. *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* &, *liuore eius sanati sumus.* non medendi facultate secura, sed voluntariè pro nobis dolendi veritate suscepta. Si veraciter dolores nostros ipse portauit, iam & nos securi sumus, quòd veros dolores commentitium phantasma non pertulit: & si liuore eius sanati sumus, in cassum collatam mihi sanitatem inuidet falsiloquus liuor. Ceterùm rectè omni definitione concluditur, quòd si potuit esse commentitium, non potuit liuere simulatum. Sed etiam in hoc prophetæ sermone euidens geminatæ substantiæ proprietas inuenitur. *Verè*, inquit, *languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Duo sunt ista, quorum aut Deus solus, aut homo solus, vtrumque non fecerit, sed vnum Deus, aliud possit homo. Dicendo autem propheta, Ipse languores tulit, ipse dolores portauit, vnum euidenter expressit, qui ex diuinitate constaret & corpore. Languores enim, quos Adæ sauciata progenies ex vulnere corruptæ originis attrahebat, ille solus sanauit, qui sanum antè condiderat. Dolores verò nostros portauit, qui desudare prælia passionis, nisi cruciatibus ac labore, non potuit. Quocirca quod in natura malum habuimus, tulit Deus: quod in corpore malum patimur, pertulit Christus. Vnde respiciẽdum est hîc, quantum Eutychiani Bonosiacis baratro profundiore mergantur,

Illi Christo diuinitatis honorem tantummodò adimunt, isti & corporis veritatem. Photinus hominis personam nos adorare deridet, hic nebulam. An fortè hæretici huius ipsius illusionis exordium ab ipsis in Christo sacræ natiuitatis crepundiis ordiuntur, ac perinde falsum erit, quod iacuit in pannis, quod apparuit Magis, quod planxit in cunis? Taceo reliquos in succidua ætate profectus, quibus diuinam pariter humanámque naturam complectens, lassitudinem refectio pertulit, consolatio lacrymas effudit, lux dormiuit, panis esuriit, fons sitiuit. Taceo planctum illum, quem super defunctum Lazarum habuit, antequam effectu resuscitandi ostenderet Deum, præmisisse humanæ conditionis affectum. Quòd si in dubium vocatur qui tanta præstitit, necesse est vt ambigua incipiant esse quæ gessit: ac perinde falsò se putat sanatum paralyticus, claudus erectum, circumscribendus solis radius, quem cæcus ab vtero post natiui carceris tenebras intuetur. aut hoc phantasmate Lazarus ipse delusus est, vt cùm inter mortuos dormiret, iam resurrexisse se crederet. Quòd si hæc omnia vera esse recipiunt, & solius passionis iniuriis contradicunt; respondeant vbi tunc fuerit filius virginis, cùm vmbram tenui nube fallentem pro se offerens, quem pro nobis putamus offerri, vana sui specie & persequentes falleret & fideles. Patrem quoque faciens hac illusione mendacem, de quo Apostolus ait, quòd *filio suo non pepercit, sed pro nobis tradidit illum.* Quem filium, si non verum, quomodo tradi-

Ioan. 11.

Rom. 8. 32.

dit, si conlusit? qualiter non pepercit, si dolere prohibuit? vel certè, qua Dominus noster morte finitus sit, qui non potuit non aliquantulam mortem pro matris mortalitate debere soluturus conditionem obeundi legitimam, sed corruptionem pro resurgendi instantia non visurus? Quam legem vtriusque naturæ significauit fel istud, quod gustatum noluit bibere, dum mortem, quam ex Adam parente omnes debemus, pro diuinitate noluit bibere, sed debuit pro dispensatione gustare. At verò cùm factum est quod Apostolus dixit, quòd
Rom.6. 9. *resurgens Christus iam non moritur, & mors ei vltra non dominabitur,* audeat nunc, si quid valet hæreticus, aut Christum sine Deo, aut sine homine Deum confiteri. Abfuerat sanctus
Ioan. 20. Thomas, cùm reuersus saluator à mortuis præsentia visibili præstolantium discipulorum vota repararet, & vacillantem quodammodo fidem suorum reualescens à mortuis vita componeret. Referunt ergo discipuli Dominum se vidisse. Negat ille se credere, nec se adhibiturum vllatenus fidem promittit, nisi contemplatione percepta. Transacto temporis interuallo, superueniens secundò IESVS, sed iam omnibus simul, pacis salutatione præmissa, arguit increpatione mitissima cunctantis Apostoli tarditatem: & iubente Domino, ne adhuc parum sit quod visus iudicat, fidem tactus
Ioan. 20.27. explorat. *Infer*, inquit, *digitum tuum in latus meum, & noli esse ambigens, sed fidelis.* qui vtique inexcusabiliter iam perseuerabis incredulus, cùm palpando reddaris expertus. Scru-

tatur ille digito vestigia passionis. Permanebat vt inflictum fuerat medicum vulnus, & hiulcum transpuncti lateris aditum felici indicio vitalis plaga seruabat. Tunc demum in semetipsum reuersus, & sancto illuminatus corpore, *Deus meus*, inquit, *& Dominus meus*. Quid rogo sacer Apostolus de cælestibus intellexit in carne? quid curiosæ manus attactu diuinum sensit in vulnere? nisi quia iampridem didicerat, Christum sine Deo esse non posse, & hæc ipsa vulnera quæ palpabat, præualuisse quidem homini, sed cessisse victori: tamen nec afficere morte nisi hominem, nec vinci à Deo nisi resuscitante potuerunt. Hîc itaque, magno miraculorum stupore conclusi, cùm audiunt Dominum nostrum recepti corporis situ, visibilem oculis, digitísque palpabilem, locum quo Apostoli consuerant clausis foribus introisse, ad familiare commentum afferendi phantasmatis, & per fallaces inanium nebularum fraude præstigias, illusos humanę caliginis queruntur obtutus. Sentiunt enim in facti magnitudine quiddam diuinum, vigorémque illius subtilitatis, quo foribus obseratis penetrale secretum sine aditu corpus intrauerit, ne cogantur facere mirificum, comminiscuntur incertum. Quod videte ad quantam spectet diuinitatis iniuriam, si veritatis magister, qui nobis etiam verborum mendacia interdicit, ipse factis credatur potuisse mentiri. Proculdubio enim mendacij genus foret, si quod ipse non fuerit se credi à suis velit, & putaretur factum à Christo, quod non licet facere

Christiano. Qui ad cognoscédam mysterij dispensationem & visu instructus, quod sufficit sano, & tactu conuictus est, quod additur cæco. Sed caret remedio sponte petita debilitas. quicquid libet medicaminis oculis lippientibus imponatur, curari non potest qui cæcatus ire delectat. Aut quis in tali obstinatione vsus oculorum est, qui verum esse renuit quod annuit visum? quasi non minus sit Deum penetrasse conclusa, quàm homini patuisse cælestia. qui tamen suis post resurrectionem sæpe
Luc.24. testatus est: *Palpate & videte, quia spiritus*
39. *carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Quid Eutychi tam clausum? quid contra phantasmata tam apertum? velut si dicat, molem ossium carniúmque species ventura non recipit. Noluit se, vel solum quemlibet virum, hoc est sine corpore, spiritum dici: sed vt talem recognoscatis in iudicio, qualem redisse conspicitis è sepulcro. Vnde iam post passionis certamina triumphator nihil quidem habuit, quod mundanum indigentia rediuiui corporis postularet. Non illi quippe aut fames cibum, aut potum sitis, aut requiem labor, aut somnum poposcit operatio. Quæ omnia non solùm in capite nostro, quod est Christus, exigua illa parui temporis morte decocta sunt: sed etiam in nobis sic vsque ad obitum valebunt, quòd resurrectione finientur. & tamen, vt dicere cœperam, cùm membra illa dominica, nulli iam indigentiæ obnoxia tenerentur, ad suspicionem phantasmatis suorum cordibus eximendam, cùm Apostolis visus est, cibum iussit

iussit apponi, quibus cõuesci commissâ benedictione dignatus est. Quod faciebant illi adhuc pro redẽptione corporis, fecit bonus magister pro testimonio veritatis. Nisi forsitã dicat phãtasmatis prædicator, caliginem illam, membrorum speciem seductricem, quæ apponebantur assumere, nec escam illam pignoris sancti in dominicum corpus sine onere corruptionis intrare, sed inanem ventrem incerti esus gravare ponderibus. Quem certè pastum fallens imago, aut futura est si subripuit, aut non est aëria, si comedit. Scio tamen, quòd non alter quàm Christus, inter suprema cibi illius monimenta testatur, *Quia oportet impleri omnia quæ scripta sunt in Lege, & Prophetis, & Psalmis de me.* Luc. 24. 44.
Et nos pauca exemplorum quærimus, cùm ille omninò Scripturam in sua dicat vnitate compleri. *Et post hæc,* inquit, *cùm benediceret suos, ferebatur in cælum.* Ibid. 51.
Recede procul, Eutyches, cum præstigiis quas animo concepisti. Solus hac benedictione careat, qui se à phantasmate aut benedici lætatur, aut redimi. Interim ferebatur in cælum filius hominis, qui erat in cælo, dudum præscientia, nunc natura. Nec aliquo Angelicæ manus auxilio, quanquam portari dicatur, indiguit: sed ferebat matris filium filius patris: ibat quod Deus erat, quod homo ferebatur. Patebat redeunti porta cælestis, & Deum suum cum accessu corporis reuertentem originalis patriæ claritas inuitabat. Quo recepto, *duo,* inquit, *Angeli adstiterunt,* Apostolis sic loquentes, *Viri Galilæi,* IESVS *hic, qui receptus est à vobis,* id est, quem in sede Pater, seu Act. 1. 1.

quem vos recepistis in fide, *sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum*. Habent ergo in hoc sermone quod sperent quibus phantasma videtur esse quod gestum est, si sic veniet quomodo vidistis eum euntem in cælum. Vbi videbunt catholici quem ambiunt, aduersarij quem confixerunt. vbi ad eadem clauorum vestigia quæ cernuntur, vel illos ignes Eutyches simulatos putare desinat, quibus post phantasmatis fumum sera pœnitudine perpetuò torris ardebit. Ad cuius pristinum dogma denotandum, vel corrigendos aliquantisper, sicut optandum est, sectatores, pauca hæc dixisse sufficiat: vt ex similitudine testimoniorum quæ posuimus, etiam ipsi sibi necessariè numerosiora perquirant. Quod si fortè pristino sceleri dogmatis sui, aut infidelitatis perseuerantiam seruant, aut aliquid nouæ molitionis accumulant: si quidem peculiaris errantibus mos est, in obstinatione peruersa semper dicere velle quo pereant: dabit Deus, vt iussu vestro, meóque famulatu, prauitas quæ adhuc augmento accenditur, vno & semper æquali scripturarum cælestium magisterio propulsetur.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

IV. SCISCITATIO vestra plena religionis atque pietatis est. Sed quia inquisitione proposita, consultoris vel respondentis nomina præmisistis, suggerendum puto, fuisse in

Africa quendam Faustum Episcopum secta Manichæum, opusculorum quorumpiam conditorem, execrabilium sanè, & in nonnullis etiam sermone turpissimorum. Hic autem, quantum ad frontem pertinet, quasi abstinentissimam vitam professus, & non secretam crucem, sed publicam vanitatem, iactantia ventosi tumoris exaggerans, quantum potuit, auditoribus venenatam disputationem velut indeclinabilis virtutum seruator indixit. Et quia legistis, consulenti cuidam Paulino Burdegalensi, ab Episcopo supradicti nominis fuisse responsum: cuius temporibus Paulinus quidam, Deus viderit vtrum is quem memoratis, tamen perinde Burdegalensis, non pauca stylo catholico & irreprehensibili fide conscripsit: præfati hæretici mentionem idcirco præmisi, ne Manichæi ipsius Fausti opus infaustum, vel alterum, quem etiam gloria vestra nouerat, ortu Britannum, habitaculo Regiensem, titulo nominis accusaret: simul & qui aut consulere supra ambiguo quæstionum, aut dignus rescripto posteris reseruando potuerit inueniri. Cuiuslibet tamen eorum in manus vestras dicta peruenerint, sanctè, sollicitè, regiè, vos mouerunt. Pœnitentiam, quam propriè momentaneam nominastis, id est in ægritudine quasi sub momento mortis acceptam, nihil aut nulli prodesse, aduersa veritati & admodum cruda definitio est. Apud diuinam quippe misericordiam vel ipsa humilitas confitentis dici non debet fructu carere. Quia cùm legimus, quòd qualitate vitæ anterioris abolita,

quia plerumque contingit & peccare iustos, & resipiscere peccatores, in ea quis via iudicetur, qua obitus sui tempore fuerit deprehensus, incunctanter credenda est vel ipsa correctionis voluntas placere, si vera sit. Sed totum apud cælestem clementiam fidei qualitate pensatur.
Mat. 20. Vnde & inter illos operarios, quos in Euangelio legitis esse conductos, pro deuotionis ardore, mercedem prioribus exæquatam etiam qui tardiùs venerant sortiuntur. Sicut & Niniuitarum breuissima pœnitudo, omnem indulgentiæ summam triduo feruente mercata, gladium peccatricis vrbis ceruicibus imminentem, quem iam ictui destinato per manum Io-
Ionæ 3. næ prophetæ dies statuta vibrauerat, repagulo consonæ satisfactionis obtudit. Contradicant autem exemplis huiusmodi, quos veriùs reddit appetita superbia turgidos, quàm conscientia illibata securos. Hoc tamen loco quid sæpè doleam, quia fandi licentiam dignamini præstare, confiteor. Contristamur nonnunquam in hac nostrorum facilitate, quòd rem tam pretiosam pro leui accipere graue discrimen est. Cùm enim videntur pœnitentiam precibus ac lacrymis poscere, impium dicimus denegare. Sin igitur contingat interdum, vt acceptam quicumque pœnitentiam, si sanitatem corporis recipit, aut negligat, aut factus
2. Pet. 2. sit, vt Apostolus ait, canis reuersus in vomitum, qui veniabiliùs onerabatur fragilitate peccati, plectibiliùs opprimetur abusione remedij. & dicetur illud, quod Ananiæ in Acti-
Act. 5. 4. bus Apostolorum: *Nonne manens tibi manse-*

rat, & de promittendo in tua poteſtate pendebat? Melius eſt autem, vt ait Propheta, *non vouere, quàm vouere & non reddere*. Vnde contraxit conſuetudo ſermonis, vt donec quiſque noſtrûm votum compleat, voti reus dicatur. Quocirca fateor, in neceſſitate poſitis non ſine metu dari debere pœnitentiam. quos ſi abſque capitalibus culpis, in vſu coniugalis copulæ dies ſuprema reperiat, vtpote rem licitam præſumentes, nec damnatione dignos putamus, nec à ſacrificio commemorationis excludimus. E contra, ſi profeſſam compunctionem ſæculo retrahente vacuauerint, quaſi iam apoſtatas, id eſt ab ſtandi firmitate deciduos, neceſſe eſt à communione ſuſpendi: cùm melius ſit manere intra quantulamcumque ſalutem humilitate mediocrium, quàm ipſam ſalutem ex toto deſtrui violatione ſummorum: & tutius inueniatur cum honeſtate in matrimonio viuere, quàm caſtitate mentita illicitis licita maculare. Quod præuidens Apoſtolus, & viduas, quæ primam fidem irritam fecerint, maiorem damnationem denuntians ſubituras, perſonas legitimi atque irreprehenſibilis tori pace deuinctas, vacare orationi ad tempus, ac rurſus in idipſum regredi ſinit: ne Satanas, inquit, per incontinentiam illorum, tentet in promiſſione perfidos, quos in carne non vicerat coniugatos. In ſecunda quoque quæſtione, quod negamus eſt, fidem ſolam homini prodeſſe non poſſe, hoc minimè probo: neque ab illorum parte profiteor, qui, ſicut ait Dominus, graue ſuper humeros diſcipulorum

Eccleſ. 5. 4.

1. Tim. 5. 12.

1. Cor. 7. 5.

pondus imponunt, quod ipsi tamen vno digito mouere detrectant. Propter quod, tam rigidam de fide sententiam, aut extraneus potuit præsumere, aut noster debuit temperare. Quòd si dignanter admittitis, coniectura breuiter exemplísque patefaciam. Fidem esse omnium bonorum spiritalium fundamentum, per hanc primitus informata Christianorum rudimenta testantur. Nam si baptizatus, aut etiam translatus ab hæresi qualibet paruulus, vel forsitan æuo longiore prouectus, celeri post lauacrum fine rapiatur, nec ipse operis iactitator abnuerit, hominem sola fide saluatum. Extra quam quòd nihil quælibet bonæ profuerint actiones, de sæculi philosophis æstimemus: quos contemptores mundi, amatoréſque sapientiæ, castitate proposita, facultate despecta, quicquid hodie catholici prædicamus, quia fides defuit, non profuit operatos. Adeò machina vanitatis, nutabundis exculta fastigiis, quia sine fundamento surrexit, per se sola constare non potuit. Quid si nunc diuersorum in Scripturis cælestibus fidem retexam, quam semper desiderij compotem reddidit laudata credulitas? Abraham quòd solùm credidit Deo, reputatum est illi ad iustitiam. Raab meretrix vitam præteritam prostitutione sordentem, Israëlitarum populum per fidem præstolata purgauit. Sic illa Euangelij Cananitis, quanquam repulsa conuitio, dari tamen catulis suis filiorum panem perseuerantia petitionis elicuit. Alia fluxum carnalitatis obscenæ tactu fideliter medente restrinxit. Suadetur tamen & bo-

Rom. 4. 5. Iosu. 2. 3. Matt. 15. Matt. 9. 20.

norum operum iungenda deuotio, quam negligere non pertinet ad fidelem. Sed cùm dicat Apostolus, *quicquid non est ex fide peccatum est*, Rom.14. 23.
videtis ipsam quoque quam rectam credimus operationem, nisi fidei suffragio fulciatur, in peccatum posse mutari. Expertus est hoc nimirum Pharisæus ille in Euangelio, qui gratias se referre, quòd non esset sicut ceteri homines, raptores, iniusti, adulteri, eleemosynas subinde facere, bis in Sabbato ieiunare, tumido ac resupino pectore iactitabat: cùm Publicanus, fronte cernuus, fide rectus, merita bonorum operum sola humilitate præripiens, domum suam, de qua non iustus exierat, iustificatus intraret. Quid plura commemorem? adhuc vnum patienter accipite. Latro ille, cuius assuetum sceleribus corpus, iuxta crucem Dominicæ puritatis, seruili patibulo criminum vindicta suspenderat, sentiens in morientis Christi corpore maiestatem, pro præmissa crudelitate addictus supplicio, pro subsecuta confessione additus paradiso, per iniustum deductus est æuum, vt de iusta raperet morte martyrium. Ecce sunt virtutes ex fide: ostendat quisque, si potest, sine fide virtutem. Dominus in Euangelio exiguitatem fidei, grano sinapis comparatam, quæcumque voluerit valituram promittit. Sic fit vt, cùm opera sine fide possint esse, fides sine operibus esse non possit. quia si corde credatur ad iustitiam, & ore fiat confessio ad salutem. Apud sensum Spiritus sancti, promissiones sequẽtem, principium est boni operis integrè credidisse: si ta-
Matt.13. 31. Luc.13. 19.

men, vt Apoſtolus ait, ipſe ſpiritus teſtimonium reddat ſpiritui noſtro: non, vt ſuper audiſtis aſſertum, qui creatura nobis, ſed qui creator infuſus, auctor & teſtis eſt noſtri ſpiritus, non natura. Ecce ad epiſtolam Fauſti Epiſcopi, nec intereſt cujus, quæ veritati arbitror conuenire ſuggeſſi Mihi & eis quorum ſalutem ſitio, fidei plenitudo donetur: illis opera ſua, ſi fide fuerint viuificata, ſufficient.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

V. SI gratiam priſcæ pietatis expertus, ritè artificium ſanctæ dignationis interpretor, ad conſolandum me, dominos & conſeruos meos ſacerdotes vobis iubentibus puto veniſſe. Quod ecce ſub diuino teſtimonio loquar, pro debiti famulatus reuerentia præcelſiſſimo Domno dependere non præſumpſi. Virtuti enim veſtræ derogat, ſi quis ſuper caſu qui contigit, conſolationis aliquid ſcripto verbóque ſuggeſſerit. Neque porrò cadet in regiam quidem, ſed philoſophicam, mentem mœroris abiectio. Laceſſiuit, verum eſt, cunctorum lacrymas amor veſter. Sed ſi ambienti ſæculo ſalus veſtra conceditur, parum eſt quòd perdidit vnum pignus omnium pater. Temporalis luctus eſt, vbi tam innocens quis obiit, cuius mortem nullus putauit. Iudicet vnuſquiſque quod ſentit, nihil vnquam veſtris temporibus contingere poteſt, quod non ſemper arbitrer

profuiſſe. Vnde nihil hîc caſuale præſumo, nihil aſperum. Ordinauit hunc potiùs occulta diſpenſatio, quàm inflixit, angorem. Flebatis quondam pietate ineffabili funera germanorum, ſequebatur fletum publicum vniuerſitatis afflictio, & occulto diuinitatis intuitu, inſtrumenta mœſtitiæ parabantur ad gaudium. Minuebat regni felicitas numerum regalium perſonarum, & hoc ſolùm ſeruabatur mundo, quod ſufficiebat imperio. Illic repoſitum eſt quicquid proſperum fuit catholicæ veritati. Et neſciebamus illud tunc frangi tantummodo, quod deinceps neſciret inflecti. Aut quid de fraterna ſorte dicamus? Ipſe quem vocitari paruum veſtra natura circumdedit, bonis veſtris abſque omni malitia militauit, cùm ſeruiret vobis neſcientibus periculum gentis, cùm futuram pacem diſponeret turbatio regionis. Experto credite, quicquid hîc nocuit hîc profecit: quicquid tunc fleuimus, nunc amamus. Non valentibus iſta præſcire poteſt equidem durum videri, vicinam thalamis virginem tædio incumbente præreptam. quæ tamen ambita eſt vt regina, defuncta eſt incontaminata. Quanquam reuera maiorem cauſam luctus ſui reliquiſſe dixerim, ſi diem vltimum poſt recentia vota clauſiſſet. Ibi enim fortè potuerit inueniri, vbi mihi poſt inuidiæ nodum, inſultationis dentem fixiſſet æmulus liuor. At verò nunc, quæ mens tam barbara non miſereatur virginitatem felicitatémque in paterno regióque ſinu receptam? Nec mutauit ſedem, nec contigit peregrinationem: vbi non

diu esse potuit domina, nec breuiter extitit peregrina. Vnde cùm lætitiam vestram, quasi serenitatem cæli, expectet vniuersitas, reddite vos gaudiis populorum: quia nunquam respublica orphanitatis incurrit perniciem, quandiu sustentantibus vobis mater Ecclesia non senserit orbitatem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Victorio Episcopo.

De hæreticorum oratoriis non recipiendis.

PETISTI, immo potiùs præcepisti, frater piissime, vt datis ad beatitudinem tuam litteris indicarem, vtrum hæreticorum oratoria, siue basilicæ, ad vsus possent nostræ religionis aptari, cùm conditores earum ad catholicam se legem erroris correctione transtulerunt. Digna profectò res, de qua tu consulis, si respondendi idoneum reperisses. Quia iussisti tamen, reserabo in subditis quid consequens putem: ea scilicet definitione, vt locum succensendi aliis non reseruem, si modò id quod statuendum crediderunt, vel ratione perspicua, vel prolata de canonicis voluminibus auctoritate confirment. Istud, quod de oratoriis vel basiliculis priuatis interrogasti, perinde vt de Ecclesiis eorum, difficile definitur. Hoc namque suadendum est catholicis regibus, quod de subiectis eorum fuerit constitutum. Vnde primùm quæso, si à principe regionis nostræ, cuius nobis Deus præstitit in vera religione consensum,

sortis suę Antistites consulantur, vtrum respondere possimus, fabricas à patre suo hæreticis institutas catholicis debere partibus applicari. Quod si aut nos suademus, aut ille consentiat, persecutionem in se commotam hæretici non immeritò causabuntur, cùm catholicam mansuetudinem calumnias hęreticorum atque gentilium plus deceat sustinere quàm facere. Quid enim tam durum, quàm si illi, qui aperta peruersitate pereunt, de confessione sibi aut martyrio blandiantur? Et quia post nos, nostríque regis, Deus tribuat, felicissimam longęuitatem, si quidem nihil de processu temporum immutabili credi debet, poterit forsitan hæreticus quicumque regnare, & quicquid persecutionis Ecclesiis personísque commouerit, non sectæ suæ studio, sed ex vicissitudinis retributione fecisse dicetur, & nobis etiam post mortem grauandis ad peccatum reputabitur, quicquid fuerit perpessa posteritas. Et forsitan adiciet diuina miseratio, vt proles principis, de quo loquimur, per receptam fidei plenitudinem catholicum sequatur auctorem. Quid tamen, si nunc quisquam de vicinis regibus legis alienæ vlcisci in regione sua similiter velit, quod hîc sacerdotibus suis doluerit irrogari? At si quis huiusmodi me deridens in hæc verba prorumpat, vtar gloria temporis mei, prospiciat statui suo subsequens ætas. Sed qui talia secum tractat, paulisper mihi redhibeat quam postulo rationem, vtrum hæretici à nobis cum veritate recipi debeant. recipiantur: lucidissima salus est, Psal. 115, 1.
quia sicut scriptum est, *Credidi propter quod lo-*

cutus sum. Præcedit fides locutionem, & sequitur confessio credulitatem; & per impositionem manus sacerdotalis fit prauitatis amissio, fidei redditur plenitudo. Res autem insensibilis, quæ primùm innouata polluitur, ignorare me fateor qua deinceps sanctificatione purgetur. Dico certè, si potest pollutum ab hæreticis altare sacrari, posse & panem, qui super illum positus est, ad sacrificia nostra transferri. Idem primitus hæreticus conditor fecit. Transit ad repromissionem diuinam: libertate gaudens dimittat Ægyptum. Ad fidem rectam felici mutatione transmigrans, reliquit potiùs maculam, quàm attrahat. cùm aliquid non legitimum impurgabili errori, grauant magis polluta contactum, quàm capiant à tangente remedium. Vnde & in Aggæo propheta: *Hæc*
Agg. 2.12 *dicit Dominus exercituum, Interroga sacerdotes legis dicens: Si sustulerit homo carnem sanctificatam, & tetigerit de summitate eius panem, aut quodcumque aliquid, nunquid sanctificabitur? Respondentes autem sacerdotes dixerunt, Non. Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus ex omnibus his, nunquid contaminabitur? id est ille panis, qui dudum sanctus extiterat: & dixerunt sacerdotes, Contaminabitur.* Quapropter conjiciendum est, si potest ille panis in his altaribus consecrari, quem si consecratus panis tetigerit, redditur inquinatus. Malachias quoque prophe-
Mal. 1.8. ta sic dicit: *Si offeratis cæcum ad immolandum, nónne malum est? & si offeratis claudum, nónne*
Ibid. 14. *malum est?* & paulo pòst: *Maledictus*, inquit, *dolosus, qui habet in grege suo masculum & vo-*

rum faciens immolat debile Domino. Quid hoc iudicio sincerius? quid tali auctoritate manifestius? Fabrica, quam iterata cupis innouatione præsumere, si sana est, quid benedicitur? si languida, cur offertur? Quantumcumque munera à malis oblata in bonum trahere concupiscas, sequi te ad sanctitatem clauda non poterunt. Dicit Apostolus, suscepisse *viro virginem castam exhibere Christo*, id est Ecclesiam. 2.Cor.11. 2.
Ecclesia porrò, quæ hæreticorum fuit, & si licet meliori nubere, non erat virgo. Cur ergo appetat sacerdos illicitam, qui prorsus à contactu repudiatæ ac viduæ prohibetur? Post incesti nexum sera coniunctio est. *Qui sociatur,* inquit, *meretrici, vnum corpus efficitur. nec tollam membra Christi, & faciam membra meretricis.* 1.Cor.6. 15.
Vide si possit iunctis sibi Christi membris meretrix redintegrari, in cuius corpus vnita Christi, id est Christiani, per pollutionem membra vertuntur. Vnde & alio loco Apostolus dicit, talem se Ecclesiam velle, quæ non habeat maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Ephes.5. 27.
Nunquid vllo pacto poterit istud de hæreticorum fabricis dici? Benedictio, quæ rebus sensu carentibus ac pollutis impenditur, nec purgat maculam, nec explicat rugam. Immo magis, si paulo attentiùs intuemur, caret macula quod symbolum est nouitate rugosum. Porrò quod iteratione duplicatum est, ruga tegitur. talem nequaquam sancta sinceritas, & Adam veterem exuens, nouo quod offertur homini comparetur. Quam nouitatem nobis auctoritas Testamenti noui Euangeliorum vo-

Matt.19. 30. ce commendat. Vnde etiam ipſe ſibi Domi-
nus ſterni pullum præcepit, cui ante ipſum nul-
lus inſederat: quem totius ſæcularis vſus exper-
tem, feliciter redderent non impoſita flagella
Luc.17. 60. ſubditum, ſed exordia ſancta manſuetum. Et
vt ipſum quoque dominicæ mortis myſte-
rium nouitatis honore non careat, in monu-
mento nouo, quod in petra exciſum eſt, redem-
tricem noſtram dominicam carnem legimus
quieuiſſe. Quis ergo mihi perſuadere conetur,
poſt errores funerum ſepulcrum poſſe munda-
ri? Quamuis putredinis humore ſiccato, con-
ſumptis iam carnibus, albis tumulis attollatur,
remanet immunditia recordatione, etiamſi ab-
eſſe putetur aſpectu. Expuliſti quidem morti-
cinum dogmatis alieni, & fortitudinem eius
emortuam de ſepulcro ſuo, quaſi oſſa honore
carentia proieciſti. Sed puto quòd imponi in
fætores ſacri corporis membra non debeant.
Et dices forſitan hæreticos, ſi eis poteſtas detur,
altaria noſtra temerare. Verum eſt, nec refello.
Sæuiunt quidem cùm poſſunt fædis vnguibus
alienarum ædium peruaſores. Sed vim inten-
dere, loca peruadere, altaria commutare, non
pertinet ad columbam. Specialiùs ergo fugien-
dum, quod licere ſibi hæreticus putat. Ab
exemplo magis vitare conuenit quod hoſtis
amplectitur. Nec mirum eſt, ſi dedicationes
geminare audeant, qui baptiſmata confrequen-
tant. Quod circa non quid ſtatuam, ſed quid
optem breuiter indicaui. Hæretici cultus loca
peruadi nollem, cuperem prætermitti in mo-
rem ergaſtulorum. Semper optandum eſt, non

vt mutata transeant, sed infrequentata torpescant. Salubri populorum correctione desertis maneat æterna viduitas: nec vnquam recipiatur à nostris, quod conuersionis studio repudiatur à propriis. De ministeriis hæreticorum, quæ illis sacra, nobis execrabilia iudicantur, id est patenis paterisque, quia quid censeam perinde rescribere me iussisti, validæ quidem obseruationis exemplum est, quod legitur in Heptatycho, de thuribulis peccatorum, qui ignem illicitum præsumentes, incendio temporalis gehennæ æternam signante consumpti sunt. Iacebant namque cineri prunísque permixta, ad mortuorum iudicium, terrorémque viuentium, vasa quæ diximus, & odoribus thuris assueta, abominabilem immunditiam peruersi vsus fætore contraxerant. Tunc duci legifero consulenti præceptum est sermone diuino, vt hæc infusa fornacibus, & distenta per laminas, sacro altari affigeret. Vides ergo, quòd illic pariter erudimur, vsum execrabilem metallorum, ad bonum, si ignibus careat, non posse träsferri. Adeo ad catholicam comparationem hoc præstat metallis ignis, quod sensibus fides. Vnde & in Psalmo propheta sic orat: *Vre renes meos, & cor meum.* Reprehendat certè quispiam, pro sensus sui discretione, quod sentio. Fateor ministeriis illis minimè delectari, quæ superioris Galliæ partibus ad Ecclesias legis nostræ captiua venerunt: quæque nil voluntarium, nil innocens præferentia, si dolentibus rapiantur, offerentibus prodesse non poterunt. Cur mihi dicat victor, quod altaribus tuis exhi-

Num. 16.

Psal. 25. 2.

beo, quo quolibet ordine meo factum, si iubetur, *Honora Dominum de tuis iustis laboribus?* Prou. 1. 9.
Parum est de laboribus, nisi de tuis: parũ est de tuis, nisi de iustis. Nunquã oblata pronuntiem, quæ antequã offerrentur, ablata sunt. Sed talia sẽper munera gratulor sanctis altaribus superponi, qualiter religiosè si non solùm propriè, quia eis sua videtur vbicumque catholica est. Cur de thesauris suis lectissima quæque producens, haud omni impendio curat, vt in his quæ ad sanctum ministeriũ pertinebunt, non magis pretiositas possit placere, quàm nouitas? Orate quod restat, vt longo tempore post votorum opes sibi à Deo creditas, non in secretis molibus, sed in publicis muneribus possessuras, cum populo sibi subdito gaudens vsibus sacris semper habeat quod donabit.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Papæ Constantinopolitano.

VII. DVM domnus meus, filius vester, patricius Sigismundus gloriosissimum Principem officio legationis expetiit, nobis quoque deferendi ad vos famulatus aditum dupliciter sancta opportunitate prospexit. Cùm enim, vt præcipuum sacerdotem, iusto vos desiderio sitiremus, adiecit vir illustris Laurentius honorem vestrî animis nostris, indicans apicibus suis omne nubilum, quod quietem Orientalium populorum ambiguo caligante fuscauerat, reintegratæ pacis serenitate detersum: & eam cum Romano Antistite vos habere concor-

cordiam, quam velut geminos Apoſtolorum principes mundo adſignare conueniat. Quis enim, qui vel catholicus dici poteſt, de tantarum ac talium Eccleſiarum pace non gaudeat, quas velut in cælo poſitum religionis ſignum pro gemino ſidere mundus expectat? Quis non meritò delectetur infirmantium reditu, incolumium ſtatu, cùm aliis ouibus intra clauſtra ſaluatis, illa quæ vitio errantis arbitrij fuerat euagata, cæleſtibus caulis lætitia plaudente reuocatur? Cuſtodite igitur, quaſi patres, traditam vobis etiam ſuper nos Eccleſiæ diſciplinam. Concordiæ veſtræ tantum opus eſt magiſterio, quãtum & exemplo. Quam caritatem populis ſuadebimus, ſi hanc in noſtris rectoribus neſciamus? quid in corpore firmum videri poterit, quod nutat in vertice mancum? Ergo piam redeuntibus date, ne quis intentione pereat, prædicationem. Proſpicite ne ſpeculata ſigna tam fera beſtia populetur, ſi ab vnitate ſenſus veſtri Roma diſſultet. Memores verò noſtrî, quia ſi ſuper diſſenſionem veſtram Sol occidat, damnum Orientis eſt, proſperrimum quem ſupradixi nuntium per fideliſſimum virum ad notitiam noſtram firmate reſcripto: vt expectans occidentalis Eccleſia in ſermonibus veſtris donum cæleſtis oraculi, quod ſe lætatur accepiſſe per condiſcipulum, multiplicari ſibi gaudeat per magiſtrum.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Eustorgio Episcopo.

VIII. ADVENTV præsentium portitorum ecce iam secundò à te desiderandi reuerendíque affatus vestri dona venerunt: quæ tamen plus fierent prosperitate secunda, si fierent numerositate copiosa. Reuera duplex in litteris vestris materia gratulationis accessit. Primùm quòd saluam mihi gratiam, sic etiam in vestro, sicut in vestrorum extitit animo decessorum, hereditario monstratis affectu. Deinde quòd in eo me famulari negotio præcepistis, quo, dum tuendæ vel reparandæ libertatis curam geritis, etiam me non indignum tali ministerio censuistis. Impletum est igitur beatitudinis vestræ sanctum ac spiritale præceptum. Cumulastis oratione mercedem: interuentu vestro pretiosius factum est pretium quod misistis. Victa est per reuerentiam vestrî in rigore barbarico humilitate immanitas, intercessione crudelitas, illatione cupiditas. Conicimus qualiter illic prædicationibus duriores animos edomatis, cùm interueniendi viribus absentia vobis saxa sic frangitis. Visitatur opere vestro nostrarum ærumna regionum: & emanans ex largiendi thesauro irrigui fontis vbertas, cùm Italiam rigauerit, adspergit & Galliam. Quapropter depenso salutationis honorificæ famulatu, me vestro intercessui vel fauori votis præfusa supplicatione insinuo: optans licet in cunctis, mihi tamen specialibus

caußis litteras veſtras: in quibus ſic vobis per miſericordiam comperat, vt etiam me per obedientiam veſtrorum operum fructus attingat.

Avitvs Viennensis Episcopvs Cæſario Epiſcopo.

Licet ipſa ſeſe venerandi portitoris perſona animis fraternæ caritatis inſinuet, ſanctus tamen Maximianus Antiſtes hanc peculiariùs ad vos officij mei paginam petiit deſtinari: per quam me potiùs ab illo, quàm illum à me commendari debere manifeſtum eſt. Et quia iubere dignatus eſt, vt neceſſitates ſuas ſermone meo panderem, nihil dicendum de peregrinationis labore ſuſcepi: quia quantalibet vel temporum longitudine, vel itineris vaſtitate, genitalis patriæ linquat habitaculum, peregrinus ſacerdos dici non poteſt, vbi catholica reperiri Eccleſia poteſt. Quanquam nec illa vobis regionis ſuæ ſubuerſio quaſi incognita exaggerari debeat: cùm pietatem veſtram, quærentem vbique miſericordiæ aditus, non lateat vbi eſt miſeriæ locus. Principalis tamen ei, quantum dignatur aſſerere, cauſa veniendi eſt, vt peritiorem medicum quocumque perquirat, qui imbecillitati corporeorum luminum cuiuſcumque remedij arte ſuccurrat. Quanquam religioſæ mentis intuitus, contemplandis magis ſpiritalibus occupatus, nec nimium exterioris hominis cæcitate perterritus, eo temperamento hanc, quantum comperi, curam requirat, vt amato- IX.

ribus potiùs suis satisfacere in huius studij necessitate contendat. Simul & ne videatur, per neglectæ sanitatis culpam, facultas in eo sacerdotalis officij reprehẽsibiliter minorata. Spem verò recipiendi obtutus, quantum arbitror, &
Tob. 11. ab exemplo requirit. quòd scilicet Tobiam nostrum, caligantem quidem terrestribus, sed quæ mundo erant inuisibilia contuentem, attentum æternæ luci, & iam penè diei mortalis immemorem, latens in Angelo medicina reduxerit per collyrium fellis ad dulcedinem sanitatis. Quocirca suscipite fratrem sinceritate solita, reuerentia digna: & si quid consolationis sancto debetur impendite. Implebitur autem commune desiderium, si etiam qualiscumque infirmitati medela prouenerit. Quod certè si minus, saltem incorruptibilem vultum pietatis alternæ, nulli obnoxius cæcitati sacerdotalis conscientiæ oculus recognoscat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Magno Episcopo.

X. LICET nulla, quibus ad præsumendum hoc ipsum officium prouocarer, vestri Apostolàtus scripta promeruero, offerre me tamen paginam debiti famulatus, cùm compellatione non iusseritis, opinione compellitis. Siquidem ad occurrendum animis vestris, si non meremur aspectibus, fama trahimur, etiam dum absentia cohibemur. His additur, quòd ita ærumnas infelicium Gallorum consolatione consilij & largitate palpatis, vt sub

ſpecie eius quam comperi miſericordiæ, ad agnoſcendam ſuorum neceſſitatem in Italiam feſtinantes, poſt longam peregrinationem, cùm duce Chriſto veſtram meruerint videre perſonam, meritò propriam credant intrare ſe patriam. Commendo quod ſupereſt regionis noſtræ presbyterum, præſentis ſcilicet obſequij portitorem. Qui licet pro redimenda cuiuſdam propinqui ſui filia laborem fatigationis aggreſſus ſit, à quodam tamen nobili viro Prouinciali cum mea proſecutione directus eſt, vt præfati filium à Comite Betanco, nomine Auulum, ante hos circiter quatuor annos pro pignore obſidatus adſumptum, ſub auxilio veſtrę interceſſionis requirat, ac reuocet. Quod ſupereſt obſecro, vt dignabili beatitudinis veſtræ reſcripto, & illic exultantibus ingenuitatis ſtatum reparabilem, & hîc deſiderantibus ſcribendi aditum doceatis eſſe communem.

APOLLINARIS EPISCOPVS AVITO Viennenſi Epiſcopo germano.

SATIS licet iam pœnarum dederit fera pœnitudo, tamen ad diem feſtum ante alios nobis colendum, ne vicario quidem famulatu adeſſe merui. Qui deuotionem non oſtendi, vel ſatisfactionem deferre curaui. Ad quod verè vt confido ipſo ſum, beate & reuerentiſſime domine, ſpiritu viſitante commonitus. Nam in ipſa ſancta nocte, in viſione neſcio quid manibus meis hæſerat, quod conſedens iuxta me fulgentiſſima, ſed inuſitato colore XI.

rubea columba vellebat. Cúmque expergefactus, quotidianum quidem manuum mearum horrorem recognoſcerem, ſed purgari me immeritò nihilominus meminiſſem, dum ipſum ambiguum mœſtus mecum atque anxius voluo, repentè quaſi ſtimulo percuſſus, illico ſum reliquati fœnoris recordatus. Iam quæ me hinc confuſio, quæve preſſerit amaritudo, pietas ſancta perpendit. Aliquatenus tamen hac ſpe ſolatus ſum, quòd ignoſcat quæ commonere dignata eſt, vt miſerto mihi non omnis ſancti obſequij opportunitas fraudaretur. Vnum tantùm mixta debitis commemorationis eius officiis ſupplicatio depoſcit, vt hanc quoq; indulgentiæ ſuæ partem ſenſibus veſtræ, quæ in me plus iam iuſta eſt, imputationis inſpiret.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Epiſcopo.

XII. APPARET liquidò quanta ſit in veſtro merito gratia Dei, aut quantus conici debeat virtutum cumulus, vbi error ipſe tam ſanctus eſt. Nam dum iuſtus accuſator ſuî conatur in ſe conuincere quod peccare non potuit, confitentis humilitas creſcit ad meritum, non confeſſionis veritas ad reatum. Exceſſiſti fateor conſuetudinem: ſed pietatis augmento ſemper diei huius meminiſſe dignamini. Dulcis à vobis venit ſollicitudo: ſed non incomparabiliter præuenit obliuio. Minùs enim proculdubio ſalua obſeruatione apparet effectus: ſed oſtendiſtis quanta ſpiritalitate vos exerce-

re delectet, quod præteriſſe ſic doluit. Verè ſecuta eſt dignitatem delicti veſtri ſancta reuelatio: & tale repertum eſt in dormiente ſupplicium, quale fuerat in vigilante peccatum. Ecce veritatem dico in Chriſto, non mentior, cùm parturientibus lacrymas oculis legiſſem ſomnium quod vidiſtis, omnis mentem meam ſubiit neceſſitudinis recordatio præmiſſarum, quibus per viſitationem veſtram honorem dependere nos admonitos intellexi. Porrò autem de ipſa reuelatione quid ſenſerim in ſimplicitate depromo. Sic ergo inquis: Nam in ipſa nocte ſancta, in qua ſcilicet germanæ communis depoſitio celebrabatur, neſcio quid manibus meis hæſerat, quod conſedens iuxta me fulgentiſſima, ſed inuſitato colore rubea columba vellebat. At verò, cùm iuxta te pietas tua, nec longè auolans, celeri recordatione conſedit, debitum, quod ſanctiſſimè tu, piiſſime propinquorum, tu inquam meritò hæc columba ſentires, fulgentiſſima, cùm ſimplicitate ſic luceas, inuſitato colore rubrata, cùm innocens ſingulariter quaſi propriis compuncta ſtimulis erubeſcas. Ampliaſtis ergo quidem, vt ſuprà dictum eſt, fœnus aſſuetum: nec illud tamen conſuetudini defuit quod putaſtis. Nam nocti ipſi, quam vos excitante Chriſto non licuit obliuiſci, adhuc de abundantia ſuperioris anni veſtra nihilominus luxit oblatio. Sic ex quodam ſupernæ benedictionis irriguo, quod impenditis annis ſingulis, ſufficit multis. Deum quæſo, vt hoc etiam mihi pietas veſtra quandoque dependat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Contumelioso Episcopo.

XIII. QVANTVM, vobis apud Deum suffragantibus, qualiscumque voti mei dies propinquantur, tantùm animi mei desiderium pudórque decertant. Benedictionem quippe flagito operi imperfecto. Esset quantulacumque excusatio, si in eo inertiæ meæ noxam velaret ac tegeret magnitudo. Nunc verò exiguo pariter atque impolito quid potest esse deformius? Vnum igitur est, quod trepidantem animum audaci solatur hortatu, vestro scilicet, si nos Deus exaudire dignatur, aduentu cuncta in melius esse vertenda. Neque enim est quod non possitis, aut orando componere, aut perorando excusare. Tantùm sicut de compertæ pietatis voto certi sumus, ita præuio præstolatæ visitationis nuntio gaudeamus.

VICTVRIVS EPISCOPVS Auito Episcopo.

XIV. AD separandum à tritico lolium in area Domini ordinationis vestræ ventilabra poscenda sunt: quia ille, qui vobis constituit tenere loci principis principatum, nos voluit exequi quod præceperitis in opere, quod autem operandum est vos iubere. Quidam enim ciuium, vt nunc delatum est, ante quamplures annos sorori se defunctæ coniugis in matrimonio sociauit, quod ego nunc sub mul-

torum præſentia aditus audiui. Accuſator tanti criminis, non occulta ſuſurratione atrocis facti diſſeruit qualitatem, ſed ipſo coram qui geſſit iſta propoſuit. Quique eodem quo illicita præſumpſit auſu, qui ſtudio à vobis diſpenſantibus miſerabilis propemodum non negauit. Proinde qua ſit abſtinendus conditione præcipite: ſiue vt pariter lugeant, vel ſi eſt indicenda ſequeſtratio, vel qui modus pœnitentiæ edocete. Nam non eſt, vt puto, minus in coniugio germanam coniugis, quàm vxorem fratris adſciri. Vos tamen, vt ſuggeſſi, ſtatuite quod videtur: quia præter ordinationem veſtram, de tali cauſa quid pronuntiari conueniat vix decerno. Communioni nempe eum trepidè ſubtraho, vel permitto, niſi auctoritate veſtra roboratus extitero.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Victurio Epiſcopo.

PROBATÆ ſummæque pietatis eſt, vt de cauſis ad pontificium veſtrum pertinentibus meum quoque conſilium conſulendum eſſe ducatis. Quod facere vos non, vt dixiſtis, ambiguitatis animo, ſed dilectionis oſtenditis. Quapropter contra culpam, quam litteris indicaſtis, arbitror meritò vos moueri. Quis enim vel laicus non aduertat, non ſine grandi macula fieri de affinitatis propinquitate coniugium? Vnde, licet ſollicitudini veſtræ iuſtiſſimus dolor de neceſſitate ipſius diſtrictionis incumbat, ſalubriter tamen exaſperatur in tem- XV.

poraneis, quem saluari cupimus in æternis. Oportet ergo, hominem maritum duarum scilicet germanarum, non irreuocabili anathemate percuti, sed propositis obseruationibus, interim ab Ecclesia sequestrari. Et quia indicatis, laboriosum ipsum ante multos iam annos illicitam secundæ vxoris copulam fuisse sortitum, sufficiat impune bacchatum longo tempore crimen incesti. Nihil hîc quasi timore diuortij dubitetis: sed meritò censetur separatio legitima, vbi extitit coniunctio criminosa. Vtrique si videtur ergo, dum in tam infelici obstinatione persistunt, notam excommunicationis indicite, donec à consortio criminali publica pœnitentiæ professione dissuescant: & tum, miserantibus vobis, ad timoris & correctionis exemplum, gratiam reconciliationis accipiant. Ego certè sinceritati vestræ quod rationabile credidi, quia tanti habuistis iubere, suggessi. Auctoritatis vestræ est, errantiũ compunctione perspecta, seueritatis ordinem temperare. Quos tamen æstimo, si veraciter compunguntur, suprascriptis conditionibus parituros.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Victorio Episcopo.

XVI. CAVTELÆ & caritati satisfacitis, dum me aliquid interrogãdo, non minùs onerare, quàm honorare dignamini. Sed cùm noueritis rectè vos, si non de peritia mea, saltem de amicitia iudicare: nec aliquid vobis vnquam responsione mea suggeri, nisi quod volo

à Viennensi Ecclesia custodiri. Secutus est ergo, vt indicastis, filium nostrum diaconum Vincomalus: quem Deus tribuat vt in bono vincatis malum. Vidi hominem nimiè crudum: cuius miseriis constat vix quenquam posse misereri. Iuuenis virtute, senex fide, æuo friget, adulterio calet. Quid multis? optandum est vt per voluntatem disparabilem, non quàm libet perire, tam liceat. Nam cùm adhortatoriè plus quàm asperè, pro incesti facinore culparetur, seueritatem nostram sola præscriptione tarditatis accusans, serò nos illicitæ iugationis tricennale consortium damnasse causatus est. Ad hunc locum cessi, fateor, impudenti: quòd scilicet suî dilectione sententiam differentes, maluissemus correctionem viri compunctioni ipsius voluntatíque seruare. ac perinde iustum esse, vt post spatia tot annorum vel criminalia restringeret, qui refrænare iam longæuitatis accessu etiam legitima debuisset. Ad hæc, vt sentire me credidi, non compunctus, sed confusus ingemuit, promittere aliquantisper aggressus, mulieré cohabitationis indignæ ab accessu aspectúque suo protinus coërcendam. Suasi respondens vt vobis ista promitteret, & facti pœnitens eo se solui quo ligatus fuerat postularet. Tamen, quia iussistis vt quicquid sensui meo videatur aperiam, sufficiat censuræ vestræ separatio personarum. scindatur infelix coniugium innocentiore diuortio. sufficiat districtionis fructui terminus mali. Nec sanè promissio eius fidelis putetur, cuius vita extitit infidelis. Ipsis fideiussoribus

emendatio ſecutura credatur, quibus intercedentibus prior culpa laxabitur. De cetero autem, quod ad pœnitentiam expectat, moneatur interim agere, accipere non cogatur. Sufficiunt infelici crimina ſua: nec ingeratur laborioſo cùm reſpuit, quod tam inſtabili animo vix committi debuerat ſi petiſſet. Ceſſet à fragilitate perfidia: nec ſubeat in carnalitatis cumulum rebellionis augmentum. Si iubetis, breuiter ad vltimum ſuggero. Excuſſus ab ſcelere, ſuſcipiatur ad veniam: patiatur pœnitentiam, cùm perdit peccandi occaſionem: profiteatur, cùm amiſerit voluntatem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Preſbytero.

XVII. DVPLICITER pietatis plenum eſt quod feciſtis, dum veniendo Lugdunum, húcque mittendo, ſtuduiſtis de duobus fratribus illic requirere infirmum, iſtic viſitare ſollicitum. Nec à vobis propoſitum intermiſſum eſſe putabitur, cùm vos religioſo fratri plus in * affectu atque honore debentibus ſpiritalis officij huius conuerſus, etiamſi non popoſciſſet ægrotus. quippe cùm ſacerdotis germani iure vel adhortationem nouitas quæreret, etiamſi conſolatione anxietas non egeret. Proinde laborem iuſta fatigatione ſuſceptum prorſus excuſare deſiſtite, ne videamini ad hunc arripiendi vel definiendi ambiguitate peccaſſe. Iam verò qualiter dignas pro tranſmiſſo munere gratias agam, votis me magis ſentio inuenire quàm litteris. Illud quoque vt de eremo talia

proferri posse dicatis, elegantia quadam desideria hominum ad locum vestræ cohabitationis attrahitis. Qui proculdubio, personæ vestræ sollicitudine, institutione, doctrina, etiamsi inuenta sit eremus, fieret paradisus. Quapropter pro sella, quam transmisistis, cathedræ vicissitudinem imprecans, quæso vt nutantem scholam cari communis Eugendi, & non minimum, quantum ad statum suum attinet, præsule viduatam, spiritali solatio, & sacerdotali magisterio foueatis. Neque illud ab impendenda caritate vos retineat, quòd simplicitatis magis, vt arbitror, quàm abusionis animo, minus dignè ab eis cura vestræ ordinationis ambitur: vt ad maiora, vt præstante Deo cupimus, gubernacula prouehendi, & ad duplicanda quinque talenta de duobus additis adsurgentes, probati in secundo gradu fideles, & maximus hanc secreti conscientia feratis ad populos, vt quo in aliis fraterna dissensio potuisset eremum facere, in vobis studuerit paterna dilectio monasterium continere. *

* * * *

XVIII.

Vnde, etiamsi pignus reliquiarum sacræ crucis putamus esse vobiscum, à sancto tamen Æliæ vrbis Antistite hanc specialiter munificentiam credimus expetendam. Qui reuera sacramenti istius veram & inuiolabilem puritatem loci administratione conseruans, sic desiderabili potens est impertire nos dono, vt ab omni cunctationis absoluat ambiguo. Qua

de re plurimùm pagina famulante deposco, vt ad præfatæ Ecclesiæ sacerdotem litteras Apostolatus vester tribuat portitori: quatenus gemina nobis veniat benedictione firmamentum, quòd Ecclesiarum præminentium mundo, vel consulta sedis vestræ auctoritas respondebit, vel humanitas illius obsecrata porrexerit.

DOMNVS GVNDOBADVS REX Auito Viennensi Episcopo.

XIX. DE prophetica lectione sanctitatem vestram censui consulendam, cuius lectionis exemplar subter adieci. Et ideo vtrum iam tempora ista fuerint, an futura sint, scripto vestro declarare dignemini: *Ex Sion procedet lex, & verbum Domini ex Hierusalem. & iudicabit inter plebes multas, & redarguet gentes validas vsque longè. & concident gladios suos in aratra, & lanceas suas in falces. & iam non extollet gens super gentem gladium, & iam non stabunt belligerare.* Et *requiescet vnusquisque sub vinea sua, & sub ficu sua: & non erit qui in timorem mittat eos.*

Esa.2.3.
3 Reg.3.21.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

XX. LICET de lectione prophetica scitos magis, inter quos ipse profiteri non audeo, debueritis consulere sacerdotes: opto tamen iussioni vestræ satisfacere vel obedientia, & si nequeo respondere doctrina. Ita quod indicari

vobis iubetis, etiam textu, ne dicam expositione prolixum est: & maiorem disputationis vacationem postulat, quàm succincta celeritas rescripti epistolaris admittat. Et idcirco quanta possum breuitate respondeo, quod ex propheta Isaia directæ ad me termino paginæ subdidistis, iam dudum, id est tempore dominicæ incarnationis impletum. Nam cùm dicat, *Ex Sion egredietur lex, & verbum Domini ex Hierusalem,* tractate diligentiùs, an quæ adhuc expectari debeat promulgandæ legis restet auctoritas. Certè post verbum Dei quod caro factum est, vt per natiuitatem corporis habitaret in nobis, si adhuc ex Hierusalem aliud verbum sperandum est, istud quod suprà diximus vnicum non est. Vnde incunctanter in eo quem proposuistis loco sermo patris Christus, & lex Christiana prædicata est. Quia cùm duæ leges sint, id est Iudaica quæ præcessit, & nostra quæ sequitur, & illa vetusta iam etiam prophetarum temporibus diceretur, videtis ab Isaia istam tantummodo nuntiari, quæ vocatione gentium magisterio Christi docentis exorta est. Vnde sequitur, *& iudicabit inter medium gentium, & increpabit populos multos.* quos ex cunctis cognationibus terræ intra vnam Ecclesiam Dominus noster iudicando instituit, & arguendo conuertit. Quod verò ait, *concident gladios suos in aratra, & lanceas suas in falces,* licet possit de corporea ætate Domini, in qua per orbem quietum inconcussa pax floruit, aliquantisper intelligi: euidentiùs hoc tamen Christianis fidelibus coaptatur. quorum cùm maio-

Esa. 2.3.

ri numero desit ac defuerit vsus, quem in pernicie hominis malitia primæ natiuitatis armauerat, ad vsus salutis vitalémque culturam natiuitas secunda conuertat. Nam cùm in
Marc.13. 8. Euangelio de fine sæculi prædicetur, *Exurgent gens contra gentem, & regnum contra regnum.* & ex ipsis malorum indiciis imminere iam penè mundi terminum colligamus, nisi quod suprà dixi de catholicis figuraliter accipiatur, nescio vt quid post sæculi finem obtunsa telorum acies in ligones & vomeres commutetur. Illud verò quod imo lectionis iussistis adiungi,
3.Reg.4. 25. id est, *requiescet vnusquisque sub vite sua, & sub ficu*, nec esse in eadem lectione, nec ad causam de qua consuluistis suggero pertinere. Quod tamen temporibus priscis Iudæorum populo, meriti alternante distantia, frequenter, aut pro peccati emendatione concessum, aut rursum pro succedentium culparum castigatione sublatum est.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigismundo.

XXI. QVOD me de collocutione regali ad notitiam vestram non detulisse culpatis, occursui meo exacta festiuitate seruaueram: quia reuera indicari vobis litterario famulatu cuncta per ordinem, disceptationis prolixitas perplexitásque non patitur. Nam quantum in animis domini mei, patris vestri, sensisse me puto, feruet in eius studio conficta otij fronte certamen. Nam quod credebamus animosita-

te

te deposita, silentio temperante, subitam opportunitatem potiùs quàm quietem requirens, non cessauit præterita induciarum breuitate, sed latuit. Adeo vt nec ipsa contentionis arma, quæ quasi iam in nostra regione defecerant, poscantur extrinsecus, vel vsque ad reditum legatorum suorum feruor meditationis expectat. Redeunti igitur mihi de eo quod nostis itinere, nec aliquid interim de huiusmodi propositionibus opinanti, quicquid per implicatissimos quæstionum mendacium nodos longo spatio sagax industria potuit arare, commotum est. Feruet validus prolixa disputatione tractatus: placidus tamen, nec aliquid à supercilio dominandi turbulentæ commotionis interserens. sed curauit consultè, necessitatis opportunitate prouisa & rei, vt quicumque contentionis fuisset euentus, nec superiorem tumere, nec superatum pateretur erubescere. Quid multis? sine iactantia vobis liberè dico, ad proposita, quantum mihi videtur, quod si audissetis potuit placere suggestum est. Quod sanè vereor audientis plus iudicio satisfacere, quàm studio placuisse. Sed cùm præsentiam vestram, Deo largiente, meruero, per me seriem totius altercationis exponam. Interim sermonis cursum de fine colligite, & ex eo quod discedenti mihi præcepit, vtrum ad responsa motus fuerit æstimate. Iussit namque, vt quodcumque de scripturis nostris testimonium ad interrogata protuleram, seu si fortè occurrisset & aliud, ad singula quæ tempore collocutionis aptaueram, subnotata ei ordi-

natáque tranſmitterem. Quod cùm ſibi ex maxima parte pronuntiaret incognitum, adiecit ſimpliciter ſic ſcriptum miſiſſem ſacerdotibus, immo magis ſeductoribus, & vt adhuc veriùs dicamus ſectatoribus ſuis. Vnde conicere pietas veſtra poteſt, quanquam intento contradictori, tamen arbitro ſapienti, non inualida vel abſque viribus viſa, quibus intentionem ſuorum, etſi non optat corrigi, deſiderat fatigari. Ego autem, licet ſciens, quantum poteſtatibus diuino quoque iuſſu, frequenter & regibus, pro veritate non ceditur, vtrum parerem diu dubius fluctuaui: ſciens, certè hominis animum timens, nunquam me per hæc ſatisfactum, nec minus ab eo cauendū, quàm ab hoſte, dum aduerſa acies odia priuata publica obſidione circumdat. At quo Deo præſtante polletis, faſtigio culminis, ſtudio religionis, priuilegio auctoritatis, vallatam muris diſcordiam propulſate: & furentia in caſtris, velut per campos Æmathiæ, pluſquam ciuilia bella diſpergite. Quia cùm iamdudum ſimus pondere duplicato, & clamantum querimonia, & non audientium duritia fatigati, æquum eſt, ſi dignamini, veſtram quoque ſeueritatem, aut illic caſtigandis conſulere, aut hîc erubeſcentibus condolere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari illuſtriſſimo.

XXII. FECIT pietas veſtra rem ſollicitam, ſollicitudinem tam porrigendo de nobis, quàm

de vobis nostram credendo. Nam reuera nuntio vestri discessus accepto, in summo metu trepidatione perpendimus: quia nobis diuersis nuntiis dicebatur, vos dominorum quibus obseruatis accitu, cunctos pariter euocatos. Vnde faciebat hoc meorum conscientia peccatorum, vt quantum mihi pauciores remanserant, tanto intelligerem remanentibus plus timendum. Sed Deo gratias, qui prospero reditu, in lætitiam vestros, vósque reuocauit in patriam. Seruet Christus hanc, quod superest, desideriis communibus libertatem, vt nobis, & consolari absentiam vestram sit possibile, & ad præsentiam peruenire.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Papæ Hierosolymitano.

EXERCET Apostolatus vester concessos à diuinitate primatus, & quòd principem locum in vniuersali Ecclesia teneat, non priuilegiis solùm studet monstrare, sed meritis. Ornat pariter legem nostram cathedra vestra, cathedrámque persona. Vnde obligatus dignationi vestræ debito largitatis, per ipsum dependo gratiarum vota, per quem ad me munera peruenerunt, non quantitatis pretiis, sed salutis præmiis æstimanda. Ditastis namque sanctificationis opibus pauperiem orbis extremi, & obscuritatem solis occidui participato nobiscum fulgidi ortus lumine contigistis. Tersit à prouinciis nostris torpentis religionis rubiginem claritas doni: quæ boni semper cur- XXIII.

rentis irriguo, fidem nostram contemplationē munerata est, cùm patefactis à pietate vestrâ penetralibus cælestium thesaurorum, quicquid catholici credere iubemur inspeximus. Orate quod superest, vt dignis talia miseritis; commendate nos mysteriis, quæ nobis committere duxistis. Ædificetur his deuotio nostra, regio defendatur: vt indulto nobis pignore salutari, quos terrestris Hierosolymæ non censuistis indignos, supernæ ac cælestis habitaculo reddatis idoneos.

Avitus Viennensis Episcopus Stephano Episcopo.

XXIV. QVAMLIBET attentis culturæ dominicæ famulis, inter assidua plantandi studia, semper etiam quæ succidi expediat oriuntur. Ergo periugibus sollicitudinis vestræ studiis opportunissimum his operibus acquirendæ salutis fœnus accrescit. Sed inter lolium Arriani germinis, numerosa quod peius est corruptione diffusum, conicere nequeo, vnde sese facies seminis inimici, non quidem noua, sed satis rara, monstrauerit, quis transmarina contagia orbi nitido ventus attulerit. Sed Deo gubernante vos, nullo fulta solamine, parum labes ista metuenda est. Non habet de multitudine tempestas profectum, nec tenuis perficit aura naufragium. Quocirca Donatistarum nomen, ne diu in loco viuere possit alieno, benedictione protinus sepelite vitali. In ipso fomitis sui ortu peregrinantis igniculi frigescat

incendium. De quo ne vel famæ fumus narem Galliæ innocentis aspergat, manus impositionem personæ, de qua scribitis adhibete, interdicta nominis ipsius in posterum, si ex corde conuertitur, mentione. quam constat, si reuera in supradicti schismatis professione versata est, cum ministerio baptismatis etiam chrismate consignatam. Hoc certè eos in regione illa obseruare manifestum est. In qua primùm Deus tribuat, vt quicumque huius erroris fuerint corrigantur: tum deinde à nobis tam secta distante quàm patria, iam ad partem nostram, qui saluandi noluerint, agnoscendi transire non possint.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Episcopo.

IVBETIS, & voti est, vt cultibus nouis paritérque consuetis studiis geminæ dedicationis occurram. Sed vereor ne nos hoc teneat, quòd potestates diutiùs tenuistis. Orate tamen vt par desiderio succedat effectus. Nisi fortè illam magis expensam numeras, quæ penu adhuc frigente animis tuis calet. Quocirca licet paucos rogasse te dicas, licet laxato aulico conuentu, releuatum esse te gaudeas: si qua tamen mihi excurrendi copia fiet, vel inuitos qui superuenerint inuitabis. Prouidebit Deus epulas multitudini tibi conuiuæ. Ibi pauperum cibũ, olei cado & farris hydria persistente, cumulabitur. Ibi si vel quinque panes fuerint, geminum piscem prouidisse sufficiat. Illud autem XXV.

fidus post hæc miraculorum experimenta promitto, quòd Christo pauperum suorum conuentui minimè defuturo, quanto plura populorum millia collegeris, plures cophinos reportabis. Apud filium nostrum verò, qui sicut scribitis reconciliationem mutuam dignatur ambire, vos estote vadimonio, quòd si ille pacifico voto agere cupit, ego & amico: si ille discordiam poscit tolli, ego cupio concordiam confirmari. Tamen homo ordinis mei, quem nec falli, nec fallere decet, crediturus catholico senatori, non ad hoc solùm securus incipiat fieri, vt incautus valeat inueniri.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Cuidam.

XXVI. EPISTOLAS vestras post longum tempus accepi: in quibus me seruandæ caritatis, quamlibet noueritis tristem, nec sic debeatis credere negligentem. Nam verè testis Deus est, quòd ex magnitudine vestri affectus sit animo meo maior & gemitus. Nec valeo sine grandi vobis dolore suggerere, quàm graui sanctitas vestra, date veniam, facilitate præuenta sit. Instruxistis aduersarios armis vestris, prodidistis imperfectis secreta nostra, cantastis canticum
Psal. 136. 4. Domini in terra aliena. Protulistis velut vasa
Dan. 5. dominica spectaculo conuiuali quæ irrident.
Gen. 9. 22. expofuistis velut nudatum Noe cachinnis nunquam opprobrio carituris. Si retinent aut sequuntur, periculosè subrexit qualitas veritati. Certè si pretiosum vobis erat quod publicari

debere putatum est, terrere vel Ezechiæ regis 4. Reg.
culpa vos debuit, quem iactantiæ odore pec- 20.
cantem propheta redarguit. Sed cùm trepida- Esa. 39.
tionem istam dicatis animo conuertentis absterſam, iustum est vt cum exultatione dicamus, *Hæc est mutatio dexteræ Excelsi.* Nam Psal. 76. 11.
quòd vobis inaniter contradicunt belluæ sic minaces, Deo protegente, quòd debiles, quásque plus mirum est carere dentibus, & furoribus pasci: qui cùm gemerent perditionis suæ perire discipulos, perdere incipiunt & magistros. Salubriter coram Deo vel hominibus lucra talia conquiruntur. Nihil in recipiendo expetente violentum est. vt volentis deuotionem benedictio præstanda confirmet, non est rapina, sed gratia. quod Christus dignatur accipere, dici non possumus inuasisse. De reliquo autem, quòd me super conuersi statu creditis consulendum, definio inspiratione diuina, ad quemlibet sacerdotij gradum hominem posse consurgere, si non est aut in ratione cõiugij, aut in quacumque regula moribúsq; quod prohibeat clericatum. Cur enim non pascat Christi gregem, qui sapienter aduertit oues non esse quas pauerat? quique quia non fur latróque, meritò pastor futurus per ostia ingressus elegit altaria? Quare non fiat in sacerdotio nostro erectus, qui amore humilitatis à suo voluit esse deciduus? Sit verax sacerdos ex laico, qui fieri laicus ex fallace sacerdote contentus est. Teneat in Ecclesia nostra plebem suam, qui in sua contempsit alienam. Datura est tantis bonis augmentum cælestis gratiæ plenitudo, vt &

ille consecutus incipiat gaudere quod doluit, & hic quotidie fructuosior, præisse se magis intelligat quos reliquit.

EPISTOLA AB AVITO EPISCOPO dictata sub nomine domni Sigismundi regis, ad Symmachum Papam Vrbis.

XXVII. DVM sacra reliquiarum pignora, quibus per me Galliam vestram spiritali remuneratione ditastis, negare petentibus non præsumo, me quoque sanctorum patrocinia postulare ab irriguo vestri Apostolatus fonte necesse est. Quanquam etsi est adhuc apud nos de dono vestro, quod catholicæ religionis debeat studio celebrari, etiam illud tamen conuenit iustæ deuotionis intelligi, vt directis litterarij sermonis officiis alloquia illa captemus, quibus me pontificatus vester, vel præsentem monitis docuit, vel absentem intercessionibus acquisiuit. Nec nunc paginæ præsentis obsequium reperta opportunitas complectitur: sed destinato ad vos Diacono portitore, viro venerabili Iuliano, ad vniuersalis Ecclesiæ Præsulem spiritu repræsentante concurrimus. Crescit quippe beneficiorum recordatione desiderium: nec vnquam meis elui sensibus possunt, quæ nobis apud Italiam vestram, vel pontificalis benignitas, vel ciuilitas regalis impendit, cùm post familiaritatem totius munificentiæ commodis præferendam, quia istic liberiùs laxauit reditum, illinc tenaciùs vinxit affectum.

Attentior pro vestris quod superest incumbat oratio. In augmento namque ouium crescit custodia pastoralis. Sacris nos Apostolorum liminibus commemoratione assidua præsentantes, speciali dum vixero prædicatori vestro, vbi obtinuistis initium, impetrate profectum. Litteris nos, in quantum possibilitas patitur aut libertas, quibus nobis doctrina & incolumitas vestra floreat, frequentate. Et vt suprà sperauimus, ambienda nobis venerabilium reliquiarum conferte præsidia: quarum cultu, & beatissimum Petrum in virtute, & vos semper habere mereamur in munere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

REDIENS ab vrbe Lugdunensi sanctus Chartenius Episcopus, in qua, nobis de Concilio discedentibus, ad priuata quædam negotia expedienda resederat, quæstionem sibi, immo magis omnibus nobis, proposuisse vos retulit. Quæ si fuisset coràm positis indicata, subministrante sancto Spiritu, facilè sciscitationi vestræ quæ ad causam pertinebant suggeri potuerunt. Sed quia tam sanctam sollicitudinem nulla debemus responsi dilatione fraudare, sciens mihi Christo propitio in fide fratrum meorum concordare sententiam, præsentis paginæ famulatu respondere ad consulta præsumo. Iubetis igitur, ostendi vobis rationem, vel potiùs auctoritatem, qua pateat Deum habuisse in diuinitate substantiam, priusquam XXVIII.

ſumeret de incarnatione naturam: & per hoc perniciosiſſima hæreſis illa vincatur, quæ Dominum noſtrum ex Maria cœpiſſe contendens, etiam Deum patrē in filij execratione blaſphemat. Neceſſe eſt enim, quantum ad illos, imperfectioni diuinę aliquid accreuiſſe, ſi tantis retro ſæculis ſine filio manens, penè iam in termino mundi labētis, cùm Maria prolem, tum ille habere inceperit paternitatem. ac à ſemetipſis aſſertionis ſuæ neceſſitate cōſtricti, quem nominant filium, denegant Deum. Sentiunt enim, ſanas aures ferre non poſſe, vt ante non multos adhuc annos Deus cœpiſſe credatur ex homine. Sed neſcio in quem effectum redemptio noſtra ſurrexit, ſi non creaturæ ſuæ pretium Deus extitit. Nec enim redimere homo ſolus hominem poterat: aut qui in ſupernis & Deus eſt eguit redemptione. Iubetis ergo, vt hæc quæ ratione colligimus, auctoritate doceamus. Sufficiat ergo acrimoniæ veſtræ paucitas exemplorum, quæ ſumpta de pluribus abundant cognoſcere cupienti: ceterùm renitentibus animis, & in ſua incredulitate durantibus, ſi aliqua non ſatisfecerint, cuncta non proderunt. Eſaias conclamantiſſimus prophetarum, natiuitatem Chriſti ſpiritu reuelante proſpi-
Eſa. 9. 6. ciens, *Paruulus*, inquit, *natus eſt nobis, filius datus eſt nobis, & vocabitur nomen eius admirabilis, conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis.* Intuemini quæſo verbi vigorem. Paruulus natus eſt nobis, filius datus eſt nobis. Paruulus natus eſt, & filius datus. natus eſt nobis hominis filius, datus eſt Dei. &

vocabitur Deus fortis. Ac si diceret, Deus & homo, Deus qui creauerat vitam, fortis qui vinceret mortem. Cuius diuinitatem, sub verbis scribæ ac discipuli sui, propheta Hieremias ostendens sic ait: *Hic est Deus noster. non æstimabitur alius ad eum. Inuenit omnem viam disciplinæ. dedit Iacob puero suo, & Israël dilecto suo. & post hæc in terra visus est, & inter homines conuersatus.* Bar.3.36. Quòd si est fortè, cui hæc, quæ de antiquis ponimus, obscura videantur, legat Apostolum Paulum, qui cùm corporeos parentes Domini commemoraret, *Quorum patres*, inquit, *& ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Rom.9.5. Nam & Thomas Apostolus, cùm in resuscitati mediatoris corpore fixuras clauorum, hiulcum transpuncti lateris signum, digito tentante palpasset, virtutis experimenta inter infirmitatis indicia colligens, sic clamauit, *Dominus meus, & Deus meus.* Ioan.20.28. Ecce quibus testimoniis, velint nolint, hæretici ipsi, Iudæorũ in perditione confines, de filij diuinitate vincuntur. quorum verbo credas Iudæos in Euangelio Ioannis Dominum discussisse dicentes: *Quadraginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Ioan.8.57. At ille inquit, *Amen dico vobis, ante Abraham ego sum.* Est hìc, rogo, quod obscurare vel volens queat? Quid nunc restat, nisi vt qui senior ab Abraham cognoscitur, iunior vel mundo dicatur? Et istud, quamlibet contentiosum sit, vinci potest, ipso Domino inter passionis contumelias proclamante, *Pater clarifica me ea claritate, quam habui apud te antequam* Ioan.17.4.

mundus fieret. Sed fortè & hoc putatur addendum, vt eum filium nominatum cuiuscumque exempli auctoritate doceamus. In Psalmo ait,
Psal.2.7. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Hodie hîc æternitas significatur, quæ termino atque principio perinde caret: cui non pariunt crastina tempora futurum, nec rapiunt hesterna transactum. Penes nos ergo, per tenebrarum vices ista mutantur: apud Deum verò, cui nox non est, semper hodie est. Quod tamen si hæretici aliter volunt intelligere, nostrâ non refert. Nam cùm de solo nomine filij Dei agamus, quale volunt hodie accipiant, concessuri sunt, vt antè genuerit filium pater, quàm mater ediderit. Certè vel Salomon, cui maximam in Scripturis veteribus auctoritatem singularis sapientia facit, planissimè filium in Prouerbiis & lucidissimè nominat dicens:
Prou.30.4. *Quis colligauit aquas quasi in vestimento? quis suscitauit omnes terminos terræ? quod nomen eius, & quod nomen filij eius, si nosti?* De præteritis ista sufficiant. Apostolus autem dicit:
Gal.4.4. *Postquam venit plenitudo temporum, misit Deus filium suum.* Enimuerò qui mittitur erat antequam mitteretur. Qui si ante Mariam non fuisset, hunc similem ceteris adoptio fecerat Dei filium, non natura. Nec in Euangeliis ipse dixisset,
Ioan.13.16. *Tantùm Deus dilexit mundum, vt filium suum vnicum daret.* Non electum ergo ab ipsa ineffabili paternitate, sed genitum. cui tam Deo quàm homini vero, in vtraque natura fideliter proprio, in diuinitate mansisse de patre, in corpore cœpisse de matre

est. Hæc ergo, quia iussistis, quædam responsionis nostræ indicula, & ad elucidandam veritatem pauca testimoniorum semina transmisi. quæ possit quidem acrimonia vestra vel eloquentia in frugem salutis Christo irrigante nutrire. Sed si sit quisquam de his contra quos agimus, quem his vestro iudicio ad totum respondisse credatis, licet sint vigilantissimi in catholica & fidelissimi tractatores, dabit tamen Deus, vt ego quoque possim vobis & numerosiorum exemplorum numerum, & rationem quæ satisfaciat, præsumpta scribendi vocatione suggerere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS
Domno Sigismundo.

OMNI quidem vitæ meæ tempore debitorem me asserendi famulatus agnosco: sed impensiùs festiuitate præsenti, quæ sollicitudinem vestram non minùs explorandis hæreticorum conatibus, quàm nostræ partis occupat cultibus celebrandis. Siquidem per annuum quoddam contagium congregatis aduersis, attento vobis labore curandum est, ne alienæ calliditatis fraude pullulet, quod in Dei nomine iam vestra victoria celebrabili virtute succidit, quamlibet Christo propitio præsentibus vobis obsistat. Hinc illa sollicitudine pressior constipatio Genauensis, quæ in more originis primæ, virilibus animis virus anguium sibilo feminei sermonis insonuit. Vnde illud, si mereor, quamprimum scire desidero, vtrum XXIX.

cum domno clementiæ veſtræ patre mentio illius ordinationis acciderit, quæ bonorum peſtem ab infernalibus latebris excitatam, Catholicis Arrianíſque certantibus intromiſit: vel ſi ſeruatur adhuc credulitatis, immò ſimulationis illius dolus, quem non impreſſum animis, ſed chartulis exaratum, paulatim in antiqua ſui dogmatis crudelitate reuocat literata promiſſio. Quæ certè ſi adhuc, vt cœperat, ſocietati Arrianæ communione immixta eſt, claret glorioſior ſub principatu veſtro noſter triumphus, cum duabus hæreſibus in vnum redactis, tam acquirentibus, quàm conuincentibus vobis, & ſchiſmaticorum numerus decreſcit & ſchiſmatum. Hinc ergo ſeruitium curioſitatis meæ dignanter aſpicite, & de peculiaris patroni veſtri Apoſtoli feſtis expectationi noſtræ proſperitatis & compellationis veſtræ munera duplicate.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

XXX. NVPER cùm officia culmini veſtro ſemper debita pro Apoſtolicæ feſtiuitatis conſuetudine deſtinaui, non minus ciuilitate pretioſo, quàm declamatione conſpicuo ſermone dixiſtis, idcircò vos tardiùs dediſſe reſcriptum, vt humilitas ſui conſcia, quæ à ſcribendi audacia iure temperat, eo diutiùs ariditatis ſupplicia penderet, quo fontem ſplendidum veſtri alloquij plus ſitiret. Vindictæ, ſicut dignamini ſcribere, genus eſſe cenſentes,

vt portitor à me ſegniùs deſtinatus vobiſcum diutiùs moraretur. O retributio vltionis blandiſſimæ! ô ſententia crudelitatis optandæ! Quis ſcilicet tam intolerabilem pœnam æquanimiter ferat, vt paradiſo veſtri conſpectus incluſus mora beatiore vos videat? Timeo planè, ne frequenter me iubeatis ſcribere, ſi diſponitis tarditatem taliter vindicare. Aut ſi ego certus fuerim huiuſmodi me animaduerſione plectendum, ipſe proculdubio ſcripta porrigerem, quæ iuſto rariùs exaraſſem. Et vtinam mihi vobiſcum poſitò negaretur celeritas reuertendi: & verba quæ poſt longum tempus legere, diutiùs in ipſo meatus ſui tramite donarer audire. Certè Deus viderit, quid ego apud iudicium veſtrum, vel audacia ſeruitij, vel trepidatione promerear: tamen officij mei portitoribus reus ero, ſi eos prolixitate præſentiæ veſtræ delicti quo arguor emendatione fraudauero.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Fauſto & Symmacho Senatoribus Vrbis.

PRIMVM fuerat talis ſtatus rerum deſiderandus, vt ipſi per nos vrbem orbi venerabilem pro dependendis diuinis humaníſque expeteremus officiis. Sed quia iſtud iam dudum per rationem temporum fieri poſſe ceſſauit, velimus quod fatendum eſt, vel eò ſecuritatis accedere, vt quæ in cauſa communi ſupplicari oportet, amplitudo veſtra congrega- XXXI.

torum Galliæ ſacerdotum relatione cognoſce-
ret. Sed quoniam huius quoque nos voti non
potes reddit prouincia præfixis regnorum de-
terminata limitibus : quamprimum ſupplici
prece poſco, ne celeberrimo ordini veſtro pa-
gina hæc aliquod moueat quaſi ab vno dictata
faſtidium : quoniam à cunctis Gallicanis fra-
tribus meis, ad hoc ipſum non minùs per man-
data, quàm per litteras oneratus, quæcumque
à vobis omnes ambimus, vnus ſuggerenda ſu-
ſcepi. Dum de cauſa Romanæ Eccleſiæ anxia-
nimi ac trepidi eſſemus, vt pote nutare ſtatum
noſtrum in laceſſito vertice ſentientes : quos
omnes vna criminatio vtique ſine inuidia mul-
titudinis percuſſerat, ſi ſtatum principis ob-
ruiſſet : perlata eſt ſollicitudini noſtræ ab Ita-
lia in exemplaribus ſacerdotalis forma decreti,
quam de Papa Symmacho apud Vrbem colle-
cti Italiæ Antiſtites ediderunt. Quam conſti-
tutionem licet obſeruabilem numeroſi reue-
rendíque Concilij reddat adſenſus, intelligi-
mus tamen, ſanctum Symmachum Papam, ſi
ſæculo primùm fuerat accuſatus, conſacerdo-
tum ſuorum, ſolatium potiùs adſciſcere, quàm
recipere debuiſſe iudicium. Quia ſicut ſubdi-
tos nos eſſe terrenis poteſtatibus iubet arbiter
cæli, ſtaturos nos ante reges & principes in
quacumque accuſatione prædicens : ita non
facilè datur intelligi, qua vel ratione, vel le-
ge, ab inferioribus eminentior iudicetur. Nam
1. Tim. 5. 19. cùm celebri præcepto Apoſtolus clamet, ac-
cuſationem vel in preſbyterum recipi non de-
bere, quid in præcipuum generalis Eccleſiæ
cri-

criminationibus licere censendum est? Quod Synodus ipsa venerabilis laudabili constitutione prospiciens, causam quam, quod salua eius reuerentia dictum sit, penè temerè susceperat inquirendam, diuino potiùs seruauit examini: perstringens tamen, prout breuiter potuit, nihil vel sibi, vel gloriosissimo viro Theodorico regi, de his quæ Papæ dicebantur obiecta patuisse. Quibus cognitis, quasi Senator ipse Romanus, quasi Christianus Episcopus obtestor, sic diuinitatis cælestis dono temporibus vestris prosperitas optata succedat, sic dignitas, in qua floretis, vniuerso orbi speciem Romani nominis mundo labente contineat, vt in conspectu vestro non sit Ecclesiæ minor quàm reipublicæ status. quódque vobis Deus posse præstitit, prosit & nobis: nec minus diligatis in Ecclesia vestra sedem Petri, quàm in ciuitate apicem mundi. Si profundo illo tractatus vestri consilio rem videtis, non ea tantummodo quæ Romæ geritur causa cogitanda est. Sed & in sacerdotibus ceteris potest si quid fortè quod vocauerat reformari. at si Papa Vrbis vocatur in dubium, episcopatus iam videbitur, non Episcopus vacillare. Nostis benè inter quas hæresum tempestates, veluti ventis circumflantibus, fidei puppem ducamus. Si nobiscum huiuscemodi pericula formidatis, expedit vt gubernatorem vestrum participato labore tueamini. Aliàs autem quæ vltio est, si nautis in magistrum furentibus, non sine illorum periculo cedatur isto discrimine. Reddet rationem qui ouili dominico præest, qua com-

missam sibi agnorum curam administratione dispenset: ceterùm non est gregis pastorem proprium terrere, sed iudicis. Quapropter reddite nobis principalem, si tamen necdum est restituta, concordiam. quoniam clienti vestro, venerabili Symmacho presbytero, idcirco laborem huius fatigationis iniunximus, vt nobis in vestrarum oraculo litterarum per reintegratæ pacis nuntium supplicationis nostræ referret effectum.

Avitvs Viennensis Episcopvs Liberio Præfecto.

XXXII. Postqvam multiplices Galliarum labores felicissimus potestatis vestræ visitauit aduentus, nullum sum antehac in affectibus vestris desiderii mei expertus effectum. Vnde licet etiam nobis prodesse credamus beneficia, quæ iam dudum Prouincialibus spargitis, mihi tamen hactenus sitienti litteras vestras quasi primùm modò venistis. Enimuerò vt me offerendis vltro epistolaribus officiis non offerrem, illis occupationibus obstrepere timui, quibus me credebam tanto temporum spatio à votiua lectione suspendi. Sed quia etsi tardè, cōpellantibus vobis, méque ad præcelsos apices rescribente, ordo alternantis commercij in litterario sermone seruatus est, qui fecistis me absque verecundia respondentem, reddite vt cupio frequentia debitorem. Nec desunt si annuitis causæ iubendi: abundant quæ possitis iniungere cupientibus obedire. maior siquidem

poteſtate ciuilitas, nec minor eſt dignitate dignatio. Nam hæc ipſa cauſa, cuius vobis ſcribendi materiam merces ingeſſit, quibus inter tribunalia operibus magis ſtudeatis florere perdocuit. Vnde quod nobis à viro ſpectabili, Vicario veſtro, pro quorumdam captiuorum liberatione ſuggeſtum eſt, ad præceptionem culminis veſtri lætus impleui, pretio tamen, quod portitores attulerunt, non recepto. Quia ſi aliquid præfato viro magnifico, filio meo Gemello, conditionis perſonæ ipſæ per originem debent, poteſt hoc quod mihi obtulerat, pro redimendis ingenuis diſtribuere. Si verò iſtos agnoſcitis liberós natos, ſufficit pretium profuiſſe.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Apollinari.

SCIO quòd reuertens ad deuinctiſſimos mihi domnos Domnolus noſter, coràm me veſtræ piæ ſollicitudinis ambiguitatibus æſtuãtem, aliter quàm voluit relaturus, aggrauauit magis redeundi feſtinatione, quàm minuit. Siquidem me apud Lugdunum in aduentu eius grauis oculorum dolor impotem luminis contuendi impetu ingruente reddiderat. Vnde quia nec ipſe fuit eliciendi reſcripti efficax, nec ego idoneus redhibendi, omnem gratiarum, quæcumque vel pretio munerum, vel animo munerantum deberi potuit, actionem verbo potiùs referendam portitoris auribus alligaui. Licet minimè dubitans, apud ſanctæ dulcedi- XXXIII.

nis auiditatem paruipendendam mandatorum ferrem desiderio litterarum. Sed cùm primùm, rarescentibus tenebris cubicularis ergastuli, aliquantisper ordinandi officia copia fuit, solutionem debiti non moratus, præsentem baiulum destinaui: cui vltra quàm dici potest verbosis salutationibus onerato, quantum pertinet ad mandata loquacia, perbreuem paginam dedisse me computo. Nam ecce mihi Deus testis est, quanto lumine præfatus carissimus noster in ipsa contenebrati recessus nocturnali habitatione resperfit, cùm dulcissimi pignoris nostri reditu, quem antè nescieram, nuntiato, resolidatam Christo propitio familiam meam ab eo quem misissem inueniendam esse firmauit. Quocirca nec vos iam de vobis aliquid semiplenum putetis: quorum contubernio, diuinitate propitia, etiam oculi mei per præsentem paginam satisfacientes accrescunt. Tum videlicet sinceritate perfecta hilares diei gratia recepturi, si me rescribere hactenus vestra dulcedo sic ignoscens, quamlibet infirmum atque anxium, ad votiuam tamen frequentiam litterarum in Dei nomen, Archadio iam dictante, solis subscriptionibus occupanda compellat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Aureliano.

XXXIV. INDICIVM quidem quantulæcumque prosperitatis esse manifestum est, quòd amicorum affatu tantisper interlucente temporariæ pacis colore visitamur. Verumtamen æstus ille

diluuij, quem procellis temporalibus comparastis, humanis rebus, dum per mundanum pelagus curritur, fluctu assiduæ perturbationis insistit. Quandoquidem hoc ipsum, quod inter aduersitates temporum respiramus, discriminum quæ patiamur interualla magis debemus putare, quàm terminum. Nam idcircò tantùm inter incommoda calamitatum, circumscribendis potiùs quàm sanandis, lux quædam videtur alludere, vt mentes fallaci securitate laxatas, instaurato grauiùs metu succiduus angor afficiat. Quocirca desiste, vir optime, mala feruentia credere finem malorum: & cùm se, motu dissimili tempestate mollita, facies tantillæ serenitatis alternat, varietate prouentuum non delectare, sed vtere. Nec sic te aut prosperitas erigat, aut frangat aduersitas, vt in animis tuis tam amicorum mutetur causa, quàm temporum. Mementote semper propositæ caritatis, si licet scribere; sin aliàs, quod prohiberi non potest, vel amate. & post gurgites, quos litteris descripsistis, in eo magis sæculo sperate portum, quo timere non poterit tranquillitas rata naufragium.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Elpidio Diacono.

PER quosdam clericos legis alienæ diuinum munus in nuntio tuæ incolumitatis accepi. nec minuit diligentis gratiam qualitas portitorum: sicut nec Eliæ nostro transmissi cælitus cibi inter horrida volatilium baiulo- XXXV.

3. Reg. 17. 6.

rum roſtra viluerunt. Ipſam tamen, quam ſatis auidus ſumpſi, tuarum dulcedinem litterarum, illud aliquantæ amaritudinis aſperitate reſperſit, quo ad te ſcripta, quæ priùs reddidi, abnegas perueniſſe. Nam per Maiorem domus Tullij, qui amorem tuum, dominum meum Sigiſmundum, à patre ſuo in legatione directus, in Viennenſium ciuitate repererat, epiſtolas tuas me accepiſſe lætatus, per ipſum rurſus officia profuſiſſimæ caritatis exſolui, & affectum tui, quem corde conceperam, ſtudio paginæ famulantis excolui. Quo euentu in manus tuas perlata non fuerit, Maior quem ſupradixi non poteſt ignorare. Et ego quidem moleſtè tuli, & tibi moleſtum fuiſſe gauiſus ſum, in tam idonea opportunitate deſideriis duorum vnius officij periiſſe commercium. Verumtamen cùm de inſtitutæ dilectionis propoſito pars alterna ſecura eſt, nonnunquam caſibus oportet ignoſci, quibus colloquia noſtra potiùs quàm vota fruſtratis, ſollicitudini damnum poteſt contingere, non amori. Neque tu putes, ſeu negatis occaſionibus, ſeu repertis, vllum eſſe negligentiæ tempus, quo apud me inter quaslibet alias actiones frequentandæ ſoſpitatis tepeſcat ambitio. Illud igitur in mentibus amicorum cenſeo eſſe pretioſius, in quo conſtat fortuitis nil licere, quod nec itineris diſſipat longitudo, nec obliuionis fruſtratur abuſio. Compenſo tamen in præſenti caritatis verbum, ſi pro damno dignatus es putare ſilentium. Simul & ſpecialiùs adoleſcentem ſi dignaris inſinuo, filium ſcilicet viri illuſtris

Celeri, qui post Deum vt vnicæ soboli vitam incipiat sperare tu facies. Nam ita lacrymabili pignoris infirmitate constringitur, vt incertus optandi, cuius quasi pater mortem imminere compellitur, vitam quasi orbatus deflere cogatur. Quapropter opitulaturæ diuinitati iunge tua quantum conicimus de peritia singulari. vestrum promisisse iam ex parte fecisse est. Tribuat Christus, vt exultando atque impensiùs laudando in hac cura magisterio tuo, simul tibi & Italia medicinæ opinionem, & Gallia pueri debeat sanitatem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Senario.

MAGNIFICENTIÆ vestræ gratiam frequenter expertus, quia dignanter accipitis, salutationis officium pagina famulante direxi. Et quia scitis Synodalium legum esse, vt in rebus quæ ad Ecclesiæ statum pertinent, si quid fuerit dubitationis exortum, ad Romanæ Ecclesiæ maximum sacerdotem, quasi ad caput nostrum membra sequentia recurramus, ex consensu Antistitum prouinciæ Viennensis ad sanctum Hormisdam, seu quicumque nunc ille est, Papam debitæ venerationis obsequium cum sollicitudine destinaui: audire à præfatæ sedis auctoritate desiderans, quid de effectu directæ à se ad Orientem legationis agnouerit. Cùm ergo, vt dixi, à prouincialibus meis consulor, respondere etiam ego, ni priorem consulam, non præsumo. Adminiculo igitur or- XXXVI.

dinationis vestræ opus est, vt istud ab vtraque parte per ordinem compleatur, vt vel à nobis interrogatio perueniat, vel ad nos redeat ab exponente responsio. Non ad solos sacerdotes Ecclesiæ pertinet status: cunctis fidelibus sollicitudo ista communis est. Quicumque vel quocumque videmur Ecclesiam regere, vestram in catholica religione rem gerimus. Cùm de fidei regula vel ægrotat aliquis vel sanatur, nobiscum vos aut gaudere oportet, aut gemere. Vnde nec vos aliquid de causa quam consulo latere credendum est. Si mihi soli agerem, satis interrogationi meæ notitia vestra sufficeret, nil plus à Papa quàm à vobis possumus veritatis audire. Sed Ecclesiarum poscit vtilitas, vt quæ vos nostis doctor insinuet. Ego tamen peculiaris vester rescriptum, si dignamini, à vobis peculiarius præstolabor: quo reuera vt dixi, tantum mihi veritas innotescere poterit, quantum se Romanæ vrbis Antistes auctoritatis priuilegio expetentibus respondisse gaudebit.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Petro Episcopo.

XXXVII. ETIAMSI alia causa non esset, qua beatitudinem vestram litterario famulatu occursus meæ deuotionis expeteret, iustum esset vos ab omnibus excoli, qui opinione sancta desiderium vestrî omnibus intimatis. Dignum quippe est vos expeti non minùs sede Romana; quia non magis potestate illa, quàm vos caritate fulgetis. Cuius reuerentiæ vt debitum est

ſalutatione præmiſſa, fateor Apoſtolatui veſtro, etſi cum verecundia, ignorantiam Gallicanam. Nec melius eſſe puto quemquam ſimulare quod ſciat, quàm didiciſſe ſi neſciat. Quæ inter Romanam & Conſtantinopolitanam Eccleſiam res agantur, non quacumq; auctoritate cognoſcimus, ſed de rumoribus magis ac nuntiorum varietate captamus. Et ideo, ne fortè quàm ruſtici tam negligentes credamur, perinde ſanctumPapam, & beatitudinem veſtram, per Viennenſes clericos prouincia tota nunc conſulit, vt quæ vobis de ſtatu fidei cum Orientis parte definita ſint, reſcripti ſalubris lumine declaretis. Quia cùm magiſtros etiam procul poſitis vltro deceat prorogare doctrinam, curandum eſt ſoliditati corporis, vt ſemper proſperitatem capitis ſui membra cognoſcant. Quocirca ſi ſeruis veſtris filiis meis, quos in idipſum direxi, tribuatur accedendi vſque ad Romam facultas, per duos Eccleſiæ principes abundabit Gallias erudiri. Quòd ſi forſitan à ſede veſtra quos miſimus reuertantur, veſtri Apoſtolatus fida reſponſio fiet nobis totius inſtructionis, quæ ad cunctos perueniat, plenitudo.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Eufraſio.

IAM quidem per pueros meos litteras dedi, quibus ſcire vos facerem, quantum fratri Imeterio apud me commendatio veſtra profecerit. Tamen non dubitans eum inter initia XXXVIII.

pontificatus sui, senioris germani, sicut dignum est, officia curaturum, has etiam per ipsum libenter adieci, quibus opusculi mei iam diù quæsitum prædonem in manus meas venisse plus gaudeo. Et quia libellum ipsum, quantum mihi indicauerat, vobis reportat, spero vt qualecumque est opusculum ipsum, nec vacanter editum, nec omnimodis emendatum, viro sublimi ac piissimo, si dignamini, fratri nostro Apollinari publicare atque excusare dignemini. Cui impium fuerat non hæc à me primùm iure caritatis offerri, si non rursus fuisset absurdum, me domni Sidonij filio, inter facundiæ paternæ delicias, meis temporibus nausiaturum offerre etiam de præsumptione fastidium. Quocirca volumen per vos temperatiùs ingerendum, si supradictus frater vel infantibus legi debere censuerit, possum per quæcumque magnificentiæ suæ scripta cognoscere. Si autem post flumina fontium paternorum, vt potiùs reor, paupertatem venæ tenuissimo rore manantis abiecerit, sine verecundia mea suáque impietate, sufficiet me reprehensionis suæ censuram hinc tantummodò intellexisse, si taceat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Gundobado Regi.

XXXIX. QVOD seruum, cui discussio necessaria credebatur, de Viennensi ad Lugdunensem basilicam sub custodia destinaui, timoris & obedientiæ fuisse manifestum est. Nam sicut

eum hîc inaccuſatum tradere non præſumpſi, ita illic interrogationibus, quas audientia poſtulabat, viuum fieri procuraui. Cùm verò & regula vbique vna ſit, & eadem ſeu impoſſibilitas, ſeu facultas, pro communis miniſterij obſeruatione nos maneat, non ego proprietatem Lugdunenſis & Viennenſis baſilicæ, ſed reuerentiam Eccleſiæ vtriuſque tractaui: vnde interceſſioni faciliùs de proximo ſuggerendæ, quod vtrumque noſtrûm tangere poterat, præſens Epiſcopus allegaret. Siquidem in omnibus locis ſanctis, ſicut miniſterio noſtro eadem caritas, ita imperio veſtro æqua poteſtas eſt. Vt taceam quòd ſeruus ipſe, à domini collocutione digreſſus, non debuit pro concitanda mihi offenſa Viennenſem expetere, qui illic poſitus intra Lugdunenſem ſe potuit Eccleſiam continere. De cauſa verò, in qua coram examine celſitudinis veſtræ callidus depoſiti negator arguitur, talis conſcientia mea eſt, qualis Deo & vobis in omni actu meo & cõuerſatione monſtratur. Quamquam etiam me teſtante interpellantis ſimplicitas, quæ vt pij domni dicatis non deuitaret operatione diffiteri, qui in eius conſolatione volueram, ſi Chriſtum cogitare putaretur, profiteri. Quod etiam præſenti teſtificatione de ſeruis veſtris, ciuibus noſtris, aliqui cognouerunt. Pulſatis autem laborioſis extra ordinem ſuum omnem parum ſtabilis dicitur eſſe reſponſio. Vtrum de me erit, ſuggerat Deus vobis. declaret & veritas. quia qui caſtigatus à me, eo fortè ſpiritu falſitatis iraſcitur, quo contra ſimplicem de depoſiti inficiatione

mentitur, licet Deo vobisque propitiis parum ad defensionem suam proficiente commento, dum se à me dicit admonitum ne redderet, diffiteri non potest quod accepit. Quæ professio sua, etiamsi censeatis quòd grauare me debeat, illum non potest subleuare. Ego tamen præceptum vestræ pietatis opperior. Quicquid habet Ecclesiola mea, immo omnes Ecclesiæ nostræ, vestrum est, de substantia, quam vel seruastis hactenus, vel donastis. Quod inspirante Deo præceperitis, in quantum vires habuero, parare conabor. Ceterùm diuinæ maiestatis aspectus nihil potest offensam suam, quam vestram semper timuissem æternam. Hoc suppliciter quæso, vt infelix ille, ad cuius accusationem satis sufficit quòd excusat, apud iustitiæ vestræ animos non me faciat suæ infidelitatis socium, etiamsi viderit pro vestra commotione multatum.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigismundo.

XL. DE festiuitate, ad quam profectus fueram, sũma quidem festinatione reuersus sum. Sed quia iam duce Christo processeratis, lætificandus, vt de Deo credimus, reditu vestro, immodicè tamen attonitus reddor abscessu; quòd scilicet in ipso successuræ prosperitatis regressu, aduolui genibus domini mei, permulcere osculis manus, & in sancto illo pectore sedem fidei nostræ adorare non merui. Nec tamen dicere audeam, istud mihi peccato frau-

dante cessisse: ne diuinæ gratiæ, quæ mihi taliter vestram præsentit, reddar ingratus. Nam cùm omnibus generale iustúmque sit, in gloriæ vestræ cultum quod debemus ambire, illud singulariter accepisse me gaudeo, vt cùm pro effectu voluntatum tenere secum à me seruitij debitum impossibilitas non ferat porrigi, apud vos pietas censeat impendi. Sed ego solus damno percellor, quoties consolationi meæ interesse non mereor: quoties accensus tribulationum æstus intra me solum, à sermonis vestri refrigerio exclusus, includitur: quoties mihi dolores internos medici illius manus experta non confouet. Qui pro tuendo inter talia famulo suo pietate studens, virtute persistens, cùm satis esset si fauorem vellet offerre, laborem dignatur apponere. Sed præsumo maiestate diuina, hinc respectum meî sensibus vestris tenaciùs adhæsurum, quo eum nobis amor catholicæ legis infudit. Sub cuius occasionis sancto præuentu, tum penes vos impossibile erit quem suscepistis seruum reicere, quem cognouistis dominum non amare. Quod superest, egressi felices, ite sospites, redite victores. Fidem vestram telis inserite, prouisionem diuinam promittendo admonete, auxilia cæli precibus exigite, iacula vestra votis armate. Dabit Deus, vt bellorum trophæa, quæ vobis ipse præstiterit, cuiuscumque sermonis obsequio sub materia eius, quem dudum exequor, triumphi pretiosioris exaggerem.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Chlodoueco Regi.

XLI. VESTRÆ ſubtilitatis acrimoniam quorumcumque ſchiſmatum ſectatores ſententiis ſuis, variis opinione, diuerſis multitudine, vacuis veritate, Chriſtiani nominis viſi ſunt obumbratione velare. At dum ſtatus noſtros æternitati committimus, dum quid recti vnuſquiſque ſentiat futuro examini reſeruamus, etiam in præſentibus interlucentis radius veritatis emicuit. Inuenit quippe tempori noſtro arbitrum quendam diuina prouiſio. Dum vobis eligitis, omnibus iudicatis, veſtra fides noſtra victoria eſt. Solent plerique in hac eadem cauſa, ſi pro expetenda ſanitate credendi, aut ſacerdotum hortatu, aut quorumcumque ſodalium ſuggeſtione moneantur, conſuetudinem generis, & ritum paternæ obſeruationis opponere. Ita ſaluti nocentem verecundiam præferentes, dum parentibus in incredulitatis cuſtodia inutilem reuerentiam ſeruant, confitentur ſe quodammodo neſcire quid eligant. Diſcedat igitur ab hac excuſatione, poſt talis facti miraculum, noxius pudor. De toto priſcæ originis ſtemmate ſola nobilitate contenti, quicquid omnis poteſt faſtigium generoſitatis ornare, proſapiæ veſtræ à vobis voluiſtis exurgere. Habetis bonorum auctores, voluiſtis eſſe meliorum: reſpondetis proauis quòd regnatis in ſæculo, inſtituitis poſteros quòd regnatis in cælo. Gaudeat ergo quidem Græcia ha-

bere se principem legis nostræ : sed non iam quæ tanti muneris dono sola mereatur illustrari, quòd non desit & reliquo orbi claritas sua. Siquidem & occiduis partibus in rege non nouo noui iubaris lumen effulgurat. Cuius splendorem congruè redemptoris nostri natiuitas inchoauit: vt consequenter eo die ad salutem regenerari ex vnda vos pareat, quo natum redemptioni suæ cæli dominum mundus accepit. Igitur qui celeber est natalis Domini, sit & vestrî: quo vos scilicet Christo, quo Christus ortus est mundo: in quo vos animam Deo, vitam præsentibus, famam posteris cõsecrastis. Quid iam de ipsa gloriosissima regenerationis vestræ solennitate dicatur? cuius ministeriis etsi corporaliter non accessi, gaudiorum tamen communione non defui. Quandoquidem hoc quoque regionibus nostris diuina pietas gratulationis adiecerit, vt ante baptismum vestrum ad nos sublimissimæ humilitatis nuntius perueniret. Vnde nos post hanc expectationem iam securos vestrî sacra nox reperit. Conferebamus namque, nobiscúmque tractabamus, quale esset illud, cùm adunatorum numerus Pontificum, manu sancti ambitione seruitij membra regia vndis vitalibus cõfoueret. cùm se Dei seruis inflecteret timendum gentibus caput: cùm sub casside crines nutritos salutari galea sacræ vnctionis indueret: cùm intermisso tegmine loricarum immaculati artus simili candore fulgerent. Faciet, si quid creditis, regum florentissime, faciet inquam indumentorum ista mollities, vt vobis deinceps plus valeat rigor

armorum: & quicquid felicitas vſque huc præſtitit, addet hinc ſanctitas. Vellem verò præconiis veſtris quiddam exhortationis annectere, ſi aliquid vel ſcientiam veſtram vel obſeruantiam præteriret. Numquid fidem perfecto prædicabimus, quam ante perfectionem ſine prædicatore vidiſtis? an fortè humilitatem, quam iam dudum nobis deuotione impenditis, qui nunc primùm profeſſione debetis? an miſericordiam, quam ſolutus à vobis adhuc nuper populus captiuus gaudiis mundo inſinuat, lacrymis Deo? Vnum ergo, quod vellemus augeri. Vt quia Deus gentem veſtram per vos ex toto ſuam faciet, vlterioribus quoque gentibus, quas in naturali adhuc ignorantia conſtitutas nulla prauorum dogmatum germina corruperunt, de bono theſauro veſtri cordis fidei ſemina porrigatis: nec pudeat pigeátque, etiam directis in rem legationibus, adſtruere partes Dei, qui tantùm veſtras erexit. Quatenus externi quoque populi paganorum, pro religionis vobis primitus imperio ſeruituri, dum adhuc in alios videntur habere proprietatem, diſcernant potiùs gentem quàm principem. Nulla igitur patria quaſi ſpeciali ſede ſibi vindicet totis quos honorum gradibus attollitis. conſtat vos eſſe, quo communis vno ſolis iubare omnia perfruuntur. Vicina quidem plus gaudent lumine, ſed non carent remotiora fulgore. Quapropter radiate perpetuùm præſentibus diademate, abſentibus maieſtate. Succeſſus felicium triumphorum, quos per vos regio illa gerit, cuncta concelebrant.

brant. Tangit etiam nos felicitas: quotiescumque illic pugnatis, vincimus. Inter hæc tamen catholicæ religionis affectum seruat in vobis cura miserandi: & in apice rerum omnium gubernacula continente, non minus eminet sanctitas, quàm potestas. Ex qua vtique factum est, vt dirigi ad vos serui vestri viri illustris Laurentij filium principali oraculo iuberetis. Quod apud domnum meum, suæ quidem gentis regem, sed militem vestrum, obtinuisse me suggero. Nihil quippe est in quo seruire non potest. Commendat directum. congaudi misso, inuidi vos visuro. Cui minus computandum est ad vtilitatem, parenti proprio restitui, quàm patri omnium præsentari.

Epistola ab Avito Episcopo dictata sub nomine domni C. S. ad Vitalianum Senatorem.

QVANTVM pertinet ad dignam iudicij vestri integritatem, quoscumque honorum priuilegiis erigitis, Romanos putare debetis. Ex hac ergo fiducia, non conuenit vt ex toto credantur absentes, quos etsi patria separat, militia repræsentat. Vnde quod solum valeo, sedulitate officij animum deuotionis ostendens, quid adsiduè cuperem, vel cùm possibilitas permittit allego. Vos nunc clementissimo communi Principi quid vellemus asserite. Insinuate attentiùs obedientię famulatum, quem nunc in obsequio, semper habemus in voto. Suggerite, ac pariter commendate, ab amato- XLII.

re vestro domno & patre meo impletam, me intercedente, principalis reuerentiæ iussionem. Clientis vestri viri illustris Laurentij filius studio meo redditus additur regioni. Miseramus dudum in parente famulum. ecce adicimus in filio famulatum. Quo vno vobis directo, qualiter cum aliis agatur aduertite. Superest vt præfatus miles vester, cuius proles & illic gratiæ vestræ porrigitur, & hinc patriæ reseruatur, commendatus vobis studio meo, ipse commendet quòd vel de illius sobolis adeptione iam compos, vel de istius quæ nobiscùm redit prosperitate securus est.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Celero Senatori.

XLIII. CONSTAT non minùs desiderij mei esse quàm debiti, vt officia, quæ meritò inclitæ magnitudini orbis deuotus impendit, à me, qui gratiæ eius iam dudum videor obligatus, specialiùs excolantur. maximè cùm opportunam nunc occasionem fauor diuinus obtulerit, in qua imperio celsitudinis suæ plena meruerim deuotione seruire. Quapropter cultoris vestri viri illustris Laurentij filium, quem ad mundum suum dirigi iussio reuerenda præcepit, magnificentiæ vestræ præfato largissimæ sospitatis honore commendo. Augete studio defensionis quod voluistis animo pietatis. In regione expetiit patrem, in vobis reperiat paternitatem. Tuimini etiam cum prole susceptum. Qui vobis licet satis sit debitor per ho-

norem, plus tamen incipiet debere per ſobolem: quòd per vos potietur proprij affectus ſolatio, compenſaturus erga vos affectionis experimento. De cetero autem, quantum ad fideles veſtros pertinet, expectatam ſemper cupimus iuſſionem, optamus obedientiæ facultatem. Vos propitia diuinitate præſtate, vt Romanã ſub glorioſiſſimo principe noſtro proſperitatẽ, in cuius apice digna honoris arce fulgetis, tam ſerenitate ſermonis auguſti, quàm dignitatis veſtræ reſcripto mereamur agnoſcere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

SI vt dignamini credere loqui poſſem, importunè tum obſtreperet Græcis auribus ſermo Latinus. At cùm in lingua noſtra hoc magis abiturum ſit intelligibile, quod minus fuerit expolitum, in litteris, quas per conſeruum meum offerri præcepiſtis, poſſunt & vitia cum ſecuritate dictari. Ipſi certè quid velimus dicere quocumque ſcrutentur interprete, ego in affatu conſueto dignatione plus, ſi dici poteſt, quàm piiſſimi domni experimento interpretante cognoui. De reliquo, Chriſtus vobis pro perſeuerantia gratiæ, quam peculiaribus ſeruis ſeruatis, vicem rependat. Quod etiam in hoc ipſo adoleſcente quem dirigitis tale monſtratur, dum cogitantes in neutro quidem commodum, ſed in vtroque mercedem, quaſi vobis nutriſtis filium, & quaſi patri redditis nutritum. XLIV.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Apollinari.

XLV. DIV eſt, ſi aut verbo meo creditis, aut de affectu mutuo digna ſentitis, quòd litteras aliquas veſtri ſumere deſiderans, plus tamen officij mei offerre cupiebam, quòd in perſona veſtra, dilectioni primùm, deinde neceſſitudini, ad vltimum dignitati à me debentur. Non ſemper debemus occaſionibus commeantum ſoluenda committere. quia licet & ipſa nobis opportunitas portitorum propter frequentiam debeat eſſe votiua, neceſſe tamen eſt, vt illa ſollicitudo præcellat, quæ ſe appetitu proprio, ſine interuentu alienæ neceſſitatis inſinuat. Huius obſequij me obnoxium ſciens, intercludi redhibitionem iuſtam iniuſto obſtaculi præpedientis obice iam dudum tacitus ingemiſcebam. Peruenerat quippe, non ad notitiam tantummodò, ſed ad mœſtitiã noſtram, diſpoſiti fumus incendij, quod ſanctam ac ſimplicem innocentiam veſtram, velut de effœtis cineribus, coniuratio procelloſa ventis mendacibus ſufflans, in caſſum mouere tentauerat. Ob quam cauſam verebamur anxietatis veſtræ ſarcinam voto libaminis aggrauare, & mœroris augmentum pro conſolatione tranſmittere. Sub huius ergo ambiguitatis nubilo confuſa expectatione pendentibus, litteras veſtras, ſerenitatis priſtinæ, pietatis expertæ, inopinanti mihi Deus obtulit. Recognoui illic, qua ſatis delectatus ſum, manum veſtram, qua plùs,

paternam declamationem, qua maximè, hereditariam benignitatem. Scripsistis igitur, Christo præstante, iam reduces, omnia tuta esse, circáque vos dignationem domni regis Alarici illæsam & pristinam permanere. Quanquam ego censeam, quòd post quamcumque nutationem, gratia talium personarum ita sine augmento non redditur, sicut sine periculo non finitur. Volunt enim quasi satisfacere innocentiæ lacessitæ, túmque eligunt credidisse cùm cernunt: & sic eis conscientia nostra sufficit, si scientia sua testis accedit. Ego tamen nuntio vestræ immo nostræ securitatis accepto, ecce Deo teste loquor, in lacrymas mixtas lætitiæ præteritorum recordatione prorupi. Animum namque, vt ait vester poëta, subiit cari genitoris imago, vt memoria retractaui, vsque ad nostras quamlibet dispari professione personas, quandam parentum communium sortem parilitate laborum inuidia exequente perduci. Illa tamen in Dei nomine etiam nobis suppetit, quæ illis consolatio fuit. quòd toto æmulorum nisu, toto circumlatrantis vndique liuoris dente tentata, quotiescumque appeti visa est, criminationi subiacuit familia nostra, non crimini. Quoniam si vos à patre vestro Archadio didicistis, virum sæculo militantem minùs inter arma quàm inter obloquia periclitari, nec ego parum exempli à Sidonio meo, quem patrem vocare non audeo, quantum clericus perpeti possit assumo. Quocirca illud diuinitas tribuat, vt nobis quàm nouum non est talia obici, tam nos nulla nouitas meritò faciat ac-

Æneid. 2.

cuſari. Sed deſiſtat nunc lætitiæ tempore amaritudinis ex opportunitate ſermo perſtrictus: quin potiùs ineptia vacantis audaciæ vnde rideatis exhibeat. Ante aliquot menſes datas ad amicum quendam communem magnificentiæ veſtræ litteras vidi, quibus ſalutatione præfatâ, in epiſtolæ declamantes parte ſuccidua, ſcribebatis placuiſſe vobis libellos, quos inter occupationes ſeria & magis neceſſaria conſcribendi, nihilominus tamen de ſpiritalis hiſtoriæ geſtis etiam lege poëmatis luſi. Hîc nunc nihil falsò, nihil aſſentatoriè me loqui, coram ſinceritate veſtra imprecor teſtem Deum, tantum me tuo iudicio delectatum, veluti ſi auribus domni mei patris tui meditata confeſſus, cuiuſcumque laudis momento ſub cenſore donarer. Primùm namque gaudebam, quòd ſenſum veſtrum huic liberiùs quàm alteri pandebatis. Deinde quòd agnoui, vos aliquod bonum de conatu fraterni operis non minus velle quàm credere: certè meritis dictionis non quantum volebatis inuentis, ſupplere vos voto quod non poteratis implere iudicio. Libellum tamen amicus, qui vt puto ad vos peruenire fecit, non de librarij, ſed adhuc ex notarij manu, adeò mihi inemendatum crudúmque præripuit, vt non facilè denotes, auctoris magis ſcriptoríſve vitiis iraſcaris. Quapropter opuſculum ipſum in membranis redactum, nec adhuc quanta volueram correctione politum, ne moram deſiderio meo facerem, celeriter deſtinaui. Si reuera non ſolùm amantibus, ſed & iudicantibus vobis placet, quoniam apud

extraneos fortè non deerit, quem audacis conatus tangat inuidiâ, abundè mihi sufficit, vt vos quod cupio sentiatis. quia sicut non minus ad meam, quàm vestram gloriam peruenit, communis Sollij opus illustrare: ita vobis, fauente Christo, militari actu magis magísque florentibus, si in minimis subtiliùs aliquid dignum lectione confecerit, etiam sine me quodcumque Archadium non puderet.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Apollinari.

COMMVNI quidem sed veraci sermone vulgatum est, quòd sese mutuæ dilectionis intuitu concordantium cernunt motus animorum. Patet namque, tam vnam nobis sollicitudinem nostrî esse, vt litteris, quas harum portitor filius meus attulit, antè si benè meministis responderem, quàm venirent. Nam in pagina famulatus, quam per meos ex causa direxeram, & gaudium de vestra prosperitate conceptum plùs affectionibus quàm sermonibus exhalaui, & necessitatem nostram patrúmque communium, mixta lacrymis exultatione perstrinxi. De cetero autem, tribuat diuina miseratio, quæ spem reparandæ prosapiæ in personæ vestræ honore constituit, & securæ posteritatis nostræ te vno genitore etiam nos patres esse concessit, vt calcatis iugiter, prosperante successu, inimicorum coniuratione & perfidorum liuore, primus victoriæ vestræ gradus sit, integritatem in conscientia ro- XLVI.

ponere, secundus cùm discutitur in audientia comprobare, tertius criminantibus post sententiam pepercisse. Torqueatur animus etiam pro indulgentia sibi collata hostis oppressi, & duplici nostro bono, supplicio suo, cùm vos gemuerit non posse decipi, doleat posse misereri. Sic potestati vestræ ad hoc tantùm redditus ne periret, dum oblatæ vltro veniæ amarus irascitur, vitæ quodammodo suæ inuidere cogatur. De reliquo, domine semper piissime frater, cura pectoris mei, pompa generis tui, fer paulisper trepidātem fraternæ admonitionis ineptiam. Cauete attentè à malis, & linguarum mordacium dolis sibilantibus, blandimenta venenáque machinantibus, doctiùs post experimenta non credite. Nec minus vos sollertia faciat cautos, quàm innocentia præstat securos. Siquidem intercluso probis explorandi nocendíque aditu, vel ob hoc gratiùs debetis debellandis eorum conatibus laborare, quòd vltionem diuino iudicio reseruantes, debellatis semper statuistis ignoscere. Quamquam, vt suprà iam fassus sum, non ex toto impunitus abeat quem gloria lacessistis.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Heraclio.

XLVII. DVM incessabilis de amicorum fide ac salute cura mihi est, nuper prosperitatis vestræ inter prima sollicitus agnoui, quod cùm familiari catholico Episcopus tacere non debeam: fructum tamen in vobis mercedis ta-

liter aequisitæ, non tam verbis valeo exaggerare, quàm gaudiis. Nam nisi vos à præconio vestro maturitate senatoria temperatissimi pudoris fræna cohiberent, effectum certaminis gloriosi ipsa forsitan lingua dignè laudaret apud proprios, quæ mirabiliter conuincit aduersos. Habuistis igitur, vt audio, cum rege tractatum, de quo, quantum comperi, quia non se ducebant lenibus, transistis ad prælium. Discussus est nutu diuino, qui cælis dudum notus, iam & hominibus appareret religionis assertor. Os sæcularis eloquentiæ pompis assuetum, & fluentis exundantibus Romuleæ profunditatis irriguo, alacritate debita missam sibi de supernis materiam dignæ disputationis arripuit; & facundiam, quæ cùm interfuit, aut describendi mundi iucunditatibus, aut regalium triumphorum præconiis patrocinabatur, vbi primùm melior pars poposcit, adstruendæ veritati seruire non puduit. Itaque sicut aliàs laudando regem reddidistis Cæsari quod Cæsaris erat, ita hîc vt redderetis Deo quæ Dei sunt, nec Cæsari pepercistis. Quapropter habet hîc in vobis, etsi non sequitur, potestas regia quod miretur, quæ se aliquoties declamantibus vobis, nunc euidentiùs sentit ornatam. Siquidem nescire vos assentationis illecebram, cùm res admonuit, etiam resistendo monstrastis. Illos igitur denotet sapientia potestatum, facilè humanis fidem posse mutare, quos diuinis vident terrena præponere. Ceterùm cognosci in promptu est, custodem primarum partium etiam quæ sunt residua seruaturum. Hæc igi-

tur dicta sunt cùm de sæculari parte tractamus. Si verò ad sacerdotum causam venitur, quorum adhuc non augetis scholam, sustinetis iniuriam, atque ornandam contubernio priùs informatis exemplo, quis horum vos, quis inquam nesciat, ad certamen huius spiritalis palæstræ, non rudes aut ignaros legis, sed sub longo salutarium meditationum gymnasio peruenisse? Quocirca nouum sit aliis, vos necessitatem belli huius à perfectione virtutis ordiri. ego autem, in cuius animo caritatis arcem tenetis, iam dudum incunctanter agnoueram, ad catholicos sensus intuendos per studiũ, tuendósque per verbum, probato in vobis deuotionis ardori non tam desideria deesse, quàm tempora. Quapropter famulatu salutationis oblato, pastu, quo mentem vestram ieiuno corpore satiastis, significans etiam me refectum, vnde paucula hæc saturitatis meæ gratulatio eructat, Deum quod restat exposco, vt cui prædicatoris officium iam imposuit, honorem subiungat, & quod exercetur actu, ostendatur & habitu: nec docilem sed doctum, nec discentem sed doctorem cathedra suscipiat. In qua, velut triumphatore conspicuo sertis gloriæ victricis euincto, inter acclamantum gaudio consonas voces, quantus in clypeum assurges, etiam nolens adstipuletur hostis expertus, nunquam inuenturus quod de qualitate meriti contradicat, sed habiturus semper de prælij inæqualitate quod timeat.

Rescriptvm Viri Illvstris Heraclij.

VTINAM mihi ſubinde contingat, vt alloquij veſtri fœcunditate augear, eruditione corroborer. Duplicis ſiquidem gloriæ fructus tali ſuccedit euentu, dum & fides tepore marcida feruentis hortaminis caleſcit affatu, & ingenium naturali paupertate ieiunum perſpicui cultoris ope diteſcit. Vnde ſi dignamini, comitante ſalutationis officio, maximas gratias referre præſumo, quòd reſponſio mea apud Principem habita, & ad vos vt indicaſtis rumore perlata, competens iudicium, non ex meo ore, ſed ex veſtro amore promeruit. Quamquam præcellentiſſimus princeps, cùm ſit ad inueniendum igneus, profluus ad dicendum, ita ſenſus ſcrutatur humanos, vt ſemper conuentibus mitiſſimo pareat auditu: tamen laboris mei ſeriem amputato æquore prolixitatis inſinuo. Laborem inquam dico, quia procellas inopinatis flatibus irruentes imperitus nauta vix ſuſtinet. Ergo cùm, Dei beneficio, tandem ceſſante tædio, tranquillitas publica rediſſet, quaſi mutatis diu caſtris deſtinatum certamen inueni. Semper enim ignauas imbelléſque perſonas petulantior conflictus aggreditur. Primùm quidem è diuerſa parte proprij luctaminis ſermo præluſit. Deinde velut ab inſidiis repentinis fuſus eſt vomitus tranſmarinus. Denique incidi in chartam vacuam, veteri obliterata, quæ ita ſe circũductis irridebat er- XLVIII.

roribus, vt salua respondentis libertate, propositionis prauitas exitum non haberet, & ex propriis instrumentis in iugulum suum resistenti arma suggereret. Quid multis? pagina quæ legi cœperat ad silentium conferre se maluit: vt omnibus probabiliter innotescat, quàm sit diuisa, quàm facilis, quàm spernenda persuasio, quæ excogitatis multiplicibus argumentis diuinæ instructionis inopem turbare non valuit. Hæc itaque replico, vt quicquid est quod in causa Dei placeat, vobis proculdubio sentiam adscribendũ. Enimverò in propatulo habetur, quòd me sic olim collocutionis vestræ lima componit, omnísque in commune prædicationum vestrarum cultus inuberat, vt sedes illa, cui vos contulit cæleste iudicium, multum administratori muneris præstitisse, sed non minùs in administrantis persona meruisse videatur. Incumbe ergo orationi, domine pectoris mei, & auxilium Dei, quantum pro te tam pro omnibus, sicut facere consuesti, pius & peruicax tutor implora, vt fidei murus nulla oppugnatione quassetur. Procurandum autem est, vt filios alumnósque tuos vulgata indesinenter castigatione tuearis, & validissimis doctrinæ armis, sicut legimus, tecum vincere cogas.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Ansemundo.

XLIX. PLVRIMVM miror quòd persona, pro qua intercedere dignamini, mihi Lugduni posito sola negaret crimen, quod vniuersitas

conclamabat, & pòst ad hoc resipiscendo peruenit, vt vobis pro venia supplicaret. Quòd si simpliciter petit, constat hominem etiam reatus ordinem confiteri. Quocirca licet in omnibus causis, pro dignatione quam mihi impenditis, liberum non habeam aliud facere quàm iubetis: non possum tamen, quia sic vobis visum est, remissurus nisi priùs exaggerare quòd doleo. Sic enim pietas vestra, & in Ecclesia legi frequenter audiuit, in ipso adulterij malo quantos scriptura diuina gradus exprimat. Primo fornicandi lapsu peccauit, qui feminam coniugio carentem libidine inflammatus appetiit. Secundo quo peiori, qui furto super cuncta damnabili simplicis tori pudicitiam violauit. Cúmque nihil grauius hac iniuria humanus animus putet, vos conicite qualiter cælestis iustitiæ castitas moueatur, si sponsam Christo deuotam, & in sancti altaris thalamo benedictione dotatam, vt nihil ampliùs dicam, vel petulanter aspexerit. Audio tamen dicere iuuenem ipsum, non se virginem temerasse, cuius turpibus votis prior multorum carnalitas sit abusa. Quapropter, cùm reum facinoris manifesti, nisi satisfactio sua & intercessio vestra non liberet, dici non potest quantum miserum sit, pro reconciliatione sua aliorum crimina confiteri. Accuso in hac parte nostri temporis negligentiam sacerdotalem. Non nos ista perquirimus, offert se nobis inexplorata criminum magnitudo. Quis in malis socium quærat? quis in aliis maculis se inserat? Atque vtinam & ipsius vel sic se temperasset obscenitas vt la-

teret. Deinde ex duobus eligat vtrum velit. Si primus in puellam carne peccauit, adhuc expectat quod prædicit Apostolus, *Si quis tem-*
1.Cor.3. 17. *plum Dei violauerit, disperdet illum Deus*. Si autem corruptionem, quam non inchoauerat, grauauit augmento, quid excogitari turpius, quid horribilius potest, quàm vt illum nec hoc prohiberet à meretrice, propter quod solum Deus separari virum permittit à coniuge? Nec solus, si respicitis, ex hac parte commoueor. Gemunt religiosi parentes scelus admissum, & quasi perditam prolem lugentes, orbitatem in planctibus profitētur. Quid de matris mœstitia loquar, quam prædicti iamdudū mariti omni morte deteriùs turpis vita viduauit? Et quanquam coitu moueri solitus, tamen patiēter hæc tulerat, filius sine pietate, maritus sine sobole, pater sine hærede. & nutritum insuper eius studio quamlibet ortum ex generosis adulteris nobile malum: sic tamen quòd in desiderati natiuitate portenti, non est augmentum prosapiæ, sed infamiæ documentum. Et quidem salua quam mihi Deus in vobis præstitit defensione, plùs culpam præfati quàm pœnitentiam pertimesco. Sed rogo ne irascatur ista dicenti. Speculator sum, tubam teneo, tacere mihi non licet. Atque vtinam peccans humano animo fuerit, cui solitum est labi per facilitatem, & per satisfactionem reuerti: ceterùm iracundia calere, tumere superbia, lasciuia fœtere taurinum est. Quocirca licet diuersas in me iterum
* flammas euomat, & ad Romanæ forsitan Ecclesiæ audientiam vocet, & si adhuc placet, etiam

filios habere me dicat, nec minas suas assentatione placabo, nec fatigationes itinerum verebor, qui ciuicis criminibus in patria plus fatigor, nec multos filios habere me negabo, qui vnum ex eis peperisse iam doleo. Et quidẽ mihi hæc paucula error extorsit. Sed vos, quibus summæ potestatis priuilegio maior facultas suppetit castigandi, hominem violenter arguite. Conciliationem illi meam, quia ita præcipitis, indicate: méque, ne malum hoc vel mandatis aut nuntiis renouetur, curaturũ esse prædicite: vt ei, si non corrigendo per voluntatem, certè vel per custodiam reprimendo, saltem facultas culpæ possit erui, si pœnitentiæ salubritas non possit persuaderi.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Messiano.

MAXIMVS desiderio nostro cumulus optata gaudiorum vbertate confertur, si magnificum vestrę pietatis statum florenti prosperitate pollentem auida sollicitudinis nostræ vota cognouerint: quia hoc profectibus nostris compendio indubiæ felicitatis accrescit, quicquid eminentiæ vestræ cælestium beneficiorum pietas diffusa contulerit. Nam in eo metimur felicibus incrementis nostrorum propagationẽ successuum, in quo actionis vestræ crescit sine fine suffragium. Quapropter honorificum salue persoluens, rogo quòd si, vt cupimus, felicia erga vos cuncta geruntur, magnitudo vestra occurrentis paginæ elocutione perdoceat. L.

Avitvs Viennensis Episcopvs Viuentiolo Rhetori.

LI. AVDIVI quòd in Homilia, qua nuper ad populum Lugdunensem in dedicatione Basilicæ videor concionatus, barbarismum me incurrisse dicatis, palàm scilicet castigantes, quòd publica oratione peccauerim. Fateor istud potuisse contingere: præsertim mihi, cui si qua in annis viridioribus fuerunt studia litterarum, omnia fert ætas. Ambieram tamen hoc ipsum à vobis coràm positus audire, etsi iam sciendi in me facultas minuitur. Sed quia vos absentes dicere comperi, quanquam absens respondere curaui. Igitur culpasse vos ferunt, quòd POTITVR media longa syllaba dixerim, Virgilium in hoc verbo scilicet non secutus, qui syllaba ipsa correpta vsus est di-
Æn.3. cens *vi potitur*. Sed istud remissibile est poëmatis necessitate, quod in opere suo sæpè inuenimus Virgilium præsumpsisse: vt scilicet metri legem, sicubi opus est, barbarismo contentus expediat, & syllabarum naturam certis quibusque locis artem minimè secutus inuertat.
Æn.7. quale est illud, *Non erimus regno indecores*, vel
Æn.8. *Feruere Leucatem*, vel illud, *Namque vt supre-*
Æn.6. *mam falsa inter gaudia noctem Egerimus*. Nullus litteratorũ inficias ierit, productas naturaliter penultimas syllabas ab oratore ponendas: Virgilius vsus licentia poëtarum, secundum ea quæ suprà diximus, corripiens mediam syllabam præsumpsit, id est POTITVR. Quod ver-

verbum, ſequeſtrata pauliſper poëtica libertate, artis potiùs lege tractemus. Commune verbum, tempore præſenti, numero ſingulari, perſonæ primæ potior, ſecundæ perſonæ longa media potiris: reſtat nunc perſonæ tertiæ, id eſt potitur, ſimiliter longa ſit neceſſe. Sicut dicimus, ſortior, ſortiris, ſortitur: ſic tempore præterito perfecto, primæ, ſecundæ, tertiæ perſonæ, potitus ſum, es, eſt: ſic imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecundam perſonam potire, ſicut ſortire. Similiter optatiuo modo, tempore præſenti & præterito imperfecto, ſub totis tribus perſonis, æquè ſyllaba producta, vtinam potirer, potireris, potiretur. Ceterum ſi tertiæ perſonæ vt potitur breuem ponas, idem facere cogeris & ſecundæ, vt potiris dicas. quod vtique ab omni exemplo atque vſu integritas Latinitatis excludit. Ecce verbum, pro quo à vobis reprehenſus fueram, de qua audeo ratione mutuari. Nunc autem, honorificum ſalue perſoluens, impenſis precibus quæſo, vt quia ego amicitiæ iure quid mihi videretur ſtylo paginæ liberioris expreſſi, vos quoque ad vicem, ſublato vt ſuprà dictum eſt Virgilianæ auctoritatis exemplo, quem vel ob hoc in barbariſmorum vſurpatione non debemus conſequi, licet idem Virgilius potitus vel potiti productè poſuerit, ſicut eſt illud *auróque potiti*, vos mihi rationem, quam ſequi debeam, reſcripto exponente tradatis. Aut ſi certè ſciſcitantem teſtimonij cuiuſcumque eligitis docere compendio, ſpero vt de priſcis magis oratoribus, quos diſcipulis meritò traditis, perquiſi- Æn. 6.

tum diligentiùs repertúmque pandatis. quòd ſine argumento artis, nec oratorio, inuenietur pater & communis filius, quorum ingenia mallem præſenti tempore vt primus quàm ſolus imbueris, hoc vno tantùm vitio eſſe contentus. Qui tamen ex illo quo profluitis vberi fonte doctrinæ iam nunc inter initia ſua non minùs quàm litteras bibant, quòd amicum attrahere magis ſtudiis quàm detrahere, & oratorem eloqui potiùs quàm obloqui decet.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Epiſcopo.

LII. FESTIVITATI ſanctæ cumulus, quam proſperè veſtra interceſſione tranſegimus, caritatis apicibus quos direxiſtis accreuit: & ob id multipliciter reddidit lætiores, quòd Eccleſiam, quæ vbique vna eſt, vnitas complectitur gaudiorum. Tribuat Chriſtus, vt ſicut anno præſenti deſideria noſtra felicibus compleſtis indiciis: ita quoque tempore ſecuturo viſitationem ſemper optandam Viennenſi Eccleſiæ conferatis.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Gemello Epiſcopo.

LIII. LITTERAS beatitudinis veſtræ, quas diuturnitas temporis fecerat deſiderabiles, vicina feſtiuitas reddidit gratiores, quam in Dei nomine proſperè celebrauimus, & à vobis commodè tranſactam eſſe gaudemus. Orate

illud ſemper Eccleſiæ catholicæ Sanctorum ſuffragio prouenire, quod diuinitas regulæ nouit ac paci ſalua in omnibus fraternitatis caritate congruere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Epiſcopo.

POST ſancta dominicæ Natiuitatis officia, quibus ægerrimus & verè pluſquam feſſus interfui, quod mihi poſt Deum primum ac ſingulare eſt, nuntium veſtrum expecto. quem ſi meruero ſumere, quæcumque illa qua dignus ſum fuit, vt ego confido temperabitur, vt vos meremini detergetur aſperitas. LIV.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Victorio Epiſcopo.

PROSPERA Deo propitio feſtiuitatis exordia, quia obtinueratis ſuffragio, viſitaſtis affectu. Nam dum & curam patri ſolito geritis, & de incolumitate veſtra quæ votis conueniant nuntiatis, pariter quod gaudemus offertis, & quod debemus exigitis. Tribuat Chriſtus huius ipſius pietatis ac dignationis veſtræ vberem commeatum, in quo à vobis munere magiſterij geminati, & per ſollicitudinis beneficium confortentur ſenes veſtri, & per caritatis exemplum poſteri doceantur. LV.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Claudio Episcopo.

LVI. PRo consuetudine desideria nostra votiuis indiciis pietatis studio cumulatis: quorum visitatione suscepta, Natiuitatis dominicæ nobis festa prosperitatis vestræ geminantur augmento. Pro qua gratia, quam erga nos beatitudo vestra assidua dignatione multiplicat, præsentiam vestram succedentium annorum numerositate diuinitas propitiata longæuitet.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Gregorio Episcopo.

LVII. MAGNÆ quidem & nimis admirandæ sunt deliciæ quas misistis, copia, tempore, dignitate: sed tamen affectui, pietati, sollicitudini non ęquantur. Per quæ probatur, non tam dignatio vestra nobis quàm præsentia defuisse. Expedita est suffragiorum vestrorum prosperitate festiuitas: cui quantum accessit corporalium, tantum à consuetudine spiritalium defuit epularum. quas mihi Deus si in futuro tribuit commeatu, sicut nunc per vos transmittere, ita tunc vobiscum exhibere dignetur.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Episcopo.

LVIII. NIsi frequenter vota communia peccatorum impedirentur obiectu, iussioni

consuetudinariæ caritatis solito volueram parere seruitio. Nam cùm festiuitati vobísque occurrere duplicis compendij res fuisset, videris ad meî solius pertinere dispendium, quòd nequeo implere præceptum. Ita namque apud nos per momenta singula potestatum speratur aduentus, vt nisi illis venientibus præsens esse curauero, ab eis qui solent in nobis etiam leuiora culpare, quâlibet simplex abscessus meus, non solùm negligentiæ, sed etiam contumaciæ deputetur. Quapropter, communi necessitate perspecta, impossibilitati meæ clementer ignoscite, & vt desideriis nostris, si non iugiter, vel interdum satisfacere possimus orate.

VIVENTIOLVS AVITO EPISCOPO.

AD similitudinem diuinæ benignitatis deliberatio vestra cultorum suorum petitionibus temperetur, vt in sollemnitate sancti Iusti plebeculam suam Apostolatus vestri visitatio benedicat. LIX.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Episcopo.

AD firmitatem promissionis diuinæ, sit quod anteà concessistis Est Est, quod posteà repetistis Non, non. quia si benè occupatione præsentium qualitas pertractatur, conditionem inter vos habitam, etiamsi tunc non debuisset interseri, modò specialiter decet impleri. LX.

Avitvs Viennensis Episcopvs Constantio Episcopo.

LXI. Litteras sanctitatis tuæ in Pascha quidem sed non paschales accepi. nihil vtique de caritate aut sollicitudine præferentes: sed quibus iubebas, vt fratrem & consacerdotem nostrum Candidianum, quem ego quasi peculiarem commendaueram, non solùm ad clericorum, verùm etiam ad laicorum audientiam destinarem, à quibus constat diaconum eius pro ciuili causa seruili custodiæ mancipatum. Et ideò, si censetis omnia de clericis vestris laicorum testimonio credenda, rescribite. Consequens erit, vt dum sæcularium notitiam ex omnibus quæ in rumorem veniunt consulamus, clericorum libertatem prodamus. Illud tamen quasi amor tuus suggerere ac monere præsumo, ne propter leues causas, & non ad Deum sed ad sæculum pertinentes, ne laici quidem, non dicam clerici, sancta communione priuentur. quia nescit cuius dignitatis sit ipsa communio, qui non eam, omni animositate seposita, & cum magno dolore suspendit, & cum maxima festinatione restituit.

Apollinaris Episcopvs Auito Episcopo.

LXII. Cogitans atque pertractans, inofficiositatem vestram qua vltione percellerem, nil dignius iudicaui, quàm si declinata iniuria

nihil segniùs intentarem. Ne quam igitur in posterum vereamini, qui cernitis præsentem noxam protinus expiari.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Episcopo.

NE festiuitati occurrerem, necessitas obstitit: vt mihi festiuitas occurreret, humanitas procurauit. Scribitis ergo indeuotionem meam marinis vos copiis luisse. Dignum scilicet genus supplicij, quod me faciat * * * * cum desiderio gulæ conflictum. Satis vobis præsentari cuperem, si non taliter puniretis absentes. Vtinam censuræ vestræ in contumace pœna non desinat. Nihil magis timeo, quàm quod me iubetis in posterum nil vereri. Indulgentiam illi qui rogauerit date, cui auari esse volueritis ignoscite. Ceterùm me, qualitatem districtionis expertum, offensam magis vestram constat desiderare, quàm veniam. De cetero, orationibus vestris tribuat Deus noster, vt qui festiuitati huius præsentis anni officiis magis quàm deliciis abfui, in tempore futuro vestris me orationibus affectu non simili præsentetis, & cùm rediero, seueritate simili absentasse credatis. Octo palustres quis quia se duo paria solearum, quæ dentibus maceretis, aliquatenus commotus, non tamen ex integro malum pro malo reddens direxi. LXIII. *

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Viuentiolo Episcopo.

LXIV. SERVATIS dulcedinis morem, immò vt veriùs dicatur augetis. Refecistis sollicitudinem nostram de vobis prospera nuntiando: visitastis festiuitatem de nobis quæ optabatis agnoscere cupiendo. Inter has tamen multiplices epulas animorum, etiam corporalibus quoque deliciis ornastis & mensam, qui spiritalibus paueratis Ecclesiam. Quapropter impar ad gratias conuertor ad preces, diuinam misericordiam rogans, vt caritas, cuius profectum studio asseritis, vobis ad præmium, mihi ad gaudium, cunctis proficiat ad exemplum.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Maximo Episcopo.

LXV. QVANTVM ad infernum spectat & finem, aliquantulis corpusculi viribus vigeo, anxius tamen, quòd de domno filio vestro, vel absolutione colloquij nil agnosco, quòd nec eo loci fuerim vt agnoscere potuissem. Nam monasteriis Grenencensibus occupatus, aliquandiu iam habitaculo ciuitatis absfueram. Siquidem deliciæ, quas dignatione solita direxistis, in itinere me & adhuc ab vrbe remotiùs positum repererunt. Quásque, quod multipliciter mirum, seruus vester Leonianus, multùm gemens, minimùm sumens, auido quidem sed vacuo ventre transmisit. Putasses eulogias

vestras tenaci coruorum rostro ad Eliæ pastum baiulis vnguibus exhiberi. Adeo ab insultatione mea in vos iustiùs exercenda, misit esuriens, quod vorare non potuit concupiscens. Vellem nunc scire quid prosit quòd gulæ peculiaris famuli sic studetis, cui ne mihi datas à Deo vobísque epulas de ore vel manibus raperet, optabilis absentãdi causa me rapit. Coterùm de recentibus, quia præcipitis, & meas partes cedo, & multiplices suas. Vtatur paterarum capacitate procapis: atterat labris phialas, quas circumdet pitaciorum densitate pro circulis. Nam curabo ego quoque, quod Deum velle cognosco, quocum simile aliquid de vestra benedictione eruero, ad multiplicandas recentes gulæ calenti, si non excogitatur modus in calicibus, ponatur in piscibus.

3.Reg. 17.6.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Victorio Episcopo. I

LXVI.

FACTVM quod litteris indicastis, leui ad me ante affatum vestrum rumore peruenerat. Cuius per sanctum Archidiam acerbitate comperta, si credere dignamini, non minùs quàm vos dolorem vestræ commotionis ingemui. Siquidem satis grauis exempli est, vt nunc sacerdotalis ordinatio à populis regenda dicatur: cùm idcirco tantùm in consecrandis Episcopis plebibus seruetur electio, vt assiduitas constitutionis velut per quoddam mandatum electis liceat legere quod videtur. Non autem vos pro nouo debetis accipere, quid tribulan-

dis nobis valeat comminisci clericalis nequitia, fulta subsidio insolentiæ sæcularis. Puto sanè districtioni Ecclesiasticæ filij vestri experi debere consensum, propter illos quorum abusioni consuetudinariæ parum de excommunicationibus curare decretum est. Litteras quoque, quas ad presbyterum illicita præsumentem non minus piè quàm regulariter direxistis, inspexi. in quibus verè plus quàm persona meruit patientiæ reseruastis. Quapropter, licet satis diabolo in tam horribili rebellione licuerit, vos tamen sine aliqua animi perturbatione Dei ac vestram iniuriam castigate. Et ne quid in posterum similis ausus arripiat, impensa districtione perspicite.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigismundo.

LXVII. DVM alij sanctis ac serenis præsentiæ vestræ epulantur, ego sterilitatem desiderij mei sustento magis pauperis officij tenuitate quàm ratione. Vndè post festiuitatem, cunctis quidem semper amabilem, sed nunc Cabilonensibus singularem, famulæ sollicitudinis litteras destinaui. Quæ si quantulamcumque particulam laudum vestrarum niterentur attingere, nec hoc quidem sufficienter excolerent, quòd eas vel humilitati meæ licet porrigere, vel dignationi vestræ sumere libet. Coniciens ergo de tantorum lætitia multipliciter vos Deo propitio lætos, peto Paschales nobis dies felici reditu faciatis. quia cùm in absentia vestra

quædam nobis Quadragesimæ perduret austeritas, omnibus catholicis principem Christianum, peculiari seruulo piissimum domnum, etiam per sollennitatem vidisse sollenne est.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigismundo.

CELEBRAVIMVS vobiscum, diuinitate propitia, vobiscum inquam, non loco sed animo, pauperculi Viennenses vestri Paschale festiuum. Si autem interrogetis & qualiter: quia vicinum quenquam, quia adesse faciliùs poterat, plus doleat defuisse. Nec tamen, cùm ista deflemus, discrepare nos à vestra voluntate dicatis. Iam dudum ab illo, sanctè credimus, affectus illic cohibet, non hinc despectus excludit. Vnam in vtraque ciuitate vestra Ecclesiam perinde diligitis: sed pio patri, in quantum expedit, donec vos ad quamlibet sequi consentiat, adhæretis. Vnde sicut iussum est, primùm Deo de sollennitate, tum quod debetur soluimus Cæsari. Vos de lætitia vestra & incolumitate sollicitis, licet Cæsares sitis, quod domnis exigitis, reddite pietati. LXVIII.

EPISTOLA AB AVITO VIENNENSI Episcopo dictata, sub nomine Sigismundi, ad Imperatorem.

SI deuotionem nostram, qua vobis animo militamus, etiam corporaliter præsentari obex temporum regionúmque non patitur, LXIX.

quod tamen habemus in votis, exercere tentamus officiis. Credimus enim toties coram sacris gloriæ vestræ obtutibus intromitti, quoties sollicitudinis debitum studio paginæ famulantis offerimus. Nam licet mundum latere nequeat vestra prosperitas, & orbem suum radiis perspicuæ claritatis illustret: dulce tamen est, si hi, quos militiæ fascibus, & peculiaris gratiæ pietate sustollitis, quos in extremis terrarum partibus aulæ pollentis contubernio, & veneranda Romani nominis participatione ditatis, specialiter gaudia vestræ perennitatis agnoscant, quæ generaliter cunctis fama concelebrat. Ornat quippe imperij vestri amplitudinem longinquitas subiectorum, & diffusionem reipublicæ vestræ asserit quòd remotiùs possidemur. Vnde suscipite propitij cum obsequio portitorem. Et quanquam vniuersis expetentibus ad honoris apicem sufficiat, si vos merentur aspicere, & nos tamen insinuét quos præsumpsimus cõmendare. Quorum etiam carorum familiariúmque personas, hoc intercurrendi commercio nobis quoque profore iudicantes, desiderij prosiliente compendio in his quos destinamus occurrimus. Illud super omnia deprecantes, vt quia dignatio celsitudinis vestræ obliuisci non potest beneficia sua, pro gratiarum actione qua fungimur, quamprimùm serenissimi oris responsa mereamur.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

PRÆSENTIA domni patris gloriæ veſtræ biduana occupatione detentus aliquatenus portitorem tardiùs ordinaui, per quem annuum de ſancti Vincentij ſollennitate ſeruitium conſuetudinariæ ſollicitudinis cura dependerem: & inter actiones, quibus veſter pro ſalute noſtra labor inuigilat, debitus ſemper animus cultum meritæ deuotionis offerret. Sufficit ergo ad conſolationem deſiderij mei, ſi omnium noſtrûm ſanitas in veſtra poſt Deum proſperitate conſiſtit. Ceterùm non abſque ſcrupulo poteſt accipi, quòd de Sapaudia itineribus exquiſitis videmur ad prouinciã præteriri. LXX.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Anſemundo.

TANTVM ſeruulus veſter domni noſtri recenſet, quantum ſentio. nondum plenè deterſa inæqualitate, attentos reddit & anxios. vt pro contemplatione pietatis illius, quam feſtis ſpecialiùs optare conſueuimus, ſufficere nobis commoditatem veſtram pro omni ſollennium iucunditate credamus. Vnde ſeruans poſt cultum Natalis dominici ſolitæ ſollicitudinis ſeruitutem, tota noſſe vos voti ambitione deſidero, ſi decus commune, quod Viennenſis Eccleſiola præſenti vice non meruit, vel Lugdunenſium populorũ gaudia duplicauit. Nam LXXI.

si vos, Christo fauente, aut ad Ecclesiam potuisse procedere, aut deuotionem consuetudinariam rescripseritis implesse, participes redditi lætitiæ vicinorum, epulaturos nos profitemur auditu, si illos, quibus præsentia vestra donata est, refectos cognouerimus intuitu.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Ansemundo.

LXXII. CVM peculiarium vernularum absentando suspenditis vota, facitis nos non ad plenum consequi vel nuntiare votiua. Festis ergo Natalis Domini, in quantum sine vobis potuit, sollenniter celebratis, prosperitatem piissimi Domni nostri, quam iusto desiderio optaueramus videre, tam dignabili alloquio præstolamur agnoscere. Illam plebem refecistis gaudio, istam ditate rescripto. quam per me vester illustret affectus, donec vobis eius seruitium meus præsentet occursus.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Valeriano.

LXXIII. CONSVETVDINEM sollicitudinis suæ pietas vestra custodit, nos dignatione pariter ac litteris visitãdo. Addidistis sollennitati, quam gaudenter Deo præstante suscepimus, & quod spectabatur in votiua cultus consummatione supplestis. Mihi autem de lætitia vestra, in quantum eam cognouero, gratulanti non minus dulce est, post longum tempus absentiæ

prosperè vos rediſſe, quàm feſta Paſchalia cum exultatione tranſigere.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Caertio.

AD Domnum communem litterarum ſeruitio deſtinato, etiã deuinctæ mihi ſublimitati veſtræ officia ſemper debenda perſoluo: ſuadens, immo quia tantùm obduruiſtis & ſupplicans, vt ſtomachos multis Saxoniæ deliciis nauſiantes tandem parcioribus iatriæ veſtræ ieiuniis atteratis. Quòd ſi adeo neſcitis deſiderij viciſſitudinem repenſare, vt nondum vobis videatur abſentia veſtra ſufficere, iniuria coactus hoc opto, méque baculo huius imprecationis vlciſcor, vt mutentur præſentiæ vices, & quod Vienna abundat Cabilonis obtineat. Vt ſi hîc non habemus quod debeat expeti, illic mittamus quod libeat declinari. Et quia quod dico in via eſt, ſi adhuc in loco retardatis, excipite: ſi iam redire diſponitis, præterite. LXXIV.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illuſtri Helladio.

CVM ad officium veſtræ magnitudini deferendum perpetua ſemper cauſa ſuppetat caritatis, & ſpecialem deuotionis obſeruantiam iure debeam obnixæ impenſiùs pietati: nunc tamen deſideratam mihi neceſſitatem ratio feſtiuitatis indixit, vt affectui veſtro vel litterarum præſentarer officio, qui cuperem & LXXV.

occursu. Idcirco reuerentia supplicans debita, quàm ex voto festa celebraueritis inquiro, Redemptoris nostri inexhaustam deprecans largitatem, vt vsque ad ætatem centenariam sua protectione vos prouehat, & ad ornatum nostrum, sicut hactenus fecit, bonis omnibus remuneratos attollat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS viro illustri Riconi.

LXXVI. POST festiuitatem, in qua de præsentia vel incolumitate Domni nostri vota vestra & merita claruerunt, paginis ad ipsum officiis destinatis, iure vobis peculiaribus pectoris mei etiam præsentium litterarum famulatus offertur. per quem nos inter tantos, vt fieri potuit, rerum rumores Pascha prosperè transegisse significo. sic mihi iudicans eius plenitudinem diuini muneris beneficiis prouenturam, si vestri quoque colloquij dignationem cum simili prosperitatis agnitione meruero.

EPISTOLA AB AVITO VIENNENSI Episcopo dictata, sub nomine Leoniani Archidiaconi, ad virum spectabilem Sapaudum.

LXXVII. LICET pompam conuiuij principalis, marinis deliciis terrestribúsque fulgentem, luculento sermone descripseris, incunctanter tamen declarare tuum amorem consuetum est.

Secu-

Securus enim taliter recitas, postquam datam tibi materiam non versibus sed dentibus expedisti: cùm in vno prandio, quod vix duorum burdonum terga detulerăt, vnus venter inclusit: cùm in pransu negligens crimen, aluum nimietate concretam pectinibus pexuisti. Quod licet ad insultandum mihi exaggerasse te pateat, ego tamen constanter affirmo, nullum similem nostrî, seu esuriat ille, seu comedat, beatum meritò nuncupari. Nam vt de primo quod exposuisti ferculo colloquamur, paruum tibi pœnæ genus putabas afflictum, quòd appetitum interioribus inhiantem deuorabili regmine pauus isicio conclusus exclusit, & trepidans accensis faucibus gula aliquantula temporis mora sub docti incisoris pependit arbitrio. Sicque factum est, vt bibendo cibos, pocula ruminando, primam prandij partem esuriens querelis, mediam comedens rapinis, vltimam satur lacrymis exegeris. Nec tibi dixerim profuisse quòd defui. Vel id nobis, quantum tibi superfuit, omnibus satisfecit. Nam cùm tu in tanta conuiuij beatitudine deliciatus maximè, tardissimè satiatus, vix te possis probare felicem, quid de me misero censeas interrogare præsumo, qui à regalis mensæ abundantia non permittor, & in Ecclesiastica frugalitate non saturor. qui sub honoris nomine custodiæ mancipatus, quasi ad primam vocatus & à meliore prohibitus, ne possim fugere iacere compellor. impleor oleribus, & inflor napis: abundo leguminibus, sed quæ tellus non pontus emisit. Inter hæc qualia fuerint bonæ me-

moriæ quondam oſtrea nec recordor. Si modicum quid vaſculo vno minimo ſemipleno vini pallentis apponitur, & hîc modus vel regula cuſtoditur. Iam de cibis taceo: in accipiendis recentibus maior eſt pœna. muſta depoſcens, aut inediam patior, aut aliquid rapuiſſe confingor. ſumma importunitate perago vt tres recentes aliis plus præſumam. Ipſæ etiam pateræ, quas confictis caſibus frango, quotidiana reparatione decreſcunt. Quapropter laborioſo in his tantùm inſultare deſiſte: quia cùm vtrique noſtrûm quotidianum fatum ſit quod quiſque ſortitus eſt, tum familiaris miſeriæ obliuiſci potero, ſi epulo ſuo domnus noſter ſic adeſſe me iubeat, vt te deeſſe contingat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS
Apollinari Epiſcopo.

LXXVIII. CONFIDO planè, nec dubito, diuino munere communem lætitiam communi præſentiæ nuntiatam. Nam quod & ad vos iam ſuſpicor perueniſſe, etiam illi qui vaſtare limitem dicebantur reuerſi ſunt. Vnde cauſa ſollicitudinis has direxi, vt quæ ad vos poſtea de cuiuſcumque ſecuritatis augmento peruenerint indicetis: aut ſi iam ad ciuitatem liber recurſus à conſuetudine vos, immo potiùs ab amore obſidionis extraxit. Præterea magdaliola illa, quæ promiſiſtis, poſco vt cum obſeruationis breuiculo dirigi iubeatis. Hactenus familiariter, hinc quod reſtat, quia iam libet, paulo hilariùs indicabo. Signatorium igitur,

quod pietas vestra non tam promittere quàm offerre dignata est, in hunc modum fieri volo. Anulo ferreo & admodum tenui, velut concurrentibus in se delphinulis concludendo, sigilli duplicis forma geminis cardinulis inseratur. Quæ vt libuerit vicissim, seu latitabunda, seu publica, obtutibus intuentum alterna vernantis lapilli vel electri pallentis fronte mutetur. Nec quidem talis electri, quale nuper, vt egomet hausi, in sancto ac sincerissimo impollutæ manus nitore sordebat, cui corruptam potiùs, quàm confectam, auri nondum fornace decocti crediderim inesse mixturam: vel illam certè, quam nuperrimè rex Getarum, secuturæ præsagam ruinæ, monetis publicis adulterium firmantem mandauerat. Sed sit eiusmodi color, quem æqualiter ac modestè, ruborem ab auro, ab argento candorem, pretiositatem ab vtroque, à ceteris rapientẽ fulgorem, artificiosa siquidem medioxima viroris commendet amœnitas. Si quæras quid insculpendum sigillo. Signum monogrammatis mei per gyrum scripti nominis legatur indicio. Medium porrò anuli, ab ea parte qua volæ clausæ vicinabitur, delphinorum, quorum superiùs capita descripsimus, caudæ tenebunt. Quibus lapisculus ob hoc ipsum quæsitus, oblongus scilicet, & acutis capitibus formatus indetur. Ecce habes quoddã tantummodo speculũ dogmatis exsequendi. Nec tamen amplitudinem elegantiæ tuæ sic ad memoratum exemplar coarcto, quasi liberum non sit addere quod videtur. Licebit porrò supercurrenti ingenio vestro

terminos præscriptæ demandationis excedere. In fine autem epistolæ, luteo operi, sine quo tamen non transigetur, fæculentus sermo deposcit, vt artificem figulum breui tenendum euestigio dirigatis, qui nobis, qualibus strui * mensuris crebrati cænaculum furni, vel intra quod spatium fossilis glebæ scrobis sordibus septæ animalium pedibus coctilis cæni glutinum lentari possit, instituat.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Apollinari Episcopo.

LXXIX. INNEXVS pariter ac grauatus vestræ dignatione sollicitudinis, magnitudine muneris, consuetudine pietatis, qua digna vel gratiarum actione, non dicam obsequij sedulitate, respondeam? Nisi fortè multipliciter inualidus eadem in hoc sustenter gratia vestra, quæ nos onerat. Concedat vos ornatui Ecclesiæ, consolationi & refectioni nostræ, omnipotens Deus: vt quia reuera non solùm vobis viuitis, per aliorum solatia vestra merita cumuletis. Fecerunt quidem peccata mea non qualemcumque necessitatem, qua nos in die susceptæ vestræ festitatulæ nostræ, corporali vestræ pietatis præsentia fraudaremur. Sed reddidistis ac repræsentastis nobis vicissitudinem vestri aspectus in lumine, oris in sermone, tactus in opere. Spero in Dei nostri misericordia, quòd non meo tantùm tempore, sed etiam secuturo, donum vestræ oblationis Ecclesiola nostra venerabitur. Quod sicut ego dum viuo

in teſtimonium inexhauſtæ largitatis ſeruare deſidero: ita mihi Deus præſtet, vt etiam ei quem poſt me, cùm Deus iuſſerit, electio veſtra decreuerit, peculiariter auctoritas veſtra commendet.

Avitvs Viennensis Episcopvs Quintiano Epiſcopo.

DIV eſt quòd rem valde neceſſariam, & non ſine diuina inſpiratione à patribus inſtitutam, aut obliuione aut occupatione deſerimus. Sed rumpenda ſunt interdum vincula neceſſitatum, vt aliquando impleri poſſint à præceptore. Conuentus ergo, quos bis per annum à ſacerdotibus fieri ſeniorum cura decreuerat, ſi benè perpenditis, vtinam vel ſingula poſt biennia faceremus. Nam & venerabilis Papæ vrbis, nobis hanc negligentiam ſuccenſentis, mordacia mihi nonnunquam ſcripta perlata ſunt. Vnde ſupplicat per me, ſi dignamini, Eccleſia Viennenſis, poſcit intermiſſæ conſuetudinis rediuiua ſalubritas, quod hactenus infrequentatum torpuit excitari. Iuſtum eſt, quantum reor, vt conſtitutis prioribus ſub communis præſentiæ opportunitate tractatis, noſtris ſimul nobiſque, prout ordo collocutionis inuenerit, vel inſinuemus vetera, vel ſi neceſſe eſt, etiam noſtra iungamus. Idcirco cunctos ſimul poſcimus fratres, vt Deo fauente octauo Iduum Septembrium in parochia Eponenſi adeſſe dignemini. qui locus, omnium fatigatione perpenſa, conuentui ſatis opportu- XXC. *

nus electus est: sicut & tempus, in quantum potest, ab instantia ruralis operis vacuum, liberiorem cunctis permittit excursum. quanquam Ecclesiæ potior causa intermitti quaslibet terrarum posceret actiones. Supplicamus ergo & quæsumus, testamur, obtestamur, ne quem à dispositione tam sancta obex vllius excusationis abducat, ne quem à tali caritatis vinculo nexus temporaneæ necessitatis impediat. Sed si fortè, quod Deus auertat, tanta cuicumque acerbitas corporeæ infirmitatis ingruerit, vt spiritale desiderium carnali vincatur incommodo, duos presbyteros magnæ ac probabilis vitæ, mandati instructione firmatos, fratribus pro se præsentare procuret. Sed tales dignetur eligere, quos Episcoporum Concilio non minus scientia quàm reuerentia iure faciat interesse. cum quibus delectet summos Pontifices conferre sermonem, quos ad definitiones pro Episcopo suo sanciendas, subscribendásque, cùm fuerit sollertia eligi, sit auctoritas legi. Sed istud non extorqueat nisi summa necessitas. Ceterùm dilectionis fraternæ ac pastoralis diligentiæ magnitudo, nisi laboris magnitudine, non probatur. Conicit enim sanctitas vestra, post hoc longum abusionis nostræ silentium, qualiter aut definiri debeant quæ Deo præstante tractanda sunt, aut quæ definita fuerint, vniuersi Ecclesiarum prouinciæ nostræ ministri debeant imitari.

AVITVS VIENNENSIS EPISCOPVS Domno Sigiſmundo.

SCIO quidem curis atque occupationibus, quibus ſub ope cæleſti pro ſalute patriæ fideliter excubatis, importunè ſuggeri ſeruitium litterarum. Sed cùm præcelſa pietatis veſtræ dignatio adeo peculiaris famuli non ſit oblita, vt in ipſo ſuſceptæ expeditionis procinctu, ſenſibus meis deſiderium ſuî ſancto duplicaret alloquio, quis non intelligat quàm patienter ineptiam tolerabitis, quam clementia prouocatis? Vnde qualiter ſani confortante Deo ſitis, ſollicitus eſſe præſumo, aut quomodo cœptis ſpes voti communis arrideat. Illud autem non ſolùm rogo, ſed per illam, quam à Deo accepiſtis, mihíque præſtatis, gratiam precor, vt quanquam meritò de indictæ fidei firmitate ſecuris nobis, magis impenſo cautelæ veſtræ munere trepidationi noſtræ & ignauiæ conſulatis: neque plus cogitetis quod vniuerſitas pro vobis deuota ſupplicat, quàm quod ſuſpenſa formidat. Sed licet pauidi ex conſcientia peccatores, incunctabili tamen fide præſumimus, quòd etiamſi vobis, protegente Chriſto, hic metus noſter riſum mouerit, vel diuinas aures ad donandam nobis felicitatis veſtræ lætitiam permouebit.

XXCI.

Avitvs Viennensis Episcopvs Domno Sigismundo.

XXCII. VIDETVR quidem de diuina promissione diffidere quicumque minùs de vestra prosperitate securus est. Sed si animum meum solida dignatione perpenditis, facilem intelligitis veniam ignauiæ meæ pro nimia trepidatione deberi. Quippe cùm quicumque veraciter catholicorum nomen vsurpant, peruigili prece Deo supplicare nunc debeant, vt vobis vota nostra illibata atque integra relaturis, & fideliter vicina coniungat, & feliciter aduersa subiciat. Sícque in rerum necessitate multiplici ambifariam vobis Christo propugnante contingat, & pars quæ cupitur, & victoria quæ debetur. Quapropter si memoriæ meæ gratiam de animo vestro nutantem anxietatis tempus imminuit, famulus specialis salutationem quidem deferre non ausus, sed salutem vestram à Domino præstolaturus, satis suspenso attentóque animo seruitium præsentis paginæ destinaui, primùm de vestra, pòst de exercitus sanitate sollicitus. Vnde licet in Dei nomine per quoscumque transeuntes prospera cognoscamus, potestis tamen piissimi domni conicere, quantum mihi dulcius erit, sicut me quibuscumque referentibus pascit illa sancti affectus recognitio, sic me rescriptio lætificet, in qua ad quandam præsentiæ vicem verba vestra pro conspectibus adipisci, & subscriptionem pro manu merear osculari.

AB AVITO EPISCOPO DICTATA ſub nomine Domni Sigiſmundi regis, ad Imperatorem.

NOTVM eſt omnibus, celſitudinem ve- XXCIII.
ſtram non impedimenta temporum, ſed ſubiectorum vota metiri. Sub cuius fiduciæ ſecuritate atque lætitia, glorioſiſſimo principi noſtro, qui corpore abſumus animo præſentamur. Et quanquam iſtud famula veſtra proſapia mea ex deuotione perſoluerit, me tamen gratiæ debitorem non magis parentalia debita, quàm beneficia mihi impenſa fecerunt. Veſter quidē eſt populus meus, ſed me plus ſeruire vobis quàm illi præeſſe delectat. Traxit iſtud à proauis generis mei apud vos deceſſoréſq; veſtros ſēper animo Romana deuotio, vt illa nobis magis claritas putaretur, quam veſtra per militiæ titulos porrigeret celſitudo: cunctíſque auctoribus meis ſemper magis ambitū eſt quod à principibus ſumerent, quàm quod à patribus attuliſſent. Cúmque gentem noſtram videamur regere, non aliud nos quàm milites veſtros credimus ordinari. Impartit nos gaudiorum munere veſtra proſperitas; quicquid illic pro ſalute omnium curatis, & noſtrum eſt. Per nos adminiſtratis remotarum ſpatia regionum, patria noſtra veſter orbis eſt. Tangit Galliam ſuam lumen Orientis, & radius, qui illis partibus oriri creditur, hîc refulget. Iubar quidem conſpectus veſtri contemplatione non capimus: ſed lucem ſerenitatis, quam vbique dif-

funditis, desiderio possidemus. Dominationem vobis diuinitùs præstitam obex nulla concludit, nec vllis prouinciarum terminis felicium sceptrorum diffusio limitatur. Saluo diuinitatis honore sit dictum. Non minuit maiestatem vestram quòd accurrere non omnes valent: satis ad reuerentiam vobis debitam sufficit, quòd omnes è propriis sedibus vos adorant. Virtute orbi Eoo, felicitate regnatis Occiduo: licet vos vbicumque diligi, etiamsi non datur omnibus intueri. Sed cùm iure istud de vniuersitate dicatur, conicite nunc quantum debeant quos honoribus fastigatis, quos socios triumphorum omnium successuúmque vestrorum dignitatum titulis applicatis: vt sic virtutis vestræ decora nostra sint, & ad honoratorum ornamenta pertineat quicquid gesserit fons honorum. Offero igitur, principum inclyte, litterarum obsequia, vota gratiarum: præstolor oraculum sermonis Augusti, ambio si quid sit quod iubere dignemini. Quia etiamsi indigere se famulatu nostro perennitas vestra non credat, quisquis tamen felici meruerit seruire, sibi militat. Offerat ergo supplex Orientalium quoque gentium distantia eruditatem, & exposcat principari præsulem nostrum. Parthicus ductor, propter pacis commodum, in Romanum imperium gaudeat transire. Indus ipse, post experimenta mansueti oris, stridula voce compressa, leges quibus seruire iubeatur Græco cognoscat interprete. Si quis feruor est quo axis meridianus exæstuet, refrigerio temperate, & edomate per reuerentiam quicquid

ante vos indomitum fuerat per naturam. Incumbentia sibi sceptra religionis inuictæ quisquis non optat excipiat. Prorogetur per vos non minùs potestate religio, quæ famulantibus populis ad cælestia pariterque veneranda, & veritatem adstruat, & porrigat libertatem: quáque mediante, vobis culmine æternæ salutis innisis, non humano tantùm ordine, verùm etiam diuino amore, longùm seruire nos deceat.

EPISTOLA AB AVITO EPISCOPO dictata sub nomine domni regis C. S., ad Imperatorem Anastasium.

QVAM piæ maiestatis iudicio serenitas vestra, vel paruipendat impedimenta temporum, vel censeat corda famulorum, nullo indicio meliore cognoscitur, quàm quòd in sacris apicibus longiquiùs porrigendis, implet desiderantum vota, & supplicum non expectat officia. Appetunt occursum vestrî omnium mentes: nec tam gloriosum est quòd pauci possunt, quàm quòd cuncti videre vos cupiũt. Quòd autem nunc Augustæ compellationis affatus debitæ vobis paginæ præuenit obsequium, nihil indeuotioni pius arbiter, nihil imputet tarditati. Nisi aditum conatibus nostris obex interiecta suspenderet, iam nunc profectò verbum mundo venerabile responsa potiùs quàm oracula destinasset. Nec tamen remorando mihi tantùm nocuit, quantum inuidit æmulus liuor. Non me quidem legistis offi- XXCVI.

cij mei compotem, sed reddidistis pij oris compellatione felicem. Nec interest excipiat nos sermo Augustus, an expectet: à celsissima dignatione tantum est nostra non despici, quantum vestra concedi. Igitur post obitum deuotissimi fidelissimíque vobis patris mei, proceris vestri, cui ad felicissimos integra prosperitate successus, id quoque contigit diuino fauore votiuum, vt lætam florentémque rempublicam vobis orbem regentibus sciret, vósque dominos nationum placido receptus fine derelinqueret: ad hæc intimanda, vobísque commendanda quinetiam meæ militiæ rudimenta, quæ genitore quidem meo superstite nutristis, sed magis magísque post eum cumulo sacræ dignationis augebitis, sicut debebam, vel optare par fuerat, vnum de consiliariis meis, qui quantum ad ignorantiam Gallicanam, ceteros præire litteris æstimatur, venerandi comitatus vestri auribus offerebam, specialiùs securitate concepta, quòd rector Italiæ de pace vestra publicè plauderet, & rumore disperso redditam sibi Orientis gratiam coloraret. Interclusum est ergo atque prohibitum relationibus destinatis iter arreptum. Certè ipsa viderit quid hinc apud Augustam lætitiam spectet series veritatis. paruum tamen amicitiæ videtur indicium, eum quem te colere asseras, nolle à ceteris honorari: cùm omnes qui vos digno cultu suspicimus, id ipsum à cunctis fieri velle debeamus. Parum enim propriæ deuotionis ostendit, si quis occurrendi libertate damnata, alios quoque facere studeat indeuotos: cùm tamen

ſanctitas cæleſtis ingenij nequeat cenſere culpabilem, quem vel ſola voluntas reddiderit innocentem. Vnde euidenter ipſum videtis allogare quid cuperem, qui tam ſollicitè conatus eſt impedire ne poſſem. Itaque quoniam diuino veſtróque munere & ſacri apices & opportuni proueniunt quam diſcrepat. orant augmentum regni veſtri quibus noua profertis, optant cuſtodiam quibus conſueta ſeruatis. Sic pij moderamine gubernaculi, remedia quidem altera conquiſiuit, & ſi repulſam neutra pars pertulit. Inter hos tamen peculiariùs illud ego debeo, quòd huius petitionis effectum reſpectui meo præſtitum ſupplicantes. Quantum peculiari ſeruo impenderitis gratiæ, gratis præſtando monſtraſtis: ſoláque ob hoc commodum in theſauris veſtris mercede repoſita, quod pauperibus donabatis, non pretio voluiſtis conſtare, ſed præmio. Et hoc ipſum qua elegantia dignè meretur, reddere quod à famulis oblatum fuerat, quàm ſpernere maluiſtis, & quo lætius fieret donum, contriſtare voluiſtis obſequium? Et licet quicquid ad manus veſtras peruenit, vergatur in pauperes, atque idcirco ille vos forſitan dehortetur accipere qui inuidet erogare: ſubminiſtrare tamen retributionis diuinæ, vnde & diſpenſetis cùm egent inopes, & concedatis cùm ſupplicant debitores. Currite quapropter piiſſimi via gemina veſtri operis vnitate. Nunquam ſi creditis ſufficientia deerit animo tali. ipſo poſſibilitatem largiente, vnde præſtetur habetis, à quo voluntati infuſum eſt ne aliquid negare poſſitis.

nota formidinis, quem magis trepidum prouisio claustris commissa designet. Ego vrbis caueas dedignatus, inter vicina discrimini constantiam pectoris planis exposui, & iamdiu ad patentium, locorum æquora perueni, rem vt virtutis audaciam libertate habitationis ostenderem. Vos autem, rumore comperto, ad septa vrbis tanquam venturo æmulo conuolastis: & quem pacis diebus iugiter rura tenuerunt, nunc de murorum latebris non educunt. Enimuerò quàm vos tunc ciuitas flagitabat, tam nunc intra mœnia collocatos quærit relicta possessio.

DOMINO SANCTIS MERITIS præcellentissimo, in Christo gloriosissimo, & Apostolica sede dignissimo, Papæ Hormisdæ Auitus.

DVM religionis statui, & plenis catholicæ fidei regulis perspicitis conuenire, vt gregem per tota vobis vniuersalis Ecclesiæ membra commissum peruigil cura vestræ adhortationis informet, Viennensem prouinciam superiore anno, si meminisse dignamini, datis ad humilitatem meam litteris visitastis, quęque ad me, secundum quod opportunitas oblata contulerat, per Arelatensis Ecclesiæ clericos peruenerunt, & quidē plenissimæ sollicitudine pastorali. In quibus nos, sicut per conuersionem prouinciarum, id est Dardaniæ, Illyrici, vel Scythiæ, ad communionem gaudiorū prouocatis, sic admonitione cautissima quid nos per XXCVII.

ignorantiam præuenire possit instruitis. Eutychetis igitur Nestoriique damnatio, quos iamdudum per beatissimos decessores sanctæ sedis vestræ calcauit auctoritas, ad notitiam iampridem nostram Apostolicæ ad nos diligentię prouisione perlata est. Sed illud nos modò suspensos multum redigit & anxios, quòd cũ n pendere nos ad effectum legationis secundò Constantinopolim destinatæ omni expectationis studio iusseritis, nec quid filius vester sanctus frater meus Ennodius retulerit, nec vtrum sequuta redierit, indicastis, & promissionem vestram tanta silentij diuturnitate suspenditis, vt non minùs modò prædicatoris taciturnitas reddat attonitos, quàm antea fecerat legationis mora suspectos. Vnde sola hac causa seruos vestros filios meos, Alexium presbyterum, & Venantium Diaconum, totius prouinciæ Viennensis nomine, quæ Ecclesiæ ad me pertinenti ab vniuersis decessoribus vestris & Apostolica sede commissa est, cum præsentis famulatus pagina destinaui: per quos oraculo beatissimæ responsionis agnoscam, vtrum feruor schismatum præfatorum, qui intra Constantinopolitanam vrbem vitio perniciosæ obstinationis exarserat, cuique, quod magis dolendum est, Alexandrinam vel Antiochenam Ecclesias dicitis illigatas, vobis Christo fauente docentibus, digna fuerit correctione restinctus. aut si reuersa legatio in paginis euidentibus quod simplex legeretur exhibuit. an fortè nuntio magis retulit, vnde vobis ad hoc qualiscumque suspicio reseruetur. Veremur enim, ne Pontifica-

tificale iudicium, dum non indicat prospera, sensisset aduersa. His adiicitur, quod diuersorum fida relatione comperimus, de reconciliatione vel cōcordia Ecclesiæ Romanæ iactitare se Græciam. quod sicut amplectendum, si veraciter dicitur, ita metuendum est ne callidè simuletur. Quæsumus ergo seruitio meo cuncti, vt quid filiis vestris fratribus meis, id est Gallicanis, si consular, respondere debeam instruatis. & quia securus, non dicam de Viennensi, sed de totius Galliæ deuotione polliceor, omnes super statu fidei vestram captare sententiam: orate vt sic nos perditorum professio fucata non fallat, sicut ab vnitate quam regitis veritas comperta non separat. Accepta III. Kalendas Februarij, Agapito Consule. per Alexium presbyterum, & Venantium diaconum.

HORMISDA AVITO EPISCOPO, vel vniuersis Episcopis Prouinciæ Viennensis, sub tua diœcesi consistentibus.

QVI de his quæ ad disciplinam catholicam pertinent maximè sciens instrui cupit, quid studij circa mandata diuina habeat euidenter ostendit. Non enim potest esse huiusmodi cura, nisi vbi fides fuerit infucata. Atque ideo exultamus à sinceritate propositi tui, dilectissime frater, dum te secundum directas per Alexium presbyterum atque Venantium diaconum litteras intuemur, & de impiis transgressoribus Eutychete atque Nestorio sedis

Apoſtolicæ conſtituta recolere, & ſi quid aduerſum eos admonitio noſtra promouerit, per quos Orientales Eccleſię confunduntur, inquirere. Digna planè ſolicitudo fidelibus, vt de miſerorum lapſibus ingemiſcant, & ipſi ne aliena polluantur contagione prouideant: Sed ne nos quidem hoc superſediſſe credatis, vt ad notitiam veſtram, ſi quid actum fuiſſet, competens perferret inſtructio. Verùm breuiter ſilentium noſtrum, quod dilectio mordet veſtra, purgamus. Nam quòd non ſæpiùs noſtra admonitio vos frequentat, de conſcientiæ veſtræ & fidei ſtabilitate confidimus. Solicitudo impendenda fortaſſe ſit dubiis: ſatis eſt vitanda indicaſſe perfectis. Legationis verò noſtræ, quam ſemel, non ſecundò, ſicut ſcribitis, miſimus, ſi votiuus contigiſſet euentus, alacres illico vobiſcum fueramus deſiderata partituri: ſcientes hoc rationi, hoc noſtro propoſito conuenire, vt quos participes ſolicitudinis fecimus, cum his reintegratæ vnitatis gaudia iungeremus. Sed quantum ad Græcos, ore potiùs præferuntur pacis vota, quàm pectore, & loquuntur magis iuſta, quàm faciunt: verbis velle ſe iactant, quod operibus nolle declarant: quæ fuerint profeſſi negligunt, quæ damnauerint hæc ſequuntur. Nam vnde eſt, quòd cùm per Ennodium fratrem & coepiſcopum noſtrum, ſacerdotales viros ad confirmanda ea quæ Sedes Apoſtolica popoſcerat, directuros ſe eſſe promiſiſſent, multa quoque, quæ ad correctionem prauitatis ſuæ à nobis quæſita fuerant pollicentes, non ſolùm non religioſos viros,

penes quos causæ ipsius plena esse posset instructio, secundum constituta propria non miserunt: verùm etiam quasi res parua gereretur, laicos & alienos ab Ecclesiastico corpore destinantes, non se studuerunt de cœno, quo immersi tenentur, euoluere, verùm etiam catholicæ fidei claritate fulgente, sua quod absit se posse crediderunt obscuritate fuscare. Hæc fuit nostri causa silentij, quam vos quoque spirituali vobis prudentia reuelante vidistis. Quid enim de hac causa poteram directis litteris indicare, quam in statu suo videbam duram pertinaciter custodire perfidiam? Noui exitus solicitè diligentiam relationis inquirant: qui de rebus cognitis nihil indicat, abundè in statu suo manere priora declarat. Quapropter, dilectissime frater, & vos præsentibus hortamur alloquiis, & per vos quoque, quia occasio data est, alios per Gallias, quos fides eadem nobiscum amplectitur, admonemus promissam & amabilem Deo fidei seruare constantiam, & transgressorum societate declinata, constantiam vestram vni viro virginem castam, sicut spopondistis, exhibere Christo, & cauere ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita sensus aliquorum corrumpantur à simplicitate & castitate quæ est in Christo Iesu. Perniciosa sunt blandimenta nocentium, atque ideo vigilare vos conuenit: quia aduersarius salutis humanæ, sicut leo rugiens circuit, quærens quem deuoret; cui resistite fortes in fide. quia hoc speciale habent patris sui de cæli arce deiecti, qui vestigia eius sequuntur & diligunt, vt illa

veritatis luce priuati, & alios gaudeant sua obscuritate fuscari: & cùm peruersitatis suæ pœnas luituros esse se sciant, exultent si miseros cum sua condemnatione coniungant. Nam vnde est, quòd cùm pro magna parte à conterminis suis Thracibus, Dardanis, Illyricis, cognita eorum peruersitate deserantur, procul positis ignorantiæ spe, fraudibus aut variis artibus nituntur allicere, nisi vt lucem quam ipsi non habent, in aliis quoque impia contagione commaculent? Vt autem quæ sint partium earum studia possitis agnoscere, plures Thracum, licet persequentium incursibus atterantur, in nostra tamen communione persistunt, scientes fieri fidem per aduersa clariorem. Dardania, & Illyricus vicina Pannoniæ, à nobis, quod iam fecimus vbi necessarium fuit, vt sibi Episcopi ordinarentur expetiit. In tantum se à consortio perditorum separare gaudentes, vt remedia quærerent, dummodo commune cum transgressoribus nil haberent. Epiri Metropolitanus, hoc est Nicopolitanus Episcopus, cum Synodo sua nuper segregatus ab impiis, ad Apostolicam communionem deprompta, quæ efficeret, professione se contulit. Quæ ideo scriptis æstimauimus indenda præsentibus, vt sicut sortem nos conuenit dolere pereuntium, ita lætemur pariter de salute remeantium: & vt fideles constituti ab eis longiùs instruantur, qua virus eorum solicitudine debeat effugi, quos & à suis videāt tam iusta detestatione vitari. Et nos quidem dispensationis nostræ memores, necesse est eos repetitæ legationis offi-

cio cõuenire, quòd si affectu saluationis suæ, si respectu Dei, si rationis intuitu non mouentur, saltem pulsantibus importunè & pertinaciter acquiescant, & aut ad rectam viam declinatis erroribus reuertãtur, aut propter impœnitens cor, ab omnibus inexcusabiles iudicentur, qui & moniti toties in perfidiæ obstinatione persistant. Vos orate, & nobiscum ad Deum preces & vota coniungite, vt per opem misericordiæ eius, nostra actio, laborans pro catholicæ fidei stabilitate, promoueat immaculatos vos & integros ab omni transgressorum societate seruantes, vt aut cum correctis sensus & corda iungamus, aut ab eorum venenis intacti esse mereamur. Nam qui, sicut vos quoque conscientiam vestram non latere testamini, nouimus Eutychetem atque Nestorium, Apostolicæ, id est catholicæ sententiæ auctoritate damnatos, quemadmodum salui esse poterimus, si eorum sectatoribus ac posteris, qualibet parte cõmunionis hæreamus, cùm Belial cum Christo nostro portionem habere non possit? Instructionis autem vestræ interesse credimus, vt ea quæ apud nos à Nicopolitanis vel Dardanis acta sunt, vel quo in communionem ordine sint recepti, vobis nota faceremus ipsarum lectione chartarum. Data xv. Kalendas Martias Agapito consule.

FINIS EPISTOLARVM.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS

HOMILIA DE ROGATIONIBVS.

Vnde consuetudo Rogationum processerit.

CVRRIT quidem tramite vitali, non per Gallias tantummodò, sed penè per orbem totum Rogationalis obseruantiæ flumen irriguum, & infectam vitiis terram vberi fluxu annuæ satisfactionis expurgat. Peculiarior tamen nobis in hac ipsa institutione seruitij & gaudij causa est, quia quod hinc modò ad cunctorum vtilitatem defluit, ex nostro primitus fonte manauit: & fortè nunc pertineat ad cuiuscumque priuilegij ornatum sumptæ primitus institutionis exordium. Ceterùm cùm ad huiusmodi humilitatem ineffabilis necessitas rigida Viennensium corda perdomuit, sentiens Ecclesia nostra causam ægritudinis suæ, non sibi quasi maximè præ omnibus, sed quasi soli ex omnibus existimans opus esse instituenda obseruatione præsenti, solicitiùs captauit remedium, quàm primatum. Et quidem terrorum temporis illius causas multos nostrûm recolere scio. Siquidem incendia crebra, terræ motus assidui, nocturni sonitus, cuidam totius orbis funeri prodigiosum quoddam bustuale miniabantur. Nam populosis hominum concursibus domestica siluestrium ferarum species obuersabatur, Deus viderit an

ludificans oculis, an adducta portentis. Quicquid tamen ex iis duobus foret, perinde monstruosum intelligebatur, seu sic veraciter immania bestiarum corda mansuefieri, seu tam horribiliter conspectibus territorum falsæ visionis phantasmata posse confingi. Inter hæc diuersa vulgi sententia, dispariúmque ordinum variæ opiniones. Alij quod sentiebant dissimulando, quæ fletui nolebant dare, casui dabant. alij spiritu salubriore, abominabilia noua quoque congruis malorum proprietatis significationibus interpretabantur. Quis enim in crebris ignibus imbres Sodomiticos non timeret? quis trementibus elementis, aut decidua culminum, aut disrupta terrarum imminere non crederet? quis videns, certè videre se putans, pauidos naturaliter ceruos per angusta portarum vsque ad fori lata penetrantes, non imminentem solitudinis sententiam formidaret? Quid multis? Tracta sunt hæc inter timores publicos & rumores priuatos vsque ad imminētem solennium vigiliarum noctem, qua celebrari festum Dominicæ resurrectionis annua consuetudo poscebat. Siquidem hanc omnes, laborum opem, malorum finem, metuētium securitatem, communibus animis operiebantur. Adfuit ergo nox illa venerabilis, quæ ad spem publicæ absolutionis votiuum solenne patefecerat. Sed mox illic multo vehementior strepitus ictu flagelli grauiùs ferientis intonuit. vtpote quem iam emensis gradibus, superlatiuum nihil sequi aliud quàm chaos intelligeretur. Ædes namque publica, quam

præcelso ciuitatis vertice sublimitas immensiter fastigiata prætulerat, flammis terribilibus conflagrare crepusculo cœpit. Interpellatur itaque nuntio discriminis iucunditas solennitatis: pleno timoribus populo Ecclesia vacuatur. Omnes namque similem facultatibus vel domibus propriis casum de quadam præminentis incendij arce metuebant. Perstitit tamen coram festiuis altaribus inuictus Antistes, & calorem fidei suæ accendens flumine lacrymarum, permissam ignibus potestatem incendio abscedente compescuit. Desperatione deposita reditur ad Ecclesiam, & restincta flammarum luce clarescit luminum pulchritudo. Nec sanè vlteriùs trahitur de arripiendo compunctionis medicamine mora. Prædecessor namque meus, & spiritalis mihi à baptismo pater, Mamertus sacerdos, cui ante non paucos annos pater carnis meæ accepto, sicut Deo visum est, sacerdotij tempore successit, totas in ea quam supradiximus vigiliarum nocte sancto Paschæ concepit animo Rogationes: atque ibi cum Deo tacitus definiuit quicquid hodie psalmis ac precibus mundus inclamat. Reuoluta ergo solennitate paschali, non iam quid, sed quomodo aut quādo fieri debeat, secreta primùm collatione tractatur. Putabatur à quibusdam Viennensis senatus, cuius tunc numerosis illustribus curia florebat, inuentis non posse addici, cùm vix adquiesceret legitimis inclinari. Sed pius ac solicitus pastor, sapientiæ salibus largus, mansuefaciendarum ouium priùs orando animum, quàm perorando molliuit auditum. Pandit igi-

tur diſpoſitionem, indicit ordinem, exponit ſalubritatem: & viro tam religioſi quàm ſolertis ingenij parum fuit, ſi obedientibus propoſitum tantummodo inſtitutionis promeret, niſi inter initia etiam vinculum conſuetudinis adſignaret. Inſpirante igitur compunctorum cordibus Deo, auditur à cunctis, confirmatur, attollitur. eligitur tempori triduum præſens, quod inter Aſcenſionis ſacræ cultum diémque Dominicum, quaſi quodã opportunitatis propriæ limbo circumpoſitis ſolennitatibus marginaretur. Explorante autem Epiſcopo feruorem inchoationis, & maximè verente, ne ob tardam populi ſequacitatem, paucioribus eductis obſeruatio ipſa confeſtim in ſui nouitate reuileſceret, ad Baſilicam, quæ tunc mœnibus vicinior erat ciuitatis, orationem primæ proceſſionis indicit. Itur celebri alacritate, copioſa multitudine, maxima compunctione: vt reuera populi lacrymis laboribúſque breuis atque anguſta proceſſio videretur. Vbi verò ſanctus Sacerdos de minorum effectu maiorum indicia collegit, ſequenti die inſtitutum eſt, quod nunc primo, id eſt craſtino, ſi Dominus annuit, die laboraturi ſumus. Sequutæ ſunt ſucciduo tempore quædam Eccleſiæ Galliarum rem tam probabilis exempli: ſic tamen, quòd hoc ipſum non apud omnes iiſdem diebus, quibus penes nos inſtitutum fuerat, celebraretur. Nec porrò magni intererat quod triduum eligeretur, dummodo pſalmorum officia lacrymarum functionibus annuis perſoluerentur. Tamen cum dilectione rogationum etiam

ſacerdotum creſcente concordia, ad vnũ tempus, id eſt ad præſentes dies, vniuerſalis obſeruantiæ cura conceſſit. Porrò autem eo attinuit iſta præfari, vt ſeu recolentibus hæc ſeu ignorantibus fortè retulimus, omnes tamen attendant, quòd Eccleſia, quæ miſit aliis formam inſtitutionis, multipliciter eſt debitrix oſtendendæ alacritatis, & prima debet eſſe compunctionis officio, quæ in re tam neceſſaria omnibus facta eſt mater exemplo. Vnde imminere nunc, ſi Deus annuit, rogationum noſtrarum operoſiſſimam feſtiuitatem, non quaſi neſcientibus indicimus, ſed quaſi expectantibus commendamus. Quia licet non abſque labore conſtet ſeruanda profeſſionis ipſius conſuetudo, delectat tamen aſperitas medicaminis, in quo frequenter inueniri probata eſt ſpes ſalutis. *Si dixerimus*, inquit Apoſtolus, *quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus.* (1. Ioan. 1.8.) Et ſi confiteri debemus aſſiduè nos peccare, opus eſt confitendi officio, humilitate pœnitendi. Præſertim cùm plebis adunatæ cõpunctio, ſic ad incitamentum boni operis poſſit aptari, vt rebellis magis conuenientiùs erubeſcat, ſi cunctæ multitudini propriæ mentis ſolitudine contradicens, peccata ſua vel vitia cum populo flente non defleat. Neceſſaria eſt igitur boni operis conſpiratio. Sumit alter ex altero, aut de humilitate exemplum, aut in confeſſione ſolatium. Periculoſiùs agitur ſingulare certamen, in quo vires altrinſecus experiri poſſe paucorum eſt. At verò, cùm contra hoſtem communem multitudinis pugnat aſſenſus, trahit etiam timidum

militem virtus aliena. Robuſtis bellantibus infirmitas delitеſcit, & quodam vnitatis ſuffragio, laus fit inualidis, in exercitu fortium computari. Denique cùm victoria contigerit, totis adquiritur: & cùm paucorum dextra pugnauerit, omnium gloria triumphauit. Hoc dico de infirmitate communi, quæ ſi ſe rogantibus non ſubtrahat, etiam cùm ipſa per ſe minùs fecerit, non tamen ad integrum fructu carebit. In illa glorioſa & admodum ſingulari hiſtoria Niniuitarum, contra exertum commotæ diuinitatis gladium, iuncta ſeniorum viribus etiam infantilis ætas pugnare compulſa eſt. Humani quoque mercedem & gratiam ieiunij pecorum fames adauxit. Quin & ipſa irrationabilis creatura, quæ offenſam timere non potuit, quodam modo veniam poſtulauit. Et quia homines in morem animalium viuendo peccauerant, rurſus animalia ſua quaſi homines ieiunare coëgerunt. Propter hanc ergo diſcretionem, in Euangelio Dominus ait, *Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur vobis.* Mat.7.7. Petere enim docti eſt, quærere deuoti. petit ſciens, quærit neſciens. Cùm petis, vis accipere quod intelligis: cùm quæris, adhuc conaris inuenire quod petas. Ideò qui iam ſuperiores ſunt, orando petant: qui infimi, laborando quærant. Porrò autem pulſare commune eſt. Nullus quippe obſtructum aditum vocibus pulſat: iſtud ad manus pertinet, & corporis actus eſt. Petat ergo ſcientia, quærat amor, pulſet operatio, maximè in obſeruatione præſenti. Feſtiuitas ſi quidem eſt, cuius

iocunditas tota sola sobrietas, cuius epulæ lacrymæ, cuius pastus esuries est: cuius principium ex necessitate, perseuerantia in dilectione, actus in requie, requies in labore: cùm tota ista obseruantia confessio pœnitendi pro culpa sit, & rogandi pro venia. Etiam verò Euangelica præsens lectio vtilitatem supplicationis exposuit, dum in naui Dominum dormientem chorus discipulorum sub tempestatis strepitu trepidus suscitaret. Neque porrò aliud fuit, in tanto repugnantium sibi inuicem ventorum fluctuúmque conflictu, sopitum profundiùs Dominum nostrū interrita quiete iacuisse, nisi vt ad eum inter discrimina quæ patimur timoris nostri causa cōfugeret. Assiduo nos ictu tempestas ista fatigat, impulsu terribili contra nos tonitrus sæculi clamat, scintillantibus ad punctum radiis mundana commotio non illuminat sed coruscat. Ecclesia est nauis, quæ nos per varios casus velut inter marinos gurgites ducit. Aures quidem nostras obtrectationibus & blasphemiarum stridore, quasi laxata laterum compage, reuerberat: sed puppim veritatis soliditate constructam penetrare non potest quod fatigat. Et quia promisit Dominus noster Ecclesiæ, *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*, in naui quidem est in qua sumus: sed metuere iam non potest quod timemus. Post resurrectionem enim ascensionémque suam, totus inter pericula nostra requiescit. Alienæ magis formidini opus est, vt qui securus iacebat euigilet. Clametur ergo vocibus supplicationis: & si ingra-

Matt. 8. 24.

Matt. 28. 20.

uante periculo necdum audit, pulsetur manibus largitatis, & dicatur ei, *Exurge, quare obdormis Domine, oblitus inopiæ & tribulationis nostræ?* Dicturus est quidem expergefactus, *Cur timidi estis modicæ fidei?* Reddat salutem, & increpet infirmitatem. Et si parua fides est, quia timemus sæcularia, est tamen aliquantula, si recurramus ad Dominum. Non autem timeretur coram ipso, si ipse timeretur. Sed minima conscientia recti maxima causa trepidandi est, in nostra præcipuè vita, cui criminum continuatio fit discriminum multitudo. Quocirca si non diximus Christo, Vigila nobiscum, saltim dicamus, Euigila propter nos. Non rogauimus ne discederet, obtineamus vt redeat, nec deserat cursum nauigationis infirmæ, donec vento & mari silentium iubeat, & furorem insanientis sæculi celerrimo fine compescat, & fiat in retributione iudicij tranquillitas magna, quæ in hoc mundo esse non potest. Quia si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret. Sed deuicto mundo perueniatur ad supernam quietem: vbi quoniam possibilitas pereundi aberit, nec periculi causa nascetur. vbi semper nobiscum Dominus, semper cum illo si dederit nos erimus: & qui hîc aliquoties negligentibus dormit, illic perpetuò fruentibus sine fine vigilabit.

Psal. 43. 23. 24.

Matt. 8. 26.

LECTORI,

Præter Homiliam superiorem, & alteram in conuersione Sigismundi regis habitam, cuius meminit Agobardus, restant in vetustissimis schedis Thuanæ Bibliothecæ tituli aliarum octo, cum primis cuiusque verbis, in hunc modum.

HOMILIARVM OCTO Tituli & initia.

1. *Dicta in dedicatione superioris Basilicæ.*
Dispofueram patientia taciturnitatis hodiernæ.
2. *Dicta in Basilica sanctæ Mariæ.*
Statueram, dilectiss. & quantum arbitror.
3. *In restauratione baptisterij in ciuitate sua Vienna.*
.... temporum perturbationes quibus.
4. *Dicta in dedicatione Basilicæ Geneuæ.*
Nouimus & miramur ex Euangelica lectione diuitem.
5. *Dicta in dedicatione ....*
Pertinet ad locum. .....
6. *Dicta in Basilica S. Petri, quàm sanctus Episcopus Tarantasiæ condidit.*
.. par est decrescat facultas virium, crescente materia gaudiorum.
7. *Dicta in Basilica sanctorum Agaunensium, in innouatione Monasterij ipsius, vel passione Martyrum.*
Præconium felicis exercitus, in cuius congregatione.
8. *Homilia dicta in conuersione Domni Segisrici, postridie quàm soror ipsius ex Ariana hæreſe est recepta.*
Sæpenumero diuinitate quod dilecto suo principi nostro.

Fragmenta earvmdem Aviti Homiliarum ex ſchedis iiſdem.

I.

Sic quondam Petrus Apoſtolorum caput, id eſt principum princeps, quamlibet commotum ventis pelagus formidaret, adreptum tamen fluuidi tenens callem victor explicuit: atque vndis ponti furentis, velut hoſtilium turbinum molibus eluctatis, flatum tentationis aduerſæ, priuſquam ſede contingeret, fide contriuit. Secuta eſt illic ſerenitas iter peractum. Hîc quoque nõ minùs ad habitationem, quàm ad imaginem, Petri ædem fide fundatam ſecuritas quæ non præceſſerat inſequitur Innouet autem idem nunc Apoſtolus dignam ſui nominis ſedem. Iiſdem clauibus pandat hîc locum, quibus aperit regnum. Soluat nunc quæ ſibi oſtenſæ fuerint compedes criminum. *Et paulo ſuperiùs.* Soliditas quæ faciendis fabricis in principiis quæritur, hîc & culmen obtinuit. Firmiſſimo aliarum ædium fundamine cacumina noſtra tutiora ſunt. Matt.14. 29.

II.

Qvid mihi laudet antiquus Moyſem ſuum aquas ab ęuo aſperas ligno caſtigante dulcaſſe? quid Eliſæum, virtute non imparem, agreſtis cibi amaritudine plenum lebetem medici farris infuſione condîſſe? Hæc quidem geſta exempli admirabilis fuiſſe quis neſciat? Sed non minùs hodie veſtro datum eſt Sacerdoti, quem par diuerſitas felicis euentus parem pa- Exod. 15.23. 4.Reg. 4.41.

ribus adprobabit. Cùm minoris pænè virtutis sit creaturas orando conuertere, quàm hoste depulso creatorem ædibus inuitasse. Implet hîc porrò gentilium vices vicinantium Arrianorum turbidus liuor. Et si paganus hîc fortè iam deest, qui plures Deos velit excoli, gemit hæreticus, qui vnum conspicit exorari. Diligit quippe Trinitatis diuisor numerositatem Deorum : & consanguineo separationis affectu, pariter soliditate perrupta, multos Deos fieri à consentaneis adquiescit, sub quorum fauore quasi excusabiliter ipse tres numeret. Quid ingemiscat Christi vacuus nominator, locum numinibus interclusum patuisse virtutibus? Nullus à salutis consortio prohibetur. Sit eis pariter commune cum saluis, quod hactenus nostrum noluimus esse cum perditis. Profanis cultibus claustra damnamus: conuersuris cultoribus templa patefacimus. Expetat ergo hîc solidum, quisquis amauerat antè diuisum. recognoscat nunc Christum petram, quisquis hîc dudum saxa veneratus est. Sacrilegiis ara perit, venit ara sacrificiis. Nomen vnum, causa diuersa est. Medetur serpens æreus, quo momordit ignitus.

III.

GENERALI exultatione gaudẽdum est, quòd florentibus sceptris catholicæ potestatis, orationum loca, Martyrum templa, liminum sacra, ornantur oppida non minùs ædibus, quàm patronis. immo potiùs, illustratæ patrociniis fiunt vrbes ex oppidis. Quòd si & specialis festi gaudium præconio currente tangamus, est

equi-

equidem fabrica præſens iocunda loco, imminens fluuio, & confragoſum vicini torrentis tumultum, velut impendentis reuerentiæ terrore caſtigat. Cohibetur venerabilibus ripis amnis artatus, & pendulam interiecti pontis ſemitam, ad altrinſecus expetenda ſacrorum culminum loca ſubſternit. Ædes ſufficiens diffuſioni facta eſt anguſta conuentui: quæque ſic iocunditate habitaculi tam terreſtria quàm ſuperna ſollicitans, cùm populo ſuo vix ſufficiat, ſufficit de fabrica. Multiformi opificum ingenio nitens, expulit noctem, adpulit lucem, qui diu triſtibus tenebris artificio proturbatis, lætior intra quoddam claritatis ergaſtulum, felici cuſtodia clauſus eſt dies. Sic quondam carcer retificis Petri pretioſorum ligaminum radio illuſtrante reſplenduit: cùm ferrum ſuppliciis coaptatum, metallis pretioſioribus plus luceret, ſerræ fugerent patente aditu, catenæ caderent perſtrepente tinnitu. Act. 12. 7.

I V.

GAVDE igitur, inuicte mercator, diſpenſatione commiſſa! profer de theſauro tuo noua & vetera, inſtitutor rudium, labentium reſtitutor: ſit vna in multiplici conſecratione ſolemnitas. Erexiſti lacrymarum machinis quod hoſtis alliſerat: rediit quæ perierat forma templorum; recurrat & ſanctitas. Non tu traditam tibi minam, damnante ſudario, terrenis ſcrobibus ſuffodiſti: nec hoc tantùm contentus reddere, quod dudum fuerat conſignatum, illa referens, offerens iſta, vt frugem primitiarum meliùs porrigas, priùs ſtuduiſti ſoluere quod Luc. 19. 13.

debebas. Quocirca, dilectissimi, orate quod superest, vt si quid sacrum furatur aduersitas, Deo vlciscente sic redeat. In multiplices fructus granum tritici, quod maturum putabatur, excrescat. Velut Iob nostri opes, inter prælia
Iob.42.10. tentationis amissas, victoriæ meritum patientiâ duplicante restituat. Et vt breuiter cuncta concludam, agnoscat præsentibus, præteritísque successibus, tam perpetrans, quàm tolerans, quàm in æternis salubres lacrymæ nostræ erunt tribuere, quas videmus fidelibus etiam in temporaneis non perire.

V.

In gloria præsentis æui parum est, si permitti ad hæc fabricanda dicamur: illud supra est, quòd ad tales conatus, si otiari vellemus, impellimur. Nouerunt siquidem sceptra sæculi nostri, in quo sit virtus temporis sui. quorum inexpugnabiliter, rectè vt confidimus, plus hæc basilicis quàm propugnaculis vrbs munitur. Cingitur vndique tutamine sacrarum ædium diues accessus, & ad portarum quamuis patentium limina tutiora, nisi sanctis ianitoribus, non venitur. Desistat hinc planè nutu superno vsus armorum. Ne hostilis conatus hîc valeat, hos sufficit prouidisse custodes. Sic iste, meritorum vigore discretus, aut indigenas deducat aditus, aut insidias repellat obiectus. Has sibi per circuitum, velut Hierusalem, quæ ædifi-
Psalm.121. catur vt ciuitas, turres attollat: vbi lætaturis, quoties in domum Domini ibimus, hæ sanctorum cultibus turres, hæc populorum abundantia contingat in turribus. sicque ei fiat pax

in virtute, virtus in pace: virtus ſcilicet rectoribus, pax regendis: præſidentibus illa, iſta famulantibus. quarum tamen, principibus noſtris vtramlibet optantibus, vtramque merituris, conuentus ſubiectionis deuotæ pax confoueat, virtus adiiciat. Ad te nunc ſermo liberior, ô præſens, ſi quæ ſunt vſpiam, catholicarum gentium pater, religionis lumen, columen regionis, exemplorum virtus, Eccleſiarum pignus, temporum decus, ciuilitate ſublimis, communione terribilis, reuerentia * * * quàm cùm adoraris à populo. Qui in tribunali vnus præ omnibus, in altari vnus ex omnibus, ſtipatus cœtibus ſubiectorum, non fulgore diadematis, ſed mentis luce diſcerneris. Iam recognoſcas tempus eſt in manibus noſtris munera tua. Paremus quidem iubenti tibi, vt ſecreta ſint cùm donantur: ſed tu clamas, talia conferendo, quæ niſi princeps habere non poterat. Glorioſiſſimum quippe in his quoque ædibus quod feciſti: ſed in quiddam ſublimius tuorum gaudia ſe reſeruant. Communem hîc quidem hodie lætitiam oblatio veſtra peperit: ſed adhuc maior eſt quam præſtolatio noſtra concepit. Porrigitur hîc, præludens per coniecturam præſentium, contemplatio ſubſequentum. Iuſtè æſtimatur tantum in nobis quantum per te potior eris in ſumma. Certè, ſicut rationem illic operum perpendimus, hîc donorum, non quidem ſolus in præſentibus adſpicis quod delectet, ſed ſolus in futuris poteris proferre quod ſuperet.

VI.

Præconium felicis exercitus, in cuius congregatione beatiſſima nemo periit, dum nullus euaſit, cùm iniuſtam ſanctorum Martyrum mortem quaſi ſortis iuſtitia iudicaret, qua bis ſuper aciem diſperſa manſuetam, centuplex decimatis fructus adcreſceret, & odio in proſperum ſuffragante, eatenus eligerentur ſinguli, donec ſimul colligerentur electi, ex conſuetudinis debito ſeries lectæ paſſionis explicuit.

VII.

Cuius aditus nocte non clauditur, quia non habet noctem: cuius fores ſemper paratas, iuſtis patulas, impiis inacceſſas, non alternant clauſtra, ſed merita. Cuius fundamentum Chriſtus eſt, fides machina, murus corona, margaritum porta, aurum platea, agnus lucerna, chorus Eccleſia. Cui inter diuinas laudes, omnis operis neceſſitate ſecluſa, ſola erit requies ſinceritas actionis. Multa ſunt, piiſſime Præſul, in tribunali aliquibus iunior, in altario omnium prior, multa ſunt, inquam, in operibus tuis, quibus nos hactenus gratias debuiſſe dicamus. Ditati donis, pauperes verbis, percepimus magna, pauca perſoluimus. Ornaſti Eccleſias tuas gazarum cumulo, numero populorum. Struxiſti ſumptibus quæ muneribus cumulares altaria. Nunquam quidem contulimus verba virtuti: ſed cùm ad præſens pſalmiſonum ſolenne peruentum eſt, parum puto ſi dicam verba noſtra, viciſti hodie inſuper & opera tua. Et post alia. Gallia noſtra floreſcat. Orbis deſideret quod locus

inuexit. Incipiatur hodie exustioni æternitas, dignitas regioni. Laudantibus in præsenti sæculo Deum, laudaturis pariter in futuro, renouet magis obitus quàm terminet actionem. Recognoscatis in cælo quam de hac tellure portabitis consuetudinem præmiorum: tantúsque perseuerantiam vestram honor sequatur, vt quod vobis in exercitio erit operis, hoc soluatur in præmio pro retributione mercedis.

Agobardus in libro de picturis & imaginibus.

HIS *ita se habentibus, est modus diuinæ, siue angelicæ, vel etiam humanæ gloriæ, sicut Alcimus Auitus Episcopus Viennensis in Dialogo, vbi cum Gundobado rege loquitur, dicit:* Illud tamen quòd ab æqualitate cælestis gloriæ patrem & filium, perinde vt creaturam Angelicam secludentes, quandam mihi inuidiam illicitè supernis virtutibus delati honoris obtenditis, dicentes, Ergo & Angelis atque Archangelis, & quæcumque in excelsis sunt, gloriam ferre debemus: licet minimè pertinent ad causam, etiam ad præsens non omnino sic renuo, quasi creaturæ sublimi atque præstanti gloriam ferre timeamus. Est quippe diuinæ, est Angelicæ, est etiam humanæ gloriæ modus, quem in multis Scripturarum locis inuenimus; & sanctorum meritis, & apicibus regum sine vitio adsentationis adscribi. Quæ enim inter homines prima gloria, gloria hæc est omnibus sanctis eius. Matth. 6. 29.
& in Euangelio Dominus dicit, quòd nec Sa-

lomon in omni gloria sua sic vestitus est, sicut lilij flosculus specie naturali.

Agobardus idem in libro aduersus legem Gundobadi.

QVID *iste venerandus & sanctus vir sæpe dicto Gundobado de supradictis certaminibus responderit, audiat si placet benignitas vestra. Cùm de his inter vtrumque sermo esset, & beatus Auitus talia certamina reprehenderet, respondit ei Gundobadus:* Quid est quòd inter regna & gentes, & etiam inter personas sæpe singulas, dirimendæ præliis causæ diuino iudicio committuntur, & ei maximè parti, cui iustitia competit, victoria succedit? *Ad quod beatus Auitus intulit dicens:* Si diuinum, inquam, iudicium, regna & gentes expeterent, illud priùs quod scribitur formidarent, dicente Psalmista: *Dissipa gentes quæ bella volunt.* & illud diligerent quod perinde dicitur, *Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus.* An fortè sine telis & gladiis causarum motus æquitas superna non iudicat, cùm sæpè, vt cernimus, pars aut iustè tenens, aut iusta deposcens, laboret in præliis, & præualeat iniquæ partis, vel superior fortitudo, vel furtiua subreptio?

Psal. 67. 31.
Rom. 12. 19.

Agobardus idem libro de picturis.

SICVT *Alcimus Auitus Episcopus Viennensis in Dialogo, vbi cum Gundebado rege loquitur, dicit:* Est quippe diuinæ, est Angelicæ, est etiam humanæ gloriæ modus.

LECTORI.

Alia post hæc diuersorum Auiti operum plurima & illustria fragmenta suppeditauit nobis ex Cartusiæ maioris bibliotheca, codex Flori diaconi, Ecclesiæ Lugdunensis, in quo B. Pauli epistolas ex veterum aliquot patrum scriptis exponere aggressus, post Cypriani, Hilarij, Fulgentij, aliorúmque sententias, quas singillatim ordine describit, Auiti quoque operum, eorum duntaxat, qui Pauli locum aliquem tractant, segmenta vltimo tandem loco digerit in hunc modum.

SENTENTIÆ EX EPISTOLA B. PAVLI Apostoli ad Romanos, à sancto & illustrissimo doctore Ecclesiæ Auito Episcopo Viennensi expositæ, atque ex eius Opusculis in ordinem digestæ.

1. *Qui factus ex semine David secundùm carnẽ.*
2. *Vt sit pater circumcisionis, & sit pater credentium per præputium.*
3. *Igitur sicut per vnum hominem in omnes homines in condemnationem, ita & per vnum hominem in omnes homines in iustificationem.*
4. *Nam quid oremus sicut oportet, nescimus.*
5. *Qui etiam proprio filio suo non pepercit.*
6. *Item de eodem.*
7. *Optabam ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis.*
8. *Quorum patres, & ex quibus Christus secundùm carnem*, &c.
9. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!*

10. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.*
11. *Vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.*

Ex libris contra phantaſma.

I. IDEO in capite dominicæ generationis totiens Dauid ſcriptura commemorat, vt cùm patuerit veritas de auctore, nulla poſſit dubitatio eſſe de ſobole. Nam vt taceamus illud, quòd in Euangeliis duo cæci vna conſonantis fidei voce clamabant, *Miſerere mei Domine fili Dauid*, ſcientes de Patriarcha genitum rectè hominem credi, & nihilominus fructuosè miſerenti Deo pro ſanitate luminum ſupplicari: quis euidentiùs quàm ſanctus Paulus hoc explicat? *Segregatus in Euangelio*, inquit, *Dei, ſicut antè promiſerat in ſcripturis ſanctis per prophetas ſuos de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundùm carnem.* Aſſeruit duplicem plena deſcriptione naturam. Vnam, in qua ſecundùm diuinitatem factor eſt omnium, & alteram, in qua factus eſt ex ſemine Dauid ſecundùm carnem. In quarum neutra ſubſtantia ſuſpicio poteſt phantaſmatis inueniri: quia ſicut per ſe inuiſibilis erat diuinitas, quæ inclinabatur è cælo, ita de Dauid ſtirpe deſcendens nihil ludificatorium habere potuit veritas carnis Chriſti: quæ non ſolùm vſque ad Dauid per proauos ſuos, ſed per ipſum Dauid vſque in Adam, expreſſa parentum nominatione reuoluitur. Et ideo dicit Apoſtolus, eſſe ex ſemine Dauid ſecundùm carnem, vt eum conſubſtantialem exponeret matri, de qua vtique ſumpſit

Rom. 1. 1. 2.

Matt. 9. 27

& mortem, cùm phantaſma nec naſci, nec mori poſſit, ſed principium eius deludere, finíſque vanuiſſe ſit.

Ex libris contra phantaſma.

ABRAHAM auctor vtriuſque Teſtamenti, &c. *vt in epiſtola* II. pag. 18. *vſque ad*, multarum gentium patre. II.

Ex libris contra Arrianos.

ABRAHAM, Moyſem, & prophetas, non ſolùm ſaluos, ſed & beatiſſimos eſſe pronuntio, eóſque non niſi per Chriſtum ſaluatos eſſe conuinco, dicente in Euangelio ipſo Domino, III.
Abraham pater veſter concupiuit vt videret diem meum, vidit & gauiſus eſt. De Moyſe, *Si crederetis Moyſi, vtique crederetis & mihi. De me enim ille ſcripſit.* Etiam de prophetis ſimiliter. *Quanti prophetæ cupierunt videre quæ videtis, & audire quæ auditis?* Et alio Euangelij loco ipſe Dominus, iſta quæ ſingillatim memoraui cuncta perſtringens, *vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt in lege, & prophetis, & in pſalmis de me.* Vos porrò coniicite vtrum crediderint Chriſtum, quos tam manifeſtè conſtat ſcripſiſſe de Chriſto. Nam & Paulus Apoſtolus, qui ante ortum Chriſti ſaluati ſunt, in Chriſto redemptos exponens, ſic omnem cauſam definit: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes viuificantur.* Vnde ſicut nemo perit niſi per Adam veterem, ita nullus adquiritur niſi per nouum.

Ioan. 8. 56. Ioan. 5. 46. Matt. 13. 17. Luc. 24. 42. 1. Cor. 15. 22.

Ex libris contra Arrianos.

IV. QVIA *quid oremus, sicut oportet, nescimus,*
Rom. 8. firmum debet apud nos fixúmque teneri, quòd
26. quicquid omnipotens non fecerit, restat v
nolit.

Ex sermone die sexto Paschæ.

V. POST lucidæ nubis coruscationem, sic patris æterni super filium dulcis terribilísque vox
Luc. 17. intonat, *Hic est filius meus dilectus, in quo mi-*
5. *hi bene complacuit, ipsum audite. Omnes* qui-
Gal. 3. 26. dem, sicut ait Apostolus, *filij Dei sumus,* & in oratione clamare præsumimus, Pater noster qui es in cælis. Sed aliter filius est, de quo clamatur, *Hic est filius meus dilectus.* Illum vt habeat pater filium, non præcessit voluntas generationem: nos autem per quam efficimur filij, in lauacro accipimus natiuitatem. Et ideo quicumque homo potest filius Dei esse, potest & non esse. Vnde dicit Ioannes Euangelista,
Ioan. 1. quòd *dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui*
12. *credunt in nomine eius.* vt aut permaneat filius benè viuendo, aut certè per carnalem conuersationem reiiciat paternitatem. Christus autē, quem Dei patris filium non fecit gratia, sed natura, nullo modo potest non hoc esse quod genitus est: adeo vt substantiæ illi, quæ ex Deo procedit, nec ipsa quæ ex homine nata est præiudicaret.

Ex libris contra phantasma.

VI. SI hæc omnia vera esse recipiunt, &c. *vt in*

epistola III. pag. 29. *vsque ad,* qualiter non pepercit, si dolore prohibuit?

Ex sermone de Natali calicis.

In affectu quarumcumque rerum non facta sed vota cogitanda sunt: & abominabili eo qui inuitus profuerit bonis, Deo magis gratia referenda est, quâ promptissimè pius benè vtitur malis. Nam licèt Ioseph nostrum sola peregrinatio fecerit principem, non tamen laudat pietas vẽditorem. S. autem Paulus Apostolus, simpliciter contentus à Christo anathema esse pro fratribus, præter labores proprios, etiam pro fratribus, quos lucratus fuerat, coronatur: Iudas è contra, quia non fratrum dilectione persequens Christũ, anathema est factus à Christo. VII. Rom. 9. 3.

Ex libro de Christi diuinitate.

Esaias conclamantissimus prophetarum, &c. *vt in epistola* XXVIII. pag. 74. *vsque ad,* quam habui apud te, priusquam mundus fieret. VIII.

Ex libris contra Arrianos.

O, inquit, *altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ ipsius! Quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit, aut quis prior dedit ei, vt retribuatur illi? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula sæculorum.* Non ergo altitudo sapientiæ & scientiæ solius patris, sed Dei, in quo & filij annuitis IX. Rom. 11. 33.

esse personam. cuius nec consiliarius quisquam fuit, nec sensum vllus scrutator agnouit, quanto minùs, qui summo, nec augmentum recipienti, conuitium etiam minorationis intendit? cùm ipse Apostolus inscrutabilem Dei altitudinem pro corporea infirmitate suspiret. Quis autem prior dat Deo, vt retribuatur illi, nisi qui dat initium creatori, vt & ipse quasi ab inchoata substantia Dei inchoationem sui recuperasse videatur? Vnus hic nempe nominatur, vnus exponitur Deus. Certè si secus, quàm ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia, si hæc vt vultis trium sunt, dicite nunc cui ipsi gloria in sæcula sæculorum. Si tribus, quare non ipsis? si ipsi, cui de tribus? Certè, si vt vultis, tripartita est substantia maiestatis, cur non dixit, ex ipso per alterum in tertio, nisi quatenus nominatus ipse vnus in tribus est? De quo & Apostolus alio loco *Et ipse est*, inquit, *ante omnia, & omnia in ipso.* Porrò autẽ, si vt dixistis, omnia in Spiritu sancto constant, & ipse est ante omnia, ne post multa esse incipiat, non erit creatura, & cùm creatura non fuerit, seruitium non debebit. restátque vt sit Deus, si non est seruus: & qui famulari ratione non colligitur, dominari veritate credatur.

Coloss. 1. 17.

Ex epistola contra Faustum.

X. FIDEM esse omnium bonorum spiritualium fundamentum, &c. *vt in epistola* IV. pag. 38. *vsque ad*, testis est nostri spiritus, non natura.

Ex libris contra Arrianos.

LIBERA responsione profiteor, quòd Deo suorum animos inspirante, longè fulget claritas veritatis. Illud namque Apostolicum, quod sæpè repetitis, sufficit in redemptore cognosci: quia si confitearis Dominum Iesum, & quia Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Sic tamen vt intelligatur diuinitas sua cum patre, vitam crucifixo homini reddidisse. Sicut ipse in Ioanne Euangelista testatur, *Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Porrò nequaquam saluat, de homine Christo tantummodò rectum credere, nisi iungas etiam catholico intellectu de diuinitate sentire. Nam & Photiniani mortuum ac resuscitatū asserunt Christum. Et quoniam scelestissimam in hoc eorum blasphemiā, perinde etiam vestræ vt nostræ legis sententia detestatur, si tantummodò assumptum hominem interiisse, ac sola patris virtute resuscitatum esse dicitis, quæso quid in supradictæ pestis professionibus arguatis, cùm ipse Dominus noster, vt legitur, suo nutu suscitet templum ab aduersariis dissolutū? Quod certè de quo templo dicatur, in promptu est, cùm reparatio templi, inter biduum, in statum pristinum reuertentis resurrectionem dominicæ carnis, quam diuinitas sua templi vice habitauerat, euidenter exponat. Idem ergo filius Dei Deus, qui mori non potuit, defunctum hominem suscitauit, & templum inimicis manibus dissolutum, in vnitatem personæ solidata rursus diuinitati quam assumpserat carne restituit.

XI.

Ioan. 10. 18.

Ex sermone die II. Rogationum.

XII. Rom. 15. 4. DICIT beatissimus Paulus, quòd *per patientiam & consolationem scripturarum firmam spem habere debeamus*, cùm omnes Christiani, tum specialiùs illi, quibus datur in hoc mundo, aut pro Deo persecutionem pati, aut pro veritatis amore tribulari, aut pro vitæ huius peregrinatione compungi.

AD CORINTHIOS PRIMÆ.

1. *Et ignobilia, & contemptibilia mundi elegit Deus*, &c.
2. *Si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent.*
3. *Item de eodem.*
4. *Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.*
5. *Ita & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi Spiritus Dei.*
6. *Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis?*
7. *Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.*
8. *Cùm sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi.*
9. *Caput autem Christi Deus.*
10. *Nam oportet & hæreses esse*, &c.
11. *Item de eodem.*
12. *Deus qui operatur omnia in omnibus.*
13. *Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.*
14. *Cùm tradiderit regnum Deo & patri.*

15. *Cùm autem subiecta fuerint illi omnia, &c.*
16. *Primus homo de terrena terrenus, secundus de cælo cælestis.*
17. *It em de eodem.*

Ex sermone in ordinatione Episcopi.

AD magisterij testimonium nascendi causa non pertinet. neque ille cælorum ianitor Petrus, quem piscatorem hominum retia contempta fecerunt, origine placuit natalium, sed fine meritorũ. sicut Matthæus cùm de teloneo assumptus est, illic inchoauit lucrum, vbi iussus est terminare negotium. Quid de singulis loquor? Talis omnium assumptio fuit, in quorum personis ignobilia & contemptibilia mundi eligens Deus, præposuit pauperes spiritu diuitibus censu, illum iure locupletissimum probans, qui ad veram & integram nobilitatem, non susceptis bonorum, sed depositis criminum fascibus peruenisset. I. Matt. 4. 15. Matt. 9. 9.

Ex libris contra phantasma.

NOLVNT enim à nobis ei qui crucifixus est supplicari, &c. *vt in epistola* 111. pag 21. *vsque ad,* non rogemus in cælo. *Et mox,* pag. 27. Veni potiùs sancte Isaia propheta, *&c. vsque ad,* quod in corpore malum patimur, pertulit Christus. II.

Ex libris contra Arrianos.

DOMINVS maiestatis crucifixus exponitur, cùm si alternæ substantiæ respicias proprietatem, diuina celsitudine ab omnibus crucis contumeliis sequestrata, sola suscepti corporis III.

humilitas senserit passionem. Nam postquam Deus in Christo, mundum reconcilians sibi, creaturæ quam assumpsit vnitus est, significatur plerumque homo per Deum, Deúsque per
Matt. 25. hominem, sicut est illud: *Cùm venerit filius ho-*
31. *minis in maiestate sua*, cùm maiestatem Deo potiùs quàm homini nemo conuenire dubitet. quod & Psalmista de Deo exponens: *Et videbitis*, inquit, *in maiestate sua*. Et Malachias propheta, ob dictorum perspicuitatem Angelus cognomento, de crucaria Domini passione;
Mal. 3. 8. *Si affigit*, inquit, *homo Deum suum, quia vos configitis me*. Cùm tamen, quod nullus inficiabitur, non Deus, sed homo confixus sit.

Ex sermone de symbolo.

IV.
Matt. 11. AVDITE quid veritas dicat: *Nemo nouit*
27. *filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius*. Et si nemo assequitur hanc in sæculo isto notitiam, vnde Arrianus assumit in substantiæ ipsius diuisione mensuram? Si solus pater nouit filium, solus filius patrem, vnde dux cæcus maiorem intelligit, vel minorem? An fortè respondet, & si sibi notitiæ huius reseruat diuinitas sola secretum, vnde tù æqualem patri filium cognouisti? At ego inquam, paternitatem filius loquitur, omnipotentiam creatura testatur: de substantiæ autem intimo, si nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius, vbi æqualis est consilio alternante notitia, vna est proculdubio in substantiæ perfectione natura. Neque enim maior aut minor est, qui nec minùs nec ampliùs notus

est

est. Quid nunc de Spiritu sancto dicemus, quem credere consequente symboli parte in Trinitate præcipimur? Neque enim, si patrem & filium sibi inuicem confert ista notitia, alienus ab ea erit Spiritus sanctus, de quo scribitur quòd spiritus *omnia scrutatur, etiam altitudines Dei.* Ergo non tantummodò se pater & filius, sed spiritum suum norunt: cui ideò nihil omninò celatur, quia nihil sine illo in veritate cognoscitur. Quocirca sic est cognitio, sicut cooperatio Trinitatis. Nam post istud generationis diuinæ mysterium, si in Christo cogitemus humana, quòd celebramus Virginem peperisse, Pater misit, Filius venit, Spiritus sanctus infudit. Quapropter nec in humilitate minorationis absconditur claritas æqualitatis. 1.Cor.2. 10.

Ex libris contra Arrianos.

V.

NOBIS *autem Deus reuelauit per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam altitudines Dei. Quis enim hominum nouit, quæ in homine sunt, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Sic & quæ in Deo sunt nemo nouit, nisi spiritus Dei.* Rogo suppliciter, locum istum, vtpote illuminati à Deo arbitri, iudicate: & vtrum æqualis sit Patri vel Filio Spiritus sanctus, ex ipsa scientiæ suæ profunditate perpendite. Nemo nouit filium, nisi pater, neque patrem quis nouit nisi filius. Sed quia nec pater, nec filius, sine spiritu aliquid nouit, ideò quæ in Deo sunt nemo scit, nisi spiritus Dei: quia nec spiritus scire aliquid sine patre vel filio potest. Quid est, nemo nouit præter patrem, nemo 1.Cor.2. 10.11.

præter filium, nemo præter ſpiritum ſanctum, niſi quia in Trinitate pręter vnitatem nihil poſ-
1.Ioan.2. ſumus inuenire? Legimus alio loco, *Qui filium*
23. *non habet, nec patrem habet.* Itémque alio loco,
Rom.8.9. *Si quis ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius.*
Quod non poteſt non ſimul totum haberi, quomodo poterit diuidi?

Ex ſermone de Pentecoſte.

VI. An *neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiri-*
1. Cor.3. *tus Dei habitat in vobis?* Ecce ergo & ſpiritus
16. Deus eſt, ſi habitat templum, quod præter
1. Cor.6. Deum nullus inhabitat. Vnde inquit, *Membra*
19. *veſtra templum in vobis eſt Spiritus ſancti, quem habetis à Deo.* Ergo ſi habetis à Deo Deum, & templum Dei eſtis, & corpus veſtrum templum eſt Spiritus ſancti, quocumque non receptus fuerit Spiritus, non capitur Deus. Igitur cùm talia dicimus, non nobis obiraſcantur, quibus ſanctum Spiritum perſuadere conamur. quia niſi Deus creditur, ignoro quid de præſenti feſtiuitate dicatur, aut quid in eius aduentu honoris hæreticus excolat, quem quantum ad ſe eſt, etiam nomine ſeruitutis inclinat: cùm licet, ſi vos filius liberauerit, tunc verè liberi ſitis, vbi tamen ſpiritus Domini, ibi libertas.

Ex ſermone de Natali calicis.

VII. Eo ſuperſtitionis ritu plectitur impietas rebellantium Iudæorum, vt animal corruptibile, id eſt agnum, cum veneratione comedant, qui veri & immaculati agni eſum periculoſiſſi-

ma fame contemnunt. Vnde sibi videntur Paschalis festi agere sacramentum, cuius hodie omnis Ecclesia initium sumit, mysterium intelligit, præmium concupiscit, quod sermo Domini discipulis suis euidenter insinuat dicens, *Scitis quia post biduum Pascha fiet?* Aliud so- Matt.26.
nat erit aut celebrabitur, aliud autem Pascha 2.
fiet. Numeret ergo mihi Iudæus, vsque nunc ab exitu Israël, quantos vult annos: cæterùm Pascha primum adhuc post biduum fiet, cùm præteritas implens figuras, sicut Apostolus ait, 1.Cor.5.
Pascha nostrum immolatus est Christus. 7.

Ex libris contra phantasma.

QVID vel illo Apostoli sermone lucidius, VIII.
&c. *vt in Epistola* 11. *pag.* 13. *vsque ad*, qui legem dederat in præcepto.

Ex sermone de Iona.

PELAGVS, inquit, *operuit caput meum*. Nec IX.
istud frustra de solo capite dicebat, quem abs- Ion.2.6.
que dubio pelagus omni ex parte contexerat: sed celauit contumelia mundi dominum cæli. Caput viri Christus, caput autem Christi Deus. Velauit humilitas mea gloriam meam, & Deus, qui quasi caput inerat Christo, mundum reconcilians sibi, ab eis qui hominem patibulo confixerant, non potuit peruideri.

Ex sermone die III. Rogationum.

PRÆSENTIS sæculi actio, dilatis causarum euentibus, omnium operum peruersitate confusa, non est tempus, sed causa iudicij. Da

porrò in præsentibus euidentem bonorum malorúmque distantiam, & examini quid remansit? Da vt hîc malum nulli liceat facere, quid
1.Cor.11. 19. æternitas plus habebit? Da vt hîc à fide nullus exorbitet, & hæreses esse qualiter oportet? Neque enim possumus dissimulare, quin oporteat quod oportere veritas clamat. Oportet verò esse hæresem, non quia eius commentis Christus minuitur, sed quia eius insidiis Christianus augetur. Sic sunt etiam, præter fornicationem quæ sola in corpus proprium peccat, cetera mala, si non vestias nudum, si punias innocentem, si rapias proximo, si parato etiam pallium cedere tunicam tollas, si malam dexteram verberes etiam læuam offerenti, si per mille passus onustum dirigas, & per alia duo seruire meditantem. Aut quid diutiùs violentiæ genera persequar? In omni imperio fortioris superbia temporalem habet iubendi fructum, æternum verò innocentia patiendi.

Ex libris contra Arrianos.

XI. DICIT Apostolus, quòd *oporteat hæreses esse.*
1.Cor.11. 19. Oportet autem, non hæreticis quod sunt esse, sed catholicis sustinere quod non sunt. Sicut de Iuda traditore suo Dominus dixit, quòd
Matt.26. 24. *bonum fuerat homini illi non nasci.* Inde enim ait illi, quia suum nasci illi malum erat qui tradidit, nobis bonum, ad quos salus ex traditione peruenit.

Ex libris contra Arrianos.

XII. CVM apparuissent Angeli in terra clamaue-

runt, *Gloria in excelsis Deo.* Si Pater & Filius & Spiritus sanctus in excelsis est, benè dicimus Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto: nec possumus patri sine filio gloriam honorémque dare, cùm ipse in Euangelio iubeat, *vt omnes sic honorificent filium, sicut honorificant patrem.* & Apostolus dicit, quòd *nemo honorat Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto.* Luc. 2. 14. Ioan. 5. 23. 1. Cor. 12. 3.

Ex epistolis contra Arrianos.

XIII. De diuinitate Spiritus sancti, quem nec factum legimus, nec genitum, nec creatum, Apostolus ait, *Deus qui operatur omnia in omnibus.* Et eodem loco, *Omnia autem hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.* Et Petrus in Actibus Apostolorum, *Quid conuenit*, inquit, *inter vos mentiri Spiritui sancto?* & pòst, *Non es mentitus hominibus, sed Deo.* Item alio loco, *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Et alibi, *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius.* 1. Cor. 12. 6. & 11. Act. 5. 3. & 4. 1. Cor. 3. 16. Rom. 8. 9.

Ex sermone de ascensu Heliæ.

XIV. Et si multa sunt dona, *omnia tamen hæc operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult.* Non in paucioribus minor, nec in maioribus amplior: per quem etiamsi alius alio minus accipit, intelligat donum potiùs posse minui, quàm donantem. 1. Cor. 12. 11.

Ex libris contra Arrianos.

XV. Qvia posueram de Euangelio, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra*, vt pote- Mat. 28. 18.

ſtatem illam, quam ſibi dicebat datam, ſemper in natura diuinitatis ſuæ ſaluam fuiſſe monſtrarem, commemoraui Apoſtolicum illud quod
1.Cor.15. de filio dictum eſt, *Cùm tradiderit regnum Deo*
24. *patri*, cùm vtique pater nullo tempore ſine regno eſſe potuerit: nec ideò patrem qui poteſtatem filio dedit eſſe maiorem, cùm & ipſe filius regnum patri traditurus eſſe dicatur. Vbi enim quis beneficio aliquid confert, iure cenſetur maior accipiente qui donat. In diuinitate autem, ex qua quod ineffabiliter filio datur non eſt gratia, ſed natura, reſtat dantis & accipientis æqualitas.

Ex libris contra Arrianos.

XVI. CVM *autem ſubiecta fuerint illi omnia, tunc*
1.Cor.15. *etiam ipſe filius ſubiectus erit illi qui ſibi ſubie-*
28. *cit omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus*. Iſtud Apoſtolus ab octaui Pſalmi poſuit exemplo.
Pſal.8.6. Sic namque ſcriptum eſt, *Minoraſti eum paulo minus ab Angelis: omnia ſubieciſti ſub pedibus eius*. Ergo eius pedibus omnia ſubdidit, quem paulominus ab Angelis minorauit. Nec mirum eſt, vt in ea creatura patre dicatur minor, in qua ei etiam beatitudo Angelica extitit maior.

Ex libris contra phantaſma.

XVII. ILLE ſolus hominis ſtatum, &c. *vt in Epiſtola* II. *pag.* 13. *vſque ad*, quam ſuſceperat, in inferna deſcendere.

Ex libris contra Arrianos.

XVIII. APOSTOLVS Paulus ad Galatas, perſonæ

inseparabilitatem designans, ipsum dicit natum de muliere quem misit Deus filium suum: sicut alio loco, *Primus*, inquit, *homo de terra terrenus, secundus de cælo cælestis.* cùm vnus idémque mediator, de cælo Deus, homo de terra sit: qui de vtero Virginis editus, antequam cælos ascenderet, cælestis congruè dictus est, quia celsitudini substantiæ cælestis immixtus cæli dominus factus est. 1. Cor. 15. 47.

AD CORINTHIOS SECVNDÆ.

1. *Vt non possent intendere filij Israël in faciem Moysi, propter gloriam vultus eius.*
2. *Item de eodem.*
3. *Quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino, &c.*
4. *Quoniam quidem Deus est in Christo, mundum reconcilians sibi.*
5. *Audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui.*

Ex sermone de Natali calicis.

I. VIDEAMVS comparatam Moysi, & multo præcellentem, eam quæ nostri est gratiam redemptoris. Nam vt noua paululum veteribus conferamus, ille ad hunc populum venit velata facie, iste operta diuinitate: ille sublimitate cornutus, iste humilitate mansuetus: illius vultus radiis & decore luminosus, istius sputis & cæde fœdandus: illius humanam faciem conseruus videre non meruit, istius diuinam leprosus aspexit.

Ex sermone die sexto Paschæ.

II. Cvm caro, necdum mortis fornacibus defæcata, aggrauet sensum multa cogitantem, & impediat visum pauca cernentem, interlucet tamen in aliquibus gestis dignitas futurorum, & secretorum immortalium splendor etiam mortalibus oculis rara reuelatione subradiat. Sed hoc illis tantùm, quos sola caro, non etiam carnalitas tenet, & cordibus mundos mundana cohabitatione non polluit. Sicut præstabatur quondam vati legifero cæleste colloquium; & eo vsque diuinæ gloriæ quodam intuitu donabatur, donec quiddam in leui fronte cornutum, non asperitas videretur produxisse, sed claritas.

Ex sermone de symbolo.

III. Legimvs quodam loco, quòd *dum sumus*
2. Cor. 5. *in corpore, peregrinamur à Domino,* Quicquid
6. enim nobis de cælestibus mysteriis traditur, quamlibet indubitabili veritate subsistat, credere debemus, quia videre non possumus. Nam in isto sæculo, nostrum nosse tantummodo cre-
Matt. 5. dere est. *Beati* enim *mundo corde, quoniam ipsi*
8. *Deum*, non dixit vident, sed *videbunt*. Vnde qui in præsentibus habuerit fidem, ipse in futuris accipiet contemplationem.

Ex libris contra phantasma.

IV. Intelligit Apostolus ac definit, &c. *vt in Epistola* II. *pag.* 22. *vsque ad,* parentali chirographo sustineret.

Ex sermone die sexto Paschæ.

INSONVIT Pauli Apostoli auribus, quod V.
non licet homini loqui, quódque ille permit- 2.Cor.12.
teretur dicere, si nos mereremur audire. Si 4.
enim in modico fideles non fuistis, quod ma- Luc.16.
ius est quis credet vobis? 12.

AD GALATAS.

1. *Mediator autem vnius non est, Deus autem vnus est.*
2. *Misit Deus filium suum factum ex muliere.*
3. *Item de eodem.*
4. *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri* IESV *Christi.*

Ex libris contra phantasma.

Hoc remedium Apostolus dicit dispositum, &c. *vt in Epistola* II. *pag. 12. vsque ad*, vnum reddidit ex vtrisque. I.

Ex libris contra phantasma.

ADSIT nunc sermoni nostro Emmanuel, &c. *vt in Epistola* II. *pag. 10. vsque ad*, hic & Dei filius & hominis erit. II.

Ex libro de Christi natiuitate.

APOSTOLVS dicit, *Postquam verò venit*, &c. *vt in Epistola* XXVIII. *pag. 76. vsque ad*, in corpore cœpisse, de matre est. III.

Ex sermone die III. Rogationum.

IV. SICVT enim Iudæorum lex, ita gentium gloria, gratia est. Et ideo Apostolus Paulus ad
2.Cor.5. vnam partem dicit, *non bona gloriatio vestra:*
6. ad aliam verò, *mihi autem absit gloriari, nisi in*
Gal 6 *cruce domini nostri* IESV *Christi.*
14.

AD EPHESIOS.

1. *In quo signati estis in diem redemptionis vestræ.*
2. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.*
3. *Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos.*
4. *Quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius.*
5. *Et erunt duo in carne vna,* &c.

Ex libris contra Arrianos.

I. VNVM nomen est Trinitatis. *Neque enim*
Act.4. *est aliud nomen,* vt in Actibus Apostolorum
12. legimus, *in quo oporteat nos saluos fieri.* Si sequestrato filio, de solo istud nomine patris creditur, dicendus est non saluare saluator. rursúsque si patre secluso, in solius redemptoris nomine adquirimur, cessauit ab hac redem-
Psal.110. ptione pater, de quo scriptum est, *quòd redem-*
4. *ptionem miserit populo suo.* cùm & de Spiritu
Ephes. sancto Apostolus dicat, *In quo signati estis in*
4.30. *die redemptionis vestræ.*

Ex libris contra Arrianos.

II. VBI plurale aliquid in diuinitate subreso-

nat, non dualitas videtur intelligenda, sed Trinitas, ficut in ipso Sodomiticæ vrbis refertur exitio. *Apparuit*, inquit, *Dominus Abrahæ sedenti in ostio tabernaculi, in ipso feruore diei: cúmque leuasset oculos, apparuerunt ei tres viri, quos cùm vidisset cucurrit in occursum eorum, & adorauit in terram, & dixit, Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum.* Certè non in aliquo horum trium, aut cultior habitus, aut eminentior forma præstabat. Et tamen Abraham, sacramentum indiuisæ Trinitatis intelligens, vno nomine tres precatur, quia trina in vnitate persona, & vna est in Trinitate substantia. de qua & Apostolus dicit, *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma.* Quis præsumat contra vas electionis vnitatem istam pluralitate confundere? Nouerat namque cum patre vel filio dominari Spiritum sanctum, cui quasi domum corpora nostra sacrabat dicens: *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Quo vnquam magis testimonio Deus probabitur Spiritus sanctus, quàm quod habitaculum ipsius sumus, & Deus habitat in nobis? Sed iam dudum huiusmodi credulitatem diuinæ vocationi Paulus debebat. Sic quippe in Apostolorum actibus scribitur: *Deseruientibus autem illis & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam ad opus quod vocaui eos.* Non ex superioris præcepto, sed spontanea est vt opinor ista vocatio. Sibi sequestrari præcipit, sibi dicit assumi. Deus est sine ambiguo qui inspirat-

Gen. 18. 1.

Ephes. 4. 5.

1. Cor. 3. 16.

Act. 13. 2.

eligit, vel mittit Apostolos. Et tamen idem sanctus Paulus, cùm distinctè aliquotiens patrem, filium, vel Spiritum sanctum Dominum esse doceat, fidei culmen ea qua suprà dixi de-
Ephes. 4.5. finitione consummat, *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma*. Sic ergo non possumus duos Deos, sicut nec duas fides, nec duo baptismata dicere. Deos nominare gentilitas appetit, crebro se lauacro à peccatis ablui Iudæus credit, fides plurali numero quasi multas dici veritas prohibet, nec Latinitas finit. Vnus Dominus est, non diuidimus: vna fides, non scindimus: vnum baptisma, non iteramus. Cui honorem suum etiam in Bonosiacorum aliorúmque receptione seruantes, si se in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti baptizatos esse respondeant, quod benè confessi sunt, seruando recipimus, quod perperam crediderant, benedicendo sanamus, & quod minus fuerat nominatione præmissâ, suppletur credulitate firmata.

Ex libris contra Arrianos.

III. PSALMVS dicit, *A summo cæli egressio eius,*
Psal.18. 7. *& recursus eius vsque ad summum eius.* Nemo porrò recurrit, nisi quo fuit: sed ascendente Christo, filius hominis recurrit in cælum, qui erat priùs in cælo. Sic etiam sanctus Paulus ex-
Ephes.4. 8. & 9. ponens ait, *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* & paulo pòst, *Qui descendit*, inquit, *ipse est & qui ascendit super omnes cælos, vt impleret omnia*. Cúmque per omnem eloquij sui locum Deum ve-

nisse prædicet, hominem redisse concludens, hîc tamen ipsum dicit ascendere qui descendit: quia in Christo Deus & homo, non alter, sed ipse, non duo ex diuersis, sed idem ex vtroque mediator. Gemina quidem substantia, sed vna forma est.

Ex sermone de Passione Domini.

APOSTOLVS somno Adæ dominicam mortem coaptans, in ipso mundi principio, ædificationem mulieris de costa dormientis viri, nascentis Ecclesiæ dicit signasse compagem. Namque cùm formato de terra homini, si lecta recolimus, coniunx deesset, & quanquam inexperti, tamen solatij cõtubernium rudis animus flagitaret, ligatur Adam sensu, soluitur somno, celebratóque huius similitudinis sacramento, tam pressum noui soporis pondus incubuit, vt meritò mortem significasse ex ipso immobili atque insensibili quiete videatur. Taliter autem iacenti detrahitur vna costarum, atque inde formata muliere, reuiuiscenti admodum viro, pro dispendio membri, repensantur lucra coniugij. Ecce & hîc hodie Adam nouum, culpas veteres sanaturum, oppressum somno impactæ crucis suscipit quies. Nunc videndum est quid sit, quòd de solo eius latere Ecclesia formari dicitur, cùm totus ipse homo pro Ecclesiæ salute moriatur. Refert Ioannes Euangelista, quomodo crucifixo Domino cum duobus latronibus, scilicet sexta Sabbati circa vesperam, vti ne pendentium corpora feriata diei solennitas inueniret, fractis pro acceleranda

IV. Ephes. 5. 31. & 32.

Ioan. 19. 31. 32.

morte latronum cruribus, cùm iam exſpiraſſe Dominum cognouiſſent, aduerterunt à ſupplicij ſimilitudine temperandum. quia etiamſi prematur veritas inimicorum coniuratione, non frangitur: maximè cùm & de agni eſſet

Exod.12. 46. immolatione prædictum, *Os non confringetis ex eo.* Et tamen hîc circa Dominum, ſic quoque, quod non fuit neceſſarium fieri pro exitio, pro ſacramento perfectum eſt. Vnus namque de militibus arrepto miſſili, vt ſermonem ipſum ponam, *latus eius aperuit.* Ergo non rupit, non transfodit, non iugulauit ad vltimum, ſed inquit aperuit: vt patentis plagæ portam vitalem, non tam veſtigium vulneris, quàm ſa-

Gen 6. 6. lutis eſſe intelligamus ingreſſum. Nam & arcam illam, cuius clauſtro tutus Noe, tumentes ſæculi fluctus, mortémque bacchãtem, impune ſolus cunctis pereuntibus enatauit, oſtium quo vel ad ſalutem ingreſſus, vel regreſſus ad lucem eſt, in latere legimus habuiſſe. Agnoſco igitur & hodie in Domino, qui ſurgit per crucem in requiem ſuam, ipſe & arca, id eſt caro, ſanctificationis ſuæ : agnoſco, inquam, in latere arcæ iſtius aditum noſtrum. Videamus primùm quid inde procedit, aduertamus poſtea quomodo ibi Chriſtianus introiit. Patefacto ergo latere Domini, proceſſit vbertim manantibus riuis aqua vel ſanguis. Quid admirabilius tali facto? quid lucidius indicio? quid myſterio plenius? Certum eſt quidem quòd doluit Chriſtus, quòd interiit certum: ſed ſeruat in eo dignitatem ſuam etiam veritas mortis. Quæ conditio vnquam humani corporis

habuit aquæ vel sanguinis fluxum? Esto, quod tamen vix consuetudinis ratione permittitur, vt continuerit cruorem suum caro defuncta, vbi latuit viuentis aquæ fonticulus in corpore morientis? Vnde procedit duplex riuus arentem mundum fœcundaturus, purus laticis, pretiosus cruoris? Vnde sancti fluminis vnda prorumpit, sola restinguendis gehennæ satisfactura vaporibus? Ecce videtis de latere Adam nostri coniugem suam strui. Ecce sponsam victuro, dum moritur, præparari. Ecce dormienti præcipi quod lætificet vigilaturum. Omnis autem Ecclesia duo sunt genera hominum. Vnum est, quod fideli morte, aliud quod sublimi passione saluatur: vnum quod pro Christo occubuit, aliud quod Christo vixit. Nos ergo excipiamus aquam de latere Domini, martyres sanguinem. Illos pretiosa sanguinis purpura vestiat, nos niuea baptismatis vnda respergat.

Ex libris contra Arrianos.

CONSVLTVS in Euangelio Dominus, V.
quid de vinculi matrimonialis soliditate decerneret, *Non sunt*, inquit, *iam duo, sed vna caro. Propter quod dico vobis, Quod Deus iunxit, homo non separet.* Ecce quod ait Apostolus de coniugio, *Sacramentum hoc magnum. ego autem dico vobis, in Christo & in Ecclesia.* Nascitur nempe ab humilitate exempli, altitudo mysterij. Si ex duobus dicitur vnum facere copula corporalis, quare totam Trinitatem non solidauerit vna substantia? aut cùm dica-

Matt.19. 6.

Ephes.5. 32.

mus, in terrenis ſeparari non licere quod Deus junxit per concordiam, quanto periculo in ſupernis ſeparari velimus quod Deus iunctus eſt per naturam? Iam vt illud taceam quod ſcriptum eſt, quòd *multitudinis credentium erat*
Act. 4. 32. *anima vna, & cor vnum.* quorum ſingula corda vnum cor reddebat vnanimitas, ſicut proprias in Trinitate perſonas ſolidat & exunat æqualitas.

Ad Philippenses.

1. *Qui cùm in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit,* &c.
2. *Factus obediens vſque ad mortem.*
3. *Propter quod & Deus illum exaltauit, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.*
4. *Vt in nomine* IESV *omne genu flectatur.*
5. *Et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Ieſus in gloria eſt Dei patris.*
6. *Item de eodem.*

Ex libris contra phantaſma.

I. Philip. 2. 8. & 9. CVM *in forma Dei eſſet, ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, & humiliauit ſemetipſum vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Verus Deus eſt qui dignatur inclinari: verus homo eſt, qui potuit mori. *Propter quod,* inquit, *& Deus pater exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.* Inter eum qui dat, & eum qui accipit honorem, trium eſt omne nomen. Imum eſt homo, medium Angelus, ſummum Deus. Hoc nomen donauit, quod ſuper omne nomen eſt, non ei quem

quem genuit, sed illi quem misit, qui factus est obediens vsque ad mortem. Aut quid nouum est, credi in eo formam serui, qui nec maledicti opprobria ferre despexit? Apostolo protestante, *eum qui non nouerat peccatum, pro nobis maledictum fecit*. Quia scriptum est, inquit, *Maledictus omnis qui pendet in ligno*. Propter quod exaltatus est, vt in nomine IESV omne, id est non solùm hominis, verùm etiam Angeli, genu flectatur: ei scilicet, qui secundum eiusdem Apostoli dictum, *propter vos pauper factus est cùm diues esset*, diues ab æternitate, pauper ex ventre: diues in cælis, pauper in pannis.

2. Cor. 5. 21.
Gal. 3. 13.
2. Cor. 8. 9.

Ex libris contra Arrianos.

II. NON per hoc minuit æqualitatem filij Dei, quòd filius hominis obediuit. Quomodo enim non obediret patri, qui subditus erat matri? dicente Euangelista de parentibus eius: *Et venit Nazareth, & erat subditus illis*. Sic enim factus est, dicente Apostolo, *obediens vsque ad mortem*, sicut ipse Dominus dixit, *Tristis est anima mea vsque ad mortem*.

Luc. 2. 51.
Philip. 2. 8.

Ex libris contra Arrianos.

III. AN fortè solus pater dicendus est Dominus? In Euangelio Christus discipulis ait, *Vocatis me magistrum & dominum, benè dicitis, sum enim*. Et Apostolus ait, quòd post mortem Christi, mortem autem crucis, exaltauerit eum pater, & dederit ei nomen, vt in nomine IESV omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, &

Ioan. 13. 13.
Philip. 2. 8. & 9.

infernorum, id est adoret, dicente alibi ipso
Matt. 4. 10. Domino, *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.*

Ex sermone de Pentecoste.

IV. Ioan. 19. 20. CRVX illa, in qua vita pendente mors periit, sicut in passione Euangelista Ioannes enarrat, quia multiplicem capere non potuit, triplicis linguæ pagina fuit: vt à toto mundo incunctabiliter crederetur, quod Hebraicis literis, necnon Latinis Græcisque conscriptum, quasi in ore trium testium firmaretur, ac deinceps *omnis lingua confiteatur quia Dominus* IESVS *in gloria est Dei patris*, id est in vna cum patre. Quod quamlibet aliquorum intentio negare persistat, & si non omnium sermo, certè omnis lingua proclamat.

Philip. 2. 11.

Ex libris contra Arrianos.

V. Phil. 2. 11. DIXI cum patre filio æqualem gloriam honorémque nos dicere: quia legimus, *vt omnis lingua confiteatur, quòd Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris.* Si tantummodò dixisset in Dei, fortè putaretur, esto in Dei, certè minoris. at cùm in patris gloria, quid inæquale? quid exiguum? quid diuisum? Non enim in Angelica vel humana, sed in gloria est Dei patris. Aliàs autem, nisi æqualis gloria ista credatur, contra ipsius Domini iussionem, non omnes sic honorificabunt filium, sicut honorificant patrem. Nulla enim ratione sic honorari poterit maior vt minor. Sed quicumque non sic honorificauerit filium sicut honorificat pa-

Ioan. 5. 23.

trem, quicquid gloriæ dempſerit, contumeliæ deputauit.

Ex ſermone in dedicatione Eccleſiæ Archangeli Michaëlis.

ISTE ſit ille, quàm dulcis, tam terribilis locus, in quo Iacob cernens Dominum ſcalis innixum, pérque eas aſcendentes deſcendentéſque Angelos videns, domum diuinitatis intelligit. vbi parato myſteriis lapide caput effultus, futurorum cauſis aptauit vnguentum. ſiue cùm paſſuri mediatoris pendulum crinem, iuſtificatæ peccatricis obſequio, fragrantis alabaſtri vnda perfudit. vt quod lapidibus viuis in ſpiritualem fabricam congruenter neceſſarium flueret, ex irriguo angularis lapidis fonte manaret, ſicque Abrahæ filij, per lauacrum ex lapidibus ſuſcitati, vt ariditatem contagij naturalis euadant, odoriferi chriſmatis munere gratia fœcundante pingueſcerent. Iſtud Iacob ſopitus vidit in ſpiritu, expergefactus geſſit in ſigno. Cùm nobis inde oratio conſecrantis inclamat, nobis ibi ſomnium dormientis inuigilat. Scalæ verò quas vidit, gradus ſunt ſupplicationis humanæ, quibus quiſque pro viribus in diuinas aures precum qualitate mittatur. Aſcendunt autem per eas Angeli, cùm vota noſtra in cælum porrigunt: deſcendunt, cùm de cælis obtenta tranſmittunt. Adſiſtunt hi precibus noſtris, non pennarum flatu, ſed donorum ſpiritu, quorum volaſſe voluiſſe eſt. Intérque hos ſibi vindicat Michaël princeps principem locum. Quem Daniel ille ſublimis

VI. Gen. 28. 14.

Dan. 10. 13.

vir desideriorum, visionum potens, dissolutor ænigmatum, expositor figurarum, hebdomadæ triplicis feruente ieiunio, parum fuit vt haberet visibilem, nisi acciperet adiutorem. Quocirca etiam hic Michaël noster, sinceritate voti, iocunditate loci, deuotione populi, prouocatus adstat, conferendo magna, maxima obtinendo, conspectum diuinitatis, quo semper illustratur, huc attrahat. Ad quem, quia multis Scripturarum locis agnouimus, subuehentibus Angelis, siue quod pium poscitur, siue quod rectum geritur peruenire, acceptabilium operum, salubriúmque votorum prospiciamus in studio beatitudinem, qui prouidimus in Archangelo portitorem.

AD COLOSSENSES.

1. *Qui est principium primogenitus ex mortuis.*

Ex sermone die primo Paschæ.

I. Coloss. 1. 18. FIT Christus in hodierna festiuitate non vnigenitus, sed sicut Apostolus dicit, *primogenitus ex mortuis.* Video tamen posse aliquos hîc moueri, cur Christus primogenitus ex mortuis nominetur, cùm factum sit, sicut plerumque nos sacer cælestium lectionum cursus instruxit, vt aliquos mortuorum, etiam sanctorũ intercessione rediuiuos, laxatis naturæ vinculis, lux secunda susciperet. Quod admirabiliter quoque ac triumphaliter ipse Dominus fecerat, cùm prohibitis priùs duobus spiritibus
Matt. 9. 24. de inferno, corporibus de sepulchro, Lazarum

nouissimè suscitans, iussione tertia, die quarta, Luc.7.12.
non de fauce, sed quodammodo de ventre Ioan.11.
mortis, vinctas funere, putredine relaxatas, 43.
fœtentes tempore, iussione viuentes retraxit exequias. Sed quicumque sic temporaliter resurrexerunt, vt deinceps morerétur, hos mortuorum primitias, id est primogenitos ex mortuis, quod de solo Christo dictum est, appellare non possumus. Si quidem isti de morte cum mortis vinculis reuertẽtes, nec sub remedio, sed adhuc sub chirographo, non sunt à conditione, liberi, sed pro opportunitate laxati. *Christus* autem *resurgens*, vt Apostolus ait, *iam non moritur, mors ei vltra non dominabitur.* Ergo hactenus ipse solus est, qui non moriturus resurrexerit, hoc etiam suis postmodum largiturus, cùm eos à morte perpetuò victuros resuscitabit. Quocirca illa iam secunda lætitia erit, qua fideles resurgent. Ceterùm primum resurgendi gaudium primogenito ex mortuis iure debetur. Rom.6.9.

AD THESSALONICENSES PRIMÆ.

1. *Quoniam ipse Dominus in iussu & in voce Archangeli, & in tuba Dei,* &c.
2. *Rapiemur in nubibus obuiam Christo in aëra.*
3. *Item de eodem.*

Ex sermone de Ascensione Domini.

VAS electionis gentium doctor, in quo adhuc mortali homine Angelicus sermo viuebat, cùm resurrectionem mortuorum non mortuo sermone describeret, Dominúmque nostrum 1.

1. Thess. 4.15. *in iussu*, id est cum imperio, *& in voce Archangeli* assote, quasi cùm præconis terrorem monstraret, tum *deinde*, inquit, *etiam nos rapiemur in nubes obuiam Christo in aëra.* Tunc erit possibile, quod modò arduum. Quod nunc in Christo veritas diuinitatis, tunc in nobis poterit similitudo. Tunc etiam nostris aëre pedibus subiugato, leuibus elementis defæcatorum corporum membra ponemus: si tamen veniente eodem Rege nostro, non in præteritum timida differendi conscientia retrahat, sed fida securitas ad percipiendam citiùs dignitatem gloriæ cælestis occurrat.

Ex sermone die primo Rogationum.

II. Amos 4. 12. 1. Thess. 4.15. PRÆPARARE *in occursum Dei tui Israël.* Dicit quidem Paulus Apostolus, vbi Redemptoris describit aduentum, qualiter rapiemur ad nubes obuiam Christo in aëra. Hîc tamen puto occursum istum ad alium pertinere. Nam & hîc viuentes quasi occurrimus Deo, si præceptum quod porrigitur amplectimur: & quia paratus est ille ad ignoscendum, occurrat ei correctio ad pœnitendum. Sed & quicumque propter amorem æternæ vitæ, non solùm ab illicitis abstinet, verùm etiam à licitis se coercet, sponte occurrisse iudicandus est. Nam, vt exempli gratia vnum quodcumque dicamus, adulterio generaliter interdicto, simplex coniugium lege permittitur: cui tamen virginitatis nitor sine comparatione præfertur, vnde qui dat nuptum virginem suam benè facit, & qui non dat meliùs facit. Hoc ergo de omni de-

bemus obseruatione sentire. Qui malè facit, fugit; qui benè, expectat; qui meliùs, occurrit.

Ex libris contra Arrianos.

INTELLIGENDVM est, quòd dicente filio, III.
Nemo ascendet in cælum, nisi qui de cælo descendit, diuinitatis tantùm potestas, vnde venerat ascensura dicatur, non eo modo, quo ascensum sanctis vel tribuit idem Dominus, vel promisit. Ex quibus Enoch propter meritum translatus à terris, Helias curru elatus est cælis. Taceo illum, qui in corpore an extra corpus nescio Deus scit, in triplicibus supernorum secretis audiuit verba quæ non licebat hominibus eloqui, quia videbat arcana quæ non licuerat mortalibus intueri. Sed fortè parùm videtur de ascensu fidelium personalia replicari. Nouerat videlicet Apostolus præmia futurorum, cùm sponderet illis ad quos scribebat, quòd rectè viuentium conuersatio iam nunc esset in cælis, quo vtique post resurrectionem corporis & habitatio seruaretur: sicut & Dominus noster discipulis suis in Euangelio Ioannis insinuat dicens, *Vado parare vobis locum. Et si abiero, & parauero vobis locum, iterum venio, & accersio vos ad me, vt vbi ego sum & vos sitis.* Iuxta quam promissionem sancti in cælo futuri sunt. Nunquid sine ascensu celsitudinem regni cælestis intrabunt? Et quomodo *nemo ascendet in cælum, nisi qui de cælo descendit?* Sed quia incommutabilis veritas, tam de se falli cùm protestatur, quàm de nobis fallere non potest cùm pollicetur, quamlibet illic cum illo fu-

Ioan. 3. 13. Hebr. 11. 5. 4. Reg. 2. 11. 2. Cor. 12. 2. &c. Ioan. 14. 2. Ioan. 3. 13.

turi sint qui fuerint glorificandi, ille solus a-scẽdit, qui leuari alterius ope non indiget. Cui cùm voluit solidè substratus est aëris gradus. Cuius quò venerat reuertentis, de superno vigore vibratum, de terrestri substantia corpulentum, viæ famulata pendenti sustinuit aura vestigium. Præter hunc ergo solum, cui vt sæpè iam dixi, per duplicem generationem suppetiit hæc potestas, multi in cælo futuri sunt, sed nullus ascendet. Quia vt impleatur fidelibus diuina promissio, non ascensuris sed assumendis dabitur altitudo. Quod præuidebat
1. Thess. 4. 15. Apostolus, cùm sociandos nos Domino, & apud ipsum semper futuros, per nubem rapiendos in aëra præmoneret. Porrò intelligi promptum est, quòd alieno subuectus arbitrio non graditur propria libertatis sponte qui rapitur. Nec semper inuitos rapi rearis: frequenter raptos suos monstrat & gratia. Siquidem teste
Ioan 6. 46. Euangelio, & pater trahit qui ad filium veniunt, & à violentis rapitur regnum cæleste.
Matt. 11. 12. Quæ sic rapina desiderij sui sancti efficit compotem, vt Dei, cui hoc violenter eripitur, magis prouocet largitatem.

AD TIMOTHEVM PRIMÆ.

1. *Vnus & mediator Dei & hominum, homo Christus* IESVS.
2. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*, &c.
3. *Cùm enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt*, &c.
4. *Nihil intulimus in hunc mundum*, &c.

Ex libris contra Arrianos.

IN Christo Deus & homo, non alter sed ipse: non duo ex diuersis, sed vnus ex vtroque mediator. Gemina quidem substantia, sed vna persona est. Quam soliditatem si quis scindere dualitate præsumat, primum est quòd publicè contra Apostoli sententiam profitetur, dicentem, *Vnus mediator Dei & hominum Christus* IESVS. Deinde eligat necesse est de duobus, id est diuina humanáque, quam naturam mediationis huius velit mysteria suscepisse. Si solus Deus mediator, non est alius apud quem intercedat: si solus homo, non est qui reconciliare præualeat. Iunge porrò vt sit Deus in Christo, & est mundum reconcilians sibi. Ipse videlicet, penes quem agendum est, ipse qui agat: sic idem missus, & idem regressus, sicut ipse iudicatus, & ipse iudicaturus. I. 1. Tim. 2. 5.

Ex sermone de ordinatione Episcopi.

SVPEREST nunc, vt lectionis huius semper meminerit, quæ peculiariter ei nunc lecta est, inclamante Apostolo, acclamante populo, conclamante iudicio, *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*. Solent autem plerique, propriæ ambitionis incendium dicti huius Apostolici quasi refrigerio temperare, quòd iam & libertate permissa res boni operis concupiscatur. Sed statim cessaret tale desiderium, si sequentia tractarentur. *Oportet*, inquit, *huiusmodi irreprehensibilem esse*. Hîc secum rogo II. 1. Tim. 3. 1.

crescens ambitus & animosa honorum vota decertent. hîc permissam sibi desiderij securitatem merita semetipsa scrutata considerent. si ab omni interdictæ reprehensionis næuo candida diuinæ imaginis integritas custoditur: si quandocumque mentis impetus moderationis limitem non excessit: si quibuscumque indigentibus superfluum quippiam manus auara non tenuit: si nunquam sermonis petulantia honestatem silentij salubrioris irrupit: si calentem diei feruentis iracundiam limes occidui solis absoluit: si nunquam corde duplici diuersum sonantis cogitantísque aliud verba quàm vota moliuntur: si ad vltimum digna obseruantiæ cura, vt de iuramentis taceam, vel periuria formidantur. Non quòd ab his omnibus liberi esse omnes possimus: sed quòd periculosum sit vnumquemque merita sua non recolere, & quod solis irreprehensibilibus debetur ambire? Iam quid de illis dicatur, quos pretiositatem gratiæ pretij vilitate mercantes, vsque ad iacturam pecuniæ verecundiæ iactura producit? Quorum acclamationibus militant conducta mendacia, quorum prurientes scalpentibus
Act.8.18. præconiis aures mercenarius clamor inflammat. quique non reminiscentes Simonem Magum diuini muneris dispensationem pretio voluisse mercari, cum pecunia sua non in sacerdotium, sed in interitum deputantur. Liberè ergo hæc coram ambitu electo compulsóque detester: placere Deo penitus nequit, qui vsque ad sui electionem sibi ipse placuerit. Quin potiùs de innocentum Antistitum labore dica-

mus. Neque enim leuis est administraturi causa Pontificis, quem manet dupliciter, sermo vt populi magistrum, actus vt Christi discipulum: qui plebem non minus pietate, quàm seueritate recturus est. Quem timere conuenit dispendiis suis, quem communicare non conuenit criminibus alienis. Qui alium onerat se contestante, qui dãnum patitur alio pereunte. Quando audit, *non turpis lucri cupidum*, temperaturus est vt sit cupidus; & quidem lucri, nec tamen turpis. id est vt studeat commissa sibi talenta assiduæ prædicationis sermonibus expolire, & adquisita multiplicatáque gregis sui salute geminare. Iubetur esse *ornatus*: nec istud corporaliter accipiendum est. Episcopum, cui iniuncta meritò ornamenta suppeditent, non comit pompa, sed gratia. Sic itaque sacerdotalis locus, artam illam & contribulatam Euangelij semitam tenens, pérque angustias eius post se etiam populum trahens, sinistram fugiens, dexteram non præsumens, periculosum ex vtraque parte lubricum pertimescat, & sermonis Apostolici libram æqualitate considerationis appendens, si districtus esse voluerit, legat *non percussorem*: si humanus, *non vinolentum*: si sobrius, *non auarum*: si subditus, *non abiectum*: si seruus, *non elatum*: si misericors, *non remissum*: si terribilis, *non cruentum*: si *domum suam benè regentem*, vtique ordinantem omnia, negligentem nulla, adquirentem multa, plurima dispensantem. Ergo & huic ex administratæ domus probato rectóque iudicio, super Euangelici illius numularij mensam pecunia

multa committitur, quæ multiplicato reddenda compendio vos eritis.

Ex epistola contra Faustum.

III. FATEOR in necessitate positis, &c. *ut in Epistola* IV. *pag.* 37. *usque ad*, in carne non viderat coniugatos.

Ex sermone die II. Rogationum.

IV. AGE nunc, in quantum potest fieri, videamus quæ nostra quæve aliena sint. Ait Paulus Apo-
1.Tim.6. stolus, *Nihil intulimus in hunc mundum, sed*
7. *nec auferre possumus*. Et quid nostrum dici potest, quod non intulimus, quódque non re-
Iob.1.21. laturi sumus? *Nudus*, inquit Iob, *exiui de vtero matris meæ, nudus reuertar in terram*. Paret quàm infidelis sit vsus diuitiarum, qui nos nec in principio nostro, nec in fine comitatur. Quid aurum & argentum auarè multiplicas? quid tuum dicis, ad quod nudus venisti? Mundi est facultas quam tuam, communis est quam propriam putas. Via itineris cuiuscumque, quam gradimur, breuiter dici nostra potest, dum à nobis ambulatur: nobis verò prætergressis, illorum est qui sequuntur. Quomodo potest nostra esse facultas caduca atque terrena, si non pascat egenum, cùm possit pascere violentum? Quomodo nostrum est, in quo nec capiendo innoxij, nec continendo iusti, nec possidendo certi, nec conseruando securi sumus? Et quàm pro certo tenemus, nos nudos in terram venisse, tam certò sciamus, de terrestribus nos auferre nihil posse. Apostolus se recolit nihil in-

tulisse, nihil ablaturum esse. Iob fatetur nudum se natum, nudúmque moriturum. Salomon omnibus parem clamat interitum, & similem exitum. Quantumlibet ambitione velit quisque discerni, principio & fine coniungitur. Nam quod dixit, *vnus introitus omnibus ad vitam, & par egressus ad mortem*, non meritorum æqualitatem, sed æqualem docuit conditionem. Vnde si apparet, vt opinor, nec infida fidelium, nec peritura esse saluorum, quæ sint nostra paululum discernamus. Ecce vt suprà dixi, cùm in hunc mundum venientes nihil terrenæ facultatis inferimus, animam tamen arbitrij compotem, capacémque rationis ad eligendum bonum, si Deus inspirauerit, exhibemus. Cúmque processu temporis voluntatis nostra qualitas confirmatur, Dei voluntas est vt benè faciamus, sed nostrum est quod fecerimus. An fortè dicit aliquis, & hanc ipsam boni actionem potest homo insidiante diabolo perdere: Verum est, quòd amittere homo bonum proprium furante aduersario potest. Sed hinc magis nostrum coniici debet, quia non violenter aufertur. Non enim taliter perdimus mercedem, qualiter facultatem. Quod enim extra nos est, carnalis inimicus rapiendo auferre potest: quod verò intra nos, non potest spiritualis nisi insidiando furari. Et ideò, *si sciret paterfamilias qua hora fur venit, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam*. Illa ergo est domus nostra, quæ si vigilamus, non potest dirui: illa verò prorsus aliena est, quæ potest vigilantibus nobis occupari.

Sap. 7. 6.

Luc. 12. 39.

AD TIMOTHEVM SECVNDÆ.

1. *In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia.*

Ex sermone die III. Rogationum.

Esa. 66. 20. QVOMODO si, inquit, inferant filij Israël munus in vase mundo in domum Domini. Legimus in Apostolo, *In domo magna non solùm argentea vel aurea, sed etiam lignea vasa & fictilia* reperiri. 2.Tim.2. 20. Quæ in ipsa graduum diuersitate omnia possunt esse vsui, etiamsi non sunt æqualia dignitati. Cuilibet distantiæ nitor opus est. Potest in fictilibus vasculis, dummodo munditia non desit, diuinæ domui munus offerri, si vas ex eadem massa fictum, quia peccando ceciderat in contumeliam, pœnitendo redeat ad honorem. Habemus enim thesaurum istum in vasis fictilibus. Hæc ergo vascula, vt dixi, pœnitẽtium teneant compunctionem. Porrò lignea legitimam coniugatorum præferant simplicitatem: cruore martyris aurea rubeant: virginitatis radio argentea perlucescant. Vasorum talium capacitas est, quòd rationabilis naturæ conditi sumus. In hæc modò prouideat de suo quisque quod offerat, pro qualitate munerum fit pretiositas vasculorum. Istis credo vasculis Heliseus quondam liquorem 4.Reg.4. olei viuacis infudit, quod cùm flueret irriguum, non effluxit impletum.

AD HEBRÆOS.

1. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.*
2. *Minorasti eum paulo minus ab Angelis.*
3. *Vbi enim testamentum, mors necesse est intercedat testatoris.*
4. *Fide obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur.*
5. *Lapidati sunt, secti sunt.*

Ex libro de Christi diuinitate.

FILIVS *meus es tu, ego hodie genui te.* Hodie hîc æternitas, &c. *vt in Epistola* XXVIII. *pag.* 76. *vsque ad*, nomen filij eius, si nosti. I. Psal. 2. 7.

Ex libris contra Arrianos.

MINORASTI *eum paulo minus ab Angelis.* Quod Apostolus de Christo exponit dictum, cùm in natura diuinitatis suæ maior esse Angelis à nemine dubitetur. De quo dicit Apostolus ad Titum scribens, *vt abnegantes impietatem, & secularia desideria, prudenter, & iustè, & piè viuamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei & saluatoris nostri* IESV *Christi, qui dedit pro nobis semetipsum.* De quo alio loco Scriptura nostra dicit, *Qui est, qui erat, quique venturus est omnipotens.* Si omnipotens, vnde minor? Nam & illud omnipotens dicit iam post resurrectionem suam secundum Matthæum, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Quòd si quis minorem putat accipientem eo qui dat, legat & de Christo per Apostolum dici, *Cùm tradi-* II. Psal. 8. 6. Tit. 2. 12. Apoc. 11. 17. Matt. 28. 18. 1. Cor. 15. 24.

derit regnum Deo & patri. cùm sic non possit esse pater sine regno, quod ei filius dicitur esse traditurus, sicut nec filius sine omni potestate, quam sibi dicit datam in cælo & in terra. De quo sanctus Paulus ad Colossenses, prohibens ne credamus secundũ traditionem hominum, secundum elementa huius mundi, & non se-
Coloss. 2. 9. cundum Christum. *Quoniam*, inquit, *in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*

Ex sermone de Natali calicis.

III. IMPLETVRVS redemptor noster sacramentum carnis assumptæ, sicut æternus & piissimus pater, creatis à se redemptísque filiis spem indultæ adoptionis aperiens, substantiámque nobis cælestem ante diem suæ mortis adsignans, testamentum fecit, quo nos hæredes ab his quæ largiebatur instituit, humana quidem comparatione, sed non humana necessitate. non amissurus quod filiis deputabat, sed habiturus magis filios cum hæreditate quam scripserat. Testamentum hoc appellamus testamentum nouum. In quo exhæredatis omnibus, solus hæres instituitur populus Christianus. Non autem iuxta terrenum morem hæreditas ista diuiditur, nec corruptibili distributione in plures dispersa tenuatur. Omnes recipit, omnes inuitat. nec de portione tenentum tollitur quod aliis nascentibus deputetur. Crescat quantum vult, & multiplicatur renascendi cupida filiorum voluntas, omnibus se incontaminatam reseruat hæreditas. Sed istud testamentum nouum vetere suppleto ordine suo

ſuo agitur, & totius firmitatis myſteriis celebratur. Quod ipſe ineffabilis redemptor noſter, adhibitis valde idoneis teſtibus, diſcipulis ſuis, conſcripſit traditus, ſignauit paſſus, aperuit ſuſcitatus. Et quia cuncta ritè peracta ſunt, meritò Apoſtolus Paulus dicit, *Quod hominis confirmatum teſtamentum nemo irritum facit, aut ſuperordinat*, id eſt mutat. Agnoſcamus nunc fideliter ſummam hæreditatis indeptæ. Illud eſt videlicet, quod cœnantibus Apoſtolis æterni libaminis ordinem conſecrauit. Itaque videmus, quòd nihil nobis de ſubſtantiæ plenitudine minuit, qui quod pro nobis aſſumpſit, totum nobis reliquit. Alij hæredibus ſuis ſua tribuunt, ille ſemetipſum, id eſt carnem vel ſanguinem corporis ſui. Gal. 3. 15.

Ex ſermone die Paſchæ.

IV. VNIVERSIS igitur ferte quæ ſumitis. Quod menſæ appoſui, mundo tranſmiſi: calix, quem vos gaudetis guſtaſſe, cunctorum eſt. Noui & æterni teſtamenti paucos teſtes adhibuit, multos hæredes. Nulla tamen ſortis conditio admittit alienum. Certos quoſque recipit cæleſtis cognitio. populus eſt quidem adoptione, ſed vnicus.

Ex ſermone de Ezechia rege.

V. ILLE quondam Patriarcharum maximus pater, qui immolandum filium iuſſus offerre, viriliter præſumpſit, nec maieſtati hominem poſſe reſiſtere, nec pietati præceptum parricidij conuenire. Et tamen, cùm myſterij ignoraret Gen. 22.

euentum, altari filium quaſi iugulaturus impoſuit. vnum certiſſimè tenens, ſi huius hoſtiæ Deo irreuocabilem libuiſſet tenere ſententiam, non homicidium, ſed ſacrificium fore quod obedientia commiſiſſet.

Ex ſermone die II. Rogationum.

VI. Nos magis inſtruunt iſti prophetæ, & infirmitatem noſtram quaſi ſub ſuæ impatientiæ ſermonibus conſolantur. Illorum porrò patientiam teſtantur multiplices in infirmitate virtutes. Quorum vt vel pauciſſimos, propter iſtum, qui dolet iuſtum ab impio deuorari, exempli gratia proferamus, probat hoc de Ieremia glorioſior in captiuitate libertas, neque per ligamen corporis licentia vincta ſermonis. Probat Eſaias, quem ob præconium veritatis, diuaricante ſerra obtuſis dentibus, doloribus acutis, ſæuiens ciuicus furor, quantùm ad pœnam mortaliter torſit, tantùm ad gloriam vitaliter occidit. Cúmque victore defuncto, victus ſuperſtes doleret, per laniatam carnem mentem nequiuiſſe lacerari, cùm multas membrorum partes quas diſiunxerat numeraret, pluſquam vnam fidem inuenire non potuit.

Ex veteri Codice.

Ex dictis patrum diuerſis Catholicorum
Hæc Lugdunenſis Florus colligit in vnum.

Omiſſa pag. 165. ante Agobardum.

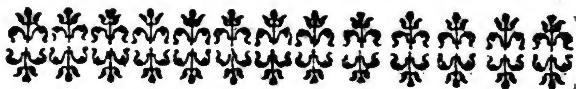
Gregorius Turonenſis libro II. Hiſtoriæ Francorum.

CVM *autem cognouiſſet* Gundobadus *aſſertiones hæreticorum nihil eſſe, à ſancto Auito Epiſcopo Viennenſi, Chriſtum filium Dei & Spiritum ſanctum æqualem patri confeſſus. clàm vt chriſmaretur expetiit.* Cui ait Sacerdos: Si verè credis hoc quod nos ipſe Dominus edocuit, exequere. Ait autem, *Si quis me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cælis,* Sic & ipſos ſanctos ac dilectos ſuos beatos Apoſtolos cùm de futuræ perſecutionis tentationibus doceret, inſinuauit dicens: *Adtendite vobis ab hominibus. Tradēt enim vos in cōciliis, & in ſynagogis ſuis: flagellabunt vos, & ante reges & præſides ſtabitis propter me, in teſtimonium illis & gentibus.* Tu verò cùm ſis rex, & à nullo adprehendi formides, ſeditionem paueſcis populi, ne creatorem omnium in publico fatearis. Relinque hanc ſtultitiam, & quod corde te dicis credere, ore profer in plebe. Sic enim & beatus Apoſtolus ait: *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Sic & Propheta ait: *Confitebor tibi Domine in eccleſia magna, in populo graui laudabo te.* Et iterum: *Confitebor tibi in populis Domine, pſalmum dicam nomini tuo inter gentes.* Metuens autem populum, ô Rex, ignoras quia ſatius eſt vt popu-

lus ſequatur fidem tuam, quàm tu infirmitati faueas populari. Tu enim es caput populi, non populus caput tuum. Si enim ad bellum proficiſcaris, tu præcedis cateruas hoſtium, & illæ quo abieris, ſubſequuntur. Vnde melius eſt, vt te præcedente agnoſcant veritatem, quàm te pereunte permaneant in errore. Nam Deus non irridetur. Non enim diligit illum, qui propter terrenum regnum, eum non confitetur in ſæculo. *Iſta ille ratione confuſus, vſque ad exitum vitæ ſuæ in hac inſania perdurauit, nec publicè æqualitatem Trinitatis voluit confiteri.*

FINIS FRAGMENTORVM.

ALCIMI ECDICII AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM DE MOSAICÆ HISTORIÆ GESTIS LIBRI V.

PROLOGVS.

DOMINO SANCTO IN CHRISTO piissimo ac beatissimo Apollinari Episcopo Alcimus Ecdicius Auitus frater.

NVPER quidem, paucis Homiliarum mearum in vnum corpus redactis, hortatu amicorum discrimen editionis intraui. Sed adhuc te maiora suadente, in cothurnum petulantioris audaciæ edurata fronte procedo. Iniungis namque, vt si quicquam de quibuscumque causis metri lege conscriptum est, sub professione opusculi vestro nomini dedicetur. Recolo equidem

nonnulla me versu dixisse: adeo vt si ordinarentur, non minimo volumine stringi potuerit epigrammatum multitudo. Quod dum facere seruato causarum vel temporum ordine meditarer, omnia penè in illa notissimæ perturbationis necessitate dispersa sunt. Quæ quoniam singillatim aut requiri difficile, aut inueniri impossibile foret, abieci ea de animo meo, quorum mihi vel ordinatio saluorum, vel dispersorum reparatio dura videretur. Aliquos sanè libellos apud quendam familiarem meum postea reperi: qui licet nominibus propriis titulísque respondeant, & alias tamen causas inuenta materiæ opportunitate perstringunt. Hi ergo, quia iubes, etsi obscuri sunt opere meo, tuo saltem nomine illustrabuntur. Quanquam quilibet acer ille doctúsque sit, si religiosi propositi stylum non minus fidei quàm styli lege seruauerit, vix aptus esse poëmati queat. Quippe cùm licentia mentiendi, quæ pictoribus ac poëtis æquè conceditur, satis procul à causarum serietate pellenda sit. In sæculari namque versuum opere condendo, tanto quis peritior appellatur, quanto elegantiùs, immò, vt verè dicamus, ineptiùs falsa texuerit. Taceo iam verba illa vel nomina, quæ nobis nec in alienis quidem operibus frequentare, ne dicam in nostris conscribere licet: quæ ad compendia poëtarum, aliud ex alio significantia plurimùm valent. Quocirca sæcularium iudicio, qui aut imperitiæ, aut ignauiæ dabunt, non vti nos licentia poëtarum, plus arduum quàm fructuosum opus adgressi, diuinam lon-

gè diſcreuimus ab humana exiſtimatione cenſuram. Quoniam in aſſerēdis quibuſque rebus, vel etiam prout ſuppetit explicandis, ſi quacumque ex parte peccandum eſt, ſalubriùs dicente clerico non impletur pompa quàm regula, & tutiùs artis pede, quàm veritatis veſtigio claudicatur. Non enim eſt excuſata perpetratione peccati libertas eloquij. Nam ſi pro omni verbo otioſo, quod locuti fuerint homines, rationē redhibere cogentur, agnoſci in promptu eſt, illud periculoſiùs lædere, quod tractatum atque meditatum, & antepoſitum viuendi legibus, loquendi lege præſumitur.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIB. I.

De initio mundi.

QVICQVID *agit varios humana in gente labores*
Vnde breuem carpunt mortalia tempora vitam,
Vel quod polluti vitiantur origine mores,
Quos aliena premunt priſcorum facta parentum,
Addatur quanquam noſtra de parte reatus,
Quòd tamen amiſſo dudum peccatur honore,
Adſcribam tibi, prime pater, qui ſemine mortis
Tollis ſucciduæ vitalia germina proli.
Et licet hoc totum Chriſtus perſoluerit in ſe,
Contraxit quantum percuſſa in ſtirpe propago:
Attamen auctoris vitio, qui debita leti

Instituit, morbósque suis ac funera misit;
Viuit peccati moribunda in carne cicatrix.
Iam pater omnipotens librantis pondere verbi
Vndique collectis discreuerat arida lymphis,
Littoribus pontum constringens, flumina ripis:
Iam proprias pulchro monstrabat lumine formas,
Obscuro cedente die, varióque colore
Plurima distinctum pingebat gratia mundum.
Temporibus sortita vices tum lumina cælo
Fulsere alterno Solis Lunæque meatu.
Quin & sidereus nocturno tempore candor
Temperat horrentes astrorum luce tenebras.
Actutum suaui producens omnia fœtu,
Pulchra repentino vestita est gramine tellus.
Accepere genus sine germine iussa creari,
Et semen voluisse fuit. Sic vbere verbi
Frondescunt syluæ: teneris radicibus arbor
Durauit vastos paruo sub tempore ramos.
Protinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vacuum discurrunt bruta per orbem:
Elatæ in altum volucres, motúque citato
Pendentes secuere vias, & in aëre sudo
Præpetibus librant membrorum pondera pennis.
Post etiam clausi vasto sub gurgite pisces
Respirant lymphis, flatúsque sub æquore ducunt,
Quæque negant nobis, illis dant humida vitam.
Nec minus in pelago viuiscunt grandia cete,
Accipiúntque cauis habitacula digna latebris:
Et quæ monstra solet rarus nunc prodere pontus,
Aptat ad informes condens solertia formas.
Quódque hominum falsò credit mens nescia fœdũ,
Per propriam speciem natura iudice pulchrum est
Ergo vbi completis fulserunt omnia rebus,

Ornatúque ſuo perfectus constitit orbis:
Tum pater omnipotens æterno lumine lætum
Contulit ad terras ſublimi ex æthere vultum,
Illustrans quodcumque videt: placet ipſa tuenti
Artifici factura ſuo, laudátque creator
Diſpoſitum pulchro quem condidit ordine mundũ.
Tum demum tali ſapientia voce locuta eſt:
En præclara nitet mundano machina cultu.
Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
Quid iuuat vlteriùs nullo cultore teneri?
Sed ne longa nouam contriſtent otia terram,
Nunc homo formetur, ſummi quem tãgat imago
Numinis, & noſtram, celſo donatus honore,
Induat interiùs formoſa in mente figuram.
Hunc libet erectum vultu præponere pronis,
Qui regat æterno ſubiectum fœdere mundum,
Bruta domet, legem cunctis ac nomina ponat,
Aſtra notet, cælique vias & ſidera norit,
Diſcat & inſpectis diſcernere tempora ſignis:
Subiiciat pelagus ſæuum, ingenióque tenaci
Poſſideat quæcumque videt: cui beſtia frendens
Seruiat, & poſito diſcant manſueta furore
Imperium iumenta pati, iuſsíque ligari
Feſtinent trepidi conſueta in vincla iuuenci.
Quóque magis natura hominis ſublimior extet,
Accipiat rectos in cælum tollere vultus:
Factorem quærat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longæuo in tempore vitam.
Hæc ait, & fragilem dignatus tangere terram,
Temperat humentem conſperſo in puluere limum,
Molitúrque nouum diues ſapientia corpus.
Non aliter, quàm nunc opifex, cui artis in vſu eſt
Flectere laxatas per cuncta ſequacia ceras,

Et vultus implere manu, ſeu corpora gypſo
Fingere, vel ſegni ſpeciem componere maſſa.
Sic pater omnipotens victurum protinus aruum
Tractat, & in lento meditatur viſcera cano.
Hinc arcem capitis ſublimi in vertice ſignat,
Septiforem vultum rationis ſenſibus aptans,
Olfactu, auditu, viſu, guſtúque potentem.
Tactus erit ſolus, toto qui corpore iudex
Sentiat, & proprium ſpargat per membra vigorẽ.
Flexilis artatur recauo ſic lingua palato,
Preſſus vt in camera pulſantis verbere plectri
Percuſſo reſonet modulatus in aëre ſermo.
Exin ſucciduum porrecto in corpore pectus
Spargit ramoſas poſt brachia fortia palmas.
Succedit ſtomacho medius, qui tegmine molli
Inter vtrumque latus foueat vitalia, venter.
Diuiduam partem femur excipit, aptiùs vt ſe
Alternus moueat duplicato poplite greſſus.
At parte ex alia, fingit quam conditor vnus,
Occipiti ſubmiſſa ſuo deſcendere ceruix
Incipit, & vaſtos compagibus addere neruos.
Spina rigens crebris inter commercia nodis
Diffundit duplicem coſtarum ex ordine cratem.
Pars interna nouos vita formatur ad vſus,
Naturale parant tegmen vitalia cordi,
Maſsáque congeſtis pendens abſconditur extis.
Additur his tenui paſcendus ab aëre pulmo,
Qui concepta trahens lenti ſpiramina flatus,
Accipiat reddens, reddat quas ſumpſerit auras,
Inque vicem crebro pellatur anhelitus hauſtu.
Dextra tenet iecoris vegetandũ ſanguine fontem,
Quo clauſum vena ſpargunt per viſcera flumen.
Lienis lauam ſortitur regula partem,

Quæ crines perhibet vnguésque recrescere sectos.
Nec concisa dolent. hinc nunc augmenta resumunt
Quæ viuunt sensúque carent in corporis vsu.
Postquam perfectæ iacuit nouitatis imago,
Formatúmque lutum speciem peruenit in omnem:
Vertitur in carnem limus, duratáque molles
Visceribus mediis traxerunt ossa medullas.
Inseritur venis sanguis, viuóque colore
Inficit ora rubor. toto tum corpore pallor
Pellitur, & niueos depingit purpura vultus.
Inde vbi perfectis consuescit viuere membris
Totus homo, & sumāt calefacta vt viscera solam
Expectant animam, puro quam fonte creator
Promat, & erectos recturam mittat in artus:
Lenem perpetuo flatum profundit ab ore,
Inspirátque homini. quem protinus ille receptum
Attrahit, & crebri discit spiraminis auras.
Postquam nascentem solers prudentia sensum
Imbuit, & puro rationis lumine fulsit,
Surgit, & erectis firmat vestigia plantis.
Tum varias mundi species, cælíque figuras
Mirantem, tali compellat voce creator:
Hæc quæ mundanis cernis pulcherrima rebus
Incrementa nouis, ornatum tensa per orbem,
Solus habè, totísque prior dominare fruendo.
Tu mihi, cuncta tibi famulētur. maximus ordo est,
Te parere pio qui subdidit omnia patri.
Non species vllæ, nec numina vana colantur,
Non si quid cælo sublime nouúmque coruscat,
Non quæ vel terris viuunt formata, vel vndis,
Nec quod fortè premens prohibet natura videri.
Vsibus ista tuis non cultibus esse memento,
Præcellens factis factorem pronus adora.

AD TIMOTHEVM SECVNDÆ.

1. *In magna autem domo non solùm sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia.*

Ex sermone die III. Rogationum.

Esa. 66. 20. QVOMODO si, inquit, inferant filij Israël munus in vase mundo in domum Domini. Le-
2.Tim.2. 20. gimus in Apostolo, *In domo magna non solùm argentea vel aurea, sed etiam lignea vasa & fictilia* reperiri. Quæ in ipsa graduum diuersitate omnia possunt esse vsui, etiamsi non sunt æqualia dignitati. Cuilibet distantiæ nitor opus est. Potest in fictilibus vasculis, dummodo munditia non desit, diuinæ domui munus offerri, si vas ex eadem massa fictum, quia peccando ceciderat in contumeliam, pœnitendo redeat ad honorem. Habemus enim thesaurum istum in vasis fictilibus. Hæc ergo vascula, vt dixi, pœnitétium teneant compunctionem. Porrò lignea legitimam coniugatorum præferant simplicitatem: cruore martyris aurea rubeant: virginitatis radio argentea perlucescant. Vasorum talium capacitas est, quòd rationabilis naturæ conditi sumus. In hæc modò prouideat de suo quisque quod offerat, pro qualitate munerum fit pretiositas vasculorum. Istis
4.Reg.4. credo vasculis Heliseus quondam liquorem olei viuacis infudit, quod cùm flueret irriguum, non effluxit impletum.

Ad Hebræos.

1. *Filius meus es tu, ego hodie genui te.*
2. *Minorasti eum paulo minus ab Angelis.*
3. *Vbi enim testamentum, mors necesse est intercedat testatoris.*
4. *Fide obtulit Abraham Isaac, cùm tentaretur.*
5. *Lapidati sunt, secti sunt.*

Ex libro de Christi diuinitate.

FILIVS *meus es tu, ego hodie genui te.* Hodie hîc æternitas, &c. *vt in Epistola* XXVIII. *pag.* 76. *vsque ad,* nomen filij eius, si nosti. I. Psal.2.7.

Ex libris contra Arrianos.

MINORASTI *eum paulo minus ab Angelis.* Quod Apostolus de Christo exponit dictum, cùm in natura diuinitatis suæ maior esse Angelis à nemine dubitetur. De quo dicit Apostolus ad Titum scribens, *vt abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, prudenter, & iustè, & piè viuamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei & saluatoris nostri* IESV *Christi, qui dedit pro nobis semetipsum.* De quo alio loco Scriptura nostra dicit, *Qui est, qui erat, quique venturus est omnipotens.* Si omnipotens, vnde minor? Nam & illud omnipotens dicit iam post resurrectionem suam secundum Matthæum, *Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra.* Quòd si quis minorem putat accipientem eo qui dat, legat & de Christo per Apostolum dici, *Cùm tradi-*

II. Psal.8.6. Tit.2.12. Apoc.11.17. Matt.28.18. 1.Cor.15.24.

derit regnum Deo & patri. cùm ſic non poſſit eſſe pater ſine regno, quod ei filius dicitur eſſe traditurus, ſicut nec filius ſine omni poteſtate, quam ſibi dicit datam in cælo & in terra. De quo ſanctus Paulus ad Coloſſenſes, prohibens ne credamus ſecundũ traditionem hominum, ſecundum elementa huius mundi, & non ſe-
Coloſſ. 2. 9. cundum Chriſtum. *Quoniam*, inquit, *in ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.*

Ex ſermone de Natali calicis.

III. IMPLETVRVS redemptor noſter ſacramentum carnis aſſumptæ, ſicut æternus & piiſſimus pater, creatis à ſe redemptíſque filiis ſpem indultæ adoptionis aperiens, ſubſtantiámque nobis cæleſtem ante diem ſuæ mortis adſignans, teſtamentum fecit, quo nos hæredes ab his quæ largiebatur inſtituit, humana quidem comparatione, ſed non humana neceſſitate. non amiſſurus quod filiis deputabat, ſed habiturus magis filios cum hæreditate quam ſcripſerat. Teſtamentum hoc appellamus teſtamentum nouum. In quo exhæredatis omnibus, ſolus hæres inſtituitur populus Chriſtianus. Non autem iuxta terrenum morem hæreditas iſta diuiditur, nec corruptibili diſtributione in plures diſperſa tenuatur. Omnes recipit, omnes inuitat. nec de portione tenentum tollitur quod aliis naſcentibus deputetur. Creſcat quantum vult, & multiplicatur renaſcendi cupida filiorum voluntas, omnibus ſe incontaminatam reſeruat hæreditas. Sed iſtud teſtamentum nouum vetere ſuppleto ordine
ſuo

ſuo agitur, & totius firmitatis myſteriis celebratur. Quod ipſe ineffabilis redemptor noſter, adhibitis valde idoneis teſtibus, diſcipulis ſuis, conſcripſit traditus, ſignauit paſſus, aperuit ſuſcitatus. Et quia cuncta ritè peracta ſunt, meritò Apoſtolus Paulus dicit, *Quod hominis confirmatum teſtamentum nemo irritum facit, aut ſuperordinat*, id eſt mutat. Agnoſcamus nunc fideliter ſummam hæreditatis indeptæ. Illud eſt videlicet, quod cœnantibus Apoſtolis æterni libaminis ordinem conſecrauit. Itaque videmus, quòd nihil nobis de ſubſtantiæ plenitudine minuit, qui quod pro nobis aſſumpſit, totum nobis reliquit. Alij hæredibus ſuis ſua tribuunt, ille ſemetipſum, id eſt carnem vel ſanguinem corporis ſui. Gal. 3. 15.

Ex ſermone die Paſchæ.

IV. VNIVERSIS igitur ferte quæ ſumitis. Quod menſæ appoſui, mundo tranſmiſi: calix, quem vos gaudetis guſtaſſe, cunctorum eſt. Noui & æterni teſtamenti paucos teſtes adhibuit, multos hæredes. Nulla tamen ſortis conditio admittit alienum. Certos quoſque recipit cæleſtis cognitio. populus eſt quidem adoptione, ſed vnicus.

Ex ſermone de Ezechia rege.

V. ILLE quondam Patriarcharum maximus pater, qui immolandum filium iuſſus offerre, viriliter præſumpſit, nec maieſtati hominem poſſe reſiſtere, nec pietati præceptum parricidij conuenire. Et tamen, cùm myſterij ignoraret Gen. 22.

euentum, altari filium quaſi iugulaturus impoſuit. vnum certiſſimè tenens, ſi huius hoſtiæ Deo irreuocabilem libuiſſet tenere ſententiam, non homicidium, ſed ſacrificium fore quod obedientia commiſiſſet.

Ex ſermone die II. Rogationum.

VI. Nos magis inſtruunt iſti prophetæ, & infirmitatem noſtram quaſi ſub ſuæ impatientiæ ſermonibus conſolantur. Illorum porrò patientiam teſtantur multiplices in infirmitate virtutes. Quorum vt vel pauciſſimos, propter iſtum, qui dolet iuſtum ab impio deuorari, exempli gratia proferamus, probat hoc de Ieremia glorioſior in captiuitate libertas, neque per ligamen corporis licentia vincta ſermonis. Probat Eſaias, quem ob præconium veritatis, diuaricante ſerra obtuſis dentibus, doloribus acutis, ſæuiens ciuicus furor, quantùm ad pœnam mortaliter torſit, tantùm ad gloriam vitaliter occidit. Cúmque victore defuncto, victus ſuperſtes doleret, per laniatam carnem mentem nequiuiſſe lacerari, cùm multas membrorum partes quas diſiunxerat numeraret, pluſquam vnam fidem inuenire non potuit.

Ex veteri Codice.

Ex dictis patrum diuerſis Catholicorum
Hæc Lugdunenſis Florus colligit in vnum.

Omiſſa pag. 165. ante Agobardum.

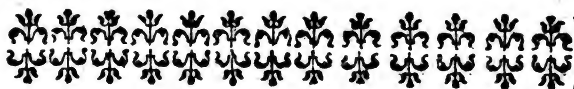
Gregorius Turonenſis libro II. Hiſtoriæ Francorum.

CVM *autem cognouiſſet* Gundobadus *aſſertiones hæreticorum nihil eſſe, à ſancto Auito Epiſcopo Viennenſi, Chriſtum filium Dei & Spiritum ſanctum æqualem patri confeſſus. clàm vt chriſmaretur expetiit.* Cui ait Sacerdos: Si verè credis hoc quod nos ipſe Dominus edocuit, exequere. Ait autem, *Si quis me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo qui eſt in cælis,* Sic & ipſos ſanctos ac dilectos ſuos beatos Apoſtolos cùm de futuræ perſecutionis tentationibus doceret, inſinuauit dicens: *Adtendite vobis ab hominibus. Tradẽt enim vos in cõciliis, & in ſynagogis ſuis: flagellabunt vos, & ante reges & præſides ſtabitis propter me, in teſtimonium illis & gentibus.* Tu verò cùm ſis rex, & à nullo adprehendi formides, ſeditionem paueſcis populi, ne creatorem omnium in publico fatearis. Relinque hanc ſtultitiam, & quod corde te dicis credere, ore profer in plebe. Sic enim & beatus Apoſtolus ait: *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.* Sic & Propheta ait: *Confitebor tibi Domine in eccleſia magna, in populo graui laudabo te.* Et iterum: *Confitebor tibi in populis Domine, pſalmum dicam nomini tuo inter gentes.* Metuens autem populum, ô Rex, ignoras quia ſatius eſt vt popu-

lus ſequatur fidem tuam, quàm tu infirmitati faueas populari. Tu enim es caput populi, non populus caput tuum. Si enim ad bellum proficiſcaris, tu præcedis cateruas hoſtium, & illæ quo abieris, ſubſequuntur. Vnde melius eſt, vt te præcedente agnoſcant veritatem, quàm te pereunte permaneant in errore. Nam Deus non irridetur. Non enim diligit illum, qui propter terrenum regnum, eum non confitetur in ſæculo. *Iſta ille ratione confuſus, vſque ad exitum vitæ ſuæ in hac inſania perdurauit, nec publicè æqualitatem Trinitatis voluit confiteri.*

FINIS FRAGMENTORVM.

ALCIMI ECDICII AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM DE MOSAICÆ HISTORIÆ GESTIS LIBRI V.

PROLOGVS.

DOMINO SANCTO IN CHRISTO piissimo ac beatissimo Apollinari Episcopo Alcimus Ecdicius Auitus frater.

NVPER quidem, paucis Homiliarum mearum in vnum corpus redactis, hortatu amicorum discrimen editionis intraui. Sed adhuc te maiora suadente, in cothurnum petulantioris audaciæ edurata fronte procedo. Iniungis namque, vt si quicquam de quibuscumque causis metri lege conscriptum est, sub professione opusculi vestro nomini dedicetur. Recolo equidem

nonnulla me versu dixisse: adeo vt si ordinarentur, non minimo volumine stringi potuerit epigrammatum multitudo. Quod dum facere seruato causarum vel temporum ordine meditarer, omnia penè in illa notissimæ perturbationis necessitate dispersa sunt. Quæ quoniam singillatim aut requiri difficile, aut inueniri impossibile foret, abieci ea de animo meo, quorum mihi vel ordinatio saluorum, vel dispersorum reparatio dura videretur. Aliquos sanè libellos apud quendam familiarem meum postea reperi: qui licet nominibus propriis titulísque respondeant, & alias tamen causas inuenta materiæ opportunitate perstringunt. Hi ergo, quia iubes, etsi obscuri sunt opere meo, tuo saltem nomine illustrabuntur. Quanquam quilibet acer ille doctúsque sit, si religiosi propositi stylum non minus fidei quàm styli lege seruauerit, vix aptus esse poëmati queat. Quippe cùm licentia mentiendi, quæ pictoribus ac poëtis æquè conceditur, satis procul à causarum serietate pellenda sit. In sæculari namque versuum opere condendo, tanto quis peritior appellatur, quanto elegantiùs, immò, vt verè dicamus, ineptiùs falsa texuerit. Taceo iam verba illa vel nomina, quæ nobis nec in alienis quidem operibus frequentare, ne dicam in nostris conscribere licet: quæ ad compendia poëtarum, aliud ex alio significantia plurimùm valent. Quocirca sæcularium iudicio, qui aut imperitiæ, aut ignauiæ dabunt, non vti nos licentia poëtarum, plus arduum quàm fructuosum opus adgressi, diuinam lon-

gè diſcreuimus ab humana exiſtimatione cenſuram. Quoniam in aſſerẽdis quibuſque rebus, vel etiam prout ſuppetit explicandis, ſi quacumque ex parte peccandum eſt, ſalubriùs dicente clerico non impletur pompa quàm regula, & tutiùs artis pede, quàm veritatis veſtigio, claudicatur. Non enim eſt excuſata perpetratione peccati libertas eloquij. Nam ſi pro omni verbo otioſo, quod locuti fuerint homines, rationẽ redhibere cogentur, agnoſci in promptu eſt, illud periculoſiùs lædere, quod tractatum atque meditatum, & antepoſitum viuendi legibus, loquendi lege præſumitur.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIB. I.

De initio mundi.

QVICQVID *agit varios humana in gente labores*
Vnde breuem carpunt mortalia tempora vitam,
Vel quod polluti vitiantur origine mores,
Quos aliena premunt priſcorum facta parentum,
Addatur quanquam noſtra de parte reatus,
Quòd tamen amiſſo dudum peccatur honore,
Adſcribam tibi, prime pater, qui ſemine mortis
Tollis ſuccidua vitalia germina proli.
Et licet hoc totum Chriſtus perſoluerit in ſe,
Contraxit quantum percuſſa in ſtirpe propago:
Attamen auctoris vitio, qui debita leti

Inſtituit, morbóſque ſuis ac funera miſit;
Viuit peccati moribunda in carne cicatrix.
  Iam pater omnipotens librantis pondere verbi
Vndique collectis diſcreuerat arida lymphis,
Littoribus pontum conſtringens, flumina ripis:
Iam proprias pulchro monſtrabat lumine formas,
Obſcuro cedente die, varióque colore
Plurima diſtinctum pingebat gratia mundum.
Temporibus ſortita vices tum lumina cælo
Fulſere alterno Solis Lunæque meatu.
Quin & ſidereus nocturno tempore candor
Temperat horrentes aſtrorum luce tenebras.
Actutum ſuaui producens omnia fœtu,
Pulchra repentino veſtita eſt gramine tellus.
Accepere genus ſine germine iuſſa creari,
Et ſemen voluiſſe fuit. Sic vbere verbi
Frondeſcunt ſyluæ: teneris radicibus arbor
Durauit vaſtos paruo ſub tempore ramos.
  Protinus in varias animalia multa figuras
Surgunt, & vacuum diſcurrunt bruta per orbem:
Elatæ in altum volucres, motúque citato
Pendentes ſecuere vias, & in aëre ſudo
Præpetibus librant membrorum pondera pennis.
Pòſt etiam clauſi vaſto ſub gurgite piſces
Reſpirant lymphis, flatúſque ſub æquore ducunt,
Quæque negant nobis, illis dant humida vitam.
Nec minus in pelago viuiſcunt grandia cete,
Accipiúntque cauis habitacula digna latebris:
Et quæ monſtra ſolet rarus nunc prodere pontus,
Aptat ad informes condens ſolertia formas.
Quódque hominum falsò credit mens neſcia fœdũ,
Per propriam ſpeciem natura iudice pulchrum eſt.
  Ergo vbi completis fulſerunt omnia rebus,

Ornatúque ſuo perfectus conſtitit orbis:
Tum pater omnipotens aterno lumine latum
Contulit ad terras ſublimi ex athere vultum,
Illuſtrans quodcumque videt: placet ipſa tuenti
Artifici factura ſuo, laudátque creator
Diſpoſitum pulchro quem condidit ordine mundũ.
Tum demum tali ſapientia voce locuta eſt:
En præclara nitet mundano machina cultu.
Et tamen impletum perfectis omnibus orbem
Quid iuuat vlteriùs nullo cultore teneri?
Sed ne longa nouam contriſtent otia terram,
Nunc homo formetur, ſummi quem tãgat imago
Numinis, & noſtram, celſo donatus honore,
Induat interiùs formoſa in mente figuram.
Hunc libet erectum vultu praponere pronis,
Qui regat aterno ſubiectum fœdere mundum,
Bruta domet, legem cunctis ac nomina ponat,
Aſtra notet, cælique vias & ſidera norit,
Diſcat & inſpectis diſcernere tempora ſignis:
Subiiciat pelagus ſæuum, ingenióque tenaci
Poſſideat quacumque videt: cui beſtia frendens
Seruiat, & poſito diſcant manſueta furore
Imperium iumenta pati, iuſſique ligari
Feſtinent trepidi conſueta in vincla iuuenci.
Quóque magis natura hominis ſublimior extet,
Accipiat rectos in cælum tollere vultus:
Factorem quærat proprium, cui mente fideli
Impendat famulam longæuo in tempore vitam.
Hæc ait, & fragilem dignatus tangere terram,
Temperat humentem conſperſo in puluere limum,
Molitúrque nouum dinæ ſapientia corpus.
Non aliter, quàm nunc opifex, cui artis in vſu eſt
Flectere laxatas per cuncta ſequacia ceras,

Et vultus implere manu, seu corpora gypso
Fingere, vel segni speciem componere massa.
Sic pater omnipotens victurum protinus aruum
Tractat, & in lento meditatur viscera cano.
Hinc arcem capitis sublimi in vertice signat,
Septiforem vultum rationis sensibus aptans,
Olfactu, auditu, visu, gustúque potentem.
Tactus erit solus, toto qui corpore iudex
Sentiat, & proprium spargat per membra vigorẽ.
Flexilis artatur recauo sic lingua palato,
Pressus vt in camera pulsantis verbere plectri
Percusso resonet modulatus in aëre sermo.
Exin succiduum porrecto in corpore pectus
Spargit ramosas post brachia fortia palmas.
Succedit stomacho medius, qui tegmine molli
Inter vtrumque latus foueat vitalia, venter.
Diuiduam partem femur excipit, aptiùs vt se
Alternus moueat duplicato poplite gressus.
At parte ex alia, fingit quam conditor vnus,
Occipiti submissa suo descendere ceruix
Incipit, & vastos compagibus addere neruos.
Spina rigens crebris inter commercia nodis
Diffundit duplicem costarum ex ordine cratem.
Pars interna nouos vitæ formatur ad vsus,
Naturale parant tegmen vitalia cordi,
Maßáque congestis pendens absconditur extis.
Additur his tenui pascendus ab aëre pulmo,
Qui concepta trahens lenti spiramina flatus,
Accipiat reddens, reddat quas sumpserit auras,
Inque vicem crebro pellatur anhelitus haustu.
Dextra tenet iecoris vegetandũ sanguine fontem,
Quo clausum venæ spargunt per viscera flumen.
Lienis læuam sortitur regula partem,

Quæ crines perhibēt vnguéſque recreſcere ſectos,
Nec conciſa dolent. hinc nunc augmenta reſumunt
Quæ viuunt ſenſúque carent in corporis vſu.
Poſtquam perfectæ iacuit nouitatis imago,
Formatúmque lutum ſpeciem peruenit in omnem;
Vertitur in carnem limus, durat áque molles
Viſceribus mediis traxerunt oſſa medullas.
Inſeritur venis ſanguis, viuóque colore
Inficit ora rubor. toto tum corpore pallor
Pellitur, & niueos depingit purpura vultus.
Inde vbi perfectis conſueſcit viuere membris
Totus homo, & ſumāt calefacta vt viſcera ſolam
Expectant animam, puro quam fonte creator
Promat, & erectos recturam mittat in artus:
Lenem perpetuo flatum profundit ab ore,
Inſpirátque homini. quem protinus ille receptum
Attrahit, & crebri diſcit ſpiraminis auras.
Poſtquam naſcentem ſolers prudentia ſenſum
Imbuit, & puro rationis lumine fulſit,
Surgit, & erectis firmat veſtigia plantis.
Tum varias mundi ſpecies, cælíque figuras
Mirantem, tali compellat voce creator:
Hæc quæ mundanis cernis pulcherrima rebus
Incrementa nouis, ornatum tenſa per orbem,
Solus habe, totiſque prior dominare fruendo.
Tu mihi, cuncta tibi famulētur. maximus ordo eſt,
Te parere pio qui ſubdidit omnia patri.
Non ſpecies vllæ, nec numina vana colantur,
Non ſi quid cælo ſublime nouúmque coruſcat,
Non quæ vel terris viuunt formata, vel vndis,
Nec quod fortè premens prohibet natura videri.
Vſibus iſta tuis non cultibus eſſe memento,
Præcellens factis factorem pronus adora.

Interea sextus noctis primordia vesper
Rettulit, alterno depellens tempore lucem:
Dúmque petunt dulcem spirantia cuncta quietem,
Soluitur & somno laxati corporis Adam.
Cui pater omnipotens pressum per corda soporem
Iecit, & immenso tardauit pondere sensus,
Vis vt nulla queat sopitam soluere mentem.
Non si fortè fragor securas verberet aures,
Nec si commoto cælum tunc intonet axe,
Sed nec pressa manu rupissent membra quietem.
Tum verò cunctis costarum ex ossibus vnam
Subducit læuo lateri, carnémque reponit.
Erigitur pulchro genialis forma decore,
Inque nouum subitò procedit femina vultum.
Quam Deus æterna coniungens lege marito,
Coniugij fructu pensat dispendia membri.
Istius indicium somni mors illa secuta est,
Sponte sua subiit sumpto quam corpore Christus.
Qui cùm passurus ligno sublimis in alto
Penderet nexus, culpas dum penderet orbis,
In latus extensi defixit missile lictor.
Protinus exiliens manauit vulnere lympha,
Qua viuum populis iam tum spondẽte lauacrum,
Fluxit martyrium signans & sanguinis vnda.
Inde quiescenti, gemina dum nocte iaceret,
De lateris membro surgens Ecclesia nupsit.
Principio rector tanti sacrare figuram
Disponens vincli, nectit connubia verbo:
Viuite concordi studio, mundúmque replete,
Crescat longæuum felici semine germen,
Non annis numerus, vita nec terminus esto.
Progeniem sine fine dedi, quam tempore toto
Aspicies, generi primus qui poneris auctor.

Pronepos eductos ſpargens per ſæcla nepotes
Viuentes numeret proauos, inque ora parentum
Ducant annoſi natorum pignora nati.
Tum lex coniugij, toto venerabilis æuo,
Intemerata ſuo ſeruabitur ordine cunctis.
Femina perſiſtat, de viſcere ſumpta virili,
Coniugio ſeruare fidem: nec ſeparet alter
Quod iungit ſociátque Deus: patrẽque relinquat
Et matrem iuſto conſtrictus amore maritus.
Iſta parentales non rumpant vincula curæ,
Vita ſed amborum carnem teneatur ad vnam.
Taliter æterno coniungens fœdere vota,
Feſtiuum dicebat hymen, caſtóque pudori
Concinit angelicum iuncto modulamine carmen.
Pro thalamo paradiſus erat, mundúſque dabatur
In dotem, & lætis gaudebant ſidera flammis.
Eſt locus Eoo mundi ſeruatus in axe
Secretis natura tuis, vbi Solis ab ortu
Vicinos naſcens aurora repercutit Indos.
Hîc gens ardentem cœli ſubteriacet axem,
Quam candor feruens albenti ex æthere fuſcat.
His ſemper lux pura venit, cælóque propinquo
Natiuam ſeruant nigrantia corpora noctem.
Attamen in tetris ſplendentia lumina membris
Captiuo fulgore micant, viſúque nitente
Certior accreſcit pullatis vultibus horror:
Cæſaries incompta riget, quæ crine ſupino
Stringitur, vt refugo careat frons nuda capillo.
Sed magnum noſtros quicquid defertur ad vſus,
His totum natura dedit telluris opimæ.
Quicquid odoratũ pulchrũque adlabitur, inde eſt.
Concolor his ebeni piceo de fomite ramus
Surgit, & hîc, eboris munus quæ porrigit orbi.

Informis pulchros deponit bellua dentes.
Ergo vbi transmissis mundi caput incipit Indis,
Quo perhibent terram confinia iungere cælo,
Lucus inaccessa cunctis mortalibus arce
Permanet, æterno conclusus limite, postquam
Decidit expulsus primæui criminis auctor,
Atque reis dignè felici à sede reuulsis,
Cælestes hæc sancta capit nunc aula ministros.
Non hîc alterni succedit temporis vnquam
Bruma, nec æstiui redeunt post frigora soles,
Excelsus calidum cùm reddit circulus annum,
Vel densante gelu canescunt arua pruinis.
Hîc ver assiduum cæli clementia seruat;
Turbidus Auster abest, sempérque sub aëre sudo
Nubila diffugiunt iugi cessura sereno.
Nec poscit natura loci quos non habet imbres,
Sed contenta suo dotantur germina rore.
Perpetuò viret omne solum, terræque tepentis
Blanda nitet facies. stant semper collibus herbæ,
Arboribúsque comæ: quæ cùm se flore frequenti
Diffundunt, celeri confortant germina succo.
Nam quicquid nobis toto nunc nascitur anno,
Menstrua maturo dant illic tempora fructu.
Lilia perlucent nullo flaccentia sole,
Nec tactus violat violas, roseúmque ruborem
Seruans perpetuo suffundit gratia vultu.
Sic cùm desit hyems, nec torrida ferueat æstas,
Fructibus autumnus, ver floribus occupat annum.
Hîc quæ donari mentitur fama Sabæis
Cinnama nascuntur, viuax quæ colligit ales,
Natali cùm fine perit, nidóque perusta
Succedens sibimet quæsita morte resurgit:
Nec contenta suo tantùm semel ordine nasci,

Longa veternosi renouatur corporis ætas,
Incensámque leuant exordia crebra senectam.
Illic desudans fragrantia balsama ramus
Perpetuum promit pingui de stipite fluxum.
Tum si fortè leuis mouit spiramina ventus,
Flatibus exiguis, leníque impulsa susurro,
Diues silua tremit foliis, ac flore salubri,
Qui sparsus latè suaues dispensat odores.
Hîc fons perspicuo resplendens gurgite surgit.
Talis in argento non fulget gratiâ, tantam
Nec crystalla trahunt nitido de frigore lucem.
Margine riparum virides micuere lapilli,
Et quas miratur mundi iactantia gemmas,
Illic saxa iacent: varios dant arua colores,
Et naturali campos diademate pingunt.
Eductum leni fontis de vertice flumen
Quattuor in largos confestim scinditur amnes.
Euphratem, Tigrímque vocant, qui limite certo
Longa sagittiferis faciunt confinia Parthis.
Tertius inde Geon, Latio qui nomine Nilus
Dicitur, ignoto cunctis plus nobilis ortu.
Cuius in Ægyptum lenis perlabitur vnda,
Ditatura suam certo sub tempore terram.
Nam quoties tumido perrumpit flumine ripas
Alueus, & nigris campos perinundat arenis,
Vbertas taxatur aqua, calóque vacante
Terrestrem pluuiam diffusus porrigit amnis.
Tunc inclusa latet lato sub gurgite Memphis,
Et super absentes possessor nauigat agros.
Terminus omnis abest, æquatur iudice fluctu
Annua suspendens contectus iurgia limes.
Gramina nota videt latus subsidere pastor,
Inque locum pecorum viridantis ingere campi

Succedunt nantes aliena per æquora pisces.
Ast postquam largo fœcundans germina potu
Lympha maritauit sitientis viscera terræ,
Regreditur Nilus, sparsásque recolligit vndas,
Fit fluuius pereunte lacu: tum redditur alueo
Pristina riparum conclusis fluctibus obex,
Donec diuiduum spargens per deuia finem
Gurgite septeno patulum percurrat in æquor.
Sed cur dicatur tantùm mundana latere
Vertex Nile tuus? nam qui nesciris ab ortu,
Non solus, sed quartus eras, diffusus ab illo,
Despicit excelso qui flumina cuncta meatu,
Ipsius atque pater pelagi supereminet omnes,
Quas montes, quas plana vomunt, quas nubila, lymphas.
Quartus Physon erit, quẽ possidet India Gangẽ,
Motus odorifero quoties qui vertice creuit,
Deciduas pulchro quas spargunt flumina luco
Prælambens furatur opes, & gurgite nostrum
Ducit in exilium. Nam ripa largus vtraque,
Amnibus vt nostris enodes ferre papyros,
Aut scirpos algásque leues deducere mos est,
Excrementa trahens magnus sic ditia Ganges
Hoc etiam donat mundo, quod proiicit alueo.
Interea primi, summus quos iunxerat auctor,
In paradisiaca ponuntur sede parentes.
Tum rector tali proponit præmia lege:
O summum factoris opus, quos sola creauit
Nostra manus, nasci cùm cætera voce iuberem,
Aspicitis quanto pulcherrimus vbere lucus
Per multas famuletur opes? hæc cuncta dabuntur
Ad vestras sine fine cibos, hinc esca petatur:
Sumite concessas fruges, & carpite poma.

Hic

Hîc operis dulci ſtudio ſecura quieſcat
Delitiiſque fruens longæuo in tempore vitæ.
Eſt tamen in medio nemoris quam cernitis arbor,
Notitiam recti prauíque in germine portans:
Huius ab acceſſu vetitum reſtringite tactum.
Nec vos fortè premat temeraria diſcere cura
Quod doctor prohibet: melius neſcire beatis
Quod quæſiſſe nocet. teſtor quem fecimus orbem,
Quòd ſi quis vetitum præſumpſerit arbore pomũ,
Audax commiſſum mortis diſcrimine pendet.
Non immenſa loquor, facilis cuſtodia recti eſt,
Seruator vitam, finem temerator habebit.
Accipiunt iuuenes dictum, lætíque ſequuntur,
Spondentes cuncto ſeruandam tempore legem,
Sic ignara mali nouitas, nec conſcia fraudis,
Incautas nulla tetigit formidine mentes.
At pater inſtructos ſacrata in ſede relinquens,
Lætus in aſtrigeram cæli ſe ſuſtulit aulam.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIBER II.

De originali peccato.

VTITVR *interea, venturi neſcia caſus,*
Libertas ſecura bonis, fruitúrque beata
Vbertate loci. Largos hinc porrigit illis
Tellus prompta cibos: fruticis quin alter opimi
Sumitur aſſiduus tenui de ceſpite fructus.

At si curuati fœcundo pondere rami
Mitia submittunt sublimi ex arbore poma,
Protinus in florem vacuus turgescere palmes
Incipit, inque nouis fœtum promittere gemmis.
Iam si prædulces delectat carpere somnos,
Mollibus in pratis, pictáque recumbitur herba.
Cúmque voluntati sacrum nemus offerat omnes
Delicias, opibúsque nouis se præbeat amplum:
Sic epulas tamen hi capiunt, escámque requirunt,
Compellit quòd nulla fames, nec lassa fouendo
Indigus hortatur compleri viscera venter.
Et nisi concessum libuisset noscere pastum,
Esuries ignota cibos non posceret vllos,
Nulláque constantem fulcirent pabula vitam.
Corpora nuda vident, & mutua cernere membra
Non pudet, atque rudis fœdum nil sentit honestas.
Non natura hominis, vitium sed causa pudori est.
Nam quæcumque bonus formauit membra creator,
Vt pudibunda forent, carnis pòst compulit vsus.
Tunc mens intactos seruabat candida visus,
Angelicæ qualis narratur gloria vitæ
Sidereas habitare domos: qualémque redemptis
Spondet reddendam mortis post tempora Christus,
Queis neque coniugium curæ, nec fœdere turpi
Miscebit calidos carnalis copula sexus.
Cessabit gemitus, luxus, metus, ira, voluptas,
Fraus, dolor, atque dolus, mæror, discordia, liuor.
Nullus egens, nullus cupiens, sed pace sub vna
Sufficiet cunctis sanctorum gloria Christus.
His protoplastorum sensum primordia sacra
Continuere bonis, donec certamine primo
Vinceret oppressos fallacem culpa per hostem.
Angelus hic dudum fuerat, sed crimine postquã

Succensus proprio, tumidos exarsit in ausus,
Se semet fecisse putans, suus ipse creator
Quòd fuerit, rabido concepit corde furorem,
Auctorémque negans, diuinum consequar, inquit,
Nomen, & æternam ponam super æthera sedem,
Excelso similis, summis nec viribus impar.
Talia iactantem præcelsa potentia cælo
Iecit, & eiectum prisco spoliauit honore.
Quique creaturæ præfulsit in ordine primus,
Primas venturo pendet sub iudice pœnas.
Quandoquidem grauior talem sententia punit,
Quem mirum cecidisse putes. nam crimen acerbat
Auctor, in ignaro minor est peccante reatus,
Durius atque malum quod maior fecit habetur.
Sed quòd viuaces pertendit in abdita sensus,
Quódque futura videt, rerũque arcana resignat,
Angelici feruens superest natura vigoris.
Horrendum dictu, signisque notabile monstrum.
Nam quicquid toto dirum committitur orbe
Iste docet, scelerúmque manus ac tela gubernat;
Pugnat & occultus per publica crimina latro.
Et nunc sæpè hominum, nunc ille in sæua ferarum
Vertitur ora, nouos varians fallentia vultus.
Alitis interdum subitò mentita volantis
Fit species, habitúsque iterum confingit honestos.
Apparens nec non pulchro ceu corpore virgo,
Pertrahit ardentes obscena in gaudia visus.
Sæpe etiam cupidis argentum immane coruscat,
Accenditque animos auri fallentis amore,
Delusos fugiens vano phantasmate tactus.
Nulli certa fides constat vel gratia formæ:
Sed quo quemque modò capiat, teneátque nocendo,
Opportuna dolis, clausæque accommoda fraudi,

Sumitur exterior simulata fronte figura.
Maior adhuc etiam sæuo permissa potestas,
Vt sanctum vincat: dudum collata creato
Sic natura valet, rectam quam condidit auctor;
Sed pòst ad prauos subuersor transtulit vsus.
Vidit vt iste nouos homines in sede quieta
Ducere felicem nullo discrimine vitam,
Lege sub accepta domino famularier orbis,
Subiectísque frui placida inter gaudia rebus:
Commonit subitum zeli scintilla vaporem,
Excreuítque calens in sæua incendia liuor.
Vicinus tunc fortè fuit, quo concidit alto,
Lapsus, & innexam traxit per prona cateruam.
Hoc recolens, casúmque premens in corde recentẽ,
Plùs doluit periisse sibi quod possidet alter.
Tunc mixtus cum felle pudor sic pectore questus
Explicat, & tali suspiria voce relaxat.
Prò dolor, hoc nobis subitũ consurgere plasma,
Inuisúmque genus nostra creuisse ruina!
Me celsum virtus habuit, nunc ecce reiectus
Pellor, & angelico limus succedit honori.
Cælum terra tenet, vili compage leuata
Regnat humus, nobísque perit translata potestas.
Non tamen in totum periit: pars magna retentat
Vim propriam, summáque cluit virtute nocendi.
Nec differre iuuat. iam nunc certamine blando
Congrediar, dum prima salus, experta nec vllos
Simplicitas ignara dolos, ad tela patebit.
Et meliùs soli capientur fraude, priusquam
Fœcundam mittant æterna in sæcula prolem.
Immortale nihil terra prodire sinendum est,
Fons generis pereat, capitis deiectio victi
Semen mortis erit. pariat discrimina leti

Vitæ principium. cuncti feriantur in uno:
Non faciet viuum radix occisa cacumen.
Hæc mihi deiecto tandem solatia restant.
Si nequeo clausos iterum conscendere cælos,
His quoque claudētur. leuiùs cecidisse putandū est,
Si noua perdatur simili substantia casu,
Si comes excidij subeat consortia pœnæ,
Et quos præuideo nobiscum diuidat ignes.
Sed ne difficilis fallendi causa putetur,
Hæc monstranda via est, dudū quam spōte cucurri
In pronum lapsus: quæ me iactantia regno
Depulit, hæc hominem paradisi limine pellet.
Sic ait, & gemitus vocem clausere dolentis.
Fortè fuit cunctis animantibus altior astu,
Æmulus arguto callet qui pectore serpens:
Huius transgressor de cunctis sumere formam
Eligit, aërium circumdans tegmine corpus,
Inque repentinum mutatus tenditur anguem:
Fit longa ceruice draco, splendentia colla
Depingit maculis, teretísque volumina dorsi
Asperat, & squamis per terga rigentibus armat.
Qualis vere nouo, primis cùm mensibus æstas
Præmittit latos post frigora pigra tepores,
Euadens veterem reparatis motibus annum,
Et siccum nitido discingens corpore tegmen,
Procedit coluber, terrarúmque abdita linquens,
Præfert terribilis metuendum forma decorem.
Dira micant oculi: tum lumine visus acuto
Lætior optatum discit consuescere solem.
Nunc simulat blandum, crebro ceu carmine fauces
Ludunt, & trifidam dispergunt guttura linguam.
Ergo vt vipeream malesuada fraude figuram
Induit, & totum fallax processit in anguem,

Peruolat ad lucum. nam fortè rubentia lati
Carpebant iuuenes viridi de palmite mala.
Tum veritus serpens, firma ne mente virili
Non queat iniecto subuertere corda veneno,
Arboris erecta spiris reptantibus alto
Porrigitur, tractúmque suum sublimibus æquans,
Auditum facilem leni sic voce momordit.
O felix, mundíque decus pulcherrima virgo,
Ornat quam roseo præfulgens forma pudore,
Tu generi ventura parens, te maximus orbis
Expectat matrem: tu prima & certa voluptas
Solaménque viri, sine qua non viueret ipse,
Vt maior, sic iure tuo subiectus amori
Prædulcis coniunx, reddes cui fœdere prolem.
Vobis digna datur paradisi in vertice sedes,
Vos subiecta tremit famulans substantia mundi:
Quod cælū, quod terra creat, quod gurgite magno
Producit pelagus, vestros confertur in vsus.
Nil natura negat, datur ecce in cuncta potestas.
Non equidem inuideo, miror magis. vt tamen vna
Contineat liber dulci super arbore tactus,
Scire velim quis dira iubet, quis talia dona
Inuidet, & rebus ieiunia miscet opimis.
Hæc malè blanditam finxerunt sibila vocem.
Quis stupor, ô mulier, mentem caligine clausit
Cum serpente loqui? verbum committere bruto
Non pudet, vt vestram præsumat bellua linguam,
Et monstrū pateris, responsúmque insuper addis?
Ergo vbi mortiferum seductilis Eua venenum
Auribus accipiens cladi consensit iniquæ,
Tunc ad serpentem vano sic ore locuta est.
Suauibus ô pollens coluber dulcissime dictis,
Non, vt rere, Deus nobis ieiunia suasit,

Nec prohibet largo curari corpora pastu.
Ecce vides epulas totus quas porrigit orbis:
Omnibus his licitò genitor promptissimus uti
Præstitit, & totas vitæ laxauit habenas.
Hæc sola est nemoris medij quam perspicis arbor
Interdicta cibis, hæc tantùm tangere poma
Non licitum, diues præsumit cetera victus.
Nam si libertas temerarit noxia legem,
Iurans terribili prædixit voce creator,
Quadam nos statim luituros morte reatum.
Quid vocitet mortem tu nunc, doctissime serpens,
Pande libens, quoniam rudibus non cognita res est.
Callidus inde draco, & leti tum sponte magister,
Interitum docet, & captas sic fatur ad aures.
Terroris vacuum formidas femina nomen.
Non veniet vobis rapidæ sententia mortis:
Sed pater inuisus sortem non contulit æquam,
Nec vos scire dedit, sibimet quæ summa reseruat.
Quid iuuat ornatū comprēdi aut cernere mundū,
Et cæcas misero concludi carcere mentes?
Corporeos pariter sensus, oculósque patentes
Sic brutis natura creat, sol omnibus vnus
Seruit, & humano non distat bellua visu.
Consilium mage sume meum, mentémque supernis
Insere, & erectos in cælum porrige sensus.
Námque hoc quod vetitū formidas tangere pomū,
Scire dabit quæcumque pater secreta reponit.
Tu modò suspensos tantùm ne contine tactus,
Ne captiua diu frænetur lege voluptas.
Námque vbi diuinum libaueris ore saporem,
Mox purgata suo facient te lumina visu
Æquiparare Deos, sic sancta ut noxia nosse,
Iniustum recto, falsum discernere vero.

Talia fallaci spondentem dona susurro
Credula submisso miratur femina vultu.
Et iam iámque magis cunctari ac flectere sensum
Incipit, & dubiam leto plus addere mentem.
Ille vt vicino victam discrimine sensit,
Atque iterum nomen memorãs arcémque Deorũ,
Vnum de cunctis letali ex arbore malum
Detrahit, & suaui pulchrum perfundit odore,
Conciliat speciem, nutantíque insuper offert.
Nec spernit miserũ mulier malè credula munus.
Sed capiens manibus pomum letale retractat.
Naribus interdum labiísque patentibus vltro
Iungit, & ignorans ludit de morte futura.
O quoties ori admotum compuncta retraxit,
Audacísque mali titubans sub pondere dextra
Cessit, & effectum sceleris tremefacta refugit!
Diis tamen esse cupit similis, serpítque venenum
Ambitione nocens. rapiunt contraria mentem,
Hinc amor, inde metus: pulsat iactantia legem,
Interdúmque etiam lex subuenit. aestuat anceps
Diuidui cordis dura inter praelia fluctus.
Nec tamen incentor desistit fallere serpens:
Ostentátque cibum dubiae, queritúrque morari,
Et iuuat in lapsum pendentis prona ruinae.
Vt tandem victa grauior sententia sedit,
Æternam tentare famem per criminis escam,
Serpentem satiare cibo quem sumeret ipsa,
Annuit insidiis, pomúmque vorata momordit.
Dulce subit virus, capitur mors horrida pastu.
Continet hic primùm sua gaudia callidus anguis,
Dissimulátque ferum victoria saeua triumphum:
Ignarus facti diuersa parte reuertens
Adam, diffusi latus per gramina campi

Coniugis amplexus atque oscula casta petebat.
Occurrit mulier, cui tunc audacia primùm
Flabat femineos animosa in corda furores.
Et sic orsa loqui, semesum namque gerebat
Asseruans misero pomum exitiale marito.
Sume cibum dulcis vitali ex germine coniunx,
Quod similem summo faciet te fortè tonanti,
Numinibúsque parem. non hoc tibi nescia donum
Sed iam docta fero. primus mea viscera gustus
Attigit, audaci dissoluens pacta periclo.
Crede libens, mentem scelus est dubitasse virilem
Quod mulier potui. præcedere fortè timebas,
Saltem consequere, atque animos attolle iacentes.
Lumina cur flectis? cur prospera vota moraris?
Venturóque diu tempus furaris honori?
Hæc effata dabat victuræ fercula mortis,
Intereunte anima letum dum crimina pascunt.
Accipit infelix malesuadi verba susurri,
Inflexósque retro deiecit ad vltima sensus.
Non illum trepidi concussit cura pauoris,
Nec quantum gustu cunctata est femina primo:
Sed sequitur velox, miseræque ex coniugis ore
Constanter rapit inconstans dotale venenum,
Faucibus & patulis inimicas porrigit escas.
Vix vno pomum libarat succida morsu
Ingluuies, summúmque dabat vix esca saporem:
Ecce repentinus fulgor circumstitit ora,
Lugendóque nouos respersit lumine visus.
Non cæcos natura dedit, nec luminis vsu
Priuatam faciem peperit perfectio formæ.
Nunc mage cæcus eris, cui iam non sufficit illud
Noscere, quod tantus voluit te nosse creator.
Ad vitam vobis cernendi facta facultas:

Vos etiam letum vestra sed sponte videtis.
Tum patuisse gemunt oculos. nam culpa rebellis
Fulsit, & obscenos senserunt corpora motus.
Tunc primùm nudos (dubium quid dicere possim)
Extinctus natúsne pudor circumspicit artus.
Erubuit propria iam mens sibi conscia culpæ,
Regnauítque suis carnis lex indita membris.
Námque hinc posteritas vitiato germine duxit
Artibus illicitis cognoscere velle futura,
Arcanísque sacris tardos immittere sensus,
Edita vel cælo, vel tetro mersa profundo
Rimari, & cautas naturæ irrumpere leges.
Quærere nunc astris quo quisquam sidere natus,
Prospera quàm ducat restantis tempora vitæ,
Dissimilem paribus prouentum discere signis.
Nec non & geminos vno sub tempore fusos,
Quos indiscretus luci produxerit ortus,
Motibus aduersis varia sub sorte notare.
Indigetes quosdam stellis adscribere diuos,
Iunior antiquis ætas quos prætulit astris:
Atque infernali iam dudum nocte sepultis
Vana per immensum disponere nomina cælum.
Iam magicam dignè valeat quis dicere fraudē,
Occultas tacito tentantem pectore vires,
Diuinis iungi virtutibus & cupientem?
Legifer vt quondam vates, sub rege superbo,
Dum noua monstraret iussi miracula signi,
Commouit liuore magos vt talia tentent,
Accumuléntque suas zelo feruente ruinas.
Illis suppeteret recta si fortè potestas,
Demere, non etiam festinent addere monstra.
Æmula sed signis tantùm, non viribus æqua,
Quod remouere nequit, duplicauit iustius ira.

Hinc est laudato quod possunt carmine Marsi,
Cùm tacita sæuos producunt arte dracones
Absentes, & sæpe iubent confligere secum.
Tunc vt quisque grauem bello præsenserit hydrũ,
Aspidis aut duræ clausas cognouerit aures,
Concutit interiùs secreti carminis arma:
Protinus & lassis verbo luctante venenis,
Mox impunè manu coluber tractatur inermis,
Et morsus tantùm non virus in angue timetur.
Interdum perit incantans, si callida surdus
Adiuratoris contempsit murmura serpens.
Hoc quoniam de matre trahũt, & origine prima,
Anguineæ fraudis quòd sic linguæque periti,
Mutua per speciem reddunt commercia fandi.
Nec minus his pulsat contraria cura salutis,
Angit præscitus ducti quos terminus æui:
Cùm tamen eductas infernis sedibus vmbras
Colloquium miscere putent, & nota referre.
Spiritus erroris sed qui bacchatur in illis,
Ad consulta parat vanis responsa figuris.
Et ne porrecto dicantur singula verbo,
Præsenti illusus, damnabitur ille perenni
Iudicio, quisquis vetitum cognoscere tentat.
Nec iam sola fuit scrutatrix Eua malorum:
Dicam nunc aliam, tali quæ peste laborans,
Et coniuncta viro, proprium non vicerit Adam.
Peccandi quasdam feruor succenderat vrbes,
Ciuica permittens laxatis crimina frænis.
Incestus pro lege fuit, totúmque libido
Ius habuit, regni sedem metata voluptas
Indigenas populos domina sub carne tenebat:
Et scelerum studio, fida quod plebe localis
Dudum parendi promptis respublica iussit,

Abstinuisse nefas, & non peccasse pudendum
Credebant omnes, facinus quos iunxerat vnum.
Talibus offensus iudex atque arbiter orbis
Cùm fureret, flammásque loco finémque pararet,
Quendam dissimilem cunctis, tectóque latentem,
Qui tunc fortè fuit propria peregrinus in vrbe,
Atque inter multos solum sic alloquitur Loth.
Oppida lasciuo iamdudum plena furore
Respergunt cælum maculis, nostrásque fatigant
Quamuis obstructas scelerum clamoribus aures.
Imminet exitium, tellus succensa reatu
Ignibus ardebit, restinguet fulminis imber
Quæ non extinxit feruentia crimina fletus.
Ipsa in perpetuas soluetur terra fauillas,
Quæ viuos cineres & post incendia seruans,
Sicque solum fingens, leniter si calce teretur,
Ad minimum fugiens discedet pallida tactum.
Tu nunc linque domum, perituras desere terras,
Et rea cum dignis subsidant arua colonis.
Nec te te impendens letum coniunxerit illis,
Non iunxit quos vita. Tibi solatia coniunx
Præbeat, hac tantùm socia contentus abito.
Accelerate fugam, tendatur tramite recto,
Neu subuertendas quisquam respexerit vrbes,
Vos nescite malum. pœnas quicumque subibit
Aspiciat, mortísque suæ spectacula secum
Qui meruere ferant, saluandis terror abesto.
Hæc pater. ast illi properant abscedere terra,
Inciduntque moras, crudeliáque arua relinquunt.
Cœperat obduci victum caligine densa,
Atque ignota priùs demittere murmura cælum.
Nec sic vt tonitru crebro cùm percitus æther
Ostentat pauidis innoxia fulmina terris.

Sed prorsus finale malum stridore minaci
Tetra per aërios mittebant signa tumultus.
Tendebant moniti simul, & mandata tenentes
Concessam rectis ad sedem vultibus ibant.
Callidus alta petens sed qui subuerterat Euam
Serpens, femineam consuetus tangere mentem,
Hîc quoque formidans animum tentare virilem,
Coniugis inspirat votis, vt nosse ruinas
Vellet, & euasas visu deprendere clades.
O demens animi, cui iam non sufficit vnam
Succubuisse dolo: caruit iam parte bonorum
Quæ mala cognouit. si non exempla priorum
Terrent, exemplum fies. nostróque timori
Vel post te pereat secreti dira cupido.
Illicitum quod scire fuit, vetitúmque tueri,
Respicies tantùm, nec narratura videbis.
Ergo vbi maiorem vicina ex vrbe tumultum
Accepit mulier, vultum deflexa retortum,
Vix primo in visu restrictis motibus hæsit,
Cernere desistens cùm cœperat. inde gelato
Sanguine marmoreus perfudit viscera torpor,
Diriguere genæ, pallor nouus inficit ora.
Lumina non clausit, non saltem concidit illo
Pondere, quo pulsant demissa cadauera terram.
Sed stetit horrendo perlucens massa nitore,
Seruauítque suam species decepta figuram.
Nec facilè vt nosses, vitrum, lapis, ánne metallum
Succedens homini, si non sal fauce notetur.
Ex tunc insipido mulier prauenta reatu
Plus salsum sine mente sapit, quæ pungere sensus,
Exemplíque potest salibus condire videntes.
Hoc tamen hîc magnum, quòd non inflectitur iste,
Nec sequitur sociam, fortis nec vincitur Adam.

Credo equidem melius, quòd non occurrerit uxor
Enarrare viro. nam si comperta referret,
Forsan & hunc visu suasisset temnere iussa,
Ceu proprium gustu fecit primaeua virago:
Quæ postquam sese pariter comitémque fefellit,
Et nondum natam percussit vulnere prolem.
Tum victor serpens certamine lætus ab ipso,
Puniceam crispans squamoso in vertice cristam,
Iam non dissimulãs quem presserat antè triumphũ,
Acrior insultat victis, & talibus infit.
En diuina manet promissæ gloria laudis.
Quicquid scire meũ potuit, iam credite vestrũ est,
Omnia monstraui, sensúmque per abdita duxi;
Et quodcumque malum solers natura negabat,
Institui, dextrisque dedi coniungere lauam.
Isthinc perpetua vosmet mihi sorte dicaui.
Nec Deus in vobis, quanquam formauerit antè,
Iam plus iuris habet: teneat quod condidit ipse,
Quod docui mecum est, maior mihi portio restat.
Multa creatori debetis, plura magistro.
Dixit, & in media trepidos caligine linquens,
Confictum periit linquens per nubila corpus.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIB. III.

De sententia Dei.

TEMPVS *erat, quo sol medium transcenderat axem,*
Pronus & excelsi linquens fastigia centri,

Vicina iam nocte leues præmiſerat auras.
Illis ſed maior curarum voluitur æſtus,
Ferventéſque tenent malè conſcia corda dolores.
Vtque pudor capto detorſit lumina ſenſu,
Reppulit & miſeros alterno à corpore viſus,
Nec iam ſecura præſtatur luce tueri
Signatam fixo peccati ſtigmate carnem,
Indumenta petunt, foliis vt mollibus ambo
Membra tegant, nudúmq; malũ de veſte pateſcat.
Vmbroſis propter ſtabat ficulnea ramis,
Frondentes diffuſa comas, quas protinus Adam,
Humentem capiens raſo de cortice librum,
Aſſuit, & viridi ſolatur veſte ruborem.
Induitur ſimili mulier lacrymabilis arte, &
Quos pauit miſero fallax inſania pomo,
Veſtiuit folio: ſæua quos arbore nudos
Reddidit, hos grauiùs tenui ſuper arbore texit.
Et tamen adueniet tempus, cùm crimina ligni
Per lignum ſanet purgétque nouiſſimus Adam;
Materiámque ipſam faciat medicamina vitæ,
Quà mors inualuit, leto delebere letum.
Æreus excelſo pendebit ſtipite ſerpens,
Cúmque venenatum ſimulauerit, omne venenum
Purget, & antiquum perimat ſua forma dracone.
Interea genitor viridis per mollia luci
Rorantes ſudo capiebat ab aëre ventos.
Protinus attonitis ſenſerunt auribus ambo
Præſentem dominum. triſti tum luce peroſam
Expauere diem detecto in crimine teſtem.
Illos nam vaſtis ſpecubus ſi fortè baratrum
Panderet, aut ſubitum tellus monſtraret hiatum,
Non pigeat prono trepidos deſcendere ſaltu.
Et ſi ſuppeteret iam tum ſententia leti,

Hanc etiam raperet solandi cura pudoris.
Seu flammis lymphísve darent, vel pectora ferro
Appeteret vindex crudeli vulnere dextra.
Sic miseri mortem, nondum discrimine notam,
Cùm primùm meruere volunt. exordia finem
Signant, & similes prædicunt affore luctus,
Vltima cùm mundi senium consumpserit ætas,
Cúmque repentinus percusserit omnia fulgor
Cælorum, clangente tuba, qua nuncius antè
Iudicis aduentu concussum terreat orbem.
Tunc cùm sinceros pastor discreuerit agnos,
Hœdis disparibus diuersa in parte locatis,
Per mediū dirimente chao, quod fluctibus implet
Sulphureis voluens vndosa incendia gurges,
Flammarum stagnante lacu, quo feruida quondam
Dicitur attracto nubes Sodomitica nimbo
Guttatim sparsum fudisse in crimina fulmen,
Cùm plueret nox tètra focos, cælóque caducæ
Aëra per calidum stillarent vndique mortes.
Taliter ignifero missi de fonte gehennæ
Fluxerunt tristes aliena in sæcula riui.
At quos terribili iudex decreuerit hora
Viuere post mortem, pœnáque ardore perenni,
Subtrahet optato grauior sententia leto:
Cúmque foret melius, dispersis corpora membris
Carpere perpetuum dura sub morte soporem,
Inuitos tamen vrna vomet, queis sola voluntas
Rursus posse mori, sensúque carere dolendi.
Sed sic accipiet feruentis flamma camini,
Ambustura suas vt nunquam finiat escas.
At primi interea iuuenes conamine casso
Per deserta ruunt, tutóque abscondita furto
Facta putant, cæcis optant latuisse tenebris.

Quid iuuat infelix oculos à iudice flecti?
Te iudex cernit, nolis cur ipse videre,
Cum videare palàm? Solem non fuscat amœnum,
Si depressa grauem formidant lumina lucem;
Debilis & clarum visus non sustinet orbem.
Tum sic terribili primùm Deus increpat ore,
Atque vbi sit miserum noscens interrogat Adam.
Qui trepidam pauido producens pectore vocem,
Vix hæc pauca refert. Tuus ô celsissime terror
Mentibus insidens latebram tentare coëgit.
Nam quia nuda forent inopertis corpora membris,
Erubui fateor, cælúmque per abdita fugi.
Et quis, ait, subitum concussit corde pudorem?
Visus & vnde nouus? Nam te nec vellera dudum,
Nec contexta priùs velauit tegmine vestis.
Forma rudis, proprio meliùs contenta decore,
Iudice se placuit. sed postquam fœdere rupto
Interdicta tuus perstrinxit germina gustus,
Naturale tibi tegmen non sufficit vnum,
Hactenus & nudis nunc denudata patescunt;
Arguit obscenus quia turpia corpora motus.
Ille vbi conuictum claro se lumine vidit,
Prodidit & totum discussio iusta reatum;
Non prece summissa veniam pro crimine poscit,
Non votis lacrymísve rogat, nec vindice fletu
Præcurrit meritam supplex confessio pœnam.
Iámque miser factus, nondum miserabilis ille est.
Erigitur sensu, tumidísque accensa querelis
Fertur in insanas laxata superbia voces.
Heu malè perdendo mulier coniuncta marito!
Quam sociam misero prima sub lege dedisti,
Hac me consiliis vicit deuicta sinistris,
Et sibi iam notum persuasit sumere pomum.

Ista mali caput est, crimen surrexit ab ista.
Credulus ipse fui, sed credere tu docuisti,
Connubium donans, & dulcia vincula nectens.
Atque vtinam felix, quæ quondam sola vigebat,
Cælebs vita foret, talis nec coniugis vnquam
Fœdera sensisset, comiti non subdita praua.
Hæc igitur rigidi commotus mente creator,
Mœrentem celsis compellat vocibus Euam.
Cur miserum labens traxisti in prona maritum?
Nec contenta tuo deceptrix femina casu,
Sublimi sensum iecisti ex arce virilem?
Illa pudens, tristíque genas suffusa rubore,
Auctorem sceleris clamat decepta draconem;
Qui pomum vetito persuasit tangere morsu.
Post hæc finalem promit sententia legem,
Serpentémque reum prima sic voce notauit.
Tu coluber, cuius peccauit femina fraude,
Errorísque virum consortem reddidit ipsa,
Propter vtrumque reus pendes quod fecit vterque:
Nec tibi sublimi constabit pectore vertex,
Callida sed pronus per terram pectora volues:
Vtque fuga trepido sinuosa volumina currant,
Non gressus sed lapsus erit, téque ipse sequeris
Flexibus, & spiras viuentia vincula nectent.
Tum propter suasam miserorum cordibus escam,
Tellurem captans pastu vesceris inani:
Mensibus & certis supero depulsus ab orbe,
Inclusus terris communi sole carebis.
Inter cuncta replent quæ nunc animantia mũdum
Auctor mortis eris, fies grauis omnibus horror.
Præcipuè infelix mulier, cum prole futura,
Sic inimicitias odio currente reponat,
Semina seminibus mandent vt vota nocendi.

Insistens semper pauida sectabere calcem.
Conterat illa caput, victorémque vltima vincat.
Post hæc attonitam iudex commotus in Euam,
At tu, quæ primam violasti femina legem,
Accipe succiduum vitæ quod restat in æuum.
Imperium patiere tori, dominúmque timebis,
Quem socium dederam: parebis subdita iussis,
Et curuata caput libitus assuesce viriles.
Móxque vbi concipiens fœtum præsenserit aluus,
Ventris onus gemitu testaberis, ac tibi clausum
Anxia crescentem portabunt viscera fascem:
Donec transacto fastidia tempore complens,
Naturale malum partu sub vindice pendat
Producens vitam proles sic pœna parentis.
Quid diuersa loquar post iam discrimina matris?
Nam cùm præduro mulier confecta labore
Optatam sobolem tali produxeris ortu,
Lugebis vacuos nonnunquam orbata dolores.
Interea trepidus iam dudum sustinet Adam,
Quid sibi terribilis tandem sententia seruet.
Cui pater, attentis, inquit, nunc auribus & tu
Accipe quid mereare, leuis quem femina vicit.
Impolluta priùs pulchro sub germine tellus,
Non iam fida satis, nec puro semine simplex,
Pristina monstrabit corruptum terga per orbem,
Exemplóque tuo semper tibi terra rebellans,
Vepribus ac tribulis armata resistere discet.
Aut si frangenti cedens succumbet aratro,
Vomeris & fixo mordaci dente subacta est,
Pinguia decipient mentito germine culta.
Nam pro triticeo lolium consurgere fructu,
Et fictas segetes, vacuásque dolebis auenas.
Sic vix extortum producent iugera panem,

Sudore assiduo nitens quem sumat egestas,
Illecebrámque cibi pœnalis vindicet esca.
Æqualem brutis facient tibi pabula vitam;
Et simul herbarum succos pastúmque requirens;
Stercore consimili depressa grauabitur aluus.
Ærumnosa diu voluetur talibus ætas,
Donec præscriptum ponant tibi secula finem,
Et compacta luto soluantur tempore membra.
Limo formatus rursus redigeris in aruum.
Antè tamen proprium nati præcurrere letum
Conspicies, pœnásque tuas in prole videbis,
Vt metuenda magis cernatur mortis imago,
Peccasse agnoscas quid sit, quid mortua fieri,
Quídue mori. ac ne quid desit tibi fortè malorum,
Quæ castigandis corruptus parturit orbis,
Acrior immensa miscebitur ira dolori.
Nam cùm prima tibi producent tempora natos;
Liuor edax arto certabit limite mundi:
Nec iam sufficiet vacuus qua tenditur orbis,
Totáque germanis stringetur terra duobus.
Alter in alterius consurget funera frater,
Tellurémque nouam cognato sanguine tinget.
Exin posteritas, varios passura labores,
Casibus in multis mortalia debita pendet,
Dum veterem ductus dissoluat terminus orbem,
Occidat omne vigens, finísque redarguat orta.
Audierat, metúmque dedit conterrita tellus.
His pater exactis hœdorum pellibus ambos
Induit, & sancta paradisi ab sede reiecit.
Tunc terris cecidere simul, mundúmque vacantē
Intrant, & celeri perlustrant omnia cursu.
Germinibus quanquam variis & gramine picta,
Et virides cāpos, fontésque & flumina mōstrans,

Illis fœda tamen species mundana putatur
Post paradise tuam, totum cernentibus horret,
Vtque hominũ mos est, plus quod cessauit amatur.
Angustatur humus, strictũque gementibus orbem
Terrarum finis non cernitur, & tamen instat.
Squalet & ipse dies, causantur sole sub ipso
Subductam lucem, cælo suspensa remoto
Astra gemunt, tactúsque priùs vix cernitur axis.
Tunc inter curas permixti felle doloris,
Affectus sensere nouos, & pectora pulsans
Nondum compertas prorumpit fletus in vndas,
Attentísque genis iniussus defluit humor.
Haud aliter viuax deceptus mole caduca
Spiritus, impleto venit cùm terminus æuo,
Post obitum peccata dolet: tum quicquid iniquum
Gesserit ad mentem reuocat, tum pœnitet omnis
Errorum lapsus, semet quos iudice damnat:
Et si præteritæ reddatur copia vitæ,
Sponte ferat quoscumque dabũt mandata labores.
Sanctus namque refert de quodam diuite Lucas,
Quem nimio luxu dissoluens vita fouebat.
Ipse cothurnatus gemmis, & fulgidus auro,
Serica bis coctis mutabat tegmina blattis:
Inde vt bacchantem suasissent tempora mensam,
Currebant epulæ, totus quas porrigit orbis.
Cúmque peregrinus frugem misisset aceruus,
Feruebat priscum crystallo algente Falernum.
Vuida quin etiam miscebant cinnama thuri,
Et suffita domus pingui fragrabat amomo. [gnunt,
Quod pelagus, quod terra creat, quod flumina gi-
Certatim mensis cedentibus vndique lassus
Portabat pallens auri cum fasce minister.
Languidus ante fores pauper tunc fortè iacebat

Diuitis, obstrictis resoluto corpore membris;
Et supplex poscebat opem, non munera captans.
Relliquias tantùm sed si quas copia iecit,
Has tunc opperiens aluus ieiuna rogabat.
Sed proclamanti diues non addidit aurem,
Nullâque languentem pietas respexit egenum.
Nec quæ completis cecidere superflua mensis,
Pauperis ad victum quisquam dedit. insuper ægri
Despicitur facies, & putria vulneris horrent.
Cúmque canes miti perlambant vlcera lingua,
Blandior & fesso feritas medicabilis adsit,
Sola hominum nescit mens semper dura moueri.
Hæc sed diuersa penitus dum sorte geruntur,
Impendens obitus pariter pulsauit vtrumque,
Diuite præuento, nunquam qui credidit istud.
Pauper ad optatam longo vix tempore mortem
Pòst venit, & victor morbos artúsque relinquit.
Ille quidem, celsa qui dudum floruit arce,
Fletibus ad tumulum stipato funere fertur,
Auratóque datur condîtus membra sepulcro,
Et pretiosa tegunt elatum lintea marmor.
Spiritus abstruso sed mox demissus auerno
Incidit æternas per sæua incendia pœnas.
E quarum medio sublimi in sede locatum
Haud procul, (hoc certè censetur, nam procul inde,
Vt docet euentus,) finibus conspexit ouantem
Abrahæ iusti mutatum in paupere vultum,
Nec eius similem, quem dudum luce receptum,
Quarto fortè die vix quisquam largus humandi,
Ne citò dispersum naturæ lege cadauer
Dira frequentata contagia mitteret vrbi,
Obtectum laceris tenui velamine pannis,
Naribus adstrictis nuda tellure locauit.

Angelicis manibus tunc in sublime leuatus,
Iam diues iam sanus erat: contráque superbi,
Qui congesta tenens opibus diffluxerat amplis,
Arida sic flammis mendicant guttura guttas.
O pater, electas animas qui sede beata
Colligis, & meritis dispensas præmia iustis,
Hæc ego non mereor: sed saltem deprecor vnum,
Lazarus vt missus veniat, digitóque leuatum
Adferat huc labris ardentibus inde liquorem,
Quique refrigerio, si non extinxerit omnes,
Ad tempus saltem tantos vel mitiget æstus,
Donec fessa breui respirent membra quiete.
Taliter immixto lacrymis stridore rogantem
Magnanimus tandem compellat sic Patriarcha.
Desine iam seras in cassum fundere voces,
Et vacuas miscere preces. haud talia dudum
Dicta dabas, foribus cùm te prandente iaceret
Ipse ignotus, egens, æger, ieiunus, inanis;
Cùm tua non caperet congestos mensa paratus,
Pauperis atque tuas non iret clamor ad aures.
Quapropter tandem, librato examine veri,
Præteritæ vitæ sortem dependit vterque,
Permutátque vices. & te iam sufficit amplis
Exundasse bonis: lætetur fine malorum
Qui doluit cœptis. Non est iam terminus vltra.
Insuper horrendo cingit qui tramite limes,
Et chaos obiectum lato distinguit hiatu,
Non sinit abiunctas misceri fœdere partes,
Accessúmque negat, sic vobis semper, vt istis.
Ille gemens vanùm repetita voce precatur.
Si nil post obitum prodest commissa fateri,
Nec tua mutatur fixis sententia verbis,
Hoc concede mihi, nulla quod lege vetatur.

Fratres quinque modò discedens luce reliqui:
His peto mittatur qui viuos corrigat, antè
In tormenta cadant quàm talia carne soluti.
Nam quamuis duro persistant corde rebelles,
Si tamen obstructa quisquam de morte rediret,
Credent experto, pœnásque intrare timebunt.
Ille quidem poscens effectum non capit vllum,
Nos autem, dum vita manet, dum luce vigemus,
Olim defuncti perterret nuntius Adam.
Dum locus est flendi, dum non iniusta petuntur,
Nec obturatis pulsatur ianua ferris.
Nouimus en cuncti, quid primus planxerit ille,
Qui pulsus prisca nesciuit sede reuerti.
Namque obitum quendam casu tum pertulit ipso,
Perdita ne precibus lacrymísve reduceret vllis.
Ex tunc paulatim retro sublapsa referri
Vita prior, cœpítque malis laxata potestas.
Tum tristes morbi, & varij subiere dolores,
Et corrupta satis dira pinguedine tellus
Letali quadam suffudit germina succo.
Inde truces sæuire feræ, dudúmque timentes
Excitat ad pugnam tum primùm conscia virtus,
Reddit & armatas vnguis, dens, vngula, cornu.
Ipsa etiam leges ruperunt tunc elementa,
Et violare fidem mortalibus omnia certant.
Inflatur ventis pelagus, voluuntur & vndæ,
Excitúsque nouum turgescit pontus in æstum.
Tunc primùm tectis tetra caligine cælis,
Ingratos hominum castigatura labores,
Grandineos pauidis fuderunt nubila nimbos.
Atque polus discors inuidit germina terris.
Quin magis ipsa sibi tellus aduersa negauit,
Seminis excepti vertens mentita nitorem,

Hæc gemini primùm ſenſerũt tunc protoplaſti.
Poſteritas nam quanta ferat diſpendia rerum,
Non cui vel centum linguæ, vel ferrea vox eſt,
Enumerare queat: nec ſi quem Mantua miſit,
Mæoniúſve canant diuerſa voce poëtæ.
Quis tales referat motus? quis denique fando
Euoluat totos qui voluunt ſæcula fluctus?
Arma fremũt, crebra quatitur formidine mũdus,
Funditur irriguus ſanguis, maiórque ſititur.
Quid dicam celſas præclaris cœtibus vrbes
In deſerta dari? populos populante ruina
Diſpergi, & lacerum vacuari partibus orbem?
Seruitio ſubdi dominos, famulóſque viciſſim
Præferri dominis, & belli ſorte perire,
Sors generis claro quondam quos ſanguine miſit?
At ſi fortè breui requieſcant tempore bella,
Legibus armatas furere in certamina lites,
Ius anceps pugnare foro, quo iurgia fratrum
Non leuiùs votis feriunt, quàm prælia telis?
Sed quis vota notet, clament cùm facta nocentũ?
Quis fraudes & furta gemat gaudente rapina?
Quiſve minora fleat? ſtringi nec maxima poſſunt.
Inde minora tamen, ſi ſummis iuncta notentur:
Nam per ſe nullũ facinus ſub iudice paruum eſt.
Nec refert cunctas percurri carmine cauſas:
Hoc paruo ſermone loquar. poſt damna priorum
Nil ſupereſſe mali, quod non vel perpetret orbis,
Vel toleret, plenus ſcelerum, paritérque laborum,
In caſu diſcrimen habens, & crimen in actu.
Sed tu, Chriſte potẽs, cui ſẽper parcere promptũ eſt,
Tu figulus maſſam potis es reparare caducam.
Et confracta diu reſolutáque fingere vaſa.
Qui dudum multo latitantem puluere dra

Iuuenis accensis verbi virtute lucernis.
Linquentem caulas, turpíque errore vagantem,
Pastor ouem celeri dignatus quærere gressu,
Subuehis, vtque suo gaudens reddatur ouili,
Sarcina fit quæ cura fuit. Sic filius ille
Iunior, exhaustos postquam dispersit aceruos,
Vitáque consumpto mutata est prodiga censu,
Turpia porcorum dignè conuiuia sectans,
Optauit siliquis compleri vilibus aluum,
Donec sæua fames longo discrimine victum
Cogeret offenso tandem se reddere patri,
Confessúmque reum laxato crimine solui.
Denique prostratum mitis pater alleuat vltro,
Et trepidum blanda solatur voce pudorem.
Ornatus reduci vestis dat prima secundos,
Lætáque sollennis celebrat conuiuia cœtus,
Quòd rediuiua suis quodam de funere proles
Surgat, & orbato redeant noua lumina patri.
At tu, præpollens hominum rerúmque creator,
Quanquam cuncta velis fida constare saluti,
Nulla tamen pateris nostra dispendia mortis,
Nec quoquam pereunte tuis contingere damnum
Diuitiis poterit. nescis decrescere, nescis
Augeri, & pleno perstat tibi gloria regno.
Sed famulis tu redde tuis quod perdidit Adam,
Quódque tulit primùm vitiata stirpis origo,
Ortu restituat melior iam vita secundo.
Sorduerit nimium lacero circumdata peplo
Forma vetus, scissam ponens cum crimine vestem,
Pallia prima pater redeunti porrige proli.
Seminecem quondam miserans qui fortè repertũ
Proiectúmque via, quem sæui cæde latrones
Impositis cuncto spoliarant tegmine plagis,

Sed tu, sancte, viam sumpto dum corpore curris,
Inuenis allisum, nec præteris: insuper ægrum
Iumento carnis propria sub tecta reportas.
Nos fuimus quondam rabido data præda furori.
Sed si nunc medico percurrat vulnera fotu,
Gratia producens oleum, sapientia vinum,
Commendet stabulo Samaritidis extera cura,
Pelletur validus medicato corpore languor.
Suscipe, qui non vis moriendi crescere causas,
Quos confessa tibi gemitus pia pectora fundunt.
Vt quondam tecum, passæ sub tempore carnis,
Proximus immani dependens stipite prædo,
Quem non culpa tibi similem sed pœna tenebat:
Ille tamen nexus membris, nec corde ligato,
Et si confixas clauis extendere palmas
Non potuit, liber mentem cum voce tetendit.
Sicque reus scelerum dum digna piacula pendit,
Martyrium de morte rapit. cui fine sagaci
Maxima cura fuit tales non perdere pœnas,
Præripuit scandens aditum, cælóque leuandus
Ardua sublimi tenuit compendia saltu.
Porrige sic nobis celsam, pater inclyte, dextram.
Nos quoque perpetuæ conquirat vita saluti,
Atque profanati deceptis fraude latronis,
Ceu tibi compasso miserans succurre latroni.
Liuida quos hostis paradiso depulit ira,
Fortior antiqua reddat tua gratia sedi.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIBER IV.

De Diluuio mundi.

INFECTVM *quondam vitiis concordibus orbē,*
Legitimúmque nefas laxata morte piatum
Diluuio repetam: sed non quo fabula mendax
Victuros lapides mundum sparsisse per amplum
Deucaliona refert, durum genus vnde resumpti
Descendant homines, cunctísque laboribus apti
Saxea per duram monstrent primordia mentem.
Sed veri compos, fluctus nunc prosequar illos,
Per quos immissus rebus vix penè creatis
Lactentem velox prauenit terminus orbem.
Extulerat mortale genus crudelibus ausis
Ingentes animos: licitum quod cuique liberet
Credidit, & propria valuit pro lege voluntas.
Ius adeo nullum, sic nil distare putatum
Fásque nefásque inter, recti custodia nusquam,
Non iudex, non testis erat, non denique rector,
Arbiter aut morum, vel qui suaderet honestum,
Sed princeps sibi quisque fuit virtute nocendi,
Nec meritis sed mole potens, qui fortior esset
Hic melior sibimet, sed se censore, placebat.
Sic hominum vitam brutorum more tenebat
Motibus addicens mens inclinata ferinis.
Sanguine potus erat, cæsorum viscera passim

Indomitis laceras præbebant faucibus escas.
Insuper & quadrupes, propria qui morte necatur;
Senior aut certè quem vincens bestia cepit,
Pastus erat, quem nulla fides, lex nulla vetabat.
Vt verò pecorum ritu permissa voluptas,
Et diffusa palàm ruptis lasciuia frænis,
Luxuriaque forum, atque obsceni nundina mūdi
Ferueret, casto fas non est dicere cantu.
Talibus ac tantis hominum gens improba gestis
Siluestres animos, naturæ fœdere rupto;
Induerat, pulsaque simul ratione furebat,
Et deserta iacens domini cælestis imago
Omne decus mentis turpi deiecerat actu.
Haud secus ac pulchri cùm fertilis area campi,
Quam succisa dedit purgato robore sylua,
Dum colitur, iusto paret fœcunda labori,
Subiicitur rastris, respondet frugibus, ac se
Seruat composito ruralis gratia vultu.
Agricola oblitus si brachia fortè remisit,
Laxauitque manus, fessòque quieuit aratro,
Pigrescit primùm durato cespite tellus,
Mox rudibus ramis atque aspera palmite crebro
Disciplinatos dissuescit promere fructus,
Effundit frutices varios, siluámque minatur:
Quam si nec sera succisor falce repurget,
Non iam virgultis, sed denso stipite lucus
Texitur, & steriles diffundit in aëra frondes:
Donec conclusa ramis currentibus vmbra,
Mox opportunæ depulso sole tenebræ
Iam secura feras inuitent credere lustra.
Taliter humani generis, non ordine recto,
Perdita mandata iam post primordia legis,
In prauum labens paulatim vita tetendit.

Proficiens peiore via, constantior ipso
Iam paribus studiis nutriti criminis vsu.
Et tamen auctorem vitij, culpaque magistrum,
Doctior errorum, lapsúque peritior omni,
Succiduæ prolis crescens audacia vicit.
Vt fluuius parua primùm diffusus ab vrna,
Perspicuum leni promit cùm gurgite fontem,
Tramite quem summo facili transmittere saltu
Quisque potest, mox irriguo deductus ab ortu
Viribus augetur subitis, ripásque retrorsum
Pellens, crescentes tendit per plana liquores,
Occupat & spatium, pereuntíque imminet aruo:
Tum circumfusos vicinis vallibus amnes
Sorbet præteriens, externásque incipit vndas
Augmento finire suo, mixtásque sub vno
Nomine; contrasis diffuso gurgite terris,
Cum trabibus, stabulisq; boum, lustrísque ferarũ,
Sæuior accessu, longóque furore potitus,
Tandem desistens pelagi transportat in vndas.
Hos inter motus, similísque ad turbinis instar,
Humanum vitiis ibat genus: & tamen ipsa
Longior insanas mentes dissoluerat ætas.
Centenos nouies crebrò cùm duceret annos
Vita tenax, tanto suspensi tempore leti
Nullus terror erat. sors si quem sera tulisset,
Ceu qui nec natus fuerit, nunquámque leuandus
Morte putabatur. sic cunctis nulla futuri
Spes inerat, solúsque sibi fundauerat omnem
Sensibus in cæcis periturus mundus amorem.
Tempore quin etiam peccatrix terra sub ipso
Nutribat sæuos immania monstra gigantes.
Nec tamen effari licitum quo semine cretos.
Communem cunctis ortum de matre ferebant,

Qui genus, unde patres, prohibent arcana fateri.
Si speciem quæras, humani corporis illis
Plùs vultus, quàm forma fuit: sic linea membris
Conueniens hominem monstrabat, dissona molem.
Quam propter deinceps commentis Græcia fictis
Dedecus infandum massis informibus auxit,
Et portentosis descripsit corpora membris:
Pube tenus quòd forma viris, cùm corporis ima
Supplerent vasti mixto pro crure dracones.
Artus semihominum patulis qui faucibus atri
Ferrent, & verso præberent vertice gressus.
Tunc etiam solitos, iusso terrore tonanti,
Blasphemis cælo conuitia mittere plantis,
Mordacésque pedes motu fremuisse veneni.
His similes mendax Phlegræi fabula belli
Excussas finxit iecisse per aëra rupes,
Pro telis spatiosa manus quòd turbine montes
Sparserit, & missis cælum quassauerit aruis.
  Hæc sunt priscorum quæ de terrore gigantum
Carmine mentito Graij cecinere poëtæ.
Et tamen audaci voluit contendere pugna
Quisque rebellis erat. qui cùm confligere telis
Non potuit, sanis concepit prælia votis.
Montibus impositos fas non est credere montes,
Hoc tamen & deinceps illos tentasse putabo,
Qui coctos lateres, lentóque bitumine iunctos,
In sublime rati manibus sic posse superbis
Sustolli, & celsas in sidera surgere moles:
Cùm fureret mortale genus, cassóque labore
Irrita transcensis cementa inferret in altum
Nubibus, & refugum sequeretur machina cælum;
Non priùs absistens, subitas discordia linguas
Quàm daret, & varius cõfunderet omnia sermo.

Hinc sparsum fœdus, scissa sic lege loquendi
Consensum scelerum turbata superbia rupit,
Dum se quisque suis, possit qua noscere, verbis
Aggregat, atq; nouas sequitur gẽs quæq; loquelas.
Sic interruptæ perierunt culmina massæ,
Effectúque carens cessauit in æthere turris.
Hæc post diluuium. Nam quantas tempore prisco
Pressa gigantaas tellus produxerit arces,
Atque lacessitis contemptum immiserit astris,
Abstergente Deo sat nostra silentia damnant.
Cernebat patiens iam dudum insana frementes
Terrarum populos hominum rerúmque creator,
Expectans si quem vani consortia mundi
Linquentem melior moneat resipiscere cura.
Sed coniuratus postquam percurrere cœptum
Perditionis iter statuit, sensúmque per omnem
Obtinuit victor peccati insignia mundus,
Nec reuocare gradũ quisquam, greßúmq; referre
Præcipiti iam mente potest, exhorruit auctor,
Pœnituítque, videns totum quòd fecerit orbem.
Tum tales tonuisse minas commotus ab alto
Fertur, & excitas laxasse his vocibus iras.
O nullis adtracta bonis, nullísque repressa
Legibus, antiquo tantùm submissa draconi,
Effera gens hominum, ducto corruptior æuo.
Non Euam cecidisse sat est, transcenditur omni
Inuentor leti lapsu: nec sufficit illud,
Vicit inexpertum quòd serpens pristinus Adam.
Non contenta suo fœdari vita parente,
Affectat mortem propria virtute mereri.
Expectasse diu non profuit. insuper omne
Concessum veniæ rapuerunt crimina tempus.
Iam nimium longas patientia presserit iras

Vindictæ iam tempus adest. Non fulmina cælo
Flammeus ardor aget: vasto nec cedet hiatu
Quæ premitur nimio succumbens terra tumultu:
Sed sordens vitiis fluctu delebitur orbis.
Ad chaos antiquum species mundana recurrat,
Inque suas redeant undarum pondera sedes.
Arida decedat lymphis, rursúsque sepultas
Terrarum species informis contegat humor.
Hæc clades viuis, carníque hic terminus esto.
Sic pater æternus disponens funera rerum
Diluuium dextra terras vibrabat in omnes.
Interea pleno viuebat iustus in orbe
Vnus homo, & mentem solus seruabat honestam.
Nullus vota Deo donis precibúsque ferebat
Hunc præter, dignum quē summus laude creator
Nosset, & exceptum vitæ seruare pararet.
Stemmatis hic sancti: nam claro nobilis ibat
A proauo, quem prisca fides & conscia virtus
In cælum sine morte tulit, sic celsa petenti
Successit magno non impar pronepos actu.
Nec plus est illum salui cum corporis vsu
Terrenas liquisse domos, intrasse supernas.
Denique quò priscus quōdam cōscenderat Enoch,
Elias curru post tempora longa secutus,
Scribitur ignitis scandens penetrasse quadrigis,
Cùm suspensa leues transmitteret orbita ventos,
Vngula vel premeret calcatas pondere nubes,
Vallatúmque ferens sanctum non vreret ignis,
Et motus seruans nesciret flamma calorem.
Hos igitur satis est cælum potuisse mereri
Membrorum sub lege sitos: sed non tamen illud
Segniùs admirer, sancti quòd tempora Noë
Vnius ob meritum, natis nuribúsque tuendis

Orbis in exitio potuerunt ferre salutem,
Est ille in cælis, numero præstantior omni,
Angelicus sine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat celebrátque Deum, famulantia suetus
Ferre ministeria, & iussis parere supernis.
Hi nunc quod rectum mortalia corda precantur,
Concipitur dignis sacro quod pectore votis,
Quicquid larga manus collectis spargit egenis,
Excipiunt, sanctóque ferunt super astra volatu.
Quinetiam iustos, fragilis dum vita fatigat,
Tutantur, mundíque inter discrimina seruant.
Sed tamen in cunctis præcellit clarior ille,
Maxima quæque Dei quo dispensante ministro
Res geritur, summísque parat mysteria causis.
Hic dominum cæli venturum corpore sumpto
Virginis intactam iussus prædixit in aluum,
Sacráque dotali compleuit viscera verbo.
Hic & Baptistæ præcurrens nuntius ortum,
Desperata diu dum ferret germina patri,
Inter sacra virum conterruit, & dubitantes
Protinus ingrato restrinxit in ore loquelas,
Donec prædicto fœcundam redderet ortu
Prolis anum, multos sterilis quæ tenta per annos,
Fudit diffidens effœta puerpera fœtum.
Hic rerum solers summúsque Archangelus, alto
Aëra per liquidum, leuibus circundatus auris,
Vibratásque mouens ignito in corpore pennas,
Nulli conspectis ad terram motibus ibat,
Et tum fortè gemens cunctorum crimina Noë
Inflexis stratus genibus, cum supplice planctu
Mundanis veniam mundo nolente petebat:
Cùm subitò clausis foribus tunc aliger intrat
Conspicuus, claro resplendens nuncius ore.

Vix valet, & pauidi detorquet lumina vultus.
Ille salutiferis primùm mulcere timentem
Aggrediens verbis, cæli mandata ferebat:
Pax tibi, iuste virûm, pacem tibi missus ab alto
Imprecor, vt pulso capias mea dicta pauore.
Hæc mandat summus terræ pelagíque creator.
Insperata quidem cunctis sententia leti
Imminet. hanc solus sed qui transire mereris,
Et præscire potes. Nam te calcata voluptas
Iampridem rectum toto discreuit ab orbe.
Vnica sed quoniam sæuum depellere letum
Vita tibi poterit, tantos euadere casus
Qualiter incipias paucis ex ordine fabor.
Finis erit rerum, permissis vndique lymphis,
Atque relaxata vastabitur orbis abysso.
Nunc age, congestis crescat fortissima lignis
Machina, quæ surgens fluctus superenatet omnes.
Tercentum cubitos per longum ducta tenebit,
Bis quinis latè claudetur, bísque vicenis.
In triginta illi constabit culminis altum.
Per medium per ter longo cœnacula tractu.
Edita suspensis domibus tabulata leuabunt:
Vt generis proprij seruans consortia mansor
Componat parcis dispersa cubilia cellis.
Tum ne rimosi compagum fortè meatus
Accipiant inimicum imbrem, linire memento
Iuncturas laterum, pigrúmque infunde bitumen.
Taliter effectam cùm consummaueris ædem,
Protinus ingredere, ac mundum dimitte cadētem:
Exclusit quem culpa frequens, includere vita
Incipiat, circúmque fremant te sospite mortes.

Quinetiam lateris sociam succedere tecto,
Et cum coniugibus natos intrare iubeto.
Túque secundus eris deleti germinis auctor,
Vt te post primum repleatur terra parente.
Sed quia perfecto diuinis viribus orbe,
Post operis finem, post leges, póstque sacrata
Sabbata, formari quicquam non conuenit vltra:
Ne penitùs cessans intercidat omne creatum,
Spirantum è cunctis pecorũ, celerúmque volucrũ,
Siluarúmque feris, & quæ iumenta vocantur,
Vel quæ per tacitos reptant lubentia motus,
Bina cape, & tecum claustro victura recondé.
Sic tamen vt proprios teneant sua vincula sexus,
Vnde genus rursum tellus implenda resumat.
Ne timeas ne fortè feros animantia motus
Seruent, aut subitis præsumant rictibus iras.
Fœdus erit totis, quæ discordantia profert
Per varios natura modos; & pace fideli
Parebit iussis quicquid concluseris illic.
Serpentis tantùm semper figmenta caueto.
Vertice submisso blandum licet ille trisulcis
Finxerit abscondens per dulcia sibila linguis
Immortale odium, nunquam tu credulus illi,
Quem nimis expertus vitãdum præmonet Adam.
Hostis namque semel voluit quicumque nocere,
Hic semper suspectus erit, penitúsque cauendũ est,
Ne iam mentito coniungat fœdera prudens.
Tu post exemplum iussis seruire memento.
Hæc fatus, vacuum leuibus secat aëra pennis,
Mortalem fugiens aciem, cælóque relatus
Heroem trepidum mandata lege reliquit.
Ipse tamen tali manibus cum voce leuatis,
Quisquis, ait, nobis tantam spondere salutem,
Seu missus, seu sponte tua, super æthere celso

Venisti, & placidum sacrasti fœdere pactum,
Sis fautor, firméntque tuas promissa loquelas,
Auxiliúmque tuum conatibus insere nostris,
Vt tenuis tantam valeat manus edere molem.
His breuiter dictis, vita spem corde reponit.
Aggreditúrque celer sacri præcepta laboris.
Quis tantos capiat sensus? quis denique sermo
Explicet, aduectis fuerit quæ copia lignis?
Nudati colles, spoliatæ robore siluæ,
Mons vt quisque fuit, famulo placuere paratu.
Pelion immensas cùm mittat vertice quercus,
Insuper exponit multa virtute recisum
Ossa nemus, Pindóque abies subducitur alta.
Atlas ipse nouas ictu resonante secures
Sensit, & annosas dedit ad naualia pinus.
Inuictum tunc surgit opus, contexta leuatur
Porrectis trabibus præcelsi culminis ædes.
Hæc inter, discors varij sententia vulgi.
Nam multi lymphis obstacula tanta parantem
Irrisere virum, moles quòd clausa moueri
Fluminibúsque dari nequeat, quã fortè vel ampli
Euphrates Nilúsque queant vix claudere ripis.
Humani generis quid mens incredula reris
Mortalem non posse manum coniungere ponto
Ædem longinquam? pontus námque obuius vltro
Curret, & adductum tanget stans fabrica littus.
Ast alios celsam compacto robore massam,
Ignaros quanquam cladis, causæque latentis,
Mirari nouitas & formidare coëgit.
Haud aliter studium iam tunc diuiserat omnes,
Quàm nunc mundus agit. Sunt qui cõpuncta fideli
Corda dicant operi, rebúsque instare supremum
Discrimen norunt, corpus quo concidat omne.

Bacchatámque diu conſumant ſæcula carnem.
Effugiet tunc ille malum, quicumque paratus
Conſtruat vt validam præduri tegminis arcam,
Per lignum vitale crucis ſeruatus ab vndis,
Tunc cernet quanto contempſerit otia fructu.
Haud procul attentũ contẽplans hunc operantẽ
Nonne piger quiſquam lucri, tadénſque laboris,
Inſanire putet, cura quòd ſolus inani
Æſtuet, & rebus nolit pereuntibus vti?
Sic epulans parcum, ſic largum quiſquis auarus,
Sic nudum raptor, ſic caſtum ridet adulter,
Sic circumſcribens illuſo ſimplice gaudet.
Sic ſapuiſſe dolet diues, cùm congregat aurum,
Spargentem nummos, vltróque in paupere cenſu
Conſumptis opibus miſerum ratus eſſe beatum.
Inde repentinum iudex cùm cerneret orbi
Aduentare diem, finis ſic protinus inquit
Imminet, vt iuſti quondam ſub tempore Noë,
Diluuium varios mundi cùm repperit actus,
Et carnem conſumpſit aquis, opiféxque ſalutis
Euaſit parto diffuſa pericula clauſtro.
Hæc euangelicis ſunt inclamata figuris.
Prouidus interea conſummat conditor arcam.
Tunc iuſſa accurrũt volucres, tunc beſtia quæque,
Conſuetum linquens ſiluoſo tegmine luſtrum,
Depoſita feritate venit, ſeſéque tenendam
Ingerit occurrens, & libertate relicta
Includi gaudet. tantùm decreta futuri
Vis valet. occultus brutis in ſenſibus ardet
Terror, & expectans agitat formidine vitam.
Aſt homines, quos ſors certi diſcriminis vrget,
Vicina nec morte pauent. ſatis vndique conſtat
Vitali indicio præcedere ſæpe timorem.

curos lætósque reos tellure Gomorræ
m prope sub flammis sententia dicta videbat.
Niniuæ contrà populis terrore salubri
Præualuit pro pace metus. Nam venerat illuc
Iussus, multum ille & terris iactatus & alto,
Qui clamaturus tanta discrimina plebi
Diluuium timuit mundo constante propheta.
Hauserat hunc valido peruadens bellua rictu,
Immersúmque mari ventris concluserat arca.
Deglutire virum, faucésque implere capaces,
Ardenti monstro cùm sit permissa potestas,
Non licuit mordere tamen, nil dentibus actum.
Intrauit cupidum deludens præda vorantem,
Inuasúsque cibus ieiuna vixit in aluo,
Dum tres luce dies vna sub nocte propheta
Sol ageret, litúsque nouum vacuanda viderent,
Et castigatum vomerent ergastula pastum.
Vt monstro exutus vates, cælúmque recepit
Contingens terras, magnam tunc percitus vrbem
Terribili cum voce petens, quid criminis, inquit,
Ardetis flammis? restringent omnia pœnæ.
Iámque venit finis, lentum est hoc dicere, venit.
Non plùs fatus erat, totus coniurat in omne
Lamentum populus: procurrunt vndique fletus,
Pectora tunduntur, cælum suspiria pulsant.
Mollibus abiectis Cilicum dant tegmina setæ,
Inque cibos cinerẽ, lacrymásque in pocula fundũt.
Ipse etiam, dignus tali qui tempore princeps
Ante aciem flentum portet vexilla salutis,
Atque nouum dictu metuens discrimina vincat,
Proiicit hinc sceptrum, linquit sublime tribunal,
Pallia blattarum spreto diffibulat auro,
Serica despiciens, atque aspera tegmina sumens.

At pius ex alto contemplans talia rector
Exertas reuocat sedatis motibus iras,
Vibratúmque tenens restinxit missile fulmen.
Temporibus propriis iustus sic conditor arca
Securo solus timuisse pericula mundo
Gaudebit, finem cunctis, sibi ferre salutem,
Diuersam cernens meriti discrimine sortem.
Ergo vbi siluestres sexu collegit vtroque
Inclusítque feras, pecudum tunc eligit illa
Sumere, quæ licitũ est mandi, vel munda vocãtur.
Hinc tantùm septena dedit viuentia claustro,
Vt ternis paribus seruato semine saluis,
Septima quæ fuerint sacris quandoque litentur.
Et iam vitalis concluserat omnia carcer.
Tunc Iustũ, cunctósque suos, natósque, nurúsque,
Accipit expectans claustrum, vitæque reponit.
Nam seruos nondum dederat natura vocari,
Nec dominos famulis discernere nouerat ordo.
Primus enim maculam seruili nomine sensit
Huius natorum medius, qui fortè cachinno
Distectum petiit misero spectamine patrem,
Materiámque sui risit deformior ortus,
Et plùs iam turpis nudato simplice nequam.
Quod postquam sanctus potuit cognoscere Noë,
Natum germanis famulum dedit. inde repertum
Tale iugum. cuncti nam semine nascimur vno.
Seruitij certè causam fecisse reatus
Cernitur, & liber peccans fit crimine seruus:
Si rursum nexu famulus stringatur honesti,
Natales faciens sibimet, iam nobilis hic est.
Nuntius interea, dudum qui missus ab alto
Detulerat Iusto cælestis munera verbi,
Protinus vt clausum vidit, rebũsque paratis

eƐtare diem, rurſus deſcendere cælo
inans, laxos firmauit cardine poſtes,
lusítque viros, atque oſtia fortia traxit,
feſtímque leuans ſupero ſe rettulit axi.
uo ſexcentos ſenior tranſcenderat annos,
náque bis plenos addebat menſtrua curſus,
timus & decimus qui pòſt illuxerat orbi,
timus ille dies iam nunc dabit omnia leto.
Ilicet obtegitur cælum, nimiíſque tenebris
iƐta repelluntur fuſcati lumina ſolis.
ſanas hominum mentes vix tangere terror
æperat, inſuetus mox profluit æthere nimbus,
t valido primùm ſimilis demittitur imbri.
Arida terrarum pariter maduere per orbem,
Vna fuit toto facies & nubila cælo.
Ægyptus tunc ipſa nouas expauit ad vndas,
Alſit & infuſus Garamas, dudúmque calentes
Humida Maſſylas tetigerunt frigora Sirtes.
Nec longùm pluuiæ ſpecies, non denique guttæ
Stillant, ſed rupto funduntur flumina cælo.
Non aliter Tanaïs, niuibus cùm paſcitur albis,
Riphæo de monte ruens illiditur amni,
Præcipitátque ſimul longo quod tramite ducit.
Vndarum tali quatitur certamine tellus,
Fítque lacus inſtar compreſſus fluƐtibus aër.
Nec tamen hîc lymphas tantùm fudere ſuperna,
Terreſtres etiam mundus conſurgit in iras.
Rumpitur omne ſolum, crebros dant arua meatus,
Proſiliunt fontes, ignotáque flumina manant.
Vergitur in ſurſum mutato pondere nimbus,
Inde cadens cælis, hinc terris vndique ſurgens,
Occurrit mox vnda ſibi, iunƐtóque furore
Coniurant elementa neci. tranſcenditur omnis

Riparum limes fluuiis, atque obice rupta
Saeuit laxatis discurrens humor habenis.
Sed cùm diffusa spatium concludere terrae
Omnia certarent, mundúmque implere capacem,
Suspendi forsan potuit sententia leti,
Atque mora maiore trahi, quo tardiùs omnem
Concedens spatium rapiat sors vltima carnem:
Oceanus vertex rerum ni feruidus vno
Littore, quo tantùm terras atque aequora cingit,
Exiret, rumpénsque fidem perfunderet arua.
Dissipat aeternas leges, & sede relicta
Regna aliena petens naturae foedera turbat.
Vt diros primùm pelagi sensere furores
Illustres fluuij, magnos quos inclyta cursu
Fama refert, motúsque nouos stupuere parumper,
Vt credas sapuisse fugam, sic versa retrorsum
Per terras spargunt sublata volumina ponto.
Insequitur tamen Oceanus, refugísque fluentis
Imminet, & salsis impellit molibus amnes.
Tunc maior strepitu tanto mortalibus agris
Fit metus, ascendunt turres, & celsa domorum
Culmina, praesentémque iuuat vel tempore paruo
Sic differre necem. multos dum scandere tentant
Crescens vnda trahit, quosdam montana petentes
Consequitur, letóque fugam deprendit inanem.
Ast alij longo iactantes membra natatu,
Defessi exspirant animas, aut pondere nimbi
Obruta flumineas commixta per aequora lymphas
In quocumque bibunt morientia corpora monte.
Aedibus impulsis alij periere ruina,
Inque vndas venêre simul dominíque domúsque.
It fragor in caelum sonitu collectus ab omni,
Quadrupedũque greges humana in morte cadentũ

rent confusos permixta voce tumultus.
c inter miseri feruentia funera mundi,
grauis insanis pulsatur motibus arca,
ɔpagésque tremunt, stridens iunctura laborat.
n tamẽ obstructã penetrat vis improba, quanquã
rberet, & solidam fluctu feriente fatiget.
Non aliter crebras Ecclesia vera procellas
stinet, & sæuis sic nunc vexatur ab vndis.
inc gentilis agit tumidos sine more furores,
'inc Iudæa fremit, rabidóque illiditur ore,
ronocat inde furens heresum vesana charybdis:
'urgida Graiorum sapientia philosophorum,
nter se tumidos gaudet committere fluctus.
)bloquiis vanos sufflant mendacia ventos,
'ed clausam vacuo pulsant impunè latratu.
Iam medium crescens arcæ contexerat vnda,
Commouítque cauam suspendens vndique molem,
Et meliùs tutam facili portante natatu,
Quóque vocãt vnda, sequitur iã mobile pondus.
Cedamus mundo, dum ducimur: omne resistens,
Si flecti nescit, metuat vel pondere frangi.
Sed sic cedamus, fluxum ne sentiat intus,
Peccatúmve trahat mens impenetrabilis vllum.
Nauigat interea claustro commissus eunti
Fons vitæ, seruátque furens super omnia pontus
Orbis depositum, fido quod tegmine promat,
Cùm pax terrarum reddi sibi debita poscet.
Ergo ibant vndæ, tellus subducitur omnis,
Collibus impositæ vicerunt edita lymphæ.
Delituit tectus ponto tum pinifer Othris,
Parnassi vertex cautem non protulit altam,
Ipsa cupressiferi latuerunt saxa Lycæi,
Subducta rupes, æquatæ fluctibus Alpes,

Omnibus exclusis totus iam denique mundus
Axis & vnda fuit. Nam cunctis morte subactis
Regnabant pelagi siluoso in gurgite monstra.
Et iam vicinum pulsabant humida cælum,
Iámque quaterdenis manabat noctibus imber,
Compleratque necem, nec iam quod tolleret vltra
Mors habuit, preßitque natantia funera pontus.
Frænantur tandem pluuiæ, resplenduit æther,
Redditur & cælis vultus. Sol ipse reductus,
Sed non inuentis queis reddat lumina terris,
Tantùm luxit aquis. tristis videt æquora fulgor,
Quámque breues radios admotas frangit in vndas,
Tam consumendis feruens ac proximus instat.
Nec minus & patuli terræ clauduntur hiatus,
Quaque priùs vomuit letali ex ore fluenta,
Obicibus propriis constricta resorbet abyssus.
Nec tamen vt venit, breuiter sic vnda recedit:
Siccant non pauci longo sed tempore menses,
Quod pauci fudere dies. iam ducta natatu
Armeniæ celsis instabat montibus arca,
Et nondum nudis fundo consedit in aruis.
Vt stabilem sensit senior, motûque carentem,
Nec fluitare natans ventosa per æquora lignum,
Credidit abductis nituisse liquoribus orbem.
Tunc reserat summam sublimi à fronte fenestrā,
Emissa refluos exploret vt alite fluctus.
Illa volans longo diuerberat aëra plausu,
Atque quatit vacuas pennarum motibus auras.
Cúmque diu fessis vndas perstringeret alis,
Nec locus optatam requiem concederet vllus,
Consuetum repetit prospecto ex æquore claustrum.
Exceptam senior manibus tunc colligit intus,
Aduertens nullas patuisse per humida terras.

:terea magna pontus se mole mouendo
:haos antiquum linquens mundana redibat.
:elsi tandem proferre cacumina primùm
ipiunt, post quos tenues crebrescere montes.
verò vt pelagus cinxerunt littora priscum,
eanúsque sacer, notas collectus in oras,
ntentus solito labentia flumina tractu
rbuit, & cunctis distinxit fræna fluentis,
rrentésque sua clauserunt vndique fossa,
bera subductis nituerunt arida lymphis.
unc interposito producens tempore coruum,
:ire cupit senior, vacuúmque interrogat orbem.
lles vt extensis nitidum petit aëra pennis,
lspiciens plenis stipata cadauera terris,
'arnibus incumbens, & mox oblita reuerti,
:ectorem placidum communi in sede reliquit.
'ic nescis, Iudæe, fidem seruare magistro,
:ic carnem dimissus amas, sic gratia nunquam
:ustodi vitæ dominóque rependitur vlla.
Mente vaga sic laxus abis, sic fœdera legis
Rupisti, & primùm violasti perfide pactum.
Temporis vt spatio senior collegit inertem
Iam potuisse satis coruum se reddere claustris,
Ignarus tardi reditus, causæque morandi,
Ne fors innexis fessum consumpserit alis,
Iunxerit & cunctis pereuntibus vnda recurrens:
Protinus albentem mittit de sede columbam.
Illa memor iussi rapido petit arua volatu,
Paciferaque videns ramum viridantis oliuæ,
Decerpit, mitique refert ad condita rostro.
Tali legatus firmauit fœdera simplex
Indicio, purúmque pius sic comperit orbem.
Integer emensum vertebat circinus annum.

Quo felix clauſtrum ſpirantia cuncta tenebat:
Tum pater ablatis obducta repagula ſerris
Pandit, & incluſis deſuetum reddere ſolem
Incipit, effato redeant vt ſemina mundo.
Antè tamen Iuſtus iubeat quàm ſparſa vagari,
Singula de ſeptem, quæ dudum claudere munda
Curauit, natis pariter, nuribúſque vocatis,
Ceſpite conſtructa diſponens immolat ara,
Accendens ſanctos his primùm altaribus ignes.
Plurima dum magnis adolentur corpora flammis,
Et numeroſa leuat præpinguem victima fumum:
Suauis odor lætum tetigit trans æthera cælum,
Primáque purgati ſuſcepta eſt hoſtia mundi.
Tunc igni permixta ſacro vox intonat iſta.
Hactenus infectus contagia traxerit orbis,
Sufficiat regnaſſe nefas, mundata lauando
Perpetuo niteat tellus, vultúſque reductos
Contineant elementa ſuos: haud ampliùs vllis
Perturbata malis moles mundana fatiſcat.
Vos quoque, quos leti ſaluauit tempore vita,
Intactóſque tenens caſu defendit ab omni,
Ducite ſecurum ſeruatis legibus æuum,
Vóſque caput generis fœcundo ſemine prolem
Spargite, diffuſum latè quæ compleat orbem,
Deletum inſtauret numerum, dominetur & orbi.
Fertile quinetiam reddent animantia germen,
Quod tamen inflexũ famulabitur ordine priſco.
Inſuper & terris ex hoc iam non erit vltra
Diluuium regnans, carnem quod conterat omnem.
Vnum quod fuerit, ſigno monſtrabitur vno.
Nec ſimilem repetita necem peccata videbunt:
Et ſi crimen erit, terror non deforet alter.
Sic vnum genitor iurans baptiſma ſacrabat,

Vt semel ablutum lymphis purgantibus orbem,
Sic sperare reos lauacrum non posse secundum.
Vix tribus exactis cæli iam partibus ibat
Pronus in occasum radius, cùm fortè remotam
Axe sub Eoo iussus contingere nubem,
Protulit excussum madefacto ex aëre signum,
Arcus & emicuit, quē nunc Thaumantida Graio,
Irim Romuleo vocitant sermone poëtæ.
Pendulus obliquum solem cùm senserit humor,
Ancipites vario mittit splendore colores:
Nec numerare queas, sic mixtos lumine visus
Illudunt dubij diuersis vultibus orbes,
Sapphirúsque virens, maculosus, cærulus, albus.
Purpureum de nube trahit, de sole coruscum,
De cælo nitidum, de terra sumit & atrum,
Et tamen abiunctis quæ constant hæc elementis,
Sic diuersa putes, vt concordantia cernas.
Hanc formam signo trepidis mortalibus arcus
Præstitit esse Deus, promittens nube serenum,
Nulláque iam terris debere pericula cælum.
Nunc quicumque cupis veram seruare salutē,
Illud suspicies signum, quod signa figurant.
Namque dator vitæ præmisit talia Christus,
Et geminata dedit substantia saluatorem.
In terris sumptæ nitida de virgine carni
Naturalis inest patrio de germine fulgor:
Et medius quidam mediator in æthere celso
Munere multimodo varius, sed fulgidus omni,
Vitalem monstrat sacrati pignoris arcum.
Istum corde vide, quisquis baptismate lotus
Ad cælum liber culpis pereuntibus exis.
Nam legis forma vos, inquit Apostolus, ista
Saluabit lauacrum, prisci cùm tempore Noë

Conclusas lignis animas describeret octo.
Comparat ille datum, tu seruans dilige donum,
Hoc votis precibúsque gerens, hoc fletibus optans,
Ne redeant peccata tibi, ne mersa leuentur,
Mortua ne surgant, ne debellata rebellent,
Ne post ablutum valeant discrimina crimen,
Et flammam timeas, quia iam non suppetit vnda.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIBER V.

De transitu maris rubri.

HACTENVS *in terris vndas patuisse canentis*
Terrã inter fluctus aperit nũc carminis ordo.
Illic diluuium quos perderet antè petiuit,
Nunc ad diluuium pleno succensa furore
Sponte sua current peritura millia gentis.
Si non vt dignum tanti præconia facti
Eloquium captent, diuina in laude voluntas
Sufficit, & famulo monstrari munere votum.
Quòd si quis nequeat verbis persoluere grates,
Non minimum virtutis habet vel credere gestis,
Signa per electos quæ perrexere priores.
In quibus excellit longè præstantius illud,
Quod pelago gestum rubro celeberrima perfert
Scriptorum series, in cuius pondere sacro
Causarum mage pignus erat, pulchrámque relatu
Pulchrior exsuperat præmissa forma salutis,
Historiis

Historiis quæ magna satis, maiórque figuris,
Conceptam grauido peperit de tegmine vitam.
Sustinuit duros externa in sede labores,
Dum Pelusiaca seruiret subdita genti,
Plebs oppressa diu: densi quam pondere cæni,
Et laterum numeris, operis mensura diurni
Afflictam sæui vexabat fraude tyranni.
Inuisam sibimet frendens qui crescere turbam,
Augeri doluit famulos. Nam iusserat vt lux
Vidisset quoscumque mares, mox docta necaret
Omnis anus, natúmque premat sollertia sexum.
Sed tamen auersæ fugerunt talia matres,
Atque interdictos detrectant perdere fœtus,
Persistente Deo plebem diffundere sanctam:
Quóque magis mens cæca trahit crudelia vota,
Hoc plus accrescunt teneræ primordia gentis.
Viderat interea genitor de sede superna,
Afflictámque manum placido prospexerat ore:
Iam sacer innocuas dederat de fomite flammas,
Et rubus in rubeo viridis permanserat æstu:
Quo signo spinas nostræ feruescere mentis,
Et lucere pio qui non consumeret igne,
Deuotus nosset sanctis in cordibus ardor.
Ilicet electi vates mandata ferebant,
Depromit regi cùm primus talia Moses:
Seruitij longo lassatam pondere plebem,
Oppressos cophinis humeros, attritáque colla,
Quasque opus assiduum fecit durescere palmas,
Laxandi iam tempus adest: dimitte precantes
Tandem cælesti domino persoluere vota,
Et complere datos patrio moderamine ritus.
Ille fremens inquit, quæ tanti causa tumultus?
Quisve nouus populum Deus exigit omine misso?

Scilicet hæ vacua tangunt cælestia curæ,
Vt dominus dominis famulos nunc tollere priscos
Vellet, & ad tumidos mittat mandata rebelles.
Quis Deus iste foret, cui me parere necesse est?
Aut sceptris celso quid formidabile regi?
Sed vestras nimium seducunt otia mentes:
Et nisi laxatos requies concessa foueret,
Nulla superuacuis tererentur tempora verbis.
Quæ si castigans restringet sarcina maior,
Illicitus vetitum conari desinet ausus.
At vos, signifero qui talia vota ducatu
Instruitis, vano & plebem subuertitis ore,
Conspectus vitate meos, vultúmque cauete.
Ditem namque Pharon, vel pollentissime cursus
Testor Nile tuos, & diua vocis Anubem
Cùm rabidus latrat, iam non impune futurum,
Si nostrum rursus repetant hæc dicta tribunal.
Virgam fortè manu gestabat legifer heros,
Quo baculo nitens gressum dum dextra regebat,
Excutit hanc valido proiectam comminus ictu.
Tum mirum dictu, commotum serpere lignum,
Non insensibiles ceu promit palmite ramos
Vita mouens tãtùm quos præstat crescere fructus:
Sed flexu reptans, mutati & corporis vsu
Sensum animámque gerẽs, cœpit decurrere virga,
Mox anguem formata refert. conterritus hæsit,
Æternúmque niger tum palluit ore tyrannus.
Sed ne confusum tali succumbere signo
Cerneret assistens vultu nutante satelles,
Dissimulat summo rem gestam credere iussu,
Nec diuina volens, hominum sed facta putari,
Tum mãdat quoscũque magos, vel carmina doctos,
Illicitam diris tentantes fraudibus artem

Ægypti, longinqua darent haſtilia, cogens
Murmure funereo faciat monſtrata miniſter.
Vndique tunc iuſſi concurrunt, & medicatas
Armant quique ſuas noto medicamine virgas.
Dant iacta vanas ſpecies, anguéſque putati
Illuſos terrent oculos fallente figurâ.
Nec longùm tumuere magi: conſumitur omne
Quod feciſſe rati. fictos namque arte dracones
Primus adhuc mordax abſorbuit ore ceraſta.
Poſtquam virtutis clauſit ſpectacula Moſes,
Victoríſque tenens caudam tellure leuauit,
Decedit ſerpens ligno, vultúſque recedit,
Diriguêre vagi durato corpore flexus.
Quid multis? fit virga prior, qua deinde ſacerdos
Plurima ſucciduo monſtrauit tempore ſigna.
Hinc dirùm frendens Pharaonis conſcius ardor,
Diuinæ incipiens per cuncta reſiſtere dextræ,
Et quæ cognoſcens, nolens tamen ipſe fateri,
Protinus expulſos iuſſit diſcedere vates.
Illi diuinas pulſant cum fletibus aures,
Vt fremitus gentis tandem frænetur iniquæ,
Quam grauius ſæuam monitus fecere ſuperni,
Ipſis quinetiam cæleſtibus arma minantem.
Tum pater, accipiẽs gemitus lacrymáſq; precantũ,
Taliter hortatu blando ſolatur amaros.
Ne tantùm vacuo ſubmittite corda timori
Plebs mea, quam toto mundi de corpore ſumptam
Elegi, & propria ſolam mihi ſorte dicaui.
Iam nunc cernetis quanto primordia veſtra
Proſequar auxilio, ſæuos ac perſequar hoſtes.
Ducam ſublimem portenta per omnia dextram,
Nec volet in paucis Pharius rex cedere ſignis,
Longiùs vt duram vincant miracula mentem.

Post hæc laxatos quin & discedere coget,
Expellétque solo: quod nunc negat, ingeret vltro.
Ibitis ad magnas post fortia prælia sedes,
Quò vocat expectans præfertilis vbere terra,
Et claras victis condetis gentibus vrbes.
Vos modo promissis tantùm confidite donis,
Et quos deposcent ingentia facta labores,
Læta ferat virtus, seséque ad prospera seruet.
Talibus auditis melior spes accipit illos.
Attollunt animos, palmásque ad sidera tendunt,
Concipiúntque fidem votis, gratésque rependunt.
Postera lux dubios primùm præmiserat ortus,
Et successorem depulsa nocte ferebat
Insistens aurora diem: tum flumina sanguis
Imbuit, & subitò maduerunt arua cruore.
Sed non hoc minimis portentum contigit vndis,
Fluuiorum rex ipse rubet, nec lumine prisco
Nilus agit proprium quem sumpsit fonte nitorem.
Quin magis, auerso ne tangat pristina limo,
Sanguis in externum certans manare canalem,
Carnosus non carnis erat, nec corpore fusus,
Aut strages quæ multa simul, quo vulnere possit
Lympharum damnum proprio supplere cruore.
Naribus obstructis pressi, victóque natatu,
Interiere simul peregrini in gurgite crasso
Auxerúntque suo saniem de funere pisces.
Et fortasse rear cladis mortísque futuræ
Sanguinis indicio iam præcessisse ruinam,
Hoc ipsum nî pœna foret. Nam scilicet omne
Ægypti spatium, vel quò patet ampla Canopus,
Mox inter pingues sitiens defecerat vndas,
Si non omnipotens celerem super arua medelam
Spargeret, & nitidos reuocaret vallibus amnes.

Tum verò vt requiem pestis subducta reduxit,
Effertur rursus dilatâ morte tyrannus,
Et vix euasum contemnens mente flagellum,
Innocuam flagris persistit subdere gentem.
At quid per cunctam stylus aestuet ire superbi
Perfidiam, casi numerans periuria regni?
Sed tamen extorquent variũ mendacia monstrum,
Vndáque vicino vixdum purgata cruore,
Ranarum fœdis texit cantatibus vrbes.
Complentur cellæ, strati, penetralia, mensæ,
Sustinet innumeros regalis purpura saltus,
Atque premens homines frendet succumbere ranis
Quarũ mox cumulis flamma tonitrúque subactis,
Congestísque, sonans muscarum nubis ad auras
Exiit, infectum corrumpens aëra flatu.
Illic quas scinifes vocitant, quantósque volatus
Pendula committunt leuibus corpuscula ventis,
Pennarúmque vices peragunt stridentibus alis?
Fundunt se pariter, turbatáque mœnia complent.
Et licet immersis defigant vulnera rostris
Plus horror quàm pœna mouet. sed tollit & istam
Ventus agens, cessat laxata molestia paulùm
Confestim cessante metu, nec longiùs ira
Sentitur quàm plaga calet. Sed peste remotâ
Succedunt aliæ grauiùs. consumitur omne
Iumentum, cunctósque greges nox abstulit vna.
Nec tantùm damnosa reos portenta fatigant:
Vertitur ad carnem quæ suscitat ira dolores.
Insidunt penitus turgentia vulnera membris,
Et sacer incubuit percussis artubus ignis.
Creditur hic etiam casu contingere languor:
Sed morbus mentis discrimina corporis vrget.
Præterit ille dies: tum demum luce secutâ

Orbis in exitio potuerunt ferre salutem,
Est ille in cælis, numero præstantior omni,
Angelicus sine fine chorus, qui laude perenni
Conclamat celebrátque Deum, famulantia suetus
Ferre ministeria, & iussis parere supernis.
Hi nunc quod rectum mortalia corda precantur,
Concipitur dignis sacro quod pectore votis,
Quicquid larga manus collectis spargit egenis,
Excipiunt, sanctóque ferunt super astra volatu.
Quinetiam iustos, fragilis dum vita fatigat,
Tutantur, mundíque inter discrimina seruant.
Sed tamen in cunctis præcellit clarior ille,
Maxima quæque Dei quo dispensante ministro
Res geritur, summísque parat mysteria causis.
Hic dominum cæli venturum corpore sumpto
Virginis intactam iussus prædixit in aluum,
Sacráque dotali compleuit viscera verbo.
Hic & Baptistæ præcurrens nuntius ortum,
Desperata diu dum ferret germina patri,
Inter sacra virum conterruit, & dubitantes
Protinus ingrato restrinxit in ore loquelas,
Donec prædicto fœcundam redderet ortu
Prolis anum, multos sterilis quæ tenta per annos,
Fudit diffidens effœta puerpera fœtum.
Hic rerum solers summúsque Archangelus, alto
Aëra per liquidum, leuibus circundatus auris,
Vibratásque mouens ignito in corpore pennas,
Nulli conspectis ad terram motibus ibat,
Et tum fortè gemens cunctorum crimina Noë
Inflexis stratus genibus, cum supplice planctu
Mundanis veniam mundo nolente petebat:
Cùm subitò clausis foribus tunc aliger intrat
Conspicuus, claro resplendens nuncius ore.

Horrescit visu tanto perterritus heros,
Mortalísque oculus personam ferre supernam
Vix valet, & pauidi detorquet lumina vultus.
Ille salutiferis primùm mulcere timentem
Aggrediens verbis, cæli mandata ferebat:
Pax tibi, iuste virûm, pacem tibi missus ab alto
Imprecor, vt pulso capias mea dicta pauore.
Hæc mandat summus terræ pelagíque creator.
Insperata quidem cunctis sententia leti
Imminet. hanc solus sed qui transire mereris,
Et præscire potes. Nam te calcata voluptas
Iampridem rectum toto discreuit ab orbe.
Vnica sed quoniam sanum depellere letum
Vita tibi poterit, tantos euadere casus
Qualiter incipias paucis ex ordine fabor.
Finis erit rerum, permissis vndique lymphis,
Atque relaxata vastabitur orbis abysso.
Nunc age, congestis crescat fortissima lignis
Machina, quæ surgens fluctus superenatet omnes.
Tercentum cubitos per longum ducta tenebit,
Bis quinis latè claudetur, bísque vicenis.
In triginta illi constabit culminis altum.
Per medium per ter longo cœnacula tractu.
Edita suspensis domibus tabulata leuabunt:
Vt generis proprij seruans consortia mansor
Componat parcis dispersa cubilia cellis.
Tum ne rimosi compagum fortè meatus
Accipiant inimicum imbrem, linirē memento
Iuncturas laterum, pigrúmque infunde bitumen.
Taliter effectam cùm consummaueris ædem,
Protinus ingredere, ac mundum dimitte cadētem:
Exclusit quem culpa frequens, includere vita
Incipiat, circúmque fremant te sospite mortes.

Quinetiam lateris sociam succedere tecto,
Et cum coniugibus natos intrare iubeto.
Túque secundus eris deleti germinis auctor,
Vt te post primum repleatur terra parente.
Sed quia perfecto diuinis viribus orbe,
Post operis finem, post leges, pósque sacrata
Sabbata, formari quicquam non conuenit vltra:
Ne penitùs cessans intercidat omne creatum,
Spirantum è cunctis pecorũ, celerúmque volucrũ,
Siluarúmque feris, & quæ iumenta vocantur,
Vel quæ per tacitos reptant lubentia motus,
Bina cape, & tecum claustro victura reconde.
Sic tamen vt proprios teneant sua vincula sexus,
Vnde genus rursum tellus implenda resumat.
Ne timeas ne fortè feros animantia motus
Seruent, aut subitis præsumant rictibus iras.
Fœdus erit totis, quæ discordantia profert
Per varios natura modos; & pace fideli
Parebit iussis quicquid concluseris illic.
Serpentis tantùm semper figmenta caueto.
Vertice submisso blandum licet ille trisulcis
Finxerit abscondens per dulcia sibila linguis
Immortale odium, nunquam tu credulus illi,
Quem nimis expertus vitãdum præmonet Adam.
Hostis namque semel voluit quicumque nocere,
Hic semper suspectus erit, penitúsque cauendũ est,
Ne iam mentito coniungat fœdera prudens.
Tu post exemplum iussis seruire memento.
Hæc fatus, vacuum leuibus secat aëra pennis,
Mortalem fugiens aciem, cælóque relatus
Heroem trepidum mandata lege reliquit.
Ipse tamen tali manibus cum voce leuatis,
Quisquis, ait, nobis tantam spondere salutem,
Seu missus, seu sponte tua, super æthere celso

Veniſti, & placidum ſacraſti fœdere pactum,
Sis fautor, firméntque tuas promiſſa loquelas,
Auxiliúmque tuum conatibus inſere noſtris,
Vt tenuis tantam valeat manus edere molem.
His breuiter dictis, vitæ ſpem corde reponit.
Aggreditúrque celer ſacri præcepta laboris.
Quis tantos capiat ſenſus? quis denique ſermo
Explicet, aduectis fuerit quæ copia lignis?
Nudati colles. ſpoliatæ robore ſiluæ,
Mons vt quiſque fuit, famulo placuere paratu.
Pelion immenſas cùm mittat vertice quercus,
Inſuper exponit multa virtute reciſum
Oſſa nemus, Pindóque abies ſubducitur alta.
Atlas ipſe nouas ictu reſonante ſecures
Senſit, & annoſas dedit ad naualia pinus.
Inuictum tunc ſurgit opus, contexta leuatur
Porrectis trabibus præcelſi culminis ædes.
Hæc inter, diſcors varij ſententia vulgi.
Nam multi lymphis obſtacula tanta parantem
Irriſere virum, moles quòd clauſa moueri
Fluminibúſque dari nequeat, quã fortè vel ampli
Euphrates Nilúſque queant vix claudere ripis.
Humani generis quid mens incredula reris
Mortalem non poſſe manum coniungere ponto
Ædem longinquam? pontus námque obuius vltro
Curret, & adductum tanget ſtans fabrica littus.
Aſt alios celſam compacto robore maſſam,
Ignaros quanquam cladis, cauſæque latentis,
Mirari nouitas & formidare coëgit.
Haud aliter ſtudium iam tunc diuiſerat omnes,
Quàm nunc mundus agit. Sunt qui cõpuncta fideli
Corda dicant operi, rebúſque inſtare ſupremum
Diſcrimen norunt, corpus quo concidat omne.

Bacchatámque diu conſumant ſæcula carnem.
Effugiet tunc ille malum, quicumque paratus
Conſtruat vt validam præduri tegminis arcam,
Per lignum vitale crucis ſeruatus ab vndis,
Tunc cernet quanto contempſerit otia fructu.
Haud procul attentũ contẽplans hunc operantẽ
Nonne piger quiſquam lucri, tædénſque laboris,
Inſanire putet, cura quòd ſolus inani
Æſtuet, & rebus nolit pereuntibus vti?
Sic epulans parcum, ſic largum quiſquis auarus,
Sic nudum raptor, ſic caſtum ridet adulter,
Sic circumſcribens illuſo ſimplice gaudet.
Sic ſapuiſſe dolet diues, cùm congregat aurum,
Spargentem nummos, vltróque in paupere cenſu
Conſumptis opibus miſerum ratus eſſe beatum.
Inde repentinum iudex cùm cerneret orbi
Aduentare diem, finis ſic protinus inquit
Imminet, vt iuſti quondam ſub tempore Noë,
Diluuium varios mundi cùm repperit actus,
Et carnem conſumpſit aquis, opifexque ſalutis
Euaſit parto diffuſa pericula clauſtro.
Hæc euangelicis ſunt inclamata figuris.
Prouidus interea conſummat conditor arcam.
Tunc iuſſæ accurrũt volucres, tunc beſtia quæque,
Conſuetum linquens ſiluoſo tegmine luſtrum,
Depoſita feritate venit, ſeſéque tenendam
Ingerit occurrens, & libertate relicta
Includi gaudet. tantùm decreta futuri
Vis valet. occultus brutis in ſenſibus ardet
Terror, & expectans agitat formidine vitam.
Aſt homines, quos ſors certi diſcriminis vrget,
Vicina nec morte pauent. ſatis vndique conſtat
Vitali indicio præcedere ſæpe timorem.

Securos latósque reos tellure Gomorræ
Iam prope sub flammis sententia dicta videbat.
Niniuæ contrà populis terrore salubri
Præualuit pro pace metus. Nam venerat illuc
Iussus, multum ille & terris iactatus & alto,
Qui clamaturus tanta discrimina plebi
Diluuium timuit mundo constante propheta.
Hauserat hunc valido peruadens bellua rictu,
Immersúmque mari ventris concluserat arca.
Deglutire virum, faucésque implere capaces,
Ardenti monstro cùm sit permissa potestas,
Non licuit mordere tamen, nil dentibus actum.
Intrauit cupidum deludens præda vorantem,
Inuasúsque cibus ieiuna vixit in aluo,
Dum tres luce dies vna sub nocte propheta
Sol ageret, litúsque nouum vacuanda viderent,
Et castigatum vomerent ergastula pastum.
Vt monstro exutus vates, calúmque recepit
Contingens terras, magnam tunc percitus vrbem
Terribili cum voce petens, quid criminis, inquit,
Ardetis flammis? restringent omnia pœnæ.
Iámque venit finis, lentum est hoc dicere, venit.
Non plùs fatus erat, totus coniurat in omne
Lamentum populus: procurrunt vndique fletus,
Pectora tunduntur, cælum suspiria pulsant.
Mollibus abiectis Cilicum dant tegmina setæ,
Inque cibos cinerē, lacrymásque in pocula fundũt.
Ipse etiam, dignus tali qui tempore princeps
Ante aciem flentum portet vexilla salutis,
Atque nouum dictu metuens discrimina vincat,
Proiicit hinc sceptrum, linquit sublime tribunal,
Pallia blattarum spreto diffibulat auro,
Serica despiciens, atque aspera tegmina sumens.

At pius ex alto contemplans talia rector
Exertas reuocat sedatis motibus iras,
Vibratúmque tenens restinxit missile fulmen.
Temporibus propriis iustus sic conditor arcæ
Securo solus timuisse pericula mundo
Gaudebit, finem cunctis, sibi ferre salutem,
Diuersam cernens meriti discrimine sortem.
Ergo vbi siluestres sexu collegit vtroque
Inclusítque feras, pecudum tunc eligit illa
Sumere, quæ licitũ est mandi, vel munda vocãtur.
Hinc tantùm septena dedit viuentia claustro,
Vt ternis paribus seruato semine saluis,
Septima quæ fuerint sacris quandoque litentur.
Et iam vitalis concluserat omnia carcer.
Tunc Iustũ, cunctósque suos, natósque, nurúsque,
Accipit expectans claustrum, vitæque reponit.
Nam seruos nondum dederat natura vocari,
Nec dominos famulis discernere nouerat ordo.
Primus enim maculam seruili nomine sensit
Huius natorum medius, qui fortè cachinno
Distectum petiit misero spectamine patrem,
Materiámque sui risit deformior ortus,
Et plùs iam turpis nudato simplice nequam.
Quod postquam sanctus potuit cognoscere Noë,
Natum germanis famulum dedit. inde repertum
Tale iugum. cuncti nam semine nascimur vno.
Seruitij certè causam fecisse reatus
Cernitur, & liber peccans fit crimine seruus:
Si rursum nexu famulus stringatur honesti,
Natales faciens sibimet, iam nobilis hic est.
Nuntius interea, dudum qui missus ab alto
Detulerat Iusto cælestis munera verbi,
Protinus vt clausum vidit, rebúsque paratis

Expectare diem, rursus descendere cælo
Festinans, laxos firmauit cardine postes,
Inclusitque viros, atque ostia fortia traxit,
Confestímque leuans supero se rettulit axi.
Æuo sexcentos senior transcenderat annos,
Lunáque bis plenos addebat menstrua cursus,
Septimus & decimus qui pòst illuxerat orbi,
Vltimus ille dies iam nunc dabit omnia leto.
Ilicet obtegitur cælum, nimiísque tenebris
Victa repelluntur fuscati lumina solis.
Insanas hominum mentes vix tangere terror
Cœperat, insuetus mox profluit æthere nimbus,
Et valido primùm similis demittitur imbri.
Arida terrarum pariter maduere per orbem,
Vna fuit toto facies & nubila cælo.
Ægyptus tunc ipsa nouas expauit ad vndas,
Alsit & infusus Garamas, dudúmque calentes
Humida Massylas tetigerunt frigora Sirtes.
Nec longùm pluuiæ species, non denique guttæ
Stillant, sed rupto funduntur flumina cælo.
Non aliter Tanaïs, niuibus cùm pascitur albis,
Riphæo de monte ruens illiditur amni,
Præcipitátque simul longo quod tramite ducit.
Vndarum tali quatitur certamine tellus,
Fítque lacus instar compressus fluctibus aër.
Nec tamen hîc lymphas tantùm fudere superna,
Terrestres etiam mundus consurgit in iras.
Rumpitur omne solum, crebros dant arua meatus,
Prosiliunt fontes, ignotáque flumina manant.
Vergitur in sursum mutato pondere nimbus,
Inde cadens cælis, hinc terris vndique surgens,
Occurrit mox vnda sibi, iunctóque furore
Coniurant elementa neci. transcenditur omnis

Riparum limes fluuiis, atque obice rupta
Sæuit laxatis discurrens humor habenis.
Sed cùm diffusa spatium concludere terræ
Omnia certarent, mundúmque implere capacem,
Suspendi forsan potuit sententia leti,
Atque mora maiore trahi, quo tardiùs omnem
Concedens spatium rapiat sors vltima carnem:
Oceanus vertex rerum ni feruidus vno
Littore, quo tantùm terras atque æquora cingit,
Exiret, rumpénsque fidem perfunderet arua.
Dissipat æternas leges, & sede relicta
Regna aliena petens naturæ fœdera turbat.
Vt diros primùm pelagi sensere furores
Illustres fluuij, magnos quos inclyta cursu
Fama refert, motúsque nouos stupuere parumper,
Vt credas sapuisse fugam, sic versa retrorsum
Per terras spargunt sublata volumina ponto.
Insequitur tamen Oceanus, refugísque fluentis
Imminet, & salsis impellit molibus amnes.
Tunc maior strepitu tanto mortalibus ægris
Fit metus, ascendunt turres, & celsa domorum
Culmina, præsentémque iuuat vel tempore paruo
Sic differre necem. multos dum scandere tentant
Crescens vnda trahit, quosdam montana petentes
Consequitur, letóque fugam deprendit inanem.
Ast alij longo iactantes membra natatu,
Defessi exspirant animas, aut pondere nimbi
Obruta flumineas commixta per æquora lymphas
In quocumque bibunt morientia corpora monte.
Ædibus impulsis alij periere ruina,
Inque vndas venêre simul domini que domúsque.
It fragor in cælum sonitu collectus ab omni,
Quadrupedûmque greges humana in morte cadentũ

Augent confusos permixta voce tumultus.
Hæc inter miseri feruentia funera mundi,
Prægrauis insanis pulsatur motibus arca,
Compagésque tremunt, stridens iunctura laborat.
Non tamē obstructā penetrat vis improba, quanquā
Verberet, & solidam fluctu feriente fatiget.
Non aliter crebras Ecclesia vera procellas
Sustinet, & sæuis sic nunc vexatur ab vndis.
Hinc gentilis agit tumidos sine more furores,
Hinc Iudæa fremit, rabidóque illiditur ore,
Prouocat inde furens heresum vesana charybdis:
Turgida Graiorum sapientia philosophorum,
Inter se tumidos gaudet committere fluctus.
Obloquiis vanos sufflant mendacia ventos,
Sed clausam vacuo pulsant impunè latratu.
Iam medium crescens arcæ contexerat vnda,
Commouítque cauam suspendens vndique molem,
Et meliùs tutam facili portante natatu,
Quóque vocāt vndæ, sequitur iā mobile pondus.
Cedamus mundo, dum ducimur: omne resistens,
Si flecti nescit, metuat vel pondere frangi.
Sed sic cedamus, fluxum ne sentiat intus,
Peccatúmve trahat mens impenetrabilis vllum.
Nauigat interea claustro commissus eunti
Fons vitæ, seruátque furens super omnia pontus
Orbis depositum, fido quod tegmine promat,
Cùm pax terrarum reddi sibi debita poscet.
Ergo ibant vndæ, tellus subducitur omnis,
Collibus impositæ vicerunt edita lymphæ.
Delituit tectus ponto tum pinifer Othris,
Parnassi vertex cautem non protulit altam,
Ipsa cupressiferi latuerunt saxa Lycæi,
Subductæ rupes, æquatæ fluctibus Alpes,

Omnibus exclusis totus iam denique mundus
Axis & vnda fuit. Nam cunctis morte subactis
Regnabant pelagi siluoso in gurgite monstra.
Et iam vicinum pulsabant humida cælum,
Iámque quaterdenis manabat noctibus imber,
Complerátque necem, nec iam quod tolleret vltra
Mors habuit, preßitque natantia funera pontus.
Frenantur tandem pluuiæ, resplenduit æther,
Redditur & cæli vultus. Sol ipse reductus,
Sed non inuentis queis reddat lumina terris,
Tantùm luxit aquis. tristis videt æquora fulgor,
Quámque breues radios admotas frangit in vndas,
Tam consumendis feruens æ proximus instat.
Nec minus & patuli terræ clauduntur hiatus,
Quaque priùs vomuit letali ex ore fluenta,
Obicibus propriis constricta resorbet abyssus.
Nec tamen vt venit, breuiter sic vnda recedit:
Siccant non pauci longo sed tempore menses,
Quod pauci fudere dies. iam ducta natatu
Armeniæ celsis instabat montibus arca,
Et nondum nudis fundo consedit in aruis.
Vt stabilem sensit senior, motúque carentem,
Nec fluitare natans ventosa per æquora lignum,
Credidit abductis nituisse liquoribus orbem.
Tunc reserat summam sublimi à fronte fenestrã,
Emissa refluos exploret vt alite fluctus.
Illa volans longo diuerberat aëra plausu,
Atque quatit vacuas pennarum motibus auras.
Cúmque diu fessis vndas perstringeret alis,
Nec locus optatam requiem concederet vllus,
Consuetum repetit prospecto ex æquore claustrum.
Exceptam senior manibus tunc colligit intus,
Aduertens nullas patuisse per humida terras.

Interea magna pontus se mole mouendo
In chaos antiquum linquens mundana redibat.
Excelsi tandem proferre cacumina primùm
Incipiunt, post quos tenues crebrescere montes.
At verò vt pelagus cinxerunt littora priscum,
Oceanúsque sacer, notas collectus in oras,
Contentus solito labentia flumina tractu
Sorbuit, & cunctis distinxit frena fluentis,
Torrentésque sua clauserunt vndique fossa,
Libera subductis nituerunt arida lymphis.
Tunc interposito producens tempore coruum,
Scire cupit senior, vacuúmque interrogat orbem.
Ales vt extensis nitidum petit aëra pennis,
Aspiciens plenis stipata cadauera terris,
Carnibus incumbens, & mox oblita reuerti,
Rectorem placidum communi in sede reliquit.
Sic nescis, Iudae, fidem seruare magistro,
Sic carnem dimissus amas, sic gratia nunquam
Custodi vitae dominóque rependitur vlla.
Mente vaga sic laxus abis, sic fœdera legis
Rupisti, & primùm violasti perfide pactum.
Temporis vt spatio senior collegit inertem
Iam potuisse satis coruum se reddere claustris,
Ignarus tardi reditus, causaeque morandi,
Ne fors innexis fessum consumpserit alis,
Iunxerit & cunctis pereuntibus vnda recurrens:
Protinus albentem mittit de sede columbam:
Illa memor iussi rapido petit arua volatu;
Paciferaque videns ramum viridantis oliuae,
Decerpit, mitique refert ad condita rostro.
Tali legatus firmauit fœdera simplex
Indicio, purúmque pius sic comperit orbem.
Integer emensum vertebat circinus annum,

Quo felix claustrum spirantia cuncta tenebat:
Tum pater ablatis obducta repagula serris
Pandit, & inclusis desuetum reddere solem
Incipit, effato redeant vt semina mundo.
Antè tamen Iustus iubeat quàm sparsa vagari,
Singula de septem, quæ dudum claudere munda
Curauit, natis pariter, nuribúsque vocatis,
Cespite constructa disponens immolat ara,
Accendens sanctos his primùm altaribus ignes.
Plurima dùm magnis adolentur corpora flammis,
Et numerosa leuat præpinguem victima fumum:
Suauis odor lætum tetigit trans æthera cælum,
Primáque purgati suscepta est hostia mundi.
Tunc igni permixta sacro vox intonat ista.
Hactenus infectus contagia traxerit orbis,
Sufficiat regnasse nefas, mundata lauando
Perpetuo niteat tellus, vultúsque reductos
Contineant elementa suos: haud ampliùs vllis
Perturbata malis moles mundana fatiscat.
Vos quoque, quos leti saluauit tempore vita,
Intactósque tenens casu defendit ab omni,
Ducite securum seruatis legibus æuum,
Vósque caput generis fœcundo semine prolem
Spargite, diffusum latè quæ compleat orbem,
Deletum instauret numerum, dominetur & orbi.
Fertile quinetiam reddent animantia germen,
Quod tamen inflexũ famulabitur ordine prisco.
Insuper & terris ex hoc iam non erit vltra
Diluuium regnans, carnem quod conterat omnem.
Vnum quod fuerit, signo monstrabitur vno.
Nec similem repetita necem peccata videbunt:
Et si crimen erit, terror non deforet alter.
Sic vnum genitor iurans baptisma sacrabat,

Vt semel ablutum lymphis purgantibus orbem,
Sic sperare reos lauacrum non posse secundum.
Vix tribus exactis cæli iam partibus ibat
Pronus in occasum radius, cùm fortè remotam
Axe sub Eoo iussus contingere nubem,
Protulit excussum madefacto ex aëre signum,
Arcus & emicuit, quē nunc Thaumantida Graio,
Irim Romuleo vocitant sermone poëtæ.
Pendulus obliquum solem cùm senserit humor,
Ancipites vario mittit splendore colores:
Nec numerare queas, sic mixtos lumine visus
Illudunt dubij diuersis vultibus orbes,
Sapphirúsque virens, maculosus, cæruleus, albus.
Purpureum de nube trahit, de sole coruscum,
De cælo nitidum, de terra sumit & atrum,
Et tamen abiunctis quæ constant hæc elementis,
Sic diuersa putes, vt concordantia cernas.
Hanc formam signo trepidis mortalibus arcus
Præstitit esse Deus, promittens nube serenum,
Nulláque iam terris debere pericula cælum.
Nunc quicumque cupis veram seruare salutē,
Illud suspicies signum, quod signa figurant.
Namque dator vitæ præmisit talia Christus,
Et geminata dedit substantia saluatorem.
In terris sumpta nitida de virgine carni
Naturalis inest patrio de germine fulgor:
Et medius quidam mediator in æthere celso
Munere multimodo varius, sed fulgidus omni,
Vitalem monstrat sacrati pignoris arcum.
Istum corde vide, quisquis baptismate lotus
Ad cælum liber culpis pereuntibus exis.
Nam legis forma vos, inquit Apostolus, ista
Saluabit lauacrum, prisci cùm tempore Noë

Conclusas lignis animas describeret octo.
Comparat ille datum, tu seruans dilige donum,
Hoc votis precibúsque gerens, hoc fletibus optans,
Ne redeant peccata tibi, ne mersa leuentur,
Mortua ne surgant, ne debellata rebellent,
Ne post ablutum valeant discrimina crimen,
Et flammam timeas, quia iam non suppetit vnda.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIBER V.

De transitu maris rubri.

HACTENVS *in terris vndas patuisse canenti,*
Terrã inter fluctus aperit nũc carminis ordo.
Illic diluuium quos perderet antè petiuit,
Nunc ad diluuium pleno succensa furore
Sponte sua current peritura millia gentis.
Si non vt dignum tanti præconia facti
Eloquium captent, diuina in laude voluntas
Sufficit, & famulo monstrari munere votum.
Quòd si quis nequeat verbis persoluere grates,
Non minimum virtutis habet vel credere gestis,
Signa per electos quæ perrexere priores.
In quibus excellit longè præstantius illud,
Quod pelago gestum rubro celeberrima perfert
Scriptorum series, in cuius pondere sacro
Causarum mage pignus erat, pulchrámque relatu
Pulchrior exsuperat præmissæ forma salutis,

Historiis

Historiis quæ magna satis, maiórque figuris,
Conceptam grauido peperit de tegmine vitam.
Sustinuit duros externa in sede labores,
Dum Pelusiacæ seruiret subdita genti,
Plebs oppressa diu: densi quam pondere cœni,
Et laterum numeris, operis mensura diurni
Afflictam sæui vexabat fraude tyranni.
Inuisam sibimet frendens qui crescere turbam,
Augeri doluit famulos. Nam iusserat vt lux
Vidisset quoscumque mares, mox docta necaret
Omnis anus, natúmque premat sollertia sexum.
Sed tamen auersæ fugerunt talia matres,
Atque interdictos detrectant perdere fœtus,
Persistente Deo plebem diffundere sanctam:
Quóque magis mens cæca trahit crudelia vota,
Hoc plus accrescunt teneræ primordia gentis.
Viderat interea genitor de sede superna,
Afflictámque manum placido prospexerat ore:
Iam sacer innocuas dederat de fomite flammas,
Et rubus in rubeo viridis permanserat æstu:
Quo signo spinas nostræ feruescere mentis,
Et lucere pio qui non consumeret igne,
Deuotus nosset sanctis in cordibus ardor.
Ilicet electi vates mandata ferebant,
Depromit regi cùm primus talia Moses:
Seruitij longo lassatam pondere plebem,
Oppressos cophinis humeros, attritáque colla,
Quasque opus assiduum fecit durescere palmas,
Laxandi iam tempus adest: dimitte precantes
Tandem cælesti domino persoluere vota,
Et complere datos patrio moderamine ritus.
Ille fremens inquit, quæ tanti causa tumultus,
Quisve nouus populum Deus exigit omine misso?

Scilicet hæ vacua tangunt cælestia cura,
Vt dominus dominis famulos nunc tollere priscos
Vellet, & ad tumidos mittat mandata rebelles.
Quis Deus iste foret, cui me parere necesse est?
Aut sceptris celso quid formidabile regi?
Sed vestras nimium seducunt otia mentes:
Et nisi laxatos requies concessa foueret,
Nulla superuacuis tererentur tempora verbis.
Quæ si castigans restringet sarcina maior,
Illicitus vetitum conari desinet ausus.
At vos, signifero qui talia vota ducatu
Instruitis, vano & plebem subuertitis ore,
Conspectus vitate meos, vultúmque cauete.
Ditem namque Pharon, vel pollentissime cursus
Testor Nile tuos, & diuæ vocis Anubem
Cùm rabidus latrat, iam non impune futurum,
Si nostrum rursus repetant hæc dicta tribunal.
Virgam fortè manu gestabat legifer heros,
Quo baculo nitens gressum dum dextra regebat,
Excutit hanc valido proiectam comminus ictu.
Tum mirum dictu, commotum serpere lignum,
Non insensibiles ceu promit palmite ramos
Vita mouens tãtùm quos præstat crescere fructus:
Sed flexu reptans, mutati & corporis vsu
Sensum animámque gerẽs, cœpit decurrere virga,
Mox anguem formata refert. conterritus hæsit,
Æternúmque niger tum palluit ore tyrannus.
Sed ne confusum tali succumbere signo
Cerneret assistens vultu nutante satelles,
Dissimulat summo rem gestam credere iussu,
Nec diuina volens, hominum sed facta putari,
Tum mãdat quoscũque magos, vel carmina doctos,
Illicitam diris tentantes fraudibus artem

Ægypti, longinqua darent hastilia, cogens
Murmure funereo faciat monstrata minister.
Vndique tunc iussi concurrunt, & medicatas
Armant quique suas noto medicamine virgas.
Dant iacta vanas species, anguésque putati
Illusos terrent oculos fallente figurâ.
Nec longùm tumuere magi: consumitur omne
Quod fecisse rati. fictos namque arte dracones
Primus adhuc mordax absorbuit ore cerasta.
Postquam virtutis clausit spectacula Moses,
Victorísque tenens caudam tellure leuauit,
Decedit serpens ligno, vultúsque recedit,
Diriguêre vagi durato corpore flexus.
Quid multis? fit virga prior, qua deinde sacerdos
Plurima succiduo monstrauit tempore signa.
Hinc dirùm frendens Pharaonis conscius ardor,
Diuinæ incipiens per cuncta resistere dextræ,
Et quæ cognoscens, nolens tamen ipse fateri,
Protinus expulsos iussit discedere vates.
Illi diuinas pulsant cum fletibus aures,
Vt fremitus gentis tandem frænetur iniquæ,
Quam grauiùs sæuam monitus fecere superni,
Ipsis quinetiam cælestibus arma minantem.
Tum pater, accipiẽs gemitus lacrymásq; precantũ,
Taliter hortatu blando solatur amaros.
Ne tantùm vacuo submittite corda timori
Plebs mea, quam toto mundi de corpore sumptam
Elegi, & propria solam mihi sorte dicaui.
Iam nunc cernetis quanto primordia vestra
Prosequar auxilio, sæuos ac persequar hostes.
Ducam sublimem portenta per omnia dextram.
Nec volet in paucis Pharius rex cedere signis,
Longiùs vt duram vincant miracula mentem.

Post hæc laxatos quin & discedere coget,
Expellétque solo: quod nunc negat, ingeret vltro.
Ibitis ad magnas post fortia prælia sedes,
Quò vocat expectans præfertilis vbere terra,
Et claras victis condetis gentibus vrbes.
Vos modo promissis tantùm confidite donis,
Et quos deposcent ingentia facta labores,
Læta ferat virtus, seséque ad prospera seruet.
Talibus auditis melior spes accipit illos.
Attollunt animos, palmásque ad sidera tendunt,
Concipiúntque fidem votis, gratésque rependunt.
Postera lux dubios primùm præmiserat ortus,
Et successorem depulsa nocte ferebat
Insistens aurora diem: tum flumina sanguis
Imbuit, & subitò maduerunt arua cruore.
Sed non hoc minimis portentum contigit vndis,
Fluuiorum rex ipse rubet, nec lumine prisco
Nilus agit proprium quem sumpsit fonte nitorem.
Quin magis, auerso ne tangat pristina limo,
Sanguis in externum certans manare canalem,
Carnosus non carnis erat, nec corpore fusus,
Aut strages quæ multa simul, quo vulnere possit
Lympharum damnum proprio supplere cruore.
Naribus obstructis pressi, victóque natatu,
Interiere simul peregrini in gurgite crasso
Auxerúntque suo saniem de funere pisces.
Et fortasse rear cladis mortísque futura
Sanguinis indicio iam præcessisse ruinam,
Hoc ipsum nî pœna foret. Nam scilicet omne
Ægypti spatium, vel quò patet ampla Canopus,
Mox inter pingues sitiens defecerat vndas,
Si non omnipotens celerem super arua medelam
Spargeret, & nitidos reuocaret vallibus amnes.

Tum verò vt requiem pestis subducta reduxit,
Effertur rursus dilatâ morte tyrannus,
Et vix euasum contemnens mente flagellum,
Innocuam flagris persistit subdere gentem.
At quid per cunctam stylus astuet ire superbi
Perfidiam, casi numerans periuria regni?
Sed tamen extorquent variũ mendacia monstrum,
Vndáque vicino vixdum purgata cruore,
Ranarum fœdis texit cantatibus vrbes.
Complentur cellæ, strati, penetralia, mensæ,
Sustinet innumeros regalis purpura saltus,
Atque premens homines frendet succumbere ranis
Quarũ mox cumulis flamma tonitrúque subactis,
Congestísque, sonans muscarum nubis ad auras
Exiit, infectum corrumpens aëra flatu.
Illic quas scinifes vocitant, quantósque volatus
Pendula committunt leuibus corpuscula ventis,
Pennarúmque vices peragunt stridentibus alis?
Fundunt se pariter, turbatáque mœnia complent.
Et licet immersis defigant vulnera rostris
Plus horror quàm pœna mouet. sed tollit & istam
Ventus agens, cessat laxata molestia paulùm
Confestim cessante metu, nec longiùs ira
Sentitur quàm plaga calet. Sed peste remotâ
Succedunt aliæ grauiùs. consumitur omne
Iumentum, cunctósque greges nox abstulit vna.
Nec tantùm damnosa reos portenta fatigant:
Vertitur ad carnem quæ suscitat ira dolores.
Insidunt penitus turgentia vulnera membris,
Et sacer incubuit percussis artubus ignis.
Creditur hic etiam casu contingere languor:
Sed morbus mentis discrimina corporis vrget.
Præterit ille dies: tum demum luce secutâ

Concutitur cælum tonitru, nubésque coactæ
Terribili splendore micant: ferit omnia fulgur,
Fulmina agens, totas vno sub tempore mortes
Æthere turbato terris elementa minantur.
Ignibus inseritur prægrandis corpore grando,
Non vt nube solet terris nimbosa venire:
Sed quocumque cadẽs vt deprimat, atque ruinam
Pondere vel solo faciat. coniungitur ergo
Grandineum flammis feruentibus aëre frigus,
Et natura neci seruans adsignat vtrumque.
Hic primus stragem sparsis dat mortibus imber:
Exin restantem surgit consumere fructum
Bruchus, & excusso confidens crure locusta.
Hoc sed docta malis, & iam discrimine crebro
Tanquam lene satis callosa superbia duxit.
Insequitur velox grauiùs quæ vindicet ira.
Cæcas mane nouo surgens sol sparserat vmbras,
Et lætus iubaris splendebat fronte sereni,
Cùm surgens mediam nubes se porrigit atra,
Nascentémque diem depulso lumine claudit.
In molem nox densa coit, perit obrutus aër,
Palpantésque manus densas sensere tenebras,
Atque repercussus vexatur anhelitus æger:
Et si sopitos flando quis suscitet ignes,
Aut flammas excire velit, compressa necantur
Lumina, nec vibrant restricti pondere motus.
Quo quemcũque loco tenebrosus repperit horror,
Continuit, vidit nullum, nec visus ab vllo est.
Squallentes pariter viuentia millia credas
Infernas intrasse domos, aut fortè reuulsa
Obice terrarum patriam sordentis abyssi
Migrasse in superos, ac mundum luce fugata
Sub leges misisse suas. tres perdidit ista

Nocte dies, dignè pendens periuria tellus
Isthac damna tulit. nam cetera fulgidus orbis
Continet, & solitos distinguunt tempora cursus.
Moses intereà lacrymas, ieiunia, vota
Continuat, precibúsque frequens ac peruigil instat,
Maioris natu fultus solamine fratris.
Instruit hos sacris simul, informátque creator
Mystica solennem quæ pandat victima ritum.
Cernitis vt multa desudans clade reatum
Ægyptus contrita gemat satis vndique tacta,
Sed tamen immota perstans ceruice rebellis?
Nec portanda diu præcedunt ista ruinam.
Ægrotat quodcumque tumet, nec sana superbo
Causa subest, iunctũ monstrat mens turgida letum.
Vnus adhuc restat qui vindicet omnia luctus,
Póstque novem decima percellat cæde merentes.
Vos modò perpetuos sacrorum discite mores,
Cultibus & propriis mansura lege tenete.
Mensibus in cunctis, orbis quos circinat anni,
Iste caput princépsque foret, quem nomine belli
Gentiles vocitant, vos tantùm dicite primum:
Lunáque bis septem cùm fecerit addita noctes,
Vespere tum sero dabitis primordia sacris.
Sumite mansuetum perfecti temporis agnum,
Qui careat macula, & purum det corpore vellus.
Hoc animal festis mactabitis. huius vtrumque
Signabit sanguis nitido de corpore postem.
Hoc dabit indicium seruandæ cura salutis,
Cùm percussor aget tacitam sine vulnere cædem.
Perspiciet sacro limen maduisse cruore,
Hoc tantùm transire volens. distantia talis
Custodit vestras sparsis à mortibus ædes.
Sic nos, Christe, tuum saluet super omnia signum

Frontibus impositum: sic sanguis denique sanctus,
Tunc præmonstrati dudum qui funditur agni,
Oribus infusus postes lustrasse tuorum
Inter labentis feruentia funera mundi
Credatur, casúque tuos discernat ab omni.
Dum non signatos percurrit funere mucro,
Tu cognosce tuam saluanda in plebe figuram.
Vt quocumque loco sanctus mactabitur agnus,
Atque cibo sanctum porrexerit hostia corpus
Rite sacrum, celebret vita promissa sequentis.
Fermento nequam duplici de corde reuulso,
Sincerum nitida conspergant azyma mentes.
Finierat rector leges & fœdera festi
Paschalis mandare viris, quod protinus omnes
Arripuere simul. peragunt conuiuia læti,
Sollemnísque nouo cultu disponitur esus,
Transeat ad seros quæ condita forma nepotes.
Nox erat, & mediam carpebant cuncta quietem,
Vmbráque libratas iamiam diuiserat horas:
Ecce venit tacito per dira silentia motu
Angelus, exerto missus qui sæuiat ense:
Nec confusa datur subiti sententia leti,
Omne malum sed sorte cadit, longéque videtur,
Quem petat in tenebris præfixi funeris ordo:
Maiores natu pereunt, solíque leguntur
Ad mortem primos luci quos edidit ortus.
Cum dominis famuli pereunt, natíque potentum
Permixta cum plebe cadunt. sic vilis, vt ille
Quem celsi tenuit morientem purpura fulcri.
Hæc nuda tellure iacent, hæc serica velant,
Disparibus stratis sternuntur corpora leto.
Non quenquam mors æqua timet, non excipit vllos
In viuis tantùm qui discernuntur honores.

Pauperis ad fletum nulla pietate mouetur,
Ditibus vt parcat nullo corrumpitur auro.
Ægrotum sanus, longæuum iunior ante
Migrat. huic soli debet confidere nemo.
Hoc tantùm tamen est sibimet quo mortua distent,
Viuant vt meritis qui complent tempora sorte.
Hæc nunquam penitus morti licet auferat, & si
Iure potestatis lutea compage creatum,
Semine mortali genitum, terraque reductum,
Iustorum in factis leto nil creditur vlli.
Ergo vt percussas soboles confusa repentè
Aula videt, currunt flentes ad funera matres,
Pectora contundunt pugnis, crinésque reuellunt
Vnguibus, & nigras festinant scindere malas.
Nec dominos planxère diu, mox occupat omnes
Luctus quemq; suus, sonat vnus in æthere clamor
Non vno ex fletu. confundit voce tumultum
Nulla vacans à morte domus. tum lumine multo
Omni curatur populorum funus in vrbe.
Iudicium iustum cogit mœrere merentes.
Et dum quis proprio seruat lamenta dolori,
Exequias tardant luctus, inhumatáque turba
Dilata iacuit tantisper sorte sepulcri:
Et nisi iam tandem vacuos & honore carentes
Vel nuda tellure locet, vel concremet igni,
Vix collecta manus quæ tantos clauderet vrna.
Tum regem circum commoto murmure sistit
Mœsta cohors, humiles depromens voce querelas.
Heus nimium nostris aduersa potentia rebus
Hebræi populi, toties cui vindice dextra
Militat omne malum, totus cui denique mundus
Pugnat, & irato succedunt prospera cælo.
Vis quædam secreta Dei, maiórque potestas

Hæc in sceptra furit, gentémque vlciscitur ipsã
Vrbis iactura: solos pereuntia saluant
Victores elementa suos, redimúntque cadendo.
En iacet Ægyptus, nec iam reparabilis vltra.
Atque vtinam pœnas viuis, damnúmque per arua
Ferret adhuc diuina manus, nec funere tanto
Deceptam subita vacuasset cæde Canopum:
Tandem parce solo, causásque expelle ruinæ,
Dum lenior strages, dum quisquam luce tenetur,
Dum superest qui terga premat, qui limite trudat,
Et ne quem, si fortè velint ex corde morari,
Non sinat eiecto depellens hospite cladem,
Permoueat noster natorum funere luctus,
Permoueat te forte tuus: vel pauca superstent
Pignora, quæ tantos tergant seruata dolores,
Et detruncatæ reparent dispendia gentis.
His dictis lacrymas populus dedit. ipse superbus
Frangitur ad fletum princeps, victúmque fatetur.
Hæc perturbata sed dum tractantur in aula,
Hebræi vatum studio, monitísque supernis,
Optima quæque sacris fingũt, epulísque requirũt.
Vasáque solennes quæ poscunt plurima cultus.
Ornamenta etiam, vestésque, monilia, gemmas,
Vt reddenda petunt, nec tardus commodat hospes,
Ditat & ignorans trepidam manus æmula plebẽ.
Quæ iam digna tuis pandantur laudibus ora,
Summe pater, qui tam sæuo sic vteris hoste?
Annuit aduersus, largitur munera nolens,
Quæ secum dimissa ferant: nec soluere tantùm
Sufficit oppressos, opibus ditantur euntes,
Thesaurísque nouos libertas reddita sumit.
Inter feruentes inimica in sede furores
Prædatur dominum fugiens, fallítque videntem.

Præsentem vacuat, ne tam discedere pulsos
Quàm lætos migrasse putes. portantur auari
Sic Pharaonis opes: quem tunc mercede soluta
Seruitij longum credas taxasse laborem.
Nonnunquam rectis & quæ contraria prosunt,
Et quæ læua malus voluit, mutata recurrunt,
In dextram vertente Deo, solósque nocentes
Vis odij perimens meditata in vulnera ducit.
Et partos fratri laqueos incurrere cogit.
Egressi interea trepido de rege ministri
Compellunt celerare fugam, cogúntque volentes.
Præcipitant alacres, & festinantibus instant,
Pellendásque putant pulsa cum gente ruinas.
Iam prope centenum compleuerat aduena lustrum
In regnis Ægypte tuis, ex tempore quondam
Quo priscus Patriarcha Iacob perduxerat illuc
Bis sena cum prole domum, carósque nepotes,
Quo per fœcundum creuerunt millia patrem.
Procedit tandem populus, móxque agmine iuncto
Diram linquit humum tenebris ac luctibus orbam.
Nam vicina dies nondum produxerat ortus,
Hæc nox festa Deo redeuntibus annua sacris
Hæc gentis solennis erit, qua soluitur hoste.
Primò conspicuus fulgebat in ordine ductor
Legifer, adiuncto præcedens agmina fratre.
Post quos belligeræ disponunt arma cohortes,
Ducunt & validas instructo robore turmas.
Arma ferunt humeris, enses per singula læuo
Dependent lateri, presso tum vertice cassis
Fulget, & albenti certat lux ferrea lunæ.
Nituntur iaculis alij, clypeósque finistris
Voluunt, & rapido meditantur bella rotatu.
Gaudet pars etiam pharetris, volucrésque sagittas

Hoſtis in occurſum mittendis mortibus aptat.
Aut ſi fortè virûm fugientia terga ſequatur,
Vt pennata leues tranſmittant ſpicula ventos.
Incedit pauidum poſtrema per agmina vulgus,
Non impar numero, cælum cùm pingitur aſtris,
Æſtuat aut motus pelagi criſpantibus vndis,
Littore vel quantas conuerrit fluctus arenas,
Vel quantis ſtillant humentia nubila guttis.
Mirantur Pharij ſatrapæ, nec credere tantùm
Se potuiſſe vident: placet eieciſſe tot hoſtes.
Sed non hac acie duri ſaluabere ferri.
Quamlibet innumeris peditum ſtipere cateruis,
Vnus pugnabit cunctis pro millibus auctor.
At populus lento moderatus tramitè greſſum
Arreptum carpebat iter, præcedere tantùm
Aggreſſis ducibus, quantùm vel tarda ſenectus
Vel rudibus reptans infantia ſuſtinet annis,
Ne præmaturis fragilem contriſtet eundo
Ætatem ſexúmque labor. Sic cuncta ſupernus
Diſpenſat nutus, plebíque aſſiſtit euanti.
Ergo vbi ſignatis ſederunt millia caſtris,
Armatúſque pedes vulgus vallauit inerme,
Veſpere tum primo ſtanti adſimulata columnæ
Inſiſtens puro reſplenduit æthere flamma:
Non tamen vt noto dirum micat ignis in axe,
Prodita cùm terris cæli portenta minantur,
Seu morbis triſtem, belliſque aut cladibus annum:
Sed radiis fulgens, & lumine candida læto,
Oſtendit nitidum caſtris mirantibus ignem.
Diffugiunt tenebræ, vicináque ſidera cedunt.
Obſtupuere viri primùm, perterruit omnes,
Incuſſitque metum nouitas, tum luminis vſus
Paulatim cæleſte iubar commendat amori.

Maxima nocturnas iam pars exegerat horas,
Et voluenda dies instabat sorte propinqua:
Cunctorum ante oculos per cælum visa moueri,
Arripuítque viam populo spectante columna.
Protinus hanc patres sancti sensere sequendam,
Esse ducémque ducum: læti mox præsule tanta
Abrupere moras, castris excedere certant.
Tunc vt quæque tribus primum sortita laborem
Ordine carpit iter, sequitur tum cetera pubes.
Hæc inter clarum rediens lux pandit olympum,
Flammea pallescit conspecto Sole columna.
Vertitur in nubem totus qui fulserat ignis,
Sed species perstat tensa super æthera forma.
Tertia nocturnos detergerat hora liquores,
Et matutinas scandens sol vicerat vmbras:
Ecce nouum dictu, cælo seruata sereno
Frigida feruenti iussa est opponere nubes
Se radio, densúmque parat tenuissima tegmen.
Sic circumiectis, tellus queis ardet Eoa,
Æstibus ignorat genuinum turba calorem,
Vesperis vt credas leni respergere flatu,
Blanda vel humentes diffundere frigora ventos.
Nec tamen hanc nubem tetro suffusa colore
Forma dabat, nec concreto sic horrida vultu,
Vt terrent validos cùm promunt nubila nimbos:
Sed qualis madidus solem cùm viderit arcus,
Tanta fuit pulchra species extenta columna.
Noctibus ignis erat, luménque accensa ferebat,
Cùm sol torreret, gelidi dabat humida roris.
Has alternantem ducens cum tempore sortem
Mutauit natura vices, substantia discors
Muneribus propriis concordem reddidit vsum.
Si mansit, mansere viri: si mota, secuti.

Si multis etiam visa est pendere diebus,
Subdita defixo tardabant agmina vallo.
  Ista quaterdenis pietas percrebuit annis,
Dum vastos eremi curris, Iudæa, recessus,
Vincla pedum firmante via, dum tempore tanto
Non attrita suum seruarent tegmina pondus,
Mollitiéque noua prisci durantur amictus.
Sic longæua foret, quòd non damnosa vetustas.
Dum sacram populo victum candentia manna
Ferrent, & cæli frugem terrena viderent.
Per quam sublimis prædiceret antè figura
Edendum ex vtero purum sine semine corpus,
Quo caperet pascenda salus de sede superna
Illabente Deo sanctis altaribus escas.
Hoc signo summus percussa rupe sacerdos
Protulit irriguos populis sitientibus haustus.
Christum namque vides stabilem consistere petrã,
Percussus iaculo largas qui præbuit vndas,
Porrexítque suis sacro de vulnere potum.
  Hebræi interea læti ducente columna
Per terras gressu, per cælum visibus ibant.
Ecce iterum Phariis insedit mentibus ira,
Et populus sine more ferox his vocibus armat,
Tandem postremos vicina morte furores.
O nimium stultis illudens mentibus error,
Præstigiæque satis nebulosa in fraude peractæ.
Nonne pudet famulam nullo certamine gentem
Sic impunè rapi, quòd nemine præsule tantus
Deseruit vacuas discedens accola terras?
Rura vacant, cœptis desistunt oppida muris.
Non solitum consurgit opus, non cultor in agris
Exercet validos attrito dente ligones.
Turbidus exactor siluit, nullóque tumultu

Feruida consuetos repetunt suspendia census.
Quin potiùs sumptis exercitus irruat armis,
Imbellémque manũ, profugósq; reducat alumnos.
Quos si seruilis tantùm succenderit ausus,
Vt telis certare velint, mox occidat omnis
Confusa cum plebe manus: feruentibus armis
Permixtæ pereant confosso pectore matres,
Vberibus iunctos configant spicula natos.
Prolem quisque suam cernens ante ora cadentem,
Oblatis optet iugulis succurrere mortem.
Orbatum nostros faciat libare dolores
Vltima sors populum: sic viuens omnia perdat,
Tum pereat. densa campi sub strage iacentes
Tristi committant inhumata cadauera cælo.
Inde vbi iam totos satiauerit ense furores,
Thesauros reuocet fugientes dextera victrix.
Talibus excitas acuebant flatibus iras,
Irridente Deo, solus qui despicit omnem
Conatum rigido meditantem vana timore,
Consiliúmque ducum cassato dissipat actu.
Ergo bella rogant, feruens rapit arma iuuentus,
Spumantes ducuntur equi, phalerísque potentes
Suspendunt alacres splendentia frena iugales.
Pugnax pompa nitet, subiectos curribus axes
Aurato temone trahunt: tum cetera pubes
Induitur chalybe, aut fuluo circumdatur ære.
Hi loricarum vasto sub tegmine gaudent,
Intexit creber sibimet quas circulus hærens,
Atque catenosi crepitant per corpora panni.
Ast aliis tenui concurrens lamina ferro,
Qua se succiduas iunctim scandente per oras
Flectitur, adsuti crates compacta metalli
Horrentes habitus diuersa fecerat arte.

Et tamen ardentum cuncta inter tela virorum
Terribilis plus forma fuit, quis namque furentes
Spectet, quos latos vix possit cernere vultus?
Inclusa galeis facies; & ferrea vestis
Cinxerat iratas armorum luce tenebras.
Progreditur collecta manus: rex ipse frementes
Curru cogit equos, telis tamen vndique septus
Delituit, densam reddunt hastilia siluam.
Concutitur pulsata rotis & pondere tellus;
Angustauit humum latam stipata iuuentus;
Conclusitque vias. quicquid virtutis habere
Ægyptus potuit, totum mors proxima ducit.
Iunxerat interea, ponto quà Magdalus instat;
Hebræus populus rubranti castra profundo,
Euasos credens securis mentibus hostes.
Dum resident, fixóque parant requiescere vallo:
Cernunt puluereas in cælum surgere nubes.
Cunctatis primùm mox agmina sæua patescunt,
Non tamen infensas patitur committere partes
Sole sub occiduo vicinus prælia vesper.
Distulit in lucem vallatus bella tyrannus,
Et fors ardentes nondum compesceret iras,
Nec seruare furor potuisset fœdera nocti,
Auroràmque velit motis præcedere signis,
Flammea ni retro subsistens fortè columna
Obiectu medio gentes discerneret ambas.
Contemplans rex ipse tamen mirabile lumen,
Sic ignem metuit, quòd sensu feruidus ardet.
Paulatímque mori non profuit. itur ad vnam
Quæ claudat cunctos pelago pandente ruinam.
Plebs trepidat conclusa loco, finémque sequenti
Expectat pauefacta die, non tela, nec vllas
Bellorum molita vices, sed voce leuata

Vatibus insistens: ô térque quatérque beati,
Ægyptus quos morte tulit, tellure vel ampla
Vrnam defunctis suprema sorte parauit!
Digni qui tantos nequeant sentire dolores,
Nec stragem prolis, vel pignora capta videre.
Alitibus nos esca dati, nec sede sepulcri
Condita deserto soluentur corpora vasto.
Talia voce viri: respondit luctibus omne
Vulgus, & accenso persultat turba tumultu.
Tum sancti cœpere duces promissa referre,
Solaríque metum, fletúsque abstergere dictis.
Quæsumus ingratos deponite mente timores,
Experti multùm nec desperanda putetis
Quæ tantis spondent cælestia munera signis.
Insidísne potest elabi cordibus vnquam
Ægyptus tot cæsa malis, intérque flagella
Succumbens quæ sensit humus, vos, cunctáq; vestra
Afflicto regno saluos vixisse sub hoste?
Quid de transactis dicatur? nempe videtis
Vt mediatricis curet tutela columnæ,
Ne quid ab aduersa liceat nos fraude vereri.
Quin magis erectas firma spe tollite mentes.
Vltima namque dies defixa est crastina genti,
Quæ nunc bella crepans sumptis confidit in armis.
Non sic pugna foret, nec telis tela feretis
Obuia, nec vestro vobis sudore triumphus
Hac vice proueniet, cæli pugnabitur ira,
Quæ vobis placido peragentur prælia nutu.
Talibus intenti vates deiecta leuabant
Corda virûm, sancta sedantes voce timorem.
At pontum validus feruenti flamine ventus
Vrebat, tota consumens nocte profundum,
Contra naturam genitor dum fulminat vndas,

Ardet & afflatus percusso in gurgite fluctus.
Iam matutinum peruenerat horrida tempus
Vix acies, primósque nitens aurora rubores
Spargebat mundo, tetris dum protinus omnes
Erumpunt castris, fremit vndique mota iuuentus.
At pauidæ plebis postquam peruenit ad aures,
Clangentísque tubæ percussit pectora terror,
Arripiunt carpúntque viam, quà proxima ponti
Littora sollicitant rubro insignita liquore.
Vt summas pelagi populus peruenit ad oras,
Cessit confestim ducti reuerentia fluctus,
Expanditque viam, cui terram clauserat hostis.
Machina, pendentis struxit quam scena liquoris,
Frenatas celso suspenderat aëre lymphas.
Aggreditur medium fugiens vincénsque sequētes
Gens electa Dei, figens vestigia terris
In regione maris. calcantur saxa profundi,
Conterit & nudum percurrens orbita limum.
Torridus aspectum scissis sol inserit vndis,
Ignotámque nouo contingit lumine terram:
Longior & radius spatium descendere tantum
Certauit, fessúmque iubar vix intulit imis.
Credidit exclusos primùm, fluctúque repulsos,
Inque fugam versos Pharius dare terga tyrannus.
Præcipitare moras tali iubet agmina verbo:
Ecce iterum fugitiua cohors pendentia bella
Deserit, auxilióque pedum confisa recedit:
Vos armis premite, & clausis insistite tantùm,
Cetera pontus aget. Vix hæc perdixerat, illi
Prosiliunt, cursúque ruunt attingere littus.
Vt venere, vident arentis vasta profundi
Insolitam præbere viam, pansóque recessu
Ceu trepidas fugisse piis calcantibus vndas.

Hos quoque per ſiccum tutos deſcendere callem
Securos pelagi, atque ſuî, non arma, nec ipſum
Formidare ſatis patientem vincula pontum.
Subſtitit ad modicum reſtrictis motibus agmen,
Frenáque ſuſpenſos tenuerunt ducta iugales.
Atque aliquis, cui vel tenuem mutata calorem
Tunc ſcintilla dabat cordi, ſic fortè locutus:
Quis Deus à priſco detorquet cardine mundum
Lege noua, mutâtque vices, & condita turbat?
Nam ſi ſeruatur rebus natura creatis,
Monſtriferâ quæ cauſa via? quid denique reſtat;
Si mare tranſitur greſſu, niſi nauibus arua
Sulcentur, cælúmque ſuo decurrat ab axe,
In ſuperos inferna leuent, plaga feruida cæli
Algeat, afflatam ſuccendat ſcorpius vrſam?
Hæc niſi confuſus rerum ſubuerterit ordo,
Non duce me quiſquã ſæuum deſcenderit æquor;
Sit ſuſpecta mihi quæ ſemita dirigit hoſtem.
Nam ſi bella velit librans æqualia numen,
Obice ſeruata fugitiuum clauſerat agmen.
Nunc abeãt, tantumq; vagos ſua mõſtra ſequãtur;
Nec ſatis amplector, ſiccum circumuenit altè
Quòd pelagus, nudo celans diſcrimina fundo.
Excipit hæc ardens cum ſeditione tumultus,
Inſtantíſque latens vrget ſententia leti.
Vicerat æquoream pedibus plebs inclyta vallem,
Gurgitis & vacui conuexa volumina linquens,
Poſt baratrum ſuperas ſcandebât littore terras.
Effertur nigri dux agminis, & Pharaonem
Ira ſubit, proprio vocitatum nomine Cenchrem.
Arripiunt pariter reſerati concaua ponti,
Inuadúntque viam. Quid non furor audeat amēs?
Hinc equitum pars agmen agit, pars inde citatis

Ire iubet ſtimulis rapidas ſuper arua quadrigas.
Vt medium venit frendens equitatus in æquor,
Accuſátque moras tam lati gurgitis ardens
Ira virûm, tremit artato pars altera mundo:
Tum per ſublimem ſplendenti nube columnam
De cælo vox miſſa tonat, verbíque ſuperni
Interpres, ſanctum compellans nomine Moſem,
Venit, ait, tempus, mea quo mandata probentur:
Ægypto iam finis erit, iam clade ſuprema
Tot caſtigatam vicibus ſententia mentem
Puniet expugnans, enſis ſuccede flagellis.
Tu modò diuiſum virga iam percute fluctum,
Atque reducta ſuos aſſumant æquora vultus.
Ille genu fixo ſiccati marginis oras,
Et littus cui fluctus abeſt, mox iuſſus adeſſe,
Percutit, inſigni credens myſteria ligno.
Hinc ſubitus crepitare fragor, tonat vndiq; circũ
Lympha ruens, primúmq; illic committitur vnda,
Quà monſtrabat iter Phario ſors vltima regi.
Poſtquam clauſa via eſt, fluctúſque repellit euntẽ,
Pœnitet intrati iam gurgitis, & fuga ſeruum
Molitur reditum: trepidæ dant terga cohortes,
Armáque proiiciunt. pontus fugientibus inſtat,
Occurrítque ſequens: perit vndique circumiectus
Decurrentis aquæ laxatis murus habenis.
Ille ferus ſemper, iam mitis morte ſub ipſa,
Non hæc humanis cedit victoria bellis,
Expugnamur, ait, cælóque euertimur hoſte.
Effuge quiſque potes, victúſque euade ſatelles,
Nec iam tela Deo conatibus ingere caſſis.
O ſi compunctas humana ſuperbia mentes
Ante obitum mutare velit! quid denique prodeſt
Tunc finem poſuiſſe malis, cùm terminus vrget?

Præsentis vitæ spatium cùm ceditur ano?
Confitearis ait sanus scriptura valénsque.
Si tunc peccatum quisquam dimittere vouit
Cùm peccare nequit, luxu dimittitur ipse.
Ergo exaltatis pendens sustollitur vndis
Mox mergenda phalanx: lympharũ monte leuata,
Pondere telorum premitur, fundóque tenaci
Indutum reuehunt morientia corpora ferrum.
Pars exarmatis cùm primùm libera membris
Implicuit nantes miseris complexibus artus,
Auxilio decepta perit, paritérque tenentes
Æterno sub fasce ruunt, nexique necantur.
Ast alij, lassata diu dum brachia iactant,
Incurrunt enses, iaculísque natantibus hærent.
Concolor & rubro miscetur sanguine pontus.
Quin & cõspicuus princeps Memphitidis aulæ,
Candentes ducens nigro rectore iugales,
Inspector cladis propriæ, gentísque superstes
Vltimus ingressis per currum naufragat vndis.
Bella vacant pugnante salo, vincítque quietus
Israël solo peragens certamina visu.
Tum vallis completa perit, fluctúque reuersa
Ducitur extentum planati gurgitis æquor.
Littore iactantur tum tetra cadauera toto,
Exposuítque suum pelagus super arua triumphũ.
Inclytus egregium solenni carmine ductor
Describit factum, toto quod psallitur orbe,
Cùm purgata sacris deletur culpa fluentis,
Emittítque nouam parientis lympha lauacri
Prolem, post veteres quos edidit Eua reatus.
De qua sermonem præmisso carmine sumpsit,
Luctificos replicat tenuis dum pagina lapsus.
Si quid triste fuit, dictum est quod paupere versu,

Terſerit hoc ſacri memorabilis vnda triumphi:
Gaudia quo reſonant, crimen quo tollitur omne
Per lauacrum, viuitque nouus pereunte veterno:
Quo bona conſurgunt, quo noxia facta necãtur,
Iſraël verus ſacris quo tingitur vndis.
Conſona quo reſonat perſultans turba trophæum,
Quo præcurrentis complextur dona figuræ,
Quæ pius explicuit per quinque volumina vates,
Nóſq; tubã ſtipula ſequimur, numerũque tenẽtes
Ponimus hoc tenui cymbæ nunc littore portum.

AVITI DE MOSAICÆ HISTORIÆ GESTIS POEMATVM FINIS.

PRÆFATIO IN LIBRVM SEQVENTEM.

DOMINO SANCTO, BEATISSIMO ET piissimo germano, Apollinari Episcopo Auitus frater.

POST consummationem libellorum, quos non sicut voluerat edidit dispositio mea, sed tua sodaliúmque quorumdam pia festinatio, affectuosa quidem, sed inconsulta præripuit, cogis insuper tibi specialiùs dari versus illos, quos ad venerabilem Fuscinam sororem nostram de consolatoria castitatis laude conscripsi. Quos tunc cùm ego post denuntiatum poëmatis finem epigramma rectiùs dicerem, tu primùm libri nomine vocitasti, hoc scilicet vocabulum prolixitati eius asserens conuenire. Quapropter habe me etiam in hac parte famulantem iudicio, immò potiùs affectui tuo: quoniam profectò iniquum est, vt cui parui in maioribus, in exiguis contradicam. Meminerit autem pietas tua, hunc ipsum quia sic vocas libellum, vel de religione parentum communium, vel de virginibus nostræ familiæ familiariùs disputantem, illis tantummodò legendum dare, quos reuera nobis, aut vinculum propinquitatis, aut propositum reli-

gionis adnectit. Potes enim ex materiæ qualitate metiri, quod de germanæ sanctimonialis affectu secreta meditatione compositum, vix vel tibi crebra victus iussione confiteor, quando aut qualiter venire in extraneorum manus velim. sanè à faciendis versibus pedibúsque iungendis pedem de cetero relaturus, nisi fortè euidentis causæ ratio extorserit alicuius epigrammatis necessitatem: cuius tantam exiguitatem fore polliceor, vt ei aliud nomen assumere nec ipse præsumas. Decet enim dudum professionem, nunc etiam ætatem nostram, si quid scriptitandum est, grauiori potiùs stylo operam ac tempus insumere, nec in eo immorari, quod paucis intelligentibus mensuram syllabarum seruando canat, sed quod legentibus multis mensurata fidei adstructione deseruiat.

ALCIMI AVITI EPISCOPI VIENNENSIS POEMATVM LIBER VI.

DE CONSOLATORIA LAVDE castitatis, ad Fuscinam sororem virginem Deo sacratam.

SVSCIPE *complectens Christo dignissima virgo,*
Alcimus ista tibi quæ mittit munera frater,
Inque leui calamo causarum respice pondus,

Et tenuis fortem commendet cantus amorem.
Nam quoties sanctum compleueris ordine cursum,
Alternos recinens dulci modulamine psalmos,
Quos viuens in corde chelys, virtute canora,
Interiore sono castis concentibus aptat:
Tum licet excusso libeat tibi ludere versu,
Atque fatigatam meditando absoluere mentem.
Non hîc fallaci tingetur barbytos vnda,
Pegasus vnde leues prauertens motibus auras
Fingitur assumpto pendens hinnisse volatu,
Dum ferretur equi grauis vngula prapete penna.
Sed nec Pierio ducent hîc cantica ludo,
Quas sibi ter ternas mentitur fama sorores.
Dat tibi germanum sed verax musica plectrum,
Et Christum resonans claudetur fistula Phœbo.
Edidit vt quartam genitrix Audentia prolem,
Téque dedit generi partu fœcunda supremo:
Confestim parcam promittit ducere vitam,
Ac deinceps paribus castum seruare cubile
Constituit votis carorum cura parentum.
Et quia principium tam sancti fœderis esses,
Tu simul offerris Christo, qui protinus ipsis
Accipit in cunis lactentia membra dicatis.
Sic quondam, cùm prima nouo splendesceret ortu
Terra nitẽs, pulchrásq; darent sua semina fruges,
Viuentem ducens ad sancta altaria fœtum,
Innocuis sonuisse Deo balatibus agnum,
Insinuante fide iustus cognouerat Abel,
Et capite oblato placuit grex totus ab vno.
Ergo vbi vitalis fouit te lympha lauacri,
Iámque suum peperit cælestis gratia pignus:
Non tibi gemmato posuere monilia collo,
Nec te contexit, neto qua fulgurat auro,

Vestis ductilibus concludens fila talentis.
Nec te Sidonium bis cocti muricis ostrum
Induit, aut rutilo perlucens purpura fuco,
Mollia vel tactu quæ mittunt vellera Seres.
Nec tibi transfossis fixerunt auribus aurum,
Quo dependentes ornarent vulnera baccæ,
Et pretiosa quidem malas sed saxa grauarent.
Latiùs hæc verò sanctus describit Esaïas,
Ornatúsque refert varios, qui membra venustant.
Quæ mox pascendis præbebunt vermibus escam,
Et forsan dum vita manet. percurrere verbis
Morborum tot sæua potest discrimina nemo,
Ante obitum cuncti quæ formidare docemur.
Singula vel totis obnoxia mortibus esse,
Omnia dum proprio soluantur corpora fine,
Atque vnus præstet reliquos desistere casus.
Et quid quisque cupit periturum comere vultum,
Interior dum sordet homo, ac se crimine turpat?
Sed tibi cùm geminũ tetigerunt tempora lustrũ,
Mox stola sincero velat te candida cultu,
Virginis os habitúmque decens, & concipit omnem
Floribus in primis iam mens matura pudorem.
Haud secùs exultans sterilis, post damna iuuēta
Fœcundata nouum cùm ferret femina fœtum,
Vestem læta suo paruam texebat alumno,
Disceret vt Samuel iam tum puer esse sacerdos.
Sic te læta domus sanctis altaribus aptans,
Assueto docuit dignam concrescere templo,
Scribens in thalamos ac magni fœdera regis.
Et cupit electam speciem sibi iungere Christus,
Ornatu vario ditat quam gratia pollens.
Hæc vbi respirans præuenit gaudia mater,
Ac tibi collatum paruo conspexit in æuo

Grande bonũ, teneris dum virtus creditur annis,
Téque reparturiens melius quàm corporis aluo,
Spémque metúmq; inter, quanquã iã libera voto,
Fert tamen attonitas sic læta quòd anxia curas,
Insinuans causam lacrymis, tum talia mandat.
Ortu quarta quidem, sacro sed munere prima,
Dulcis nata mihi, cælo quam carne fidéque
Bis genui, Christóque rudem de ventre dicaui,
Hactenus hoc nostrum fuerat, sed tempore ducto
Iam decet esse tuum: nam quòd seruabere virgo,
A me principium, tibi peruenit. omnia posse
Incipies, cùm velle subest. vestigia feruent,
Per quæ sectato conscendas tramite cælum:
Nec desunt exempla domi. Nam respice quantas
Virginibus florens iam nostrum stemma coronas
Miserit in cælum, sancto quas dogmate mater
Seueriana leuans, & te coniungier optat.
Nec multò senior nunc gaudens Aspida, quondã
Sacratum velata caput, tua munia sumpsit,
Bissenos iungens sanctis altaribus annos.
Quam licet hinc celeri tulerit sors vltima leto,
Nil tamen est subitum semper migrare paratis.
Aspice nũc columen, gemina quod virgine fulget,
Eximiúmque decus, cuius tu iure propinqua
Fuscinam Fuscina refers: nec segniùs illam,
Quæ pietate potens, Graia si voce sonetur,
Significat propriam sumpto de nomine mentem. Euphrosyne.
Queis licet emeritum cedant sua sæcula culmen,
Vitáque sublimi cunctis præpolleat arce,
Has generosa tamen matres si corde sequaris,
Gaudebunt vinci dum proficis, ac tibi summam
Sponte dabunt palmam superanti vota magistra.
Hæc dicens teneros sancto exhortamine sensus

Impulit, accendens ad virginitatis amorem.
Sic mater fœcunda utero, fœcundior actu,
Machabæa potens, & prolis funere felix,
Orbari gaudens, animo vincente senectam,
Edocet hortando sobolem non cedere mundo,
Inflammátque pios ad fortia facta furores.
Quid tua nunc repetam, tenero quæ fortior æuo,
Ante annos animúmque gerens, responsa dedisti?
Non hæc parua tuam suscepit pagina laudem.
Exitus impleto veniet cùm tempore victor,
Laus meliùs canitur, cùm iam clamãte triumpho,
Consummata tuis reddentur præmia factis.
Nunc decet attonitos cauta te voce monere,
Sollicitas tecum partiri ac voluere curas,
Atque iuuare tuos hortantia dicta labores,
Dum pugnat varius per crebra pericula casus,
Lubrica dum fragili currit sub tramite vita,
Dum tua calcaius captat vestigia serpens,
Ascendens dextro quem conterat aggere planta.
Nil non intentum præsentia sæcula ducunt,
Nec secura datur requies in carne caduca.
Vertuntur nam sæpe boni, perit obruta virtus,
Partáque transacti decedunt præmia laudis:
Ac plerumque solet, subito succensa calore,
Frigida quæ nuper fuerat, mens linquere mundũ,
Atque repentino restringere crimina fræno.
Sic alternantem commutant fata rotatum,
Impius ut speret veniam, iustúsque timendo
Proficiens, cumulum magnis virtutibus addat.
Nam studium sancti laxet si forte laboris,
Pigráque consuetas dissoluant otia curas,
Labitur in præceps damnosa gloria vitæ.
Stare nequit meritum, si non acquirit eundo.

Amittit rediens: nitendum est viribus amplis,
Vt satis angustum obseruent vestigia callem.
Nam qui diffusam spatio laxante plateam
Mundanis ludens facili nunc aggere currit,
Strictior hunc carcer crudeli sorte ligabit.
Tu modò da veniam qui te exhortatur amori,
Currentémq; monet, cùm vix tamẽ ipse sequatur,
Suadet veloci tardus compendia gressus.
Nãque ad doctrinã, canimus quã paupere versu,
Tu meliùs iam docta venis, quæ iunior ortu,
Relligione prior, viuendi iura dicasti,
Annorúmque sequens, meritorũ sorte superstas.
Quòd si consequimur, iam nostrũ fortè putetur:
Quod sequimur, tamẽ hocce tuũ est: cõuersio fratrũ
Exemplo debenda pio, te respicit auctor,
Primitiásque in te sacris de fructibus offert:
Indicit sed sancta fides, vt corde propinquo
Participata leuet fraternum sarcina pondus.
Tu germana, pium quæ ducis ab vbere fascem,
Non carnis, sed legis habes ceruice fideli
Subdita ferre iugum, nec vincla in coniugis ire:
Mundanas odisse vias, percurrere mundas:
Illinc nolle toros, hinc sponsum quærere Christum.
Sic tædas tempsisse, pio quòd amore calere,
Pigra voluptati fernescere corda labori,
Ignorare virum, fœtus tamen edere tales,
Quos tristis nunquam possit tibi tollere casus.
Non orbata gemes fœcunda pignora vitæ,
Nec viduam sponso metues superesse perenni,
Expers ipsa mali: nec te sententia tanget,
Quæ prolis mortísque parens compellitur Eua.
Occisam pariens sobolem viuente reatu.
Quæ subiecta viro, dominum passura cubilis,

Seruit in obſceno tolerans connubia lecto.
Sic captiua tori, cùm portet nomen inane;
Coniugis & vana dicatur imagine conſors,
Sola iugo premitur non æquam ducere ſortem.
Et cùm longa decem tulerint faſtidia menſes,
Perfectóque grauis fœtu diſtenditur aluus,
Semina quæ patris fuerant, hæc pondera matri
Inſligunt duros vtero turgente dolores.
Nam cùm luctato ſoluuntur viſcera partu;
Vna luit, tanto carnis diſcrimine pendens
Quod coiere duo. ſpes palpat fortè dolentem,
Editus in lucem ſi viuat filius: atqui
Contingit plerumque gemens vt mortua fundat:
Sæpe etiam ſoboli nec mortis tempore natæ
Dant geminũ matris cõmortua membra ſepulcrũ.
Illud iam leuius quoties interuenit, ipſa
Vt pereat tum ſola parens, ac pondere fuſo
Emittat cum prole animam? quid fortè leuatum
Nutritúmque diu rapitur ſi funere pignus,
Vnica quod crebro ſpes reſpicit, & perit omne
Quod ſibi conceptis ſpondebant gaudia votis?
Omnibus his illud grauius, ſi fortè carentem
Cæleſti lauacro tenerum mors inuida natum
Præripiat dura generatum ſorte gehennæ.
Quique; genitricis ceſſat cùm filius eſſe,
Perditionis erit. triſtes tunc edita nolunt,
Quæ flammis tantùm genuerũt, membra parẽtes.
Quis memorare queat tanti diſcrimina caſus,
In quæ pertrahitur dilectæ gloria carnis?
At latè longéque tuam diſcernere ſortem
Libertas cum lege poteſt qua necteris, vt te
Impia fallentis non ſtringant vincula mundi.
Tu Mariam ſequeris, dono cui contigit alto

Virginis & matris gemina gaudere corona,
Conciperet cùm carne Deum, cælique creator
Intraret clausum reserans mysteria ventrem.
A genitrice satus, sed quam formauerat ipse,
Elegit nitidam de qua procederet aluum,
Solus qui carnis proprium disponeret ortum,
Præscirétque diem longè, tempúsque videret
Quo pariendus erat. præcessit membra voluntas.
Ipse Deus Verbum, vestitum viscere sumpto,
Qui cum patre iubet, materno in corpore seruit,
Suscipit & famulum dominus, qui iusserat auum.
Tempora per patrem, per matrem semina nescit.
Illa quidem fœcunda fuit, quæ pondere casto
Factorem portare suum, dominúmque perennem
Edere promeruit. sed nec tibi gloria tanti
Defuerit facti, Christum si credula corde
Concipiens, operum parias pia germina cælo.
Si quis, ait, nostram compleuerit ordine legem,
Hic mihi semper, erit frater, matérque, sorórque.
Aspicis vt sexu careat cælestis imago,
Interior sortitus homo quam mente retentat?
Præbuit exemplum surgens à morte redemptor.
Femineum maribus cùm sic præponit honorem.
Gustauit sumptam nostro pro crimine mortem,
In crucis excelso pendens sine crimine Christus.
Atque animã, viuos quæ mox remearet in artus,
Fixus adhuc sancto clauis efflauerat ore.
Deseruit populi spectacula talia cœtus,
Signáque ferre nequit, cælum quæ triste minatur.
Nam sol obductus, vultúmque retortus ab orbe,
Cesserat iniustas nocturnis luctibus horas,
Atque peregrinis aditum dedit ipse tenebris,
Temporibus magno mutatis ordine rerum.

Nox erat in superis, lucémque inferna videbant;
Contremuit tellus, & nisu mœnia magno
Concussis summo nutabant vertice cristis.
Senserunt motum priscis descendere saxa
Iussa locis, sonitúsque nouos collisa dederunt.
Hos inter strepitus, cunctis fugientibus, illæ
Decernunt, quanquam trepidæ, persistere matres;
Peruigil vt sancto sic viuens cura sepulcro
Seruiat, & voto præsens persoluat honorem.
Pinguia fragranti componunt illita succo,
Quæ saluans saluum seruarent lintea corpus.
His amor expensis lugubria dona parabat,
Supremum credens semet persoluere munus.
Et cùm sic breuiter præuenerit ista resurgens;
Quod credebatur seruandum poscere munus,
Quo non indiguit, placatur munere Christus.
Pro quo respondens confestim gratia, præstat
Angelicos cernant humana vt lumina vultus.
Splendida candebat cælesti in corpore vestis,
Et vultum rutilus resperserat vndique fulgor.
Matribus vt dignis verbum cæleste sonaret,
Angelus alloquitur sancto quas taliter ore:
Femineo sexu mentes transite viriles,
Nec trepidate nouo fortissima corda tumultu.
Aduersos hæc signa petunt, vos nulla timendi
Causa manet, quos cura pij confirmat amoris.
Quæritis, agnosco, pretiosa in sede sepulcri
Solenni nuper tumulatum funere IESVM.
Sed meminisse decet quid præscius ore fideli
Dixerit ante obitum, duplici non amplius vlla
Seruandum se nocte, & iamiam tertius hic est
Qui complet promissa dies. patet ecce sepulcrum,
Deseruit vacuum victa quod morte resurgens.

Taliter excelsus iusso sermone minister,
Sparsurus mundo vitalis dona triumphi,
Has primùm gaudere dedit, luctúque leuauit:
Ibant impauidæ læto iam pectore matres,
Credula conceptæ seruantes corda saluti,
Cùm medium sese Christus gradientibus offert;
Agnoscíque iubet, blando & sermone salutat.
Ite, ait, & nostris hæc iam mandata referte
Discipulis, norint vt surrexisse magistrum.
Illæ complexis defigunt oscula plantis,
Atque ad discipulos alacri cum mente recurrunt;
Doctorésque docent, & quæ spargenda per orbem
Primùm femineis instructi discere verbis,
Agnoscunt animam potiùs quàm viuere sexum.
Communis virtus igitur, commune periclum
Matribus atque viris; nulla est distantia cordis;
Rectum velle subest, si gratia constat vtrisque,
Cuï tamen attento desudet vita labore.
Aut quid dona iuuant hominem, si mente soluta
Turpia collatum disperdant otia munus?
Auxilium conatus amat. quis namque vacantem
Adiuuet, aut somno virtutem iungat inerti?
Cælestis rex ille, parans discedere terris,
Argentum famulis, vt quis virtute valebat,
Quinque minas primo, duplicem dat sorte secũdo;
Atque impar magnis suscepit tertius vnam.
Tunc sic discedens famulos simul instruit omnes:
Nunc si quis vestrûm deuota mente fidelis
Experiar fuerit, quæstu noscendus ab isto
Qua quis sit virtute potens, qua præditus arte:
Thesauros geminate meos, vsúque polite,
Liuida ne facies pulla rubigine tinguat
Accipitis nitidum pura quod fronte metallum.

Si redeam, meritis addentur præmia iustis.
Dixit, & abscessu cælestia regna petiuit.
Incubuere duo studij certamine vernæ.
Fœnerat ille citus partem splendentis aceruí,
Pauperibus largo dispensans plurima dono,
Crescit & in cumulos quicquid confertur egenis.
Exponens alter sacri mysteria verbi,
Vsuras sancto gaudet concrescere lucro.
Et cupidus recti vitam dum prædicat addit.
At solus minimo sumpsit qui pondere libram,
Defossis scrobibus marsupia mersa locauit,
Degenerique fluens elegit viuere luxu.
Sed iudex tandem finito tempore mundi
Regreditur, cuiúsque moram despexerat, excors
Contemnit seruus reditum. tunc omnibus ille
Vt doceant ratione iubet quem tempore tanto
Poscenti reddant operata negotia fructum.
Argentum gemini geminata mole ministri
Promunt, & læto referunt commercia vultu.
Tertius ille piger drachmam tellure latentem
Promit, quæ iuncti sorbens contagia cæni
Perdiderat proprios incluso lumine vultus.
Illum terribili dominus tunc increpat ore.
Tantáne te nostrî tenuere obliuia segnem,
Serue piger, reditúsque mei sic cura refugit?
Argentum, nitida quod purum luce tulisti,
En tetrũ preßúmque refers. Nam cognita quondã
Delituit, nec respondens, vt sæpe solebat,
Forma mihi, vultúsque mei non paret imago
Assignata tibi. sed si ferrentur ad vsus,
Altaríque mei tetigissent credita mensam,
Cresceret inscriptus nostro de nomine nummus.
Nunc igitur famuli vos totum ferte fideles,

Addat vt vtilibus sors vltima, tollat inerti.
Improbus in paucis hic dignus non erit vllis:
Quisque voluntatem noscens contemnit herilem,
Cæditur hic multis, paucis qui nescius errat.
Ergo age, succinctis ad fortia prælia lumbis
Armata cum mente veni, nec femina bellum
Formides quod mens peragit. nam gloria dudum
Sexus ista tui nota est tibi sæpe legendo.
Nec dubiam te nosse reor, cùm Debbora quondam
Duceret instructas post fortia classica turmas,
Et mulier sumpto præcederet agmina signo,
Mirantes hortata viros, quos ipsa ducatu,
Exemplo, verbóque monens accendit in hostem.
Sed postquam ducens princeps animosa cateruas
Impulit accendens vegetata furoribus arma,
Barbaricæ cecidere manus: dissoluitur omnis
Hostilis virtus, & qua se femina monstrat,
Palantes dant terga viri, latebrámque petentes
Si viuant, vicisse putant. Tunc maximus ipse,
Forma gigantææ iunxit quem corpore molis,
Immensámque leuans produxit verticis arcem,
Rex Sisara fugam, telorum fasce reiecto,
Incomitatus agit, metuens sublime notari
Corpus, & excelsa fugitiuum prodere massa.
Sed postquam latuisse putans, tectóque receptus,
Mollia perpetuo dimisit lumina somno,
Hunc etiam sternit mulier, terráque iacenti
Malleus infixo transfodit tempora clauo.
Femineus sic ille fuit per cuncta triumphus.
At tu virgo Dei, sanctis quam moribus ornant
Hinc pudor, inde fides, internis fortior armis
Bella geris, iustis sæuus quæ commouet hostis.
Spes tibi fida foret felix in vertice cassis,

Contineat lumbos pretiosi zona pudoris,
Iustitiæ lorica tuos constringat amictus,
Pro gladio verbum semper tueatur acutum.
Has virtutis opes, hæc sic solatia belli
Describens, mentis varias cum corpore pugnas
Prudenti quondam cecinit Prudentius ore.
Namque ibi bellatrix, & pleno robore pollens,
Virginitas armata venit: quam fœda libido
Appetit, & casso vocat in certamina nisu.
Sic bellatricem te sentiat æmulus anguis,
Cúmque lacessita concedent prælia palmam,
Læta feras summum calcato ex hoste trophæum.
Nam quicquid sacræ diuina volumina legis
Eloquio sensúque docent, quod prædicat ipse
Antiquus mundi replicans exordia vates,
Siue ille historias texat, seu fortè figuras,
Quod diuersa retro multorum tempora regum
Post Ruth succiduo gesserunt ordine magnum:
Vel quos post reprobum Dauidica regna Saülem
Ter quinquageno scripserunt carmine psalmos.
Pacificus quicquid læta inter sceptra Salomon
Obscurum sensu per clara prouerbia dixit:
Quódque bis octoni post se videre propheta,
Quod clausum Iob mitis ait cum vulnere aperto.
Hester quid memorē, & castæ mendacia Iudith,
Ornati cùm fraude Satraps accenditur oris,
Cùm meat illudens obscenum femina lectum,
Defectóque feros compescit vertice visus?
Quod melius cernens cæcato in corpore Tobi,
Quæ secreta videns perscripsit conditor Esdras.
Quicquid post priscam succedens gratia legem
Intonat, atque noui miracula Testamenti
Hinc hominis clamat facies, vox inde leonis,

Et pernix aquila, & fortis certamine taurus.
Inde quater terni puris quod mentibus agni
Egerunt toto ſpargentes ſemina mundo.
Bis ſeptena pij quod ſpargit epiſtola Pauli,
Quod Petrus Iacobúſq; docēt, quod Iudas, & ipſe
Qui conſpecta refert cæli ſecreta Ioannes.
Quin & veridici quæ plurima tractatores
Expoſuere ſuis myſteria digna libellis,
Hæc tu cuncta tenens animo ſitiente bibiſti.
Nec ſi quid ſacrum noſtri cecinere poëtæ
Te latet, agnoſtíque legens, & condita ſeruas,
Atque aliena tuo commendas carmina cantu.
Quid totum replicem? tu ſenſibus vtere doctis,
Et quæ nota tibi, vel quæ percurſa legendo,
Ad virtutis opus ſtudio conuerte virili.
Nam niſi doctrinæ iungatur vita fidelis,
Agnoſci grauiùs non obſeruanda nocebit.
Eſuriit poſtquam dominus, cùm fortè vianti
Conſpicitur diffuſa leui ficulnea fronde,
Nec iam maturum prædicta ex arbore fructum
Carpere tempus erat. quam mox vt repperit ille
Indutam tantùm foliis, ſed germine nudam,
Prorsùs inane virens ornatus inutilis horret:
Percutitur ſubitò radix afflata calore,
Aruit & poſito ramorum tegmine truncus.
Inſtruimur tali legem cognoſcere ſigno,
Ne Chriſti famulo, ſolo ſermone fatenti,
Nomine confeſſo viuens operatio deſit.
Nam ſi Chriſticolas noſmet ſanctóſque putamus,
Aggrauat hoc etiam, ni dictum facta ſequantur.
Sic & virginitas ſacro deuota pudori,
Indiget adiunctis virtutibus: & niſi mentem
Intactam ſeruans caſto cum corpore iungat,

Succumbit vitiis, nec castam dicere carnem
Iure potest, animus quam sic corrumpit adulter.
Ira, furor, mœror, liuor, discordia, luxus,
Lingua duplex, constricta manus, laxata voluptas,
Mœchantur cū corde hominis, tum semine mortis
Fœtus mortis alunt. en quò perducitur omnis,
Nomine virgineo quæ se dum iactitat, intus
Criminibus grauidam nescit turgescere mentem.
Ecce tibi è multis vnum, quo cetera noscas,
Exemplum. Dominus plebem cùm fortè doceret
Peruigili cura supremum noscere tempus,
Expectare diem quo iudex imminet orbi,
Virginibus sancto signatos chrismate confert,
Hásque decem nobis documenti in vertice mōstrat,
Quarum quinque tamen sapientia diues adornat,
Ast aliis stolidum lentauit inertia sensum.
Sopitas pariter requies complectitur vna,
Atque obitum signans depressit lumina somnus.
Transierat medium vix fortè quietis, & illud
Tempus erat noctis, quo Christus carne recepta
Fregerat obstructas, perrupto cardine leti,
Iam portas inferne tuas, spretóque sepulcro
Deuictis læta remeabat luce tenebris.
Perstrepuit subitus rumpítque silentia clamor,
Tandem sponsus adest, nocturnus corpore torpor
Abscedat, sapidæ raptim properate puellæ.
Protinus exiliunt omnes, stratísque relictis,
Aptauere suas quæsito lumine flammas.
Tunc sed quinque, quibus cordi solertia maior,
Quamuis festinant, oleum tamen addere sumptis
Sollicitudo fuit vasis, pinguíque liquore
Ignibus armatis squalentem rumpere noctem.
At quæ neglectum liquit pars altera succum,

Sumens flammigeras nequicquam sustulit hastas.
Emicat exiguus commoti luminis ignis,
Sed virtute carens languentem lampada feruor
Deserit, & siccam percurrit flamma papyrum,
Atque inter picei nebulosa volumina fumi
Vanescunt pigra crescentes mole fauillæ.
Vt sese indignas tali videre paratu,
Occurrant sponso quæ comminus aduenienti,
Tarda mouet lentis pudibundum cura laborem.
Quæ prece submissa stultis tum vocibus orant,
Vt porrecta manus torpentes suscitet ignes,
Diuidat & proprium sapientia pinguis oliuum.
Respondent pariter tali sermone sorores:
Est miseranda quidem vestrorum causa malorum,
Sed tamen hîc oleum non plus quàm sufficit affert
Vnusquisque sibi, constat quia copia vasis,
Et perfecta suum seruat mensura liquorem.
Nec fas quæsitum partiri aut perdere succum,
Ne dispersa canis desint fomenta lucernis:
Cúmque lucrum vobis dispendia nostra parabunt,
Tota simul fessis torpescant lumina flammis.
Talibus abiecta dictis, tristíque repulsa,
Perlustrant quocumque loci commercia feruent,
Venalésque manus: sed dum disceditur, ecce
Introiit sponsus thalamum, induxítque paratas,
Atque vagas linquens exclusit porta sorores.
Cernis virginei pereat quòd nomen honoris,
Ni fertur sanctus thalamis cælestibus ignis.
Felix illa manus, largis quæ prouida donis
Accensum pura fouit pinguedine lumen.
Tantum namque olei vasis diffunditur amplis,
Quantum poscenti miserans porrexit egeno.
Hinc dominus palmis ardentes ferre lucernas

Admonet, hoc opus est, hæc clara gloria vitæ.
Suppetat ergo tibi pietas, patientia, virtus,
Sed virtus animi. fragiles nam carne puellas
Protulit interdum cælo constantia mentis.
Eugeniæ dudum toto celeberrima mundo
Fama fuit, dum dat Christi pro nomine vitam.
Antè tamen mulier fortes processit in actus,
Cùm stipante choro sanctorum fieret Abbas,
Atque patrem complens celaret tegmine matrem.
Sed postquam sancto cunctis perclaruit ore,
Et meritis annísque graues, longáque verendos
Religione senes iuuenili rexit in æuo:
Impatiens recti, toto qui tempore serpens
Mille nocendi artes, stimulísque inflãmat amoris,
Quo famam violare cupit, dedit inde coronam.
Commouet insano qui fingat amore puellæ
Accendi Eugeniam, motúque ardere virili.
Turba senum turbata coit, quòd crimine tanto
Tam rigidam nuper potuisset soluere vitam
Mens deiecta viri, viduatáque præsule summo
Nil non posse dolet titubans perfectio carnem.
Ducitur iste foro iuuenis, sæuúmque tribunal
Intrat adhuc monachus. vincit concordia fraudis,
Et iam iámque reum secreti ignara tenebat
Publica vis, odio tantùm flammata sinistro.
Conscia tum sexus proprij, cordísque pudici,
Vincitur vt vincat iam prodens femina fraudem,
Quamuis exteriùs carnem compulsa fateri,
Interiore tamen seruato permanet heros.
Semper tuta fuit casti custodia voti,
Quamlibet impugnet miseri fraus callida mundi,
Extendátque dolis laqueos, mendacia nectat,
Non venit ad pronam mens culpa ignara ruinam.

Quósque fremens hostis fallaci tribulat astu,
Purgandos sancto patientia discutit igni.
Vendiderat quōdā iuuenē manus æmula fratrū,
Et famulum Ioseph tellus Memphitis habebat:
Pertulit ille quidem dominum, cùm crimine falso
Confictus voluisse nefas, quod triste refugit,
Sustinuit tolerans ergastula, vincla, catenas,
Dum spatiū replicans geminos sol iunxerat annos.
Oblitus iam lucis erat, iam crine fluenti
Nutritus macie tangebat terga capillus.
Sed vegetante Deo mens nullis clausa tenebris
Præuidet arcanum quicquid pòst exitus implet.
Denique producto certatim gloria fertur,
Non tantùm venia: & precibus tunc ipse rogatus,
Vt diadema libens captiuo in vertice sumat,
Exilium regno commutat, principe seruum.
Præmia seruati cordis sic percipit iste.
Susannam post hunc dignis quis laudibus vnquā
Excolat, infirmis quondam quæ vicit in annis
Improba vota senum, coniuratósque furores?
Primum disiuncto quos cepit causa viritim
Consilio, solúsque sibi promisit vterque
Spem culpæ, sed turpe calens in cordibus ignis
Conflauit mentem sceleris fornace duorum.
Conueniunt, nam fortè die sic contigit vna,
Abscessu ficto diuersa vt parte redirent.
Inque nemus venere simul, vulgata vicissim
Panditur alterno flagrans in corde voluptas.
Ilicet incautam fallentes fraude puellam
Appetiere simul: poscunt consentiat antè
Dedecoris tantum moueat quàm fama rebelli,
Móxque retorquendum facinus, ni cedat, in ipsā.
Confessi ardorem pariter mendacia produnt

Disposita, & laqueos pandunt, quos nectere vellet.
Anceps illa diu secum luctatur, & hærens
Fluctuat incerta quò vergant pondera mentis:
Lex peccare vetat, rursúsque infamia terret.
Hinc iterum duros precibus mollire furores
Tentat, & obscenas lacrymis restinguere flãmas.
Sed postquam nullis precibus monitísque remotos
Obstrictósque senes vicit cognata libido:
Femina præclaro mentem succensa pudore
Decreuit tunc casta mori, ne crimine tanto
Ambirent miseram carnis commercia vitam.
Cælum teste vocat, famámque recusat inanem
Iudicio contenta suo: cùm conscia corda
Commendat superæ fidei, seruátque futuris.
Maluit ille tamen secreti inspector apertum
Examen præstare loco, facinúsque reclusum
Pandere, & obiectas laqueis producere fraudes.
Spectabat vanis commotam fletibus vrbem
Iunior ille puer, pueris tribus ipse futurus
Pòst comes, vndanti quos iecit Parthica flamma
Contempto imperio flammis feruentior ira.
Arsit contracto pariter crescente calore
Hinc furor, inde fides, sanctis dum mollior ignis
Seruiit, & tepido conlusit pruna rubore:
Donec miratus cessare incendia Satraps
Iussit, & adstantes flammarum copia cinxit.
Hos meritis æquans Danielis proxima virtus
Horrida frendentum compescuit ora leonum,
Dum priùs accensi stimulis famis atque furoris,
Frænatóque simul sternentes corpora rictu,
Incolumem lambunt inter ieiunia pastum,
Cùm sumat tamen iste cibos, quos vertice pendẽs
Angelica librante manu per inane citatus.

Subiectas calcans immotis gressibus auras,
Intulit illatus fascis cum fasce propheta.
Excepit Daniel transmissas desuper escas.
Fercula longinquis migrant feruentia terris,
Asseruántque suos peregrina in sede sapores.
Hic ergo impubes Susannam fortè videbat
In tormenta rapi, veri quam nescius antè
Vulgus inauditam damnauerat, & simul omnes
Insontis sontem certabant cernere mortem,
Cùm subitò in medium iuuenis se proripit agmen,
Accensum tenera castigans voce tumultum,
Cur tanto ex cœtu nullius rem indicat, ac se
Liber ad iniustum clamat non currere letum.
Protinus ad verbum pueri permota repressit
Turba sequax animos: iudex decernitur ipse,
Consultórque senum, per quem via vera patescat.
Consulit auulsos quisnam sit criminis ordo:
Sed dum discordans responsum præbet vterque,
Coniunctum facinus disiuncta voce fatentur.
Tuc omnes pariter timor accipit. vndique clamor
Tollitur, auctores sceleris plebs obruit omnis,
Laudatúrque Deus, qui nunquam vota bonorum
Deserit, auxiliúmque suum pro tẽpore monstrat.
Et tamen his prior est qua virginitate pudica
Intactum præfert ad vota perennia corpus.
Nam si terrena nubentem lege puellam
Asseruasse toros, atque vnum nosse cubile,
Mortali tantùm laudatur iudice cœtu.
Coniice virgineis quantum disponitur illic
Quò Christus vocat hinc meritis, vbi sede superna
Humanum in partes dirimet genus arbiter orbis.
Agnos dextra leuans lauos contemnet vt hœdos.
Stabunt Angelici mirantes facta bonorum

Laudantéſque chori, cunctis commune patebit
Decurſa carnis meritum: fraus nulla tenebris
Abdere, vel notas poterit ſubducere culpas.
Illic nota tibi ſubſiſtens vita petatur,
Quo iuſtus ditat diſpenſans præmia index.
Quondam ſuccinctè quod dictũ eſt ore magiſtri,
Dum viget officio famulans ſolertia Marthæ,
Attentámque tenet verbi virtute ſororem,
Cura cibo melior, paſtu quæ digna perenni.
Tunc vacuas domino depromẽs Martha querelas,
O doctor non cernis, ait, quòd ſola paratu
Vexor, & hæc nullum confert germana leuamen?
Cui Chriſtus ſic fortè refert, ſunt plurima quæ te
Obſtrictam retinent, melior ſed cauſa quietis,
Lectáque nec poterit Mariæ pars optima tolli.
Sic, germana, ſuis dum flagrant ſæcula curis,
Electam ſeruare tibi non deſine partem.
Te meruit primam cognatio tota patronam,
Iam te ſigniferam ſequimur, vexilláque Chriſti
Te portante libens ſectatur ſtemma parentum:
Quos licet antiquo mundus donaſſet honore,
Et titulis monſtret generoſo ſemper ab ortu:
Plus tamen ornauit diuinum inſigne gerentes,
Ordine quòd proprio ſanctas meruere cathedras.
Non atauos iam nunc tibimet proauóſq; retexam,
Vita ſacerdotes quos reddidit inclyta dignos,
Pontificem ſacris adſumptum reſpice patrem.
Cũque tibi genitor vel auunculus vndique magni
Poſt faſces placeant populorum ſumere faſcem,
Suſcipe quos humiles patrum ad conſortia fratres
Officio ſimiles nectens Eccleſia iunxit.
Pro quibus aſſiduas Chriſto perſoluere grates,
Fundere vel fletus non tædeat: vt tibi nullus

Fratrum de numero desit, cùm præmia sumes
Factis digna tuis, matérque effecta parentum
Virgineæ victrix sociabere læta coronæ.

FINIS.

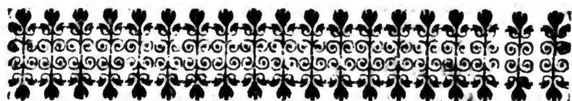
ALCIMI AVITI VIENNENSIVM ARCHIEPISCOPI V. C. ET INL. LIBER VI. EXPLICIT, AD FVSCINAM VIRGINEM SOROREM SVAM DEO SACRATAM.

INDEX.

A

Eccle-

IACOBI SIRMONDI SOCIETATIS IESV Presbyteri

NOTÆ AD AVITVM.

ALCIMI ECDICII AVITI] Duo fere vſurpari eius nomina ſolent, Alcimus Auitus: tertium nos olim deprehendimus in titulo epiſtolæ, quam de poëmatum ſuorum editione ſcripſit ad Apollinarem fratrem Itaque triplex Auiti nomen fuit, ſed verum ac proprium Auitus, quod ideo poſtremum locum tenet, de veteri more Romanorum & aliorum qui Romanos æmulabantur, apud quos tandem inualuit, vt è multis nominibus id quod cuique proprium erat vltimo loco ſtatuerent. Qua de re pluribus aliàs dictum in Notis ad Ennodium & ad Sidonium, in quorum nominibus, aliiſque quamplurimis, id obſeruabamus. quod ipſum & in ſancto Hieronymo. videre eſt, cuius integra nomenclatio fuit, Sophronius Euſebius Hieronymus.

EPISTOLA I.

GVNDOBADO REGI.] Burgundionum P. I.

in Gallia rex fuit, vel ex Francorum historia notissimus. Huic enim Clodoueus noster armis victor tributum imposuit, Patricio, vt Marius in Chronico refert, & Hypatio Consulibus, id est anno Christi D. Gundobadi verò filios Sigismundum & Godomarum, post patrem regnantes, Clodouei filij vita regnóque spoliarunt. Verùm ad Godomari tempora epistolæ Auiti non pertingunt, in quibus Gundobadi & Sigismundi crebra est mentio.

2. MISSA FIERI PRONVNTIATVR] Redarguit primùm hic locus cassum laborem illorum, qui Missæ nomen exoticum, id est, Hebraïcum fingere ausi sunt, non Latinum, quod res est, & ex Auiti verbis perspicuum. Docet deinde, quod haud scio an à quoquam hactenus proditum, non in Ecclesiis modò, verùm etiam in palatiis prætoriísque vsurpari Missæ nomen consuesse, cùm populus à conuentu dimittebatur. Ab hac igitur missa seu missione populi, quæ re peracta fiebat, translata vox fuit ad significandas res ipsas quæ gerebantur. Nam & Missæ matutinæ & vespertinæ appellatæ sunt liturgiæ, seu solennia officia, quæ matutinis aut vespertinis horis celebrabantur Quod sanè mirum eo minùs videri debet, quòd vice versa synaxis & collectæ vocabula, quæ propriè conuentum & congregationem ad diuina officia significant, pro ipsis quoque diuinis officiis tum matutinis, tum vespertinis passim vsurpata meminimus.

2. GRÆCVS DICENS ΚΕΝΟΣ] Hilarius in

Matthæum cap. IV. *Racha vacuitatis opprobrium est, & qui sancto Spiritu plenum conuitio vacuitatis insimulat, fit reus concilio sanctorum, contumeliam Spiritus sancti sanctorum iudicum animaduersione luiturus.*

VTRVM SPIRITVS SANCTVS CREATOR] 3.
Et Spiritum diuinum creatorem non creaturam, & Spiritum nostrum non sempiternum credendum esse, sed creatum, liquidò & abundè probat aduersus sacerdotes Gundobadi. Quòd verò istos, dum causæ indulgent, pro eo quòd *inspirauit Deus* in Genesi legimus, *insufflauit* dixisse criminatur, non satis apparet quid illorum causam iuuet hæc mutatio: aut cur reprehendi hoc nomine possint, cùm Græci codices ἐνεφύσησεν, quod est insufflauit, legant, atque hanc lectionem exhibeant Tertullianus, Cyprianus, Ambrosius, & Augustinus, ne alios recenseam. Adde quod Sapientiæ capite XV. ne argutari liceat, vtrumque copulatum est, τὸν ἐμπνεύσαντα αὐτῷ ψυχὴν, καὶ ἐμφυσήσαντα πνεῦμα ζωτικόν. *Et qui inspirauit animam, & qui insufflauit ei spiritum vitalem.*

AD PERFECTIONEM VESTRAM] 6.
Gundobadum narrat Gregorius Turonensis libro II. Auiti Episcopi dissertationibus conuictum, Trinitatísque æqualitatem confessum, clàm vt chrismaretur expetiisse, metu autem populi deterritum, ne conceptam fidem publicè, quod Episcopus suadebat, profiteretur, vsque ad exitum vitæ in insania perdurasse.

Epistola II.

6. De hac epiſtola & ſequenti, aliiſque eiuſdem argumenti, quæ in Flori Excerptis memorantur, cum laude meminit idem Gregorius eodem loco. *Inſurgente*, inquit, *hareſi apud vrbem Conſtantinopolitanam, tam illa quam Eutyches, quàm illa quam Sabellius docuit, id eſt, nihil diuinitatis habuiſſe Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, rogante Gundobado rege Auitus contra eos ſcripſit. Extant exinde ipſius apud nos Epiſtolæ, quæ ſicut tunc hareſim oppreſſerunt, ita nunc Eccleſiam Dei ædificant.*

7. Evtyches Archimandrita] Celeberrimo Conſtantinopoli monaſterio præfuiſſe teſtatur Liberatus in Breuiario: ſed monaſterij nomen, nec ipſe, nec alij produnt. Hic nominis ſui hæreſim condere adorſus anno Chriſti cccxlvii. damnatus eſt primùm in Synodo Conſtantinopolitana Flauiani, deinde in œcumenica Chalcedonenſi.

8. Mariam Virginem ΘΕΟΤΟΚΟΝ] Eutychi tribuit quod Neſtorio congruebat. Neſtorij enim error fuit, ſanctam Mariam θεοτόκον non eſſe dicendam, ſed χριστοτόκον. Tota igitur epiſtola, etſi habet quæ Eutychi aduerſentur, præcipuè tamen aduerſus Neſtorium dimicat, qui duas in Chriſto perſonas ſtatuebat, vnam Dei, alteram hominis, Mariámque aiebat non Deum peperiſſe, ſed hominem, qui diuinitate poſtea in baptiſmo ſit donatus. Auitus contrà vnicam docet in Chriſto duplicis ſubſtantiæ perſonam, æquè Dei filium & ho-

minis fuisse, quem pater sine matre genuit, genitrix sine patre concepit, Deum denique in Christo esse natura, non gratia.

ΘΕΟΤΟΚΟΝ, ΧΡΙΣΤΟΤΟΚΟΝ] Horum 8.
alterum tantùm admittebat Nestorius, neutrum Eutyches, vtrumque Ecclesia catholica. Nestorius enim, vt dictum est, Deiparam negabat, Christiparam confitebatur, sed hæretico sensu, Christum asserens hominem tantummodò ex Maria prodiisse. Eutyches verò, cùm carnem de cælo habuisse Christum, nec illi à Maria ministratam doceret, nihil causæ habuit, cur Dei aut Christi matrem appellaret. At fides orthodoxa vtrumque sic amplectitur, vt vtrumque in vtroque tacitè profiteatur. Nam cùm in Christo Deum ab homine non diuellat, nec hominem in Deipara excludit, nec Deum in Christipara: propter singularem personæ vnitatem, qua Verbum in carne caro, homo in Deo Deus est, vt loquitur Vincentius Lirinensis.

CERTE CIRCVMFREMENTIBVS IVDÆIS] 14.
Hunc locũ profert Agobardus aduersum dogma Felicis sub finem: *B. quoque Auitus, Photinianorum hæreticorum validissimus expugnator, scripsit dicens:* Certè circũfrementibus Iudæis, &c.

EPISTOLA III.

ACACII CONSTANTINOPOLITANI SAC.] 19.
Primis hic annis sapere visus est, & pro Synodo Chalcedonensi decertare contra Eutychianos. Mutato postea consilio, quàm graues in Ecclesia turbas excitarit, vel occultè, vel aper-

tè iiſdem adhærens aduerſus Synodum, eiúſque defenſores, declarant Pontificum epiſtolæ, tum Simplicij, qui eum ad meliorem mentem reuocare conatus eſt, tum Felicis, à quo tandem ob peruicaciam damnatus & anathemate percuſſus eſt. Epiſcopatum tamen, fauente Zenone Auguſto, ad obitum vſque retinuit. Defuncti porrò Acacij nomen Felix è diptychis deleri iuſſerat. de quo varia rurſus inter Epiſcopos ſtudia fuerunt, & vix tandem vt Conſtantinopoli expungeretur ſub Hormiſda impetratum eſt.

20. Cvm rege Orientis anno svp.] Cum Anaſtaſio Imperatore, anno Chriſti DXII. vt ſequentia demonſtrabunt.

20. Consvetvdo in Ecclesiis] Triſagium hymnum prima omnium vſurpare cœpit Theodoſij minoris æuo Eccleſia Conſtantinopolitana, ſed ſine illis verbis *ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς ἐλέησον ἡμᾶς*, quæ tunc temporis ignorabantur. Additionis enim auctor Antiochiæ poſtea fuit Petrus Cnapheus Epiſcopus, qui vt Theopaſchitarum hæreſim, qua laborabat, induceret, clauſulam hanc adiecit Triſagio: qua ſcilicet Deo trino, ad quem ſuperiora ſpectabant, adſcribi paſſio videbatur. Cui malo vt mederetur Calendio, Cnaphei in exilium pulſi poſt aliquot annos ſucceſſor, clauſulæ illi præmiſit *Χριστὲ βασιλεῦ*, *Christe rex*, errorísque anſam duobus verbis præciderat, niſi Cnapheus ab exilio reuerſus, ſedíque reſtitutus, iiſdem ſublatis priſtinam labem redintegraſſet. Theophanes in Chronico de Calendione. *τῷ τρισαγίῳ προσέθηκε*

ΧΡΙΣΤΕ ΒΑΣΙΔΕΥ ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς. Πέτρος δὲ πάλιν ἀνελθὼν προσέθηκε τὸ Χριστὲ βασιλεῦ. Hæc Antiochiæ. Conſtantinopoli verò Anaſtaſius Imp. vnà cum Timotheo Patriarcha, idem Cnaphei additamentum in Triſagium inferre conatus, poſt varios tumultus, cædes, & incendia, reclamante populo orthodoxo, conſequi nihil potuit, vt docet Marcellini Comitis Chronicum Paulo & Muſchiano Conſulibus, id eſt, anno Chriſti DXII. in quem incidit annus Anaſtaſij XXII. cui hæc eadem adſignat Theophanes in chronico. vbi & Timothei quoque Commonitorium commemorat, quo id ipſum Eccleſiis omnibus imperabat. ἡνίκα καὶ Τιμόθεος δι' ἐγγράφου ὑπομνηστικοῦ πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις προσέταξεν τὸ τρισάγιον ἐν ταῖς λιταῖς μετὰ τῆς προσθήκης εἰπεῖν. Eadem habet Anaſtaſius in Hiſtoria Eccleſiaſtica. Quæ à nobis omnia idcirco præmittenda fuerunt, vt ex his Auito, qui diuerſa narrat, impoſitum fuiſſe deinceps agnoſcamus.

SED VBI PRIMVM HYMNVS VLTIMA] 21. Non offendebat orthodoxos, vt vidimus, pars hæc ima Triſagio detracta, ſed addita: neque Eutychianis fauere poterat, ſi truncaretur, cùm illam Cnapheus ipſe idcirco adiecerit, vt Eutychianam hæreſim ſtabiliret. Nec propterea Hymno hanc addi non ferebant orthodoxi, quòd Crucifixo ſupplicandum negarent, ſed quia Deum crucifixum per hanc adſtruebant Theopaſchitæ Eutychiani.

ANTIQVA SACERDOS SEDE PROP.] 21. Macedonium ab Anaſtaſio ſede Conſtantinopolitana pulſum, eique ſuffectum Timotheum

conſtat, Secundino & Felice Conſulibus, hoc eſt ſuperiore anno quàm de Triſagij additamento Anaſtaſius & Timotheus turbas cierent. Aliæ igitur exilij cauſæ fuerunt, & Auiti hac etiam in parte nutat narratio.

21. NOLVNT EI QVI CRVCIF. EST SVPPLIC.] Chriſto pro nobis crucifixo ſupplicandum nemo vnquam rectè ſentiens negauit: ſed ſupplicationem hanc Triſagio ſubiici non probabant. Qua de re in Excerptis Photianis cap. CCXXVIII. diſſerens Ephræmius Patriarcha Antiochenus in epiſtola ad Zenobium Scholaſticum, vt Orientales ſuos excuſet, Conſtantinopolitanos atque Occidentales ait, quia Triſagium ad Trinitatem referunt, propterea ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, *qui crucifixus es pro nobis*, addi non ſuſtinere, ne Trinitati attribui paſſio videatur. Orientales verò, cùm Triſagium ad Chriſtum referant, culpa vacare cùm ſubiiciunt, *Qui crucifixus es pro nobis*. Quæ ille quanquam falsò, vt apparet, de Orientalibus ſcribit, cùm ex Damaſceni epiſtola περὶ τρισαγίου compertum ſit, veteres omnes ſemper de Deo trino, nunquam de filio ſolo hymnum hunc accepiſſe, quem & τριαδικὸν ea de cauſâ nuncuparunt: & Cnapheum certum ſit, cùm προσθήκην iſtam adiecit, non filium in mente habuiſſe, ſed Deum, quem crucifixum cum Theopaſchitis adſtruere ſtudebat. Quanquam hæc, inquam, ita ſe habent, inficiandum tamen non videtur, in Cnaphei additione, ſi prauum eius conſilium demas, incommodi nihil futurum. ita nimirum, vt poſt Trinitatis laudationem,

conuerso ad filium sermone, his illi verbis supplicetur, *Qui crucifixus es pro nobis, miserere nobis.* Quod & Calendionem Episcopum sensisse manifestum est, quando Cnaphei additioni τῷ Χριστῷ βασιλεῦ præmisit, & ab Ecclesiæ vsu non abhorrere agnoscit Damascenus, cùm post Trinitatis doxologiam, quæ his verbis continetur, Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto, subiungi sæpe soleat, *τῷ σταυρωθέντι βουλήσει, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντι, ei qui voluntate crucifixus est, & qui resurrexit à mortuis*, quæ ad filium propriè spectant.

NIHIL POSSE PRÆSTARE PERS. HOM] Duplex deinceps contra duas hæreses argumentum tractat. Prius hoc loco, Christum videlicet Deum pariter & hominem fuisse, contra Nestorij vesaniam, qui ψιλὸν ἄνθρωπον, hominem tantummodò aiebat fuisse. 21.

IAM PORRÒ QVONIAM] Hoc alterum caput disputationis, Christum vero & consubstantiali nobis corpore præditum fuisse, contrà quàm sensit Eutyches, qui fictitium illi corpus, & phantasmati simile tribuebat. Vnde his quoque Auiti epistolis, quæ delirium hoc refutant, titulus olim CONTRA PHANTASMA. Par itaque, sed contraria, vt Leontius Monachus obseruat, in Christum impietas Nestorianorum & Eutychianorum, *οἱ μὲν γὰρ τὴν θεότητα, οἱ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα δοκήσει λέγουσιν εἶναι ἐν σωτῆρι. Illi enim*, inquit, *diuinitatem; hi humanitatem opinione tenus & phantasia Seruatori asserebant.* Quare scitè vtrosque Nonnus Abbas ἐναντιοδοκήτας appellabat. Nam & Docitas quoque illos qui id 27.

genus phantaſma inducebant, vocat Theodoretus noſter libro v. Hæreticarum fabularum. Vbi eundem hunc de Chriſti corpore locum tractans, iiſdem quibus Auitus argumentis docet, pati & mori, eſurire & defatigari corpus ſuum permiſiſſe, *ἵνα μηδεμίαν λάβωσιν ἀφορμὴν οἱ Δοκῖται κρατῦναι τὸ ψεῦδος τῆς αἱρέσεως. ne quam anſam haberēt Docitæ, quo falſam hæreſim confirmarent.*

28. BONOSIACIS.] Bonoſus Naiſſitanæ in Dacia ſedis, vt noſtra eſt coniectura, Epiſcopus, catholicam deſerens, ad eorum tranſiit hæreſim, qui Photini venena ſectabantur, & Chriſtum Deum negabant, hominem tantùm prædicantes. Bonoſiacos eius diſcipulos vocant ētiam Concilia Arelatenſe II. & Aurelianenſe III. Gregorius verò magnus Bonoſianos libro IX. epiſtola LXI. ad Quirinum, & alios Epiſcopos Hiberniæ.

34. FAVSTVM EPISC. SECTA MANICHÆVM] Aduerſus quem extant libri ſancti Auguſtini, cuiúſque in aliis eiuſdem operibus frequens mentio. Ceterùm & Paulini ad Fauſtum epiſtola, & Fauſti ad eius quæſita reſponſio, quæ nunc inter Fauſti Regienſis opera leguntur, quo de Fauſto hîc agatur ambigi non ſinunt. Britannum hunc ortu fuiſſe docet Auitus. quod non de Inſulanis, ſed de Armoricis Britannis accipiendum monuimus in Notis ad epiſtolam Facundi ad Mutianum Scholaſticum. Paulinus hic autem Burdigalenſis, qui ad Fauſtum ſcribit, cùm de Paulino Epiſcopo Nolano accipi nequeat, de Paulino Euchariſtici auctore intelligendus videtur, qui & ipſe ortu Burdigalen-ſis

ſis fuit; & Maſſiliæ larem relicta patria cùm fixiſſet, Fauſti Reienſis conſuetudine vti potuit.

POENITENT. QVAM P. MOMENTA- 35.
NEAM NOM.] Momentaneam Fauſtus quoque appellarat, Paulinus ſubitam. *Percunctator*, inquit, *accedo. Sum peccatis carnalibus inuolutus, omnia quæcumque poteſt criminoſus exerceo. cùm diem humanæ ſortis impleuero, pœnitentiam ſubitam ſum conſecutus. ſi excludat pro parte peccatum, an ad integrum, opto cognoſcere.* Hanc Fauſtus inutilem eſſe reſpondit. Quod falsò dici docet Auitus, & ante Auitum in eadem Galliæ Prouincia docuerat Gennadius Maſſilienſis Eccleſiaſticorum dogmatum cap. XLVIII. *Pœnitentia*, inquit, *aboleri peccata indubitanter credimus, etiamſi in vltimo vitæ ſpiritu admiſſorum pœniteat, & publica lamentatione peccata prodantur, quia propoſitum Dei, quo decreuit ſaluare quod perierat, ſtat immobile. Et ideo quia voluntas eius non mutatur, ſiue emendatione vitæ, ſi tempus conceditur, ſiue ſupplici confeſſione, ſi continuò vita exceditur, venia peccatorum fideliter præſumitur ab illo, qui non vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur à perditione pœnitendo, & ſaluatus miſeratione Domini viuat. Si quis aliter de iuſtiſſima Dei pietate ſentit, non Chriſtianus ſed Nouatianus eſt.*

IN VSV CONIVGALIS COPVLÆ] 37.
Coniugium opponit pœnitentiæ, quia pœnitentiam profeſſi abſtinebant à coniugio. Vnde & coniugatis, niſi ex mutuo conſenſu, pœnitentiam dari Concilia vetant, Arelatenſe II. can. XXII. & Aurelianenſe III. can. XXIV.

37. Fidem solam hom. non prodesse] Quod Paulino responderat Faustus, fidem nudam meritis ad salutem non proficere, de iis videlicet affirmabat qui adultam ad ætatem perueniunt. Auitus autem contra illum sic disputat, quasi etiam paruulos comprehendat. quod abhorret à Fausti sententia, qui vtrosque distinguit, & apud Deum distingui docet libro I. de gratia & libero arbitrio cap. VII. *Fidem*, inquit, *expectat à paruulis, opera cum fide à consummatis requirit.* Neque aliter accipiendus S. Augustinus, cùm iis respondens, qui sine fide non posse, sine operibus autem posse perueniri dicerent ad æternam vitam, fidem ipse solam non sufficere ad salutem, sed opera cum fide requiri docet in libro de fide & operibus. De iis enim sermo est, qui grandiores fiunt post baptismum.

Epistola V.

40. Domno Gvndobado regi] Consolatoria in obitu filiæ, quæ regi desponsa, & regina mox futura, paternis in ædibus decesserat ante nuptias. Quod verò illi vel sponso nomen fuerit, non explicat.

41. Flebatis fvnera germanorvm] Funera fleuisse ait, quorum auctor ipse fuerat. Ex tribus enim fratribus duos Gundobadus principio regni sustulit, Chilpericum Clotildis nostræ patrem, & Godomarum: cum tertio Godegisilo regnum partitus, complures annos cum eo regnauit. Tandem & hunc quoque iniuria lacessitus interfecit, sólúsque dein-

ceps integro regno per ſedecim annos potitus eſt, vſque ad Petri Conſulatum, ſub quo defunctum Gundobadum notat Chronicum Marij, hoc eſt anno Chriſti DXVI.

EPISTOLA VI.

VICTORIO EPISCOPO] Gratianopolitano. Hunc enim eſſe arbitror, qui cum Auito ipſo interfuit & ſubſcripſit Concilio Epaonenſi, atque in vulgatis editionibus Conciliorum Victurius; in codice autem Lugdunenſi Victorius appellatur, vt hoc loco. 42.

DE HÆRETICORVM ORATORIIS] Qui hanc epiſtolam contulerit cum Canone XXXIII. Concilij Epaonenſis, *De Baſilicis hæreticorũ*, facilè animaduertet, Canonem non ſolùm ex mente Auiti, qui præerat Concilio, ſed ipſius quoque verbis conceptum atque expreſſum. Sic enim ſe habet: *Baſilicas hæreticorum, quas tanta execratione habemus exoſas, vt pollutionem earum purgabilem non putemus, ſanctis vſibus applicare deſpicimus.* Diuerſa paucis antè annis fuerat ſententia Concilij primi Aurelianenſis, cui Baſilicas Gothorum recipi, & ſimili quo noſtræ innouari ſolent placuit ordine conſecrari. Quod vbique gentium in more vſuque iam olim fuiſſe, tum Græcæ, tum Latinæ paſſim hiſtoriæ declarant. 42.

EPISTOLA VII.

PAPÆ CONSTANTINOPOLITANO] Ioanni Cappadoci Patriarchæ, qui relato in diptycha Concilio Chalcedonenſi, expuncto- 48.

que ex iiſdem nomine Acacij, longum diſcidium, quod Orientales ab Eccleſia Romana ſeiunxerat, redintegrata pace & concordia terminauit. Extat Ioannis ipſius ad Hormiſdam Papam epiſtola, rei geſtæ tempus ſubſcriptione ſua denotans, *Data menſe Martio die* XXVIII. *Indict.* XII. *Conſulibus domno Iuſtino Imp. Augusto & Eutharico V.C. æra* DLVII. id eſt anno Chriſti DXIX. Cedrenus anno primo Iuſtini, Ἐπισκόπων δὲ ἀπὸ Ῥώμης ἐλθόντων δι' Ὁρμίσδου ἐπισκόπου Ῥώμης, τῇ Βιταλιανοῦ σπουδῇ, ἔτι ζῶντος Ἰωάννου τοῦ Καππαδόκου Ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τὴν ἁγίαν ἐν Χαλκηδόνι τετάρτην σύνοδον πρὸς ταῖς ἄλλαις τρισὶ συνόδοις τοῖς διπτύχοις συνέταξε. *Cùmque Roma veniſſent Epiſcopi ab Hormiſda Romano Epiſcopo miſſi, Vitaliani ſtudio, cùm adhuc viueret Ioannes Cappadox Epiſcopus Conſtantinopolis, quartam ſacram Synodum Chalcedonenſem ad tres alias in diptychis adſcripſit.* Liquet ergo, quemnam Principem hoc loco intelligat, quem Rom. Antiſtité, quem denique Papam Conſtantipolitanum.

48. PATRICIVS SIGISMVNDVS] Rex Burgundionum, qui Gundobado patri quarto abhinc anno ſucceſſerat. Solebant his ſæculis Imperatores Romanarum dignitatum titulos exterarum gentium regibus honoris cauſa impertiri. Vnde & Theodericum regem Gothorum, & alios, Magiſtros militum ſæpe appellatos legimus: atque vt hoc loco patriciatum Sigiſmundo delatum intelligimus, & patricium Theodericum eundem à Zenone creatum proditum eſt, ſic ad Clodoueum regem Francorum, poſt victoriam Gothicam, codicillos de

Consulatu ab Anastasio missos testatur Gregorius Turon. lib. II. cap. XXXVIII.

EPISTOLA VIII.

EVSTORGIO EPISCOPO] Mediola- 50.
nensi, vt docet epistola Theoderici regis, quæ est nona libri I. Variarum apud Cassiodorum, & libri II. epistola XXIX. ad Adelam Comitem, his verbis: *Beatissimi viri Eustorgij Episcopi sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ petitione permoti, præsentibus te affatibus admonemus, vt prædiis vel honoribus illius Ecclesiæ intra Siciliam constitutis tuitionem studeas, salua ciuilitate, præstare.* De hoc Ennodij quoque interpretati sumus epigramma CXLIX. De fonte baptisterij S. Stephani, & aqua quæ per columnas venit.

En sine nube pluit sub tectis imbre sereno,
Et cæli facies pura ministrat aquas.
Proflua marmoribus decurrunt flumina sacris,
Atque iterum rorem parturit ecce lapis.
Arida nam liquidos effundit pergula fontes,
Et rursus natis vnda superna venit.
Sancta per æthereos emanat lympha recessus,
EVSTORGI *vatis ducta ministerio.*

id est, Episcopi. Græcum ortu sunt qui Eustorgium faciant ex nominis coniectura. Quòd verò addunt Ioannis Damasceni discipulum fuisse, absurdum est, cùm tempora discrepent.

REPARANDÆ LIBERT. CVRAM GER.] 50.
Referenda hæc videntur ad reliquias captiuorum, quos Gundobadus bello Ligustico ex Italia in Galliam abduxerat. ad quos redimendos missi à Theoderico rege Epiphanius Ticinen-

ſis, & Victor Taurinas legationem obierant, quam Ennodius in Epiphanij vita deſcribit.

EPISTOLA IX.

51. CÆSARIO EPISCOPO] Arelatenſi, de quo ad ea quæ aliàs notauimus ad Ennodium, præclarum addi poteſt elogium Floriani monachi in epiſtola ad Nicetium Treuirenſem. *Sed & corona veſtræ ſocium*, inquit, *beatæ memoriæ dominum Cæſarium Arelatenſem Epiſcopum, qui vixit inter barbaros pius, inter bella pacatus, pater orphanorum, paſtor egentium, qui tanti cenſus effuſione nil perdidit, catholicæ regulam diſciplinæ dictis factiſque demonſtrans.* De huius quoque in paſcendis captiuis alacritate ac fiducia in Deum, nauibúſque tritico plenis à Gundobado & Sigiſmundo regibus Burgundionum opportunè, cùm panes deeſſent, ad illum miſſis, narrat Meſſianus preſbyter in libro II. vitæ S. Cæſarij.

51. MAXIMIANVS ANTISTES] Cuius ſedis Epiſcopus fuerit, non liquet. Fuit quidem per hæc tempora Maximianus Peruſinus Antiſtes, cuius nomen legitur in Synodis Romanis Symmachi Papæ. Verùm an in eum conuenire poſſint, quæ de Maximiano Epiſcopo, eiúſque patria, & oculorum incommodo hîc dicuntur, ambiguum eſt.

EPISTOLA X.

52. MAGNO EPISCOPO] Mediolanenſi, Euſtorgij, de quo proximè dictum, ſucceſſori, Datiique deceſſori. Nam quòd Datium non-

nulli, dum Mediolanenses Episcopos recensent, Magno præponunt, ordo est præposterus, qui ex hac ipsa epistola reuincitur.

COMITE BETANCO] Theoderici regis Italiæ. Auulos verò, siue Auolos, præter hunc, nobilis, vt ait, viri Prouincialis filium, alios eodem sæculo habuit eadem Prouincia, vt Auulum Segestericensem Episcopum, & Auolum Aquarum Sextiarum, quorum ille in Synodo IV. Aurelianensi subscribit, hic in quinta.

EPIST. XI. XII.

APOLLINARIS EPISCOPVS] Valentinæ sedis Antistes, Auito fratre natu maior. de 53. 54.
quo Agobardus ad Ludouicũ Imp. de Iudaicis superstitionibus. *Sanctus Apollinaris, Episcopus Ecclesiæ Valentinæ, quantus fuerit & sit, non solùm gesta de eo scripta, sed & crebra eius miracula vsque hodie sublimiter testantur.* Epistolæ vtriusque idem est argumentum. Somnium nempe Apollinaris, quod ea illi nocte oblatum est, qua defunctæ sororis anniuersarium Viennæ ipso absente celebrabatur.

EPISTOLA XIII.

CONTVMELIOSO EPISCOPO] Reiorum in Prouincia II. vt docent subscriptio- 56.
nes Synodi Arelatensis IV. Carpentoratensis, & Vasensis II. Doctrina excultum hominem fuisse argumento est, quòd Auitus hunc inter librorum suorum censores & arbitros delegerit. Mores autem illaudatos probauit, tum Cæsarij eiúsque Synodi, tum Sedis Apostolicæ iu-

dicium, cuius sententia Contumeliosus Episcopatu ob flagitium deiectus, atque in monasterium retrusus est, vt in primo Tomo Conciliorum Galliæ videre est.

Epist. XIV. XV. XVI.

56.57.58. Victvrivs Episcopvs] Gratianopolitanus. Nec enim dubito, quin is sit, qui in epistola vi. dictus est Victorius, atque ita quoque nominatur in epistola xvi. & in aliis. Hic ergo Auitum Viennensem, tanquam Metropolitanum suum consulit, Auitus tanquam suffraganeo Prouinciæ suæ Antistiti respondet, quid de illo statuendum, qui defunctæ vxoris sororem sibi in matrimonio sociarat. Ciuis hic erat Gratianopolitanus, vt patet ex epistola xiv. Vincomalus nomine, vt est in xvi. Par porrò eodem tempore eodémque in regno Burgundionum, incestus fuit Stephani, ex officio Sigismundi regis fisco præpositi, qui Palladiam defunctæ itidem coniugis sororem sibi copularat. Qua de re in Concilio Lugdunensi I. & in vita Sancti Apollinaris Valentinæ sedis Episcopi.

58. Oportet ergo hominem] Græcorum olim Latinorúmque in coercendis incestis par disciplina. De duarum enim sororum maritis Græcorum morem, qui legis vim obtinebat, exponit S. Basilius epistola cxcvii. ad Diodorum, Ἐάν τις πάθει ἀκαθαρσίας ποτὲ κρατηθεὶς ἐκπέσῃ πρὸς δυοῖν ἀδελφῶν ἀθέσμιον κοινωνίαν, μήτε γάμον ἡγεῖσθαι τοῦτο, μήθ' ὅλως εἰς ἐκκλησιαστικὸν πλήρωμα παραδέχεσθαι, πρότερον ἢ διαλῦσαι ἀπ' ἀλλήλων. *Si quis*

affectu immunditiæ correptus, in illicitam duarum sororum communicationem exorbitauerit, id neque coniugium esse censendum, neque talem ad Ecclesiasticum cœtum admittendum, priusquam ab inuicem dirimantur. Apud Latinos verò qui mos fuerit, multorum instar, quia omnes consentiunt, canon est xxx. Concilij Epaonensis: *Incestis coniunctionibus nihil prorsus veniæ reseruamus, nisi cùm adulterium separatione sanauerint.* Inter incestos autem numerat, *si quis germanam vxoris suæ acceperit.* Auitus ergo in hoc genere quatuor distinguit, excommunicationem, separationem, pœnitentiam publicam, & reconciliationem: ita vt excommunicationis nota inurantur donec segregentur, & segregati pœnitentiam agant, vt reconciliationis gratiam accipiant.

AVCTORITATIS VESTRÆ EST] In potestate enim & arbitrio est Episcopi, erga pœnitentes, perspecta eorum compunctione, humaniùs atque indulgentiùs agere, & seueritatis ordinem temperare, ita vt maturiùs illos ad communionem recipiant. Synodi Ancyranæ canone 11. & Concilij Arelatensis II. canone x. At contrà, negligentiores pœnitentes tardiùs reconciliandos sancit Carthaginense IV. canone LXXV. 58.

SVFFICIAT SEPARATIO PERSONARVM] Superiorem sententiam suam temperat, & mitiùs decernit. Duo enim superiùs exigebat, separationem, & publicam pœnitentiam: nunc separatione sola contentus, de pœnitentia suggerit, vt eam agere moneatur, accipere non cogatur. 59.

Epistola XVII.

60. Viventiolo Presbytero] Qui Lugdunensis posteà fuit Episcopus, vt docebit epistola LII. Nunc cùm Lugdunum ex Iurensi eremo venisset, Apollinarémque Auiti fratrem, nouum Episcopum ibi ægrotantem visitasset; Auitum quoque ipsum destinato nuntio consolari studuit. Quo nomine gratias illi agit, simúlque pro transmissa sella: cuius vice cathedram ipsi, hoc est, Episcopatum imprecatur, quem Lugduni postea sortitus est.

Scholam Evgendi] Quod nunc est Monasterium S. Claudij in Iura monte. Eugendi nomen, quod in codice nostro desiderabatur, suppleuimus ex schedis Thuanis. Primus enim loci conditor Eugendus, nomen suum loco reliquit, quod tunc etiam in eo perseuerabat, superstite adhuc Claudio Vesuntionensi, cui postea ibidem sepulto vetus appellatio cessit. Vacuam ergo & rectore destitutam scholam Eugendi Viuentiolo suadet vt capessat, vt in secundo gradu presbyteri probatus, ad maiora gubernacula prouehatur, hoc est, ad primum gradum Episcoporum.

Epistola XVIII.

62. Quàm multa hoc loco desint statui non potest. Titulum verò epistolæ coniicio fuisse ad Symmachum Papam. Æliæ autem, id est Hierosolymorum, Antistitem Heliam intelligi, qui sedem illam tunc regebat. Ad hunc ergo, pro impetrãdo sanctæ Crucis munere cùm scri-

beret Auitus, Symmachi quoque intercessionem, qua voti compos fieret, expetiit. Sed Auiti ad Heliam epistola desideratur.

EPIST. XIX. XX.

GVNDOBADVS AVITO] Solebat Aui- 62.
tus, vt Agobardus testatur, & hoc exemplo manifestum est, cum rege Gundobado frequenter de fide, non solùm coram differere, sed absenti quoque per epistolas respondere.

CERTE POST VERBVM DEI] Ver- 63.
bum Domini pro Deo Verbo sumit. quæ interpretatio ab Esaiæ sensu hoc loco aliena est, & à Theodoreto nostro refellitur. Λόγον γὰρ ἐνταῦθα οὐ λόγον θεὸν καλεῖ, ἀλλὰ τὴν τοῦ θεοῦ λόγου διδασκαλίαν. οὐ γὰρ ὁ θεὸς λόγος ἐκ Σιὼν ἐξελήλυθεν, ἀλλ᾽ ἐν τῷ Σιὼν τὴν ἀλήθειαν ἐξεπαίδευσεν, *Sermonem enim hoc loco vocat, non Deum Verbum, sed Dei Verbi doctrinam. Neque enim ex Sion exiuit Deus Verbum, sed in Sion veritatem docuit.*

EPISTOLA XXI.

DOMNO SIGISMVNDO] Hic vnus est 64.
ex illis dialogis & collocutionibus, quas cum rege Gundobado frequentatas ab Auito ex Agobardi verbis didicimus. Fiebant hæ porrò nunc cum rege ipso, nunc illo præsente cum eius sacerdotibus Arrianis Episcopis, vt hoc loco. Qua de re autem instituta fuerit hæc disputatio non significat. Pauca enim de contentionis exitu commemorasse contentus, totius altercationis seriem coràm, cùm ad Sigismundum venerit, expositurum se promittit.

Epistola XXII.

66. Apollinari illustrissimo] Huic iungenda est epistola xliv. ad eundem, vt opinor, Apollinarem Sidonij filium scripta, tametsi vir illustris in ea nuncupetur, in hac illustrissimus. Parebant autẽ Aruerni hoc tempore Vvisigothis, eorúmq; regi Alarico, filio Eurici, cui dediti à Nepote Augusto fuerant ex fœdere. Domini ergo, quibus obseruabant, hoc loco Vvisigothi, pro quibus & in pugna Voc ladensi, cùm à Clodoueo cæsus est Alaricus, dimicasse cum Aruernis suis ducem Apollinarem, testis est Gregorius Turonensis.

Epistola XXIII.

67. Papæ Hierosolymitano] Heliæ, qui Æliæ vrbis Antistes dictus in epistola xviii. Gratias huic agit pro accepto munere, quod superioribus litteris ambiebat: pro sacræ nimirum Crucis particula, non mole, vt inquit, sed salutis pretio æstimanda. Sic enim & Paulinus Nolanus epistola xv. cùm de Crucis eiusdem particula, quam Hierosolymis per Melaniam acceperat, modicum segmentum mitteret ad Seuerum & Bassulam, *Accipite*, inquit, *magnum in modico munus, & in segmento pene atomo hastulæ breuis, sumite munimentum præsentis & pignus æternæ salutis.*

Epistola XXIV.

68. Stephano Episcopo] Lugdunensi. qui, vt antiquæ tabulæ docent, Rusticio Epi-

scopo successit, successorémque habuit Viuentiolum. Lupicinus enim, qui Stephano subiici à recentioribus solet, ante Rusticium in iisdem tabulis post Patientem collocatur. Ad Stephanum hunc, vt aliàs monui, scripta extat epistola Ennodij lib. III. XVII. Eidem scribit item, ni fallor, Ruricius Lemouicensis lib. II. epist. XI. etsi Episcopi nomen in titulo est omissum.

INTER LOLIVM ARRIANI GERMINIS] 68.
Arrianorum hæresim his temporibus in Gallia fouebant Vvisigothi & Burgundiones, vtrique ea labe infecti. Vnde & Auito crebra cum Arrianis de fide certamina, & libri contra Arrianos ab eodem editi. At Donatistarum nomen vnius fere Africæ, in qua natum erat, finibus se continuit, & vix vnquam ad alias gentes peruasit, si Romam excipias, vbi Montenses vocabantur.

MANVS IMPOSITIONEM ADHIBETE] 69.
Conuersis ab hæresi manus imponebatur, vt Spiritum sanctum acciperent, quem ab hæreticis accipere non potuerant. Concilium Arelatense I. can. VIII. *Si ad Ecclesiam aliquis de hæresi venerit, & peruiderint eum in Patre, & Filio, & Spiritu sancto esse baptizatum, manus ei tantùm imponatur, vt accipiat Spiritum sanctum.* Leo magnus ad Rusticum Narbonensem Inquis. XVIII. de iis qui paruuli ab hæreticis baptizati sunt. *Rebaptizandi non sunt, sed per manus impositionem, inuocata virtute Spiritus sancti, quem ab hæreticis accipere non potuerunt, Catholicis copulandi sunt.* Idem ad Nicetam Aquileiẽsem c. VII. *Qui baptismum ab hæreticis acceperunt, sola in-*

uocatione sancti Spiritus per impositionem manuum confirmandi sunt, vt quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis sacerdotibus consequatur. quia Spiritus sanctus, vt est apud Augustinum libro III. de Baptismo contra Donatistas cap. XVI. in sola Catholica per manus impositionem dari dicitur. De hac igitur manus impositione, qua datur Spiritus sanctus, hîc sermo est, ne quis de alia fortasse interpretandum putet.

69. QVAM CONSTAT ETIAM CHRISMATE CONS.] Quasi dicat, chrismandum etiam fuisse, nisi chrismatus iam esset. Adhibebatur enim in recipiendis hæreticis, præter impositionem manuum, chrismatis quoque consignatio. Cuius moris apud Gregorium Turon. illustria sunt exempla, in Lantilde Clodouei regis sorore, quæ ex hæresi Arriana conuersa chrismata est, libro II. Historiæ Franc. cap. XXXI. in Brunichilde & Gosuuinta sororibus libro IV. cap. XXVII. & XXVIII. in Hermenichildo rege Gothorum in Hispania lib. V. cap. XXXIX. in Chararico denique Sueuorum rege in Gallæcia, de quo Gregorius idem de Miraculis S. Martini libro. I. cap. VI. *Rex*, inquit, *vnitatem Patris & Filij & Spiritus sancti confessus, cum omni domo sua chrismatus est.* Ceterùm chrismatio conuersis tũ adhibebatur, cùm in hæresi chrismati non fuerãt.

69. CVM MINIST. BAPTISMATIS] Chrismatis cõsignationem more antiquo cum baptismate coniungit, eandémque ab impositione manuum, qua datur Spiritus sanctus, diuellit ac separat. Qua de re alias fusè disputa-

tum est, cùm canonem Arausicanum explanaremus. Quod verò affirmat Auitus, cum baptismo chrismare solitos Donatistas, ex Optato & Augustino perspicuum est. Tria enim cùm apud illos, perinde ac in Ecclesia Catholica, celebrarentur, baptismus, chrismatio, & manuum impositio, horum duo priora, quando ad Ecclesiam redibant, non iterabantur, sed intacta permanebant, contrà quàm fieri ab ipsis soleret, qui catholicorum & baptismum & chrisma execrabantur, & vtrumque iterabant. Optatus libro VII. *Quod à vobis vnctum est, tale seruamus quale suscepimus.* & post alia, *Seduxistis homines, rebaptizastis, iterum vnxistis.* Tertiú tantùm, id est, impositionem manuum, ob eam quam diximus causam repetebant, quòd Spiritum sanctum hæretici dare non possint. S. Augustinus de baptismo Donatistarum lib. III. *Manus autem impositio, non sicut baptismus repeti non potest. Quid est enim aliud, nisi oratio super hominem?* quia per orationem videlicet, manúsque impositionem, baptizati à Præpositis Ecclesiæ Spiritum sanctum Apostolico more accipiebant.

EPISTOLA XXV.

APOLLINARI EPISCOPO] Fratri, Valentinæ vrbis, vt ad epistolam XI. dictum est, 69.
Antistiti. Cum hac epistola comparanda est Sidonij epistola XV. libri IV. ad Elaphium, à quo pariter inuitatus ad nouæ Ecclesiæ dedicationẽ, pari elegantia se adfuturum spondet, hospitúmque vndique affluentium multitudinẽ prædicit.

EPISTOLA XXVI.

70. CVIDAM] Episcopo, vt apparet, cuius nomini parcit, de nimia illum facilitate reprehendens, quòd secreta nostra imperfectis, hoc est hæreticis prodiderit. De Episcopo autem ab hæresi conuerso, respondet posse in Ecclesia nostra, si aliud nihil officit, ad quemlibet sacerdotij gradum adsumi. Quo quidem exemplo, & Symphosium atque Dictinium hæreticos Episcopos, Priscilliani hæresim damnantes, retentâ dignitate receptos legimus in Concilio primo Toletano, & de clericis hæreticis qui ad fidem Catholicam veniunt, vniuersim cautum est in Concilio I. Aurelianensi can. x. *Vt si fideliter conuertuntur, & fidem Catholicam integrè confitentur, officium suscipiant quo eos Episcopus dignos esse censuerit.*

EPISTOLA XXVII.

72. NOMINE SIGISMVNDI REGIS AD SYMMACHVM PAPAM] Per Iulianum Diaconum sacras reliquias Sigismundus rex petit à Symmacho Papa, à quo alias iampridem acceperat. Symmachi porrò Papæ obitus incidit in Senatoris Consulatum anno Christi DXIV. Gundobadus Sigismundi pater biennio pòst occubuit, Petro Consule. At Sigismundus in epistolæ inscriptione Rex appellatur. Constat ergo, patre adhuc superstite, regis nomen obtinuisse: quod Marij quoque Chronicum confirmat his verbis, *Florentio & Anthemio* (id est anno qui inter Symmachi & Gundobadi obitum intercessit)

ſit) *His Conſulibus Monaſterium Agauno à rege Sigiſmundo conſtructum.* Atqui his Conſulibus Pontifex Romæ iam erat Hormiſda Symmachi ſucceſſor. Quare non illo primùm anno rex dictus Sigiſmundus, quem Symmachi antea temporibus nomen hoc geſſiſſe arguit epiſtolæ inſcriptio.

EPISTOLA XXVIII.

DOMNO GVNDOBADO REGI] Librum de Chriſti diuinitate vocat Florus Diaconus, quandocumque epiſtolam hanc citat in Pauli verba ad Romanos, Galatas, & Hebræos. In ea enim Gundobadi quæſtioni reſpondens, oſtendit in Chriſto Domino, priuſquam homo fieret, æternam fuiſſe diuinitatem, aduerſus hæreſim illorum qui ex Maria cœpiſſe contendebant. De quibus Auguſtinus hæreſi XLIV. *Pauliani*, inquit, *à Paulo Samoſateno, Chriſtum non ſemper fuiſſe dicunt, ſed eius initium ex quo de Maria natus eſt aſſeuerant: nec aliquid amplius quàm hominem putant. Iſta hæreſis aliquando cuiuſdam Artemonis fuit: ſed cùm defeciſſet, inſtaurata eſt à Paulo, & poſtea ſic à Photino confirmata, vt Photiniani quàm Pauliani celebriùs nuncupentur.* Photinianos autem, ſeu Pauliniſtas, per hæc tempora Galliam infeſtaſſe indicat Concilium Arelatenſe II. cap. XVI. & Sidonij epiſtola XII. libri IV. ad Patientem Epiſcopum Lugdunenſem. Vnde & B. quoque Auitus Photinianorum hæreticorum validiſſimus expugnator dicitur ab Agobardo. 73.

NOBIS DE CONCILIO DISCED.] Di- 73.

uersum est hoc Concilium à primo Lugdunensi, quod inter Concilia Galliæ Tomo I. edidimus, in quo discussa est sub Sigismundo causa Stephani, qui duas sorores duxerat. Hoc enim sub Gundobado iam præcesserat: sed in eo quid actum sit nescimus, nisi quòd se interfuisse Auitus significat cum Chartenio incertæ sedis Episcopo.

Epist. XXIX. XXX.

7.78. Domno Sigismvndo] Vtriusque epistolæ eadem fuit occasio, Apostolica nimirum, id est B. Petri festiuitas, quæ Genauæ annuo cultu celebrabatur. Genauensis enim Ecclesiæ tutela & patronus B. Petrus, & Genauæ, opinor, diuiso cum patre regno, larem fixerat Sigismundus: quod & de Godegisilo Gundobadi fratre, cùm vnà regnarent, scribit in Epiphanij vita Ennodius. Genauam tum ergo promiscuè aduentantibus etiam hæreticis, locum habuerunt illa quæ priore epistola continentur, in qua duas hæreses, ni fallor, dicit Arrianam & Photinianam.

Epistola XXXI.

79. Fausto et Symmacho senator.] Non senatores modò, sed patricij ambo, & ordinarij Consules fuerant, Faustus anno Christi CDXXCIII. biennio pòst Symmachus, vterque sine collega. Ad hos ergo, tanquam præcipuæ in Vrbe dignitatis proceres, suo & Gallicanorum omnium Antistitum nomine, scribit dè Synodo Romana, & iudicio in ea aduersus Sym-

machum Papam Theoderici regis auctoritate constituto expostulans, Italiæque Episcopos perstringens, quòd de eminentiore iudicium inferiores receperint.

SACERDOTALIS FAMA DECRETI] 80.
Extat hoc decretum in Synodo Rufio Magno Fausto Auieno Consule habita anno Christi DII. *Decernimus*, inquiunt, *vt Symmachus Papa, sedis Apostolicæ Præsul, quantum ad homines respicit, quia totum constat diuino arbitrio fuisse dimissum, sit immunis & liber, & Christianæ plebi, sine aliqua de obiectis oblatione, in omnibus Ecclesiis suis, ad ius sedis suæ pertinentibus, tradat diuina mysteria.* Quare dubium non est, quin Synodum istam Auitus intelligat, quæ in Codice Narbonensi, aliísque vetustioribus, quarta & palmaris rectè inscribitur. Falsò enim recentiores palmaris nomen Synodo alteri tribuunt, quæ Auieno iuniore Consule celebrata est, cùm in ea nec decreti huius sit mentio, nec absolutionis Symmachi, quam in Palmari editam constat.

EPISTOLA XXXII.

LIBERIO PRÆFECTO] Prætorij primùm Italiæ, tum deinde Galliarum, viro multiplici laude conspicuo, pòst etiam Patricio. 82.
Cassiodorus libro XI. Variarum epist. I. *Respicite Patricium Liberium, Præfectum etiam Galliarum, exercitualem virum, communione gratissimum, meritis clarum, forma conspicuum, sed vulneribus pulchriorem, laborum suorum munera consecutum, vt non Præfecturam, quam be-*

ne gessit, amitteret, & eximium virum honor geminatus ornaret. Ennodius Liberio eidem lib. IX. epist. XXIII. *Mecum Gallia in hac adstipulatione conueniunt, vt Christo Deo viuo disponente, ordinatis illis, quibus ciuilitatem post multorum annorum curricula intulisti, quos non antè contigit saporem de Romana libertate gustare, ad Italiam tuam & poscentibus nobis, & illis tenentibus reducaris.*

83. V.S. VICARIO VESTRO] Gemellum mox nominat: quem Prouincia potitus rex Italiæ Theodericus Vicarium Præfectorum creauit. Sic enim ad eum scribit apud Cassiodorum libro III. epist. XVI. *Hinc est quòd præsenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante subiectas, Vicarium te Præfectorum nostra mittit auctoritas.* Ceterum, vt Auitus hoc loco Liberij rogatu captiuos liberat, sic Liberium Ennodius libro IX. epist. XXIX. pro Camilla consanguinea sua rogat, vt casellulas eius intra Gallias fisci oneribus releuet.

EPISTOLA XXXIII.

83. APOLLINARI V. I.] De Sidonij filio vt coniiciam, monet sub finem nomen Archadij, quem Apollinaris filium innuere videtur. Apollinari autem, Sidonij filio, filium fuisse Archadium, in Notis Sidonianis ostendimus libri III. epistola XIII.

EPISTOLA XXXIV.

84. AVRELIANO V. I.] De hoc verò difficilior est coniectura, cùm Aureliani hac ætate

insignes fuerint non pauci. Vide an ad Aurelianum patricium referri queat, cuius seruum Massiliæ ad Basilicam S. Victoris à dæmonio liberatum ait Gregorius Turon. lib. I. Miracul. cap. LXXVII. Certè, nisi tempora discrepant, dignitas non repugnat, cùm illustres fuerint omnes Patricij.

EPISTOLA XXXV.

ELPIDIO DIACONO] Medico Theoderici regis, cuius ad Elpidium ipsum, cum Diaconi quoque titulo, extat epistola lib. IV. Variarum Cassiodori, & apud Ennodium complures. Eò alludens Ennodius idem lib. IX. epist. XIX. *Scio*, inquit, *quia Deus tibi sic gratiam inuicti Principis contulit, vt humilitas Ecclesiastica non periret.* Carum enim in primis Theoderico fuisse testatur Cyprianus Diaconus in vita S. Cæsarij libro I. *Elpidius Diaconus & medicus, regia potestati sedulis officiis cum primis familiaris & intimus.* Quo in loco Elpidium narrat ab infestatione diaboli, qua domi vexabatur, S. Cæsarij opera liberatum. 85.

PER MAIOREM DOMVS TVLLII] 86.
Quis hic Maior, aut quænam Domus Tullij, à qua illi nomen, non liquet. nisi quis fortasse ad Seruij Tullij regis domum, quam P. Victor in quinta Vrbis regione collocat, referendum putet, quod multis non facilè persuaserit. Ad Celerem autem, cuius filij sanitatem hoc loco Elpidio medico commendat, scripturus est epistolam XLIII.

EPISTOLA XXXVI.

87. V. I. SENARIO] Comes hic fuit patrimonij Theoderici regis, & Patricius, de quo multa iam diximus ad Ennodium. Nunc addendum est eiusdem Epitaphium, quod non insulsis versibus conditum, à Petro Pithœo relatum est in librum IV. Poëmatiorum.

SENARII V. I. COMITIS PATRIMONII ET PATRICII EPITAPHIVM.

ILLE *ego sum mundi quondam sine fine viator*
Senarius, membris tumulo non nomine clausus.
Principis inuicti semper sublimis amore,
Cuius in orbe fui vox regum, lingua salutis,
Fœderis orator, pacis via, litibus hostis.
Nouit & hoc Oriens, hoc vltimus axis Iberi,
Hoc scit bruma rigẽs, scit & Africa solibus vsta.
Bis denas & quinque simul legatio nostra
Signat in orbe vias, & nunquam strata labore.
Cursus erat volucer. namque anno peruigil vno
Bis maris Oceani, bis Pontica littora vidi,
Europámq; Asiámq; sequens, duo limina mũdi.
His etiam meritis sociauimus agmen honorum.
Aulica quippe Comes rexi patrimonia clarus,
Et mea patricio fulserunt cingula cultu.
Me pietas, me sancta fides, me fouit honestas.
Secla canãt titulos, nam moribus astra tenemus.

87. AD SANCTVM HORMISDAM] Auiti ad Hormisdam epistola, itémque Hormisdæ ad Auitum responsio, postremo loco à nobis editæ sunt numero XXCVII. & XXCVIII. ex quibus epistolæ huius & proximè sequentis interpretatio petenda est.

Epistola XXXVII.

Petro Episcopo] Rauennati, vt opinor. Eodem pertinet epiſtola quò ſuperior. Miſſis enim ad Hormiſdam legatis, vt de Orientalis Eccleſiæ ſtatu certior fiat, ab Epiſcopo Rauennate, qua iter illis futurum erat, petit vt ignorantiam Gallicanam erudiat. Petri huius in Synodo Romana palmari ſubſcriptio legitur his verbis, *Petrus Epiſcopus Eccleſiæ Rauennatis huic ſtatuto noſtro, in quo totam cauſam Dei iudicio commiſimus, ſubſcripſi.* Ad eundem etiam pertinere coniicimus Theoderici regis epiſtolam XXXVII. libri III. Variarum, Petro Epiſcopo inſcriptam Felice Conſule, id eſt, anno Chriſti DXI. Quod ſi verum eſt, errant qui Petrum Rauennatem ante id tempus defunctum tradunt. 88.

Per Viennenses Clericos] Alexium preſbyterum & Venantium Diaconum. Sic enim appellantur in Auiti litteris ad Hormiſdam, & in Hormiſdæ ad Auitum. 89.

Epistola XXXVIII.

Evphrasio] Etſi Epiſcopi nomen non eſt appoſitum, Epiſcopum tamen fuiſſe dixerim Aruernorum, ad quem & binæ ſunt epiſt. Ruricij, quarum in altera dignitatis quoque nomen omiſſum eſt. Synodo Agathenſi per Vicarium ſubſcripſit anno DVI. interfuit ipſe Aurelianenſi I. anno DXI. Hunc itaque rogat, vt librum ſuum, qui in eius manus venerat, Apollinari 89.

Sidonij filio recensendum ingerat & excuset.

EPISTOLA XXXIX.

90. DOMNO GVNDOBADO REGI] Caussam reddit, cur seruum depositi negatorem, qui Lugduno Viennam venerat, Lugdunum ad disquisitionem remiserit, purgátque quod ille se ab Auito dicebat admonitũ ne redderet.

91. INTERCESSIONI DE PROX. SVGGERENDÆ.] Solenni Episcoporum more, qui & pro seruis apud dominos, & pro reis quibuscumque, miseris vel oppressis, apud Iudices, aut apud Principes enixè intercedere solebant. Ennodius in vita Epiphanij Episcopi, tum adhuc Diaconi: *Intercessionum etiam tunc certamina proludebat. Nam vbicumque pro remediis miserorum Episcopi mittebatur imperio, tanta exigebat beneficium arte supplicandi, vt sentirent sibi in caussis profuisse complurimi, ipsum per se Episcopum non venisse.* Plenæ sunt exemplis sanctorum Antistitum historiæ, & illustre in primis est S. Augustini, cùm pro circumcellionibus Donatistis, atrocia facinora confessis, apud Marcellinum Iudicem, & apud Apringium Proconsulem, vt citra mortis supplicium puniantur, intercedit epistola CLIX. & CLX. qui & de intercessionum istarum æquitate ac religione ambigenti Macedonio accuratissimè rescribit epist. LIV.

92. VEL SERVASTIS VEL DONASTIS] Libera & ingenua professio. Principibus accepta feruntur bona Ecclesiæ, quæ vel donarunt ipsi, vel vt donare liceret, concesserunt, ex le-

ge Constantini Magni : *Habeat*, inquit, *vnusquisque licentiam sanctissimo Catholicæ venerabilique concilio decedens bonorum quod optauit relinquere*. Cod. Theod. De Episcopis, &c. Defensionem quoque bonorum subditis suis omnibus Principes cùm debeant, præcipuam debent Ecclesiasticis. In quo regum olim Francorum pietas enituit, qui res & mancipia Ecclesiæ eodem se loco ac res & mancipia fisci habere in Capitulis suis professi sunt.

EPISTOLA XL.

DOMNO SIGISMVNDO] Missa cùm Sigismundus ad bellicam quandam expeditionem se accingeret, incertum quò & quos in hostes. Quòd verò illum insinuat fidem Catholicam, cùm hæc scriberet, amplexum iam fuisse, facit vt ea quæ sub finem epistolæ de materia pretiosioris triumphi sermocinaturū se pollicetur, ad Homiliam alludere videantur, quam ab Auito in Sigismundi regis conuersione, sensuum suauitate plenissimam, & verborum compositione dulcissimam, ad populum habitam auctor est Agobardus. 92.

EPISTOLA XLI.

CHLODOVECO REGI] Francorum, ad quem Theoderici quoque regis Italiæ duplex apud Cassiodorum est epistola, libro II. Variarum XLI. & libro III. IV. sed vtraque Luduinum vocat. Prior autem huic nostræ suppar, si tempus spectetur: scripta videlicet post victoriam Alamannicam, quæ Clodoueo fidei 94.

Christianæ occasio fuit, & baptismi, cuius hîc pompam Auitus elegantissimè describit. Docet porrò, quod hactenus ignorabamus, in vigilia Natalis Domini celebratum, non in vigilia Paschæ, quod Hincmarus Remensis falsò sibi, & rerum nostrarum scriptoribus persuaserat.

94. GRÆCIA PRINCIPEM LEGIS NOSTRÆ] Anastasium Imp. Christianum illum quidem, sed non satis orthodoxum. Romæ verò & in Italia rex Theodericus, & in Gallia Vvisigothorum Alaricus, & Gundobadus Burgundionum, Arriani prorsus erant, itémque Sueui, & si qui alij in Hispania, in Germania autem, & in Britannia, adhuc pagani. Vt non iniurij sint, qui post Clodoueum, qui primus omnium in Ecclesia Catholicus rex fuit, regibus Francorum primum inter Christianos principes locum vel hoc nomine deberi asseuerant.

97. V. I. LAVRENTII FILIVM] De quo iterum in duabus proximis epistolis. Hunc ad patrem redire cùm cuperet Anastasius, Clodoueum intercessorem adhibuit, vt eum à Gundobado repeteret, apud quem captiuus obses, vt reor, pro patre tenebatur.

EPISTOLA XLII.

97. SVB NOMINE DOMINI C. S.] Sic & in epistola XXCIV. *sub nomine domni regis* C. S. id est Comitis Sigismundi. Sigismundi enim regis nomine dictatam, atque in ea loqui Sigismundum, hinc apparet, quòd Gundobadum patrem suum vocat, à quo Anastasij, vt dictum est, de Laurentij filio impleta fuerat iussio. Qua-

re, si Comitem hoc loco dixit, vt in epiſtola VII. patricium Sigiſmundum, inter ceteros honores, quibus exteros reges ornabant Romani, Comitiuam quoque deferri ſolitam intelligendum eſt.

AD VITALIANVM SENATOREM] 97.
Patricioli filium, Aſparis nepotem: qui fidei orthodoxæ, Synodíque Chalcedonenſis tuendæ ſtudio, vt auctor eſt Victor Tononenſis, hoſtem ſe Anaſtaſio palàm exhibuit, & cùm is de Triſagio inſaniret, pro eo Imperator acclamatus eſt. Theophanes in Chronico, τοῦ ὄχλου καταβοώντων Ἀναστασίῳ, καὶ ἄλλον βασιλέα αἰτούντων, Βιταλιανὸν δὲ αὐτῶν εὐφημούντων αὐτοκράτορα. quamquam hoc poſterius Marcellinus Comes Areobindæ tribuit, non Vitaliano. Qui mortuo tandem Anaſtaſio Conſtantinopolim ab Iuſtino reuocatus, ac Magiſter militum & Conſul collega Ruſtico creatus, ſeptimo menſe ſui Conſulatus vulneribus confoſſus in palatio interfectus eſt. Indict. XIII. vt Marcellinus idem notat, hoc eſt anno Chriſti DXX.

EPISTOLA XLIII.

CELERO SENATORI] Eademinflexione, 98.
qua Celeri eiuſdem filium epiſtola XXXV. dixit pro Celeris, quod Græci quoque Κέλερς dicunt. Fuit hic Magiſter Officiorũ, notus expeditione Perſica, cui, vt Procopius lib. II. ſcribit, inter ceteros Duces præfuit τῶν ἐν παλατίῳ ταγμάτων ἀρχηγὸς Κέλερ. μάγιστρον Ῥωμαῖοι τὴν ἀρχὴν καλεῖν νενομίκασιν. notus & diſcrimine quod adiit, cùm ad placandum populum Triſagij cauſa effera-

tum, missus esset ab Anastasio, vt Marcellinus Comes in Chronico narrat Paulo & Muschiano Coss. Sed & Consulatum cum Venantio Liberij filio Celerem gessisse Fasti fidem faciunt, & bonarum partium fuisse testatur, tum Hormisdæ ad Celerem epistola XXXIV. tum altera Celeris ipsius ad Hormisdam de pace inter Ecclesias composita.

Epistola XLIV.

99. Domno Sigismvndo] Dictarat, opinor, Auitus nomine Sigismundi, non solùm superiores litteras ad Vitalianum, sed proximas etiam ad Celerem. Ad has ergo in Græciam, vt Græcis auribus obstrepant, abituras alludit, & Laurentij filium patri redditum gratulatur.

Epistola XLV.

100. V. I. Apollinari] Sidonij filio, si rectè ad epistolam XXII. coniecimus, cùm is ab Alarico rege, apud quem delatus fuerat, illæsa gratia rediisset.

101. Parentvm commvnivm sortem] Mox, *appeti visa est familia nostra*. Tanta erat Auiti familiæ cum Sidoniana coniunctio, vt eamdem faciat, vicissímque nomina transferat & commutet. Cur ergo Sidonium patrem suum dicat Auitus, apertum est, quia is pater fuit Apollinaris. Archadius verò, quem Apollinari patrem affingit, quis fuerit, aut quæ obloquia passus sit, quærendum est. Nam de Sidonio ex eius vita & epistolis patet.

PLACVISSE VOBIS LIBELLOS] Placuisse Apollinari poëmatum suorum libros gaudet, de quibus trepidè in epistola XXXIIX. illius iudicium expectabat. Nec immeritò. Sidonio enim patre non indignus filius, ad quem scribens Ruricius libro II. epist. XXV. *Cuius vos,* inquit, *esse filios non solùm generositate prosapiæ, verùm etiam & eloquentiæ flore, & omni virtutum genere comprobatis.* & post alia. *Quem si diuina clementia vsque ad hoc tempus superesse voluisset, sicut iam tum de vestra imitatione lætabatur, ita nunc de perfectione gauderet, cùm spem ad rem cerneret peruenisse, nec sibi inuideret æqualem, quem optauerat esse meliorem.* 102.

EPISTOLA XLVI.

V. I. APOLLINARI] Eidem Sidonij filio, de re eadem, id est, de prospero exitu discriminis quod apud Alaricum regem adierat. monétque porrò, vt inimicorum dolos, & insidias iam expertus, eas diligentiùs caueat in posterum. 103.

EPISTOLA XLVII.

V. I. HERACLIO] Senatori, non in Italia, vel in Græcia, vt plerique superiorum, sed in Gallia, & in aula regis Burgundionum, nobili oratori, cui pro suscepta fidei catholicæ coram Gundobado defensione, Episcopalem cathedram vaticinatur. Quod si vanum augurium non fuit, Heraclium hunc opinor Episcopum illum Tricastinensem, cuius nomen in Conciliis aliquot subnotatum cernimus, vt in 104.

Carpentoratensi, & in Arausicano & Vasensi II. ac denique in IV. Aurelianensi. Ad eundem scripta item epistola xxcvi. cui subdita est ipsius responsio.

Epistola XLIX.

108. V. 1. Ansemvndo] Nomen hoc verò planè Celticum, ac fortasse hoc loco Burgundicum. cuius generis inter Comites, qui Burgundionum legibus subscripsere, Aunemundus, Andemundus, Fredegundus & Godemundus. Ansemundo eidem inscriptæ sunt etiam epistolæ lxxi. lxvii.

Si sponsam Deo dicatam] In eos, qui sibi sacras virgines matrimonio iungunt, Gallicanorum Antistitum, ne alios memorem, apertæ sunt sententiæ. In Concilio Turon. I. can. vi. *Qui se sacratis virginibus per coniunctionem nefandam miscuerint, vel propositum professæ religionis dereliquerint, vtrique à communione habeantur alieni. quia si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus, donec resipiscentes ad auxilium pœnitentiæ reuertantur.* & in Concilio Parisiensi III. can. v. *Sacratarum virginum neque per raptum, neque per competitiones aliquas, quisquam coniugia sortiatur. Quòd si contra interdicta quis venerit, & sacerdotem suum audire neglexerit, & in præsenti à communione catholicæ Ecclesiæ habeatur extraneus, & in perpetuum anathemate feriatur.* In Turonensi denique II. canone xx. similiter statutum, *Vt nullus sacratam Deo virginem, quæ in honorem Christi vestem mutauit,*

aut rapere, aut competere, aut sibi coniugio sociare præsumat. Quòd si pastorem suum audire, & se de vetito coniugio separare despexerint, perenni excommunicatione damnentur. Hactenus Leges Ecclesiasticæ. Nam iure ciuili etiam apud nos, qui sacratam virginem sibi in matrimonio sociarat, capitali sententia feriebatur, ex Clotarij II. regis constitutione, quæ inter Concilia Galliæ subnexa est Concilio V. Parisiensi.

PROPTER QVOD SOLVM DEVS] Hinc patet, persuasum adhuc illis temporibus in Gallia fuisse, propter fornicationem separari virum ab vxore, & aliam ducere, Christi permissu licuisse. quod ex Concilio quoque Venetico canone II. manifestum est. *Eos qui relictis vxoribus suis, sicut in Euangelio dicitur, excepta causa fornicationis, sine adulterij probatione alias duxerint, statuimus à communione arcendos.* 110.

AD ROM. ECCLESIÆ AVDIENTIAM] Quod in Galliæ quoque prouinciis vsitatum docet Leo Magnus, ad Episcopos Prouinciæ Viennensis. *Nobiscum*, inquit, *vestra fraternitas recognoscat, Apostolicam sedem pro suî reuerentia, à vestra etiam prouincia sacerdotibus innumeris relationibus esse consultam, & per diuersarum, quemadmodum vetus consuetudo poscebat, appellationem causarum, aut retractata, aut confirmata fuisse iudicia.* 110.

EPISTOLA L.

V. I. MESSIANO] Messiani per hæc tem- 111.

pora duo præter istum in Gallia noti. Vnus Auiti Imp. Patricius, quem Ricimer, cùm Auitum Placentiæ spoliaret imperio, è vita sustulit: alter S. Cæsarij Episcopi Notarius, pòst presbyter, qui vnà cum Stephano Diacono posteriorem ipsius Vitæ librum conscripsit. Inter vtrumque hic noster. omnibus antiquior Messianus Proconsul Africæ post consulatum Bautonis, de quo S. Augustinus libro I. contra litteras Petiliani cap. XXIII.

Epistola LI.

112. Viventiolo rhetori] Refellit hominis imperiti inscitiam, qui vitiosum Auito accentum obiecerat in Homilia, quam Lugduni in Basilicæ dedicatione pronuntiarat. Homilia hæc interiit. Laudat verò etiam Fausti Reiensis Episcopi, in eiusdem Ecclesiæ Lugdunensis dedicatæ festis prædicationes Sidonius libro IX. epist. III. quæ ipsæ pariter interierunt.

Epist. LII. LIII. &c.

114. Sequẽtes aliquot Epistolæ ex genere sunt earum, per quas Episcopi olim, solennissimis diebus Natalis Domini & Resurrectionis, consalutare se inuicem, & quàm prosperè festiuitatem celebrassent, nuntiare solebant. Huiusmodi complures inter Theodoreti epistolas in lucem nuper editas passim adspersæ leguntur, quæ morem hunc morísque causas, mutuæ scilicet beneuolentiæ caritatísque studium, repræsentant. vt epist. IV. ἑορταστικοῖς συνήθως κεχρήμεθα γράμμασι. *Festiuas de more litteras scripsimus*. & epist.

epist. v. τῆς φιλίας τὸ μέτρον ἐκπίνομεν, κατὰ νόμον τῆς ἑορτῆς. *Amicitiæ officio fungimur, vt festi lex postulat.* & epist. XXVI. τοῦτο γὰρ ὁ τῆς ἑορτῆς καὶ ὁ τῆς ἀγάπης παρακελεύεται νόμος. *Hoc enim & festi & caritatis lex suadet.* Denique hoc vnum illatum fuit argumentum. quod ex epistola LVI. videre est, quam integram, quia breuior, subiicimus. ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΗ. Ἀκμάζει μὲν ἔτι τὰ τῆς λύπης· καὶ χαλεπῶς αὕτη προσβάλλει τῷ λογισμῷ. τὸν δὲ τῆς ἑορτῆς πληρῶσαι νόμον ὑπέλαβον δίκαιον. αὐτίκα γοῦν καὶ τοῖς γράμμασι κέχρημαι, καὶ τὴν εὐλάβειάν σου προσφθέγγομαι, καὶ τῆς ἀγάπης ἐκτίνω τὸ χρέος. *Vrget quidẽ adhuc me tristitia, & mentem grauiter concutit. attamen diei festi legem implere iustum existimaui. Nunc itaque, & scribo, & reuerentiam tuam saluto, & caritatis debitum exsoluo* Ex his patet, ἑορταστικὰς, hoc est festiuas, siue festales, ex eo dictas, quòd festis diebus scriberentur: quo modo apud Alexandrinos ἑορταστικαὶ item nuncupatæ sunt epistolæ Paschales. Theophili. Cyrilli, & aliorum Patriarcharum, quibus proximi Paschæ diem ceteris Ecclesiis denuntiabant. Sed illæ Paschales ideo appellatæ, quia de die Paschæ omnes: has verò partim etiam Natales dicere licuit, quia per vtramque festiuitatem mittebantur, vt in Natali Christi epistola LIV. & LVI. Auiti, in Resurrectione XXXVIII. LXIII. LXIV. Theodoreti.

VIVENTIOLO EPISCOPO] Lugdunensi, cui adhuc presbytero episcopatum auguratus est Auitus epistola XVII. Lugdunensi cathedræ præfuisse ostendunt Concilia quibus subscribit, Epaunense & Lugdunense sub Sigis-

mundo. Quàm exquiſitæ autem doctrinæ vir fuerit, ex Agobardo diſcimus in libro de Iudaïcis ſuperſtitionibus. *Viuentiolus*, inquit, *Eccleſiæ Lugdunenſis Epiſcopus, cuius doctrina fuerit, non ſolùm ipſius, ſed & aliorum de eo ſcripta teſtantur.*

114. GEMELLO EPISCOPO] Vaſionenſem Epiſcopum fuiſſe docet eius ſubſcriptio in Concilio Epaonenſi. Vt diuerſum autem ab eo Gemello credamus, quem in eadem Prouincia Præfectorum Vicarium vidimus in epiſtola XXXII. facit quòd in ea Synodo, quæ paucis pòſt annis ſecuta eſt, veteranus Epiſcopus iam erat, principémque inter collegas locum obtinebat. Qua etiam de cauſa hoc loco Apollinari, Victorio, Claudio, & Gregorio anteponitur, qui eodem ordine in eadem Synodo ſubſcribunt. Apollinarem Valentinum Epiſcopum nouimus ex epiſtola XI. Victorium Gratianopolitanum ex XVI. Claudius verò & Gregorius, illuſtris ambo nominis & famæ, alter Veſuntinam rexit Eccleſiã, alter Lingonenſem.

116. VIVENTIOLO EPISCOPO] Inuitatus ad Lugdunenſis Eccleſiæ feſtiuitatem excuſat, quòd Vienna, propter aduentum principum abeſſe non poſſit. eodémque ſpectat & ſequens epiſtola. Nam S. Iuſti ſolennitas Lugduni celeberrima. de qua & Sidonius libro V. epiſt. XVII. *Conueneramus ad S. Iuſti ſepulcrum: proceſſio fuerat antelucana, ſolennitas anniuerſaria, populus ingens, quem capaciſſima baſilica non caperet.* Hoc verò ad aliud pertinet genus epiſtolarum, quibus ſolebant Epiſcopi vicina-

rum ſedium collegas Epiſcopos ad vrbium ſuarum celebritates inuitare. Cuius moris exemplum inſigne eſt apud Baſilium Magnum epiſt. ccxci. vbi ad Cæſarienſium Martyrum diem anniuerſarium, non vicinos modò, ſed totius Ponticæ diœceſis Epiſcopos aduocat. Ἐπεὶ οὖν ἐπισημότατοι μαρτύρων, Εὐψύχιος καὶ Δάμας, καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς χορὸς, ὧν ἡ μνήμη δι' ἔτους παρὰ τῆς πόλεως ἡμῶν, καὶ τῆς περιοικίδος δὲ πάσης τελεῖται, ὑπομιμνήσκει ὑμᾶς, τὸν ἴδιον ἑαυτῆς κόσμον, ἡ ἐκκλησία, διὰ τῆς ἡμετέρας φωνῆς παρακαλοῦσα, τὴν ἀρχαίαν ἀπολαβεῖν τῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν συνήθειαν. *Quocirca cùm inter Martyres nobiliſſimi ſint Eupſychius & Damas, ſociique ipſorum, quorum anniuerſaria memoria in vrbe noſtra, totáque vicinia celebratur, admonet vos peculiare decus ſuum, Eccleſia, vocéque noſtra hortatur, vt antiquam viſitandi nos conſuetudinem repetatis.*

Epistola LXI.

Constantio Episcopo] Duo hu- 118.
ius nominis Epiſcopi ſub hoc tempus Concilio Epaunenſi ſubſcripſerunt, vnus Octodorenſis, alter Vapincenſis. Quorum alteri quin adſcribenda ſit epiſtola dubium non videtur, vtri autem, incertum.

Ad laicorvm avdientiam] Cle- 118.
ricorum quippe libertati repugnat, & antiquiſſimo eorum priuilegio, quod à Valentiniano Cæſare poſt extinctam Ioannis tyrannidem renouatum eſt, lege vltima Cod. Theod. De Epiſcopis, &c. *Clericos etiam, quos indiſcretim ad ſæculares iudices debere deduci infauſtus*

præsumptor edixerat, Episcopali audientiæ reseruamus. Fas enim non est, vt diuini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio.

118. NE PROPTER LEVES CAVSAS] Quod Canones passim inculcant, ac disertè inter Gallicanos postea sanxit secundus Concilij Aurelianensis V. *Vt nullus sacerdotum quenquam recta fidei hominem pro paruis & leuibus causis à communione suspendat, præter eas culpas, pro quibus antiqui patres ab Ecclesia arceri iusserunt committentes.* Quocirca vt hoc loco Constantium Auitus, sic Hilarium Arelatensem hoc nomine taxat Leo Magnus epist. XXCIX. quòd communionem facilè denegaret.

EPIST. LXII. LXIII.

118. 119. Fratrum amore dignus conflictus. Apollinaris Auiti fratris inofficiositatem, siue, vt Auitus ipse vocat, indeuotionem, quòd ad Valentinæ Ecclesiæ festiuitatem non venerit, vlciscens, suplicij loco munera miserat: Auitus, fraterni suplicij genus laudans, pari eum studio remuneratur.

EPISTOLA LXV.

120. MAXIMO EPISCOPO] Genauensi. Cuius nomen inter Episcopos qui Epaunensi Concilio adfuerunt. Ab hoc eulogias seu munera, opimas epulas cùm accepisset, in harum latorem, Maximi famulum, lepidè iocatur.

DOMNO FILIO VESTRO] Sigismundo rege, quem Genauæ in sorte sua larem habuisse in epistola XXIX. coniiciebamus.

GRENENCENSIBVS MONACHIS] De quibus Sidonius libro VII. epist. XVII. *Fluctuantem regulam fratrum destitutorum secundùm statuta Lirinensium vel Grinincensium festinus informa.* Grinincésium monachorum familiæ prope Viennam magno olim numero fuerunt, sub cura & disciplina Episcopi Viennensis: quibus proinde visitandis occupatum se hoc tempore fuisse significat. 120.

DE RECENTIBVS] Recentes appellat recentis, aut recentati, id est ad rigorem redacti, vini potiones, quas Leonianus calente gula frequentabat. Sic epistola LXXVII. *Summa importunitate perago, vt tres recentes aliis plus præsumam.* Eò itaque spectat quod sequitur, *vtatur paterarum capacitate pro capis.* quasi dicat, pro vasculis exiguis, pateris bibat capacioribus. vbi *capis* noua inflexione posuit pro capidibus. Capides enim & capulæ apud Varronem, poculi genus, quo deplere vasa olearia solebant. Eodem quoque pertinet quod subiungit, *atterat labris phialas, quas circumdet pitaciorum densitate pro circulis.* Quo loco cui vsui forent pitacia, Petronij Arbitri in Satyrico verba declarant. *Statim allata sunt*, inquit, *amphoræ vitreæ diligenter gypsatæ: quarum in ceruicibus pitacia erant affixa cum hoc titulo, Falernum Opimianum annorum centum.* In vasis ergo vinariis, affixi pittaciorum tituli, vini cuiusque patriam, ætatem, pretium, & dignitatem indicabant. 121.

EPIST. LXVII. LXVIII.

122.123. DOMNO SIGISMVNDO] Scripta vtraque post dies Paschales, non vno tamen anno. Prior, cùm Sigismundus festiuitatem illam Cabiloni transegisset: posterior, cùm Lugduni eandẽ Gundobado patri adhærens celebrasset.

EPISTOLA LXIX.

123. AD IMPERATOREM] Anastasium. ab Auito Sigismundi nomine tum scripta, cùm Sigismundus officij causa legatos cum litteris mitteret ad Imperatorem. Quòd verò militiæ fascibus, aulæque contubernio, & Romani nominis participatione ornatum se scribit, Comitiuam opinor militarem & patriciatum designat, de quibus dictum est superiùs. Quò item alludens epistola XXCIII. *Coniicite nunc*, inquit, *quantum debeant quos honoribus fastigatis, quos socios triumphorum omnium successuúmque vestrorum, dignitatum titulis applicatis.*

EPISTOLA LXX.

125. DOMNO SIGISMVNDO] Cabilonem frequentasse Sigismundum ex epistola LXVII. colligere licuit. Idem nunc confirmat annua solennitas S. Vincentij Martyris, quem præcipuo in cultu & honore, vt patronum, habent Cabilonenses. Sed & Concilium Cabilonense, quod Clodoueo II. regnante conuocatum est, in Ecclesia S. Vincentij celebratum Synodi docet Præfatio.

DE SAPAVDIA] Non quòd in Prouinciam de Sapaudia proficiſcentibus rectum iter ſit per Viennam: ſed quia non magnum eſt diuortium, ſtudio prætéritā videri conqueritur. 125.

EPIST. LXXI. LXXII.

V. I. ANSEMVNDO] Aulæ regiæ Burgundionum principi, ad quem epiſtola XLIX. 125. 126.
Scriptæ ambæ poſt dies Natalis Domini, cuius ſolennitati quia rex Viennæ non adfuerat, ſcire auet, an Lugduni adfuerit. Quo poſt priorem comperto, poſteriorem epiſtolam adiecit.

EPISTOLA LXXVII.

AD V. S. SAPAVDVM] Diuerſi ab hoc, 127.
ætate non multo inferiores, Sapaudus Epiſcopus Arelatenſis, Placidi patricij filius, & Sapaudus abbas, qui Concilio Aurelianenſi V. ſubſcripſit pro Albino Epiſcopo Andegauenſi. Leonianus verò, nunc Archidiaconus, idem videtur cum Leoniano famulo Maximi Epiſcopi, in cuius gulam ludebat epiſtola LXV. Conuenit enim hominis ingenio & moribus epiſtola eius nomine compoſita. Sed longè diuerſus & diſſimilis, quamuis nec ætate, vt fama eſt, nec habitatione diſiunctus, Leonianus abbas, cuius ſepulcrum Viennæ nuper obſeruauimus in ſuburbana æde S. Petri, cum epitaphio, rudi quidem, ſed ſancti viri gratia haud quaquam ſpernendo, in hæc verba.

EPITAPHIVM S. LEONIANI.

HIC VIR *sanctitate conspicuus in hac vrbe Viennensi Abbas extitit, Sabbaria Pannoniæ ortus, à Barbaris captiuatus, Gallorum finibus deuenit, Augustoduni primùm, deinde Viennæ claustro peculiaris cella conclusus, quadraginta plus annis tali ordine Christo militauit, tantæ districtionis, vt penè vultu omnibus vndequaque venientibus ignotus introuixerit, cùm esset verbo doctrinæ multis ad salutem notissimus. Ita vt iuxta cellulam suam quamplurimos monachos rexerit, monachos verò ambitu monasterij infra vrbem inclusos ad sexagenarium numerum mirabili ordinatione pauerit, & disciplinabiliter custodierit.*

129. PAVVS ISICIO CONCLVSVS] Aut sicut ficedula inclusa ouo pauonino apud Petronium, aut pauum dicit isiciatum, sicut pullum isiciatum Apicius, minutatim concisum, & in isicium conuersum. Apicius libro VIII cap. VII. de porcello farsili, *Porcellus hortulanus exossatur per gulam in modum vtris. mittitur in eo pullus isiciatus particulatim concisus, turdi, ficedulæ, isicium de pulpa sua,* &c.

129. DOCTI INCISORIS] Qui scindendi obsonij magister Senecæ, scissor Petronio, Iuuenali autem chironomus, à gesticulatione qua obsonia scindens vtebatur. de qua & Petronius. *Processit,* inquit, *statim scissor, & ad symphoniam ita gesticulatus lacerauit obsonium, vt putares Darium hydraula cantante pugnare.* Quamuis ergo celerrimè, & volanti cultello, vt lo-

quitur Iuuenalis, dapes erudita manu ſecaret, lentus auidis Leoniani faucibus videbatur.

Epistola LXXVIII.

Apollinari Episcopo] Fratri, Valentinæ ſedis Antiſtiti, ad quem aliæ cōplures. 130.

Magdaliola illa] Seplaſiariorum officinis notum vocabulum. Magdaleones enim hodiéque vocitant teretes cylindros, in quos compoſita emplaſtra redigere ſolent. Scribonius Largus de chirurgi Tryphonis emplaſtro ſubuiridi: *Dum deſinit feruere, manibus ſubigetur, & redactum in rotundas ampliores, quas μαγδαλίδας dicunt, reponetur.* Rogat itaque, vt cum magdaliolis quæ promittit, indiculum mittat, qua obſeruatione ſingulis vti oporteat. 130.

Signatorivm igitvr] Anulum ſignatorium, ſeu ſigillum, cuius formam ac materiam, cum omnibus ornamentis, qualem ſibi fieri velit, elegantiſſimè deſcribit. 130.

Avri mixtvram] *Omni auro*, vt Plinius docet, *ineſt argentum vario pondere. Vbicumque quinta argenti portio eſt, electrum vocatur.* Id cùm in metallo reperitur, natiuum dicitur. Fit autem & cura electrum argento addito. quod ſi iuſtum modum exceſſerit, corrumpitur mixtura, qualem in ſigillo ſuo reſpuit Auitus. 131.

Rex Getarvm] Alaricus, à Clodoueo proſtratus. in hoc enim corruit Vviſigothorum regnum in Gallia, cuius ruinæ prænuntiam Auitus adulterinam monetam vult fuiſſe. Viſun- 131.

tur ſanè nunc etiam Gothici ex electro veteres nummi, adeo pallentes, vt auri minùs habere putes quàm argenti. Ceterùm impreſſam habent regum ſuorum effigiem: quod ignoraſſe, aut tanquam illegitimum diſſimulaſſe videtur Procopius, cùm ſolis Francorum regibus id licuiſſe, barbaris aliis regibus nefas fuiſſe, ſcribit libro III. belli Gothici. De Francis enim loquens, eorúmque rege Theodeberto, qui Prouinciæ partem obtinebant, Νόμισμα δὲ χρυσοῦν, inquit, ἐκ τῶν ἐν Γάλλοις μετάλλων πεποίηνται· οὐ τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος, ᾗπερ εἴθισται, χαρακτῆρα ἐνθέμενοι τῷ στατῆρι τούτῳ, ἀλλὰ τὴν σφετέραν αὐτῶν εἰκόνα. καί τοι νόμισμα μὲν ἀργυροῦν ὁ Περσῶν βασιλεὺς ᾗ βούλοιτο ποιεῖν εἴωθε· χαρακτῆρα δὲ ἴδιον ἐμβαλέσθαι στατῆρι χρυσῷ, οὔτε αὐτὸν θέμις, οὔτε ἄλλον ὁντινοῦν βασιλέα τῶν πάντων βαρβάρων. *Nummum autem aureum ex metallis quæ ſunt in Gallia fabricarunt, non Romani, vt mos eſt, Imperatoris effigiem huic ſtateri, ſed ſuam ipſorum imaginem imprimentes. Et verò nummum argenteum rex Perſarum pro arbitrio cudere ſolet: effigiem porrò ſuam aureo ſtateri apponere, neque ipſi fas eſt, neque alij cuiquam regum barbarorum.* Eſt apud nos Theodeberti regis, de quo Procopius, nummus aureus, mole quidem exiguus, ſed probæ notæ, cum ipſius effigie, ac nomine, DN. THEODEBERTVS C.

131. SIGNVM MONOGRAMMATIS MEI] Quod in ſigillo ſuo fieri iubet Auitus, hoc idem in denariis ſuis præceperat Karolus Caluus rex in edicto Piſtenſi anni DCCCLXIV. cap. XI. *Vt in denariis noua noſtra moneta ex vna parte nomen noſtrum habeatur in gyro, & in medio no-*

ſtri nominis monogramma. nempe vt implicitæ & confuſæ monogrammatis litteræ adſcripti per gyrum nominis indicio legerentur. quo modo in antiquis regum diplomatis cum monogrammate ipſum quoque regis nomen adiectum videre eſt. Ceterùm regis edicto in denariis monetarij, quod mirum eſt, non paruerunt. Obuij enim ſunt, tum ipſius Karoli, tum filij eius Ludouici denarij, in quibus per gyrum monogrammatis non nomen, ſed regia dignitas expreſſa, in Karolo, GRATIA DEI REX. in Ludouico, MISERICORDIA DEI REX.

EPISTOLA LXXIX.

APOLLINARI EPISCOPO] Eidem, gratias agens de muneribus, quæ ad ornatum Viennenſis Eccleſiæ miſerat, cùm eius feſtiuitati adeſſe ipſe non poſſet. 132.

EPISTOLA XXC.

QVINTIANO EPISCOPO] In confeſſo eſt Quintianum hoc tempore Aruernorum Epiſcopum fuiſſe. Quare falſa videtur epiſtolæ inſcriptio. Cùm enim ad Prouinciæ Viennenſis Epiſcopos ſcripta ſit, vt ad Concilium Epaonenſe veniant, quis locus foret Epiſcopo Aruernorum, qui non modò extra Viennenſem prouinciam erant, ſed extra ditionem quoque Burgundionum. Nam vt Agathenſe Concilium eorum tantùm fuit, qui Vviſigothorum imperio parebant, & Aurelianenſe primum eorum duntaxat, qui ſub Francorum erant poteſtate: ſic ad Epaunenſe ij tantummodò conuenerunt, qui Burgundionum finibus contine- 133.

bantur. Hinc apparet deesse hoc loco epistolam ad Quintianum, cuius sola restat inscriptio; huius verò, quam ad Episcopos prouinciæ scriptam diximus, inscriptionem desiderari.

133. CONVENTVS BIS PER ANNVM] Hoc decreuerat Synodus Nicæna, can. V. καλῶς ἔδοξεν, ἑκάστου ἐνιαυτοῦ καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν δὶς τοῦ ἔτους συνόδους γίνεσθαι. *Rectè habere visum est, vt singulis annis, per vnamquamque prouinciam, bis in anno Concilia fiant.* Quò spectans Concilium Regense can. VIII. *statuit vt secundùm antiquam consuetudinem, si quies temporum erit, bis in anno conuentus agant.* & Arausicanum I. can. XXIX. *Qui patrum statuta despiciunt, quibus bis in anno, quod nobis pro temporum qualitate difficile est, sanctum est concurri.* Ob hanc opinor difficultatem, placuit deinceps Synodos singulis annis celebrari. quod apud nos in Conc. I. Agathensi statutum, in aliis postea multis repetitum est.

133. IN PAROCHIA EPONENSI] Pro Epaonensi. Epao enim plerumque dicitur, quæ aliàs Epauna. De hoc enim Concilio agi certum est: sed incertum hactenus quis locus, & quod illi hodie sit nomen. De quo multi varia coniiciunt. Qui S. Firmati Vitam conscripsit, auctor est illum, Turonibus relictis, peruenisse ad locum, cui nomen Eona super Rhodanum, ibique consedisse. Quòd si Eonam ab Epona deflexisse annuimus, vt absurdum certè non est, qui S. Firmati sepulcrum nactus fuerit, à Concilij fortasse loco non aberrabit.

134. ACERBITAS CORPOREÆ INFIRM.] Excusationem quo minus Episcopi ad Syno-

dum veniant, præter infirmitatem corporis, Canones Galliæ nullam agnoſcunt. Itaque in hoc ipſo Epaonenſi Concilio, can. I. decretum eſt, *vt niſi cauſa tædij euidentis extiterit, nullus excuſet.* & in Aurelianenſi II. can. I. *vt nullus Epiſcoporum, niſi certa tædij cauſa detentus, ad Concilium venire penitùs vlla excuſatione detrectet.* Quare excuſationes alias excludere ſolent, vt diuiſionem regiæ ſortis, Concilium Aurelianenſe III. can. I. *Hanc excuſationem ſibi nouerint eſſe ſublatam, ſi abſentiam ſuam diuiſione ſortis crediderint excuſandam.* alias omnes Concilium Turonenſe II. can. I. *Præter infirmitatem certiſſimam, nullius occaſione velaminis, neque per impedimentum ordinationis regiæ, neque ſub occaſione vtilitatis, aut cauſa propria, debeat à Concilio ſeparari.*

DVOS PRESBYTEROS PRO SE] Qui- 134.
bus ad Concilium venire infirmitatis cauſa non licebat, hi legatos vice ſua mittebant. Concilium Arelatenſe II. can. XVIII: *Si quis commonitus infirmitatis cauſa defuerit, perſonam vice ſua dirigat.* & Carpentoratenſe in epiſtola ad Agræcium Epiſcopum, *licet ad Synodum aut per vos, aut per perſonam vicariam, debueritis adeſſe.* Quamquam ergo duos hoc loco exigat, & duos pro vno Epiſcopo vicarios in Conc. Arelatenſi V. ſubſcripſiſſe compertum ſit, ſingulos tamen ſat fuiſſe ſuperiora demonſtrant. Neque preſbyteros omnes mitti neceſſe fuit, cùm ex Conciliorum ſubſcriptionibus liqueat, nunc Abbates & preſbyteros, nunc Archidiaconos vel Diaconos legari conſueſſe.

Epist. XXCIII. XXCIV.

137. Ad Imperatorem] Anastasium, vt posterior epistola declarat: quam cùm initio regni Sigismundi, pôst obitum Gundobadi patris, exaratam significet, confirmat in digerendis epistolis Auiti ordinem temporum obseruatum non fuisse. Conqueritur autem de Rege Italiæ, qui legationem, quam mittebat ad Imperatorem, progredi non permiserat.

Rector Italiæ] Theodericus, qui pacem hanc per legatos ab Anastasio expetiit, vt est in epistola I. Variarum Cassiodori. *Oportet nos, clementissime Imperator, pacem quærere, qui causas iracundiæ noscimur non habere.* & post alia, *vt sinceritas pacis, quæ causis emergentibus cognoscitur fuisse vitiata, detersis contentionibus, in sua deinceps firmitate restituta permaneat.* Ad hanc pacem alludens Senatus Romanus, Anastasium sic affatur in litteris suis, quæ intextæ sunt epistolis Hormisdæ: *Proinde*, inquit, *piissime Imperator, hac Senatus adiunxit, vt animo quàm benigno in vtraque republica concordanda fuisti, tam esse pio in Ecclesia redintegranda vnitate noscaris.* Huius quoque pacis exemplo, pacem Totilas expetit ab Iustiniano apud Procopium libro III. belli Gothici, αἰτοῦμεθα τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθὰ, σέ τε προσίεσθαι αὐτὸν, καὶ ἡμῖν ξυγχωρεῖν· ὧνπερ μνημεῖά τε καὶ παραδείγματα κάλλιστα ἔχομεν, Ἀναστάσιον καὶ Θευδέριχον. *Bona pacis vt tute amplectaris, nobisque concedas, deposcimus: quorum monumenta & exempla pulcherrima habemus, Anastasium & Theodericum.* De hac denique cùm

ſibi plauderet Theodericus, eandem hæredi, vt cum principe Orientali habere ſtuderet, commendauit. Iornandes de rebus Geticis, *Athalaricum, filium filiæ ſuæ Amalaſuentæ, regem conſtituit, eíſque in mandatis dedit, ac ſi teſtamentali voce denuntians, vt Principem Orientalem placatum ſemper propitiúmque haberet.*

EPISTOLA XXCVII.

PAPÆ HORMISDÆ AVITVS] Hanc epiſtolam codex Auiti, quo vſi ſumus, non habuit. Intexta olim fuerat epiſtolis Hormiſdæ, vnde huc illam tranſtulimus, cum Hormiſdæ ipſius reſponſo. qui eandem præterea, in epiſtola XI. Anaſtaſio ſcribens, deſignat his verbis. *Pendent*, inquit, *anxia corda cunctorum: ab vltimis ad nos Galliis directa legatio, ſi quid de vnitate redintegrationis ſolicitudo noſtra promouiſſet, forma ſecuta conſuluit.* 143.

LEGATIONIS SECVNDO C. DESTIN.] Bis quidem Conſtantinopolim ab Hormiſda miſſus eſt Ennodius, ſed vnica, cùm Auitus hæc ſcriberet, legatio præceſſerat. Ideo illi reſpondens Hormiſda, *Legationis*, inquit, *noſtræ, quam ſemel, non ſecundò ſicut ſcribitis, miſimus, ſi votiuus contigiſſet euentus, alacres illico vobiſcum fueramus deſiderata partituri.* Prior enim legatio Ennodij Florentio Conſule contigit, anno Chriſti DXV. quam cùm irritam feciſſet Anaſtaſij Imp. perfidia & diſſimulatio, poſterior adiecta eſt III. Nonas Aprilis Agapito Conſule anno Chriſti DXVII. quo ipſo anno Auiti epiſtolæ menſe Februario reſponderat Hor- 144.

misda. Quare secundam legationem, quæ tum adhuc parabatur, iam profectam in Orientem falsa Viennam fama pertulerat.

Epistola XXCVIII.

146. Sed qvantvm ad Græcos] Hoc docent Anastasij ad Hormisdam epistolæ, in quibus doli & fallaciæ plena omnia: docuit & secundæ huius legationis exitus, multo quàm prioris acerbior & contumeliosior. Quare frustra illo superstite pacem & concordiam Ecclesiarum tentauit Hormisda, quam ab Iustino eius successore confestim obtinuit. Tam infestum se porrò, postquam in Eutychianam hæresim apertè desiliit, orthodoxis omnibus exhibuit Anastasius, vt illum inter præcipuos Ecclesiæ hostes numerare non dubitet Nicolaus I. in epistola ad Michaëlem Imp. *Cogitate quid Imperatores, qui persecuti sunt Ecclesiam Dei, & maximè Ecclesiam Romanam, id est Nero, Diocletianus, Constantius, Anastasius, & ceteri moris eorum pertulerint, & vbi modò sint attendite diligenter, & quantum sit in Ecclesia Dei execrabilis fama eorum, & nomen detestabile, sapienter aduertite.*

147. Laicos et alienos ab Eccl. c.] Theopompum & Seuerianum, quorum officia & dignitates designat ipse Anastasius ad Hormisdam scribens: *Commendationis itaque loco, vel salutationis honore reddendo, Theopompum V. I. Comitem Domesticorum, agentem sacri palatij scholam, & Seuerianum V. C. Comitem sacri nostri Consistorij, ad vestrã direximus sanctitatem.*

Ho-

Homilia de Rogationibvs.

De hac Homilia Gregorius Turon. libro II. Historiæ, cap. XXXIV. *Refert Auitus in quadam Homilia, quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes, quas ante Ascensionis Domini triumphum celebramus, à Mamerto ipsius Viennensis urbis Episcopo, cui & hic eo tempore præerat, institutas fuisse, dum urbs illa multis terreretur prodigiis*, &c. Multas huius argumenti ab Auito habitas Homilias fidem faciunt Flori Diaconi Excerpta, in quibus sententiæ proferuntur ex Sermonibus die primo, secundo, & tertio Rogationum. Quin & his plures numero fuisse crediderim, sed à Floro propterea neque hanc, in qua versamur, neque alias commemorari, quòd in illis nulla Pauli epistolarum fieret mentio. Quæ in hac editione nostra discrepant à Gagneiana omnium prima, veteri exemplari debentur ex quo deprompta sunt. 150.

Cvi pater carnis meæ] Is fuit 152.
Isicius siue Hesychius. Ado Viennēsis in Chronico, *Auitus*, inquit, *Viennensis Episcopus, eloquentia & sanctitate præcipuus, cuius frater Apollinaris Valentiæ Episcopus, miraculis insignis, Isicij Senatoris primùm viri, postea Viennensis Episcopi, duo lumina clarissimi filij*. Senatorem se Romanum Auitus quoque filius, & in Episcopatu successor, professus est in ep. XXXI. In eadē Viennensi cathedra postea sedit Isicius alter, qui in Concilio Aurelian. V. & in Paris. III. subscribit.

Seqvvtæ qvæd. Ecclesiæ Galli- 155.
canæ]. Prima omnium, aut inter primas,

Ecclesia Aruernorum, teste Sidonio lib. VII. epist. I. ad Mamertum ipsum Rogationum auctorem. Mox tota Gallia imperatæ & obseruatæ. tum in regno Francorum, quòd Gothicum iam regnum occuparat, decreto Concilij Aurelian. I. can. XXVII. *Rogationes, id est Litanias, ante Ascensionem Domini ab omnibus Ecclesiis placuit celebrari.* tum in regno Burgundionum, quo reliqua ferè pars Galliæ continebatur: quod patet ex canone VI. Concilij Lugdunensis II. *Placuit etiam vniuersis fratribus, vt in prima hebdomada noni mensis, hoc est ante diem Dominicam, quæ prima in illo mense illuxerit, Litaniæ, sicut ante Ascensionem Domini sancti patres fieri decreuerunt, deinceps ab omnibus Ecclesiis seu parochiis celebrentur.*

HOMILIÆ VIII.

159. Confusæ adeo & intercisæ sunt schedæ antiquissimæ in cortice exaratæ, vnde hæc fragmenta collegimus, vt quæ cui Homiliarum titulo deberentur, difficile fuerit colligere, si sextum excipias, quod exordium est Homiliæ VII. dictæ in Basilica sanctorum Agaunensium.

CODEX FLORI DIACONI.

167. Magnas huic Codici gratias debemus, cuius beneficio tot Auiti librorum reliquiæ ad nos peruenerũt Hæc porrò Flori Magistri, sic enim appellatus est, expositio in epistolas S. Pauli ex decem omnino Patribus delibata est, Cypriano, Hilario, Ambrosio, Paciano, Hieronymo, Ephrem diacono, Paulino, Leone Papa,

Fulgentio, & Auito. Post hunc librum, sequitur in eodem codice Cartusiæ liber II. Flori eiusdem, de Missa, & de aliis quibusdam Ecclesiasticis institutionibus. In alio verò eiusdē Bibliothecæ volumine, Operibus Irenæi præfixa est Flori præfatio, cum epistola Agobardi. Eiusdem præterea Flori est Liber aduersus Ioannem Scotum, qui Ecclesiæ Lugdunensis nomine est editus, & Sermo de prædestinatione, quem integrum recitat Hincmarus in præfatione posterioris Operis contra Gothescalcum. De Floro denique, ne cetera persequar, Vvalafridi Strabi extant versus ad Agobardum eundem Episcopum Lugdunensem, & inter Agobardi opuscula, Agobardi ipsius & Flori nomine inscripta epistola ad Bartolomæum Episcopum. Erat enim Diaconus Ecclesiæ Lugdunensis, & Agobardo, vt apparet, familiaris.

POEMATVM LIBRI V.

De his libris Auitus ipse ad Apollinarem Sidonij filium scribens, epist. XLV. *Magnificentia vestra*, inquit, *litteras vidi, quibus scribebatis placuisse vobis libellos, quos de spiritalis historia gestis etiam lege poëmatis lusi.* Titulus hic libris omnibus communis. Nam singuli peculiares suos habent. Pro spiritali autem historia, quæ latiùs patet, Mosaicæ nomen à nobis substitutum, nec Auitus opinor ipse improbaret. Quæ operis huius primæ fuerunt editiones, princeps videlicet omnium Argentoratensis anni MDVII. & quæ altero ac tertio pòst anno Coloniæ & Parisiis prodière, cum 213.

manuſcriptis conſentientes, nihil admodum inter ſe diſcrepant, niſi quantum variare diuerſa ſolent exemplaria. At longè diſſimilis, quæ has anno MDXXXVI. ſecuta eſt, Lugdunenſis Ioannis Gagneij. Innumeris quippe locis, vt præfati ſumus, deprauata, & quingentis propè verſibus, inaudito, ac niſi auctor ipſe proderet, incredibili facinore interpolata. Quæ & in ceteras deinceps editiones paſſim recepta, ſic eas infecit, vt fucum pati neceſſe fuerit viros litteratos, & pro Auiti verſibus Gagneianos haud rarò legere & vſurpare. Hoc igitur contagio vt liber ſit Auitus in poſterum, ſuæ illum origini, genuinóque nitori reddere conati ſumus, ope nixi veterum aliquot exemplarium, cum quibus hos libros religiosè contulimus, varias lectiones nullas aſpernati, præter inutiles, aut quas aliorũ codicũ conſenſus refelleret.

De aliis Aviti Poematis eivsdem argumenti, non editis.

Præter hos quinque libros, & ſextum qui adtexi ſolet, ad Fuſcinam ſororem, carmen hactenus Auiti nullum prodiit: nec plura his olim Gregorio Turon. & Iſidoro cognita fuiſſe Auiti poëmata conſtat. Sed alia tamen non pauca diuerſis de rebus ab eo verſibus ſcripta docet epiſtola ad Apollinarem fratrem. De quibus ſermo nobis hoc loco non eſt: ſed de iis tantùm libris, qui Moſaïcam hiſtoriam continuantes, Exodum, & reliquas Heptateuchi partes perſequuntur, atque Alcimi Auiti no-

mine in nonnullis Bibliothecis reperiuntur. Quos ego vt ad Auitum pertinere non abnuerim, adeò tamen rudes passim, & impolitos, ac mendis scatentes in tribus quæ vidi exemplaribus animaduerti, vt religioni sit, opus, quod auctor ipse, ni fallor, hoc habitu premi mallet, in lucem euulgare. Singulorum autem librorum initia, si cui animus est cognoscere, ex subiecto Indice deprehendet.

ALC. AVITI METRVM IN EXODVM. Versus continet M. CCC. XXVII.

Interea varios agitant dum tempora cursus,
Et noua succiduo surgit de germine proles.

IN LEVITICVM
Versus continet CCCVIII.

Postquam conspicuo longinqua in deuia templo
Extrema est imposta manus, mox cura sacrorum
Vatibus incubuit.

IN NVMEROS
Versus continet DCXXCIX.

Verterat interea solitis se cursibus annus
Mensibus explicitis sua per vestigia currens.

IN DEVTERONOMIVM
Versus continet CCXXCVII.

Hactenus informis eremi vexatus arenis
Iordanem ad fluuium populus promouerat arma.

In librvm Iesv Nave
Versus continet ccccLII.

Hac inter Dominus Iesum dignatus adire
Promittit validis sublimem consore donis
Admonitum transire vadum Iordanis amœni.

In librvm Ivdicvm.
Versus continet dcxcv.

Postquam conspicuo Iesus decesserat actu,
Reddiderátque Deus famulum post bella quieti,
Confestim Iudaa tumens sibi poscere regem
Incipit, & Dominum qua sit sententia poscit.

FINIS.

INDEX EORVM QVÆ IN NOTIS.

ERRATA ET VARIÆ LECTIONES.

PAg. 14. l. 9. electi & pretiosissimi.
Ead. l. 18. quanta sit soliditas.
Ead. l. 21. adhuc addit.
Ead. l. 28. in infernum descendisse.
P. 18. l. 9. veteris scilicet.
P. 19. l. 33. verum etiam & indiscussus.
P. 61. l. 12. vos retrahat, quòd simplicitatis.
P. 69. l. 31. Ibi pauperum cibus, olei cado.
P. 77. l. 29. præsentibus vobis absistat.
P. 109. l. 9. Scit enim pietas vestra:
Ead. l. 30. Non nos ista perquirimus.
P. 121. l. 13. quod eum velle cognosco, cùm simile aliquid.
P. 199. l. 22. sicut & Dominus.
P. 205. l. 17. voluntatis nostræ qualitas.
P. 214. l. vlt. collegit in vnum.
In Notis. P. 6. l. vlt. προσίθηκε.

SVMMA PRIVILEGII
Christianissimi Regis.

CAVTVM est auctoritate Regis, ne quis in regno suo, aliisve locis suæ ditioni subiectis intra decem proximos annos, *Alcimi Ecdicij Auiti Archiepiscopi Viennensis Opera*, &c. absque Sebastiani Cramoisy Architypographi regij permissu, imprimat, aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium: qui secùs fecerit, mulcta indicta, prout ampliùs in diplomate regio continetur, mulctabitur. Datum Parisiis 7. Iulij 1643.

Sic signatum, CEBERET.

Approbatio & Facultas.

IOANNES FILLÆVS Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Franciæ, potestate ad id mihi facta ab admodum R. P. N. Præposito Generali MVTIO VITELLESCO, facultatem concedo, vt P. Iacobi Sirmondi è Societate nostra Presbyteri Notæ ad Epistolas S. Auiti Viennensis Archiepiscopi, trium ex eadem Societate nostra Theologorum iudicio probatæ, typis excudantur. Datum Flexiæ die 20. Iunij 1643.

